

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

turgan arınır sirri öztürk

işçi sınıfı sendikalar
ve
15/16 HAZİRAN

OLAYLAR NEDENLERİ DAVALAR
BELGELER ANILAR YORUMLAR

SORUN YAYINLARI

TURGAN ARINIR-SIRRI ÖZTÜRK

işçi sınıfı - sendikalar
ve
15/16 HAZİRAN

OLAYLAR-NEDENLERİ-DAVALAR
BELGELER-ANILAR-YORUMLAR

SORUN YAYINLARI

Yönetim Yeri

Boyacı Ahmet Sokak Nuribey Han K/3 No: 307

Çemberlitaş/İst.

Yazışma ve İsteme Adresi: P.K. 231 Aksaray/İst.

SORUN YAYINLARI : 4

Birinci Baskı : Şubat 1976

Yayın Hakkı : SORUN YAYINLARI

**Dizgi ve Düzenleme : Özdem Kardeşler Matbaası, Baskı : Şanel Matbaacılık
Koll. Şti., Kapak : Reyo Ofset Basımevi, Cilt : Numûne Ciltevi.**

Herhangi bir ülkede devrimcilerin kendi ülkelerinin koşullarına göre saptayıp uyguladıkları çözüm yollarını, koşulları farklı başka bir ülkeye aktarmaya kalkışmak, kanımızca son derece yanlış bir yol, kötü bir kopyacılıktır. Gerçi, dünya devrimci hareketini öğrenmek, ondan yararlanmak gerekli hatta zorunlu.. Ama, benimsenen her düşünce ve eylemi olduğu gibi, zorlama ile ülke koşullarına uygun göstermeye çalışmak ve daha da kötüstü uygulamaya kalkışmak, devrimci hareketin başarı şansını, başlangıçta yoketmek demektir.

Bir ülkede devrimci hareketin gelecekteki çizgisini, hata oranını en aza indirerek saptayabilmek için, işçi sınıfı biliminin ışığında, değişik zaman ve koşullardaki sınıf mücadelelerinin değerlendirilmesi yoluyla ülke tarihinin incelenmesi, ülkenin ekonomik, politik, askeri v.b. durumlarının değerlendirilmesi, işçi sınıfının yandaşları ve dünya devrimci hareketi ile ilişkilerinin, burjuvazinin gücünün tam olarak belirlenmesi zorunludur.

Devrimci hareket pek doğal ki bu çalışmaların sonucunu bekleyecek değildir. Her ikisi birlikte yürüyecek ve doğrular hareket içinde ortaya çıkacaktır. Ancak, unutulmaması gereken bu tür çalışma ve değerlendirmeye dayandırılmadan gelecek için önerilecek yolların, pratikten soyutlanacağı ve zihinlerde karışıklıklara sebep olacağıdır.

Bilimsel doğruların bize gösterdiği inceleme ve değerlendirme yolunun iyi niyetli kişisel girişimlerle başarılamıyacağı açık. Bu, ancak İşçi Sınıfı Parti'sinin bilim kurullarınca başarılabilecek önemli bir görev. Ülkemizdeki ilerici hareketin evrim sürecinde er geç bunlar başarılabilecek, saptanacak en sağlıklı yol, açığa çıkan tüm sapmaları pratikte ve tarih önünde mahkûm edecektir.

Kitabı hazırlamaya başladığımızda amacımız, olanak ve yeteneklerimiz oranında belli bir dönemin gerçeklerini, belgelerini gün ışığına çıkarmak, ileride bilim kurullarınca yapılacak değerlendirmelere yardımcı olmak, ilerici harekete küçük bir katkıda bulunmaktır. Ancak, çalışmalarımız ilerledikçe kitabın salt belgesel bir çalışma olarak kalmasının bazı sorunların çözümünde eksik kalacağını düşündük ve belgeleri tamamlamak amacı ile bizlerden birinin olaylardan sonraki anılarını ve kişisel değerlendirmelerimizi de eklemeyi uygun bulduk. Ancak, hiçbir iddiamız olmadığını hemen belirtelim. Hatta birçok eksikliğimiz olduğunu da biliyoruz. Bunları elbirliği ile tamamlamak, bu tür çalışmaları yaygınlaştırmak gereğine inanıyoruz.

Kitabı hazırlarken birçok ilerici ve devrimci arkadaştan yardım ve destek gördük. Bu kitap bir bakıma arkadaşlarımızın ortak ürünüdür. Ne var ki, çalışmamızda, özellikle dava dosyaları ve belgeleri inceleyip değerlendirmede bize en büyük yardım ve desteği sağlayabilecek DİSK ve ona bağlı sendikalar bizden bunu esirgедiler. Bu nedenle birçok belgeyi yayımlayamadık.

Tüm eksikliklerimize rağmen okurların bizi destekleyeceğini umuyoruz.

Şubat 1976

BÖLÜM I.

GİRİŞ, ÜLKEMİZ İŞÇİ SINIFI HAREKETİNİN ÖZET OLARAK TARİHÇESİ VE OLAYLARININ NEDENLERİ

15-16 Haziran 1970 olayları, ülkemizde işi sınıfının bugüne de-
 ğin eŐi görülmemiş bir hareketidir, Yalnızca İstanbul ve Kocaelinde
 (İzmit Merkez ve Gebze ilçesinde) Yüzbinin üstünde iŐinin katıl-
 dıĝı olaylar üzerine bugüne kadar olumlu, olumsuz birçok Şey yazıldı,
 söylendi, bundan sonra da yazılacak ve söylenecek. Yüzeyde Sendika
 seçme zgrlĝnn ortadan kaldırılması nedenine dayanan bu olay-
 ları, işi sınıfının bu en geniş eylemini deĝerlendirmek gerek...

15-16 Haziran olayları nedir, ne deĝildir? Kendinden nceki olay-
 larla, sonrakiler arasında yeri nedir? Bütün bunları tam olarak kav-
 rayabilmek için Türkiye İŞi sınıfının tarih içindeki mücadelesine
 kısaca deĝinmekte yarar var...

Ancak hemen belirtelim ki bu direniş, burjuvazinin ve onun ik-
 tidarının deĝerlendirdiĝi gibi «Kanlı bir ihtilâl provası» deĝildir.
 Çünkü, öncelikle bu direniş, işi sınıfını yöneten ve eylemi kontrol
 eden bir işi sınıfı PARTİ'sinin nclĝnde olmamıştır. İkinci ola-
 rak direnişin amacı iktidarı almak deĝil, ortadan kaldırılmak istenilen
 demokratik hakları savunmaktır. ncs bütün ülkeye yaygın bir
 eylem olmayıp yalnızca iki Şehirde olmuştur. Son olarak silahlı bir
 eylem deĝildir. Bütün bunları burjuvazi de bildiĝi halde, olayları
 neden deĝiŐik biçimde deĝerlendirme gereĝini duymuŐtur? Kanımız-
 ca, bunun nedenini burjuvazinin, gelişen devrimci hareketi nle-
 me çabasında, halkımıza karşı kendini haklı gösterme gayretinde
 aramak gerekir. İŞi sınıfının uyanışı burjuvaziye rahatsız etmekte
 dir. Bu gözlemi en açık biçimde dile getiren, Şimdi emekli olan bir
 generalin Şu sözleridir : «Sosyal bilinçlenme ekonomik gelişmeyi
 aştı (!).» Evet, gerçekten de ülkemizde sömürülen sınıfların uya-
 nıŐ ve bilinçlenmesi, emperyalizme baĝlı burjuvazinin yönetimin-
 deki ekonomik gelişmeyi çoktan aŐmıŐ, onu geçmiştir. İŞi sınıfının

yararına olan bu somut durumdan onu faydalandırmamak için burjuvazi, doğal ki baskı yöntemleri uygulayacak, demokratik hakları kısıtlamaya ya da ortadan kaldırmaya çalışacaktır. 15-16 Haziran olaylarından da ders alan burjuvazi, bu yolda önceden beri sürdürdüğü gayretlerini doruğuna ulaştırmış ve 1971 de Anayasayı ve diğer yasaları değiştirerek en demokratik hakları dahi kısıtlamış, ya da ortadan kaldırmıştır.

İşçi sınıfı da bu somut olaydan kendisi için dersler çıkarmak zorundadır. Bunların neler olduğunu, olabileceğini anlayabilmek için 15-16 Haziran olaylarını kendinden önceki ve sonrakilerle birlikte ele alıp incelemekte, böylece hareketin bütünü içindeki yerini saptamakta sayısız yararlar vardır. İşte bu nedenle incelememizin başına ülkemiz tarihindeki işçi sınıfı hareketlerinin çok kısa bir özetini sunmayı gerekli gördük. Değişik incelemelerden yararlanarak hazırladığımız bu özetin, ileride kısır tartışma konusu yapılması olasılığına karşı olanaklarımız oranında objektif kalmaya gayret ettik.

ÜLKEMİZDE İŞÇİ SINIFI HAREKETİNİN ÖZET OLARAK TARİHÇESİ

a) Başlangıçtan Cumhuriyete

Batıda işçi sınıfının doğması ve gelişmesi, belli bir tarihsel evrimin sonucu olan sosyo-ekonomik bir olaydır. Ülkemizde ise daha değişik bir nitelik göstermektedir.

Osmanlı İmparatorluğunda küçük el sanatları, 17. Yüzyılın sonlarına kadar Batıdan aşağı değildi. Ancak, bundan sonra yabancı kapitalistlerin gerek sermayeci, gerekse aracı olarak yavaş yavaş ekonomiye sızmaya başladıklarını görüyoruz. 19. Yüzyılın ikinci yarısında ise imparatorluk, tümüyle emperyalizmin etkisi altına girmiştir. Ülkemiz işçi sınıfı, 19. yüzyılın başlarında ve özellikle dokuma endüstrisi alanında doğmaya başladı. 1839 dan sonra, eski üretim biçimlerinin yer yer etkin olarak yıkılmaya başladığını görüyoruz. Bu devrede daha çok Devletin kurduğu endüstri kurumları göze çarpmaktadır. Özel fabrikaların ise hemen hepsi yabancı kapitalistlere ve azınlıklara aittir. Bu dönem, ülkemiz için endüstriyel bir patlama dönemi sayılmaktadır. Bu dönemde işçi sayısının hızla arttığı, makinalara karşı girilen eylemlerin çoğaldığı ve diğer işçi hareketlerinde hızlı bir oluşma gösterdiği göze çarpmaktadır.

Batıda, sanayi devriminden sonra örneklerine sık sık rastlanılan makinalara karşı hareketlerin, ülkemizde, 1830 larda başladığı ve 1845 den sonra fabrikaların artması ile hızlandığı anlaşılmaktadır.

Genel bir deyimle, iş koşullarının kötülüğü nedeniyle işçiler arasındaki ilk toplu direniş hareketleri ve bu yoldaki örgütlenmelerin 1845 lerden önce başladığını görüyoruz. Bu konudaki kanımızı kuvvetlendiren en önemli kanıt, 1261 (1845) tarihli Polis Nizamnamesidir (1). Bu nizamnamenin 12. maddesi aynen şöyledir:

«İşini gücünü terk ile mücerrat tatil-i mesalih-i ibat garzında olan amele ve işçi makulelerinin cemiyet ve zuharunlarının ve gerek bu misillu asayiş ammeyi ihlâl edecek her gûna fitne ve fesat cemiyetlerinin def ve izalesi ile ihtilâl vukuunun önün kesilmesi evsabına teşebbüs ve müsa-beret»

Görülüyor ki; nizamname grev ya da işi bırakma amacı ile kurulan işçi derneklerini karışıklık çıkarıcı ve kamu düzenini bozucu

(1) Bk. Oya Sencer: Türkiye'de İşçi sınıfı doğuşu ve Yapısı, 1969, sahife 97. Yazar, bu konuda düştüğü notta bu nizamnamenin, Divan-ı Hümayunnameyi Humayun defterinin No: 11, s. 61 de bulunduğunu belirtmektedir.

nitelikte saymakta ve polise bu tür dernekleri izleme ve kapatma görevi yüklemektedir. Nizamname, bu yolla işçi sınıfı hareketine engel olmayı amaçlamaktadır.

Ülkemizde kurulan ilk işçi örgütleri konusunda ise elde yeterli belge olmadığından kesin bir sonuca ulaşmak olanağı bulunmamaktadır. Örneğin, Lütfü ERİŞÇİ(2), ilk örgütlenmenin 1871 de «Amelepervar Cemiyeti» olduğunu belirtmekte ve Mete TUNCAY'da buna katılmakta iken (3) Oya SENCER, değişik bir görüş ileri sürmekte, 1866 dan sonra özellikle İstanbul'da çeşitli «İşçiyi koruma dernekleri»nin kurulduğunu, yukarıda sözü edilen derneğin de bunlardan biri olduğunu, ancak bu derneklerin, zamanın İstanbul sosyetesince kurulan «hayır cemiyet» lerinden başka bir şey olmadığını belirtmektedir (4). Oya SENCER, Aydınlık dergisinin 3 Eylül 1921 tarihli sayısına dayanarak, sınıfsal yapıdaki ilk işçi derneğinin «Gizli Osmanlı Amele Cemiyeti» olduğunu ileri sürmektedir (5).

Ülkemizde gerçek anlamda grevler de 19. yüzyılın son yarısında başlamıştır. Bu dönemin önemli grevleri arasında 1872 Beyoğlu telgrafhane işçileri grevini, Ömerli-Yarımburgaz tren yolu inşaatı işçileri grevini, 1873 Tersane şantiyesi işçileri grevini, 1875 Tersane grevini, aynı yıl olan Sirkeci hammalları grevini, 1876 daki Araba işçileri grevini, yine aynı yıl Tersane işçileri grevini sayabiliriz. Bu grevlerde genel neden, ücretlerin ödenmemesi ve azlığıdır.

İlk Sendikalaşma hareketlerinin de bu döneme rastladığını görüyoruz .

Kısaca, 1870-1908 dönemi ülkemizde işçilerin sınıf niteliğini kazandıkları dönemdir.

1908 den sonraki dönemde de kendiliğinden doğan grevlere rastlıyoruz. Örneğin, 1908 Paşabahçe şişe fabrikası grevi, İzmir liman amelesi grevi, Vapurlara kömür yükleyen işçilerin grevi, Yedikule iplik fabrikası işçileri grevi, Selanik fırın işçileri grevi, Selanik Dede-ağaç demiryolu işçilerinin işi bırakması, Selanik sigara fabrikası işçileri ile Olympos bira fabrikası grevleri, Kazlıçeşme tabakhane işçileri grevi, Ereğli kömür havzası işçileri ile Anadolu demiryolu işçilerinin geniş yankı uyandıran grevleri, Aydın demiryolu işçileri grevi, Balya-Karaaydın işçileri grevi v.b. bu dönemin önemli grevleri arasında sayılabilir.

Daha çok yabancı sermayeye ait işyerlerindeki bu grevler sonu-

(2) Lütfü ERİŞÇİ, Türkiye'de İşçi Sınıfı Tarihi, İst. 1951, s. 3.

(3) Mete TUNCAY, Türkiye'de Sol Akımlar, Ank. 1967 sh. 9, dip Not 8 Bilgi. Yay.

(4) OYA SENCER, y. a.g.e. s. 103-104

(5) OYA SENCER, y. a.g.e. s. 157.

cunda, emperyalistlerin baskısı ile ülkemizin ilk grev ve sendikalar yasası niteliğindeki 15 Ekim 1908 tarihli «Tatil-i Eşgal Kanun-u Mu-vakkatı» kabul edilmiştir. Bu geçici yasa, sonradan Meclisten geçirilerek 27 Temmuz 1329 tarihli «Tatil-i Eşgal Kanunu» halini almıştır. Bir baskı ve önleme yasası niteliğindeki bu yasa ile daha önce kurulan tüm sendikalar yasaklanmakta ve grevler sıkı kayıtlara bağlanarak hareket baskı altına alınmak istenmekteydi.

Bu dönemde, sendikal örgütlenmeler hız kazanmıştır. Ülkemizdeki ilk sendikanın temeli niteliğindeki «Anadolu Osmanlı Demiryolları Memurin ve müstahdemleri Cemiyeti» bu dönemde kurulmuştur. Bunu diğerleri izlemiş ve örgütlenme giderek gelişmiştir. Örgütlenmede özellikle Bulgar sosyalistlerinin önemli katkıları olmuştur. Ancak, bu dönemdeki örgütlenmeler, hareketlerin kendiliğindenliği ve politik örgütlenmelerin olmaması nedeniyle tam bir başarıya ulaşamamıştır.

Bulgar ve Ermeni sosyalistlerinin katkısı ile sağlanan örgütlenmelerin dışında geniş bir kavram olarak «SOL» un örgütlenmesi bakımından gelişmeleri ise şöyle özetleyebiliriz:

1910 da İştirakçi Hüseyin Hilmi'nin önderliğinde kurulan Osmanlı Sosyalist Fırkası ve yine aynı H. Hilmi tarafından mütarekeden sonra kurulan Türkiye Sosyalist Fırkası bu yoldaki örgütlenmeler arasında sayılabilir. Ancak bugün, gerek H. Hilmi'nin kişiliği ve gerekse kurduğu partilerin niteliği yönünden bu örgütlenmelerin, işçi sınıfı ideolojisi hatta daha geniş bir kavram olarak sol ideoloji ile en ufak bir yakınlığı bulunmadığı konusunda tam bir görüş birliği vardır.

1918 sonlarında eski bir ittifakçı olan Dr. Hasan Rıza tarafından kurulan Sosyal Demokrat Fırkası da bu tür örgütlenmelerden biridir.

I. Dünya Harbi ve sonrasında işçi hareketlerinin devam ettiğini görüyoruz. Genellikle ücretlerin arttırılması nedeni ile yapılan grev ve direnişler arasında 1919 daki Reji işçileri grevini, Hisar iskelesi hammalları grevini sayabiliriz.

Bu arada Anadolu'da nitelikleri çok farklı iki Yeşil Ordu örgütü kurulmuştur. 18 Ekim 1920 de ise Ankara'da Mustafa Kemal tarafından kurdurulan (Resmi Türkiye Komünist Fırkası) deneyi göze çarpmaktadır. Bu arada 1920 lerde özellikle Ankara ve Eskişehir civarında örgütlenen (Gizli Türkiye Komünist Partisi) ni görüyoruz. Bu parti, 7 Aralık 1920 de İçişleri Bakanlığına tüzük ve programını vererek resmen kurulan Türkiye Halk İştirakiyun Fırkasının temeli olmuştur (6).

(6) Bak. Mete Tuncay, a.g.e. sh. 90-96

Anadolu da bu hareketler devam ederken Sovyetler Birliğinde bulunan Mustafa Suphi'nin önderliğinde, Türkiye Komünist Partisinin ve Kızıl Ordu'nun kurulduğunu görüyoruz. Mustafa Suphi, 1914 yılında Rusyaya gittikten sonra, orada bulunan Türklerin yardımı ve bazı esir Türk askerlerin desteği ile 14 Temmuz 1919 tarihinde, 7 kişilik bir «Kurucu Komite» oluşturarak, T.K.P. sini kurdu. Ve T. K. P. Türkiyeden gelen delegelerin katılmasıyla de 10 Eylül 1920'de Bakû'da 1. Kongresini yaptı (7).

T.K.P. nin 1919-1923 «Kurtuluş Savaşı» döneminde, Sovyetler Birliğinden yardım sağlanmasında büyük katkısı olmuş ve Anadolu da; gerek silahlı guruplar örgütleyerek, gerekse işçi ve halk arasında faaliyet göstererek, «Kuvayi-Millîye» nin emperyalizme karşı olan savaşını güçlendirmiştir.

Bu dönemde ve bunun dışında, Almanyada da çalışanlar devam etmekte idi. 1919 larda Berlin de bulunan Sadrettin Celâl, Mehmet Vehbi, Vedat Nedim ve Ethem Nejat gibi bir kısım aydınlar, Kurtuluş dergisini çıkarmaya başlamışlardı. O sıralarda Fransada bulunan Şefik Hüsnü de bu çalışmalardan haberdardı ve onlarla birlikte. Kurtuluş dergisinin ilk sayısını Berlin'de çıkaran bu grup ve Fransada bulunan Şefik Hüsnü, daha sonra Türkiye'ye dönmüşlerdir. Bir yandan Kurtuluş Dergisinin yayınına İstanbul'da devam eden bu grup, diğer yandan derginin 2. nci sayısından sonra «Türkiye İşçi Çiftçi Sosyalist Fırkası»nı kurmuşlardır. Emperyalistlerin işgali altında bulunan İstanbul da yürüttükleri bu yayın ve parti faaliyetleri kısa bir süre sonra işgâl makamlarınca yasaklanmıştır. Aynı grup, 1921'de çıkarmaya başladıkları «Aydınlık» dergisiyle yeniden çalışmalarına devam etmişlerdir.

1922'lerde İstanbul'da üzerinde durulması gereken belli başlı iki Marksist işçi kuruluşu vardı. Bunlar, «Beynelmilel İşçi İttihadı» ve «Türkiye İşçiler Derneği» dir.

b) Cumhuriyetin kuruluşundan II. Dünya Savaşı sonuna

1923'den sonra İstanbul'da yine «Aydınlık» dergisini ve yeniden eyleme geçen «Türkiye İşçi Çiftçi Sosyalist Fırkası» nı görüyoruz. Aydınlık dergisi bu devrede özellikle işçi eylemlerini birleştirmeye çaba harcamıştır. Bu çabalar sonucunda, 1923 de Zonguldak Kömür Havzası ve Balya-Karaaydın kurşun madenleri işçilerinin seçtikleri delegelerle bir kongre toplanması sağlandı. Bu kongrede, «Türkiye Amele Birliği» nin kurulmasına karar verildi.

(7) İbrahim Topçuoğlu, Neden İki Sosyalist Parti adlı yazı dizisi, Gerçeğin Sesi Gazetesi, 13 Mart 1975. Sayı : 3.

Aydınlık çevresinin eylemleri, Şubat 1925'e kadar sürdü. 21 Ocak 1925 de halka inebilmek amacı ile haftalık «Ortak-Çekiç» dergisi yayınlanmaya başlandı.

Bu dönemde oluşan gerek ekonomik ve gerekse politik örgütler, işçi sınıfı hareketini bütünleştiremediler, onu yönetmek olanağını sağlayamadılar. İşçi sınıfının ekonomik ve politik mücadelesini birleştirmek yolunda başarı gösteremediler.

Cumhuriyet döneminde de bu durum devam etti. İşçi sınıfının ekonomik mücadelesi, grev ve toplu sözleşme haklarının yasaklanmış olması nedeni ile etkinlik kazanamadı. Örgütlenmelerde pek başarılı olmadı.

Yukarda değindiğimiz, «Tatil-i Eşgâl Kanunu» yerine Cumhuriyet döneminde 1925 yılında, «Takrir-i Sükûn Kanunu» kabul edildi. Bu yeni yasa da, eskilerinden farklı değildi.

Politik örgütlenme hakkı da yoktu. Özellikle 1936 da Faşist İtalyan Ceza Kanununun 270-272 nci maddeleri örnek alınarak Ceza Kanunumuzun 141-142 inci maddeleri düzenlendi. Ancak uygulamalardan sonra, faşist hükümler dahi yeterli görülmedi ve bu maddeler gerek suçların kapsamı ve gerekse yaptırımlar yönünden bir çok kez değiştirildi. Suçların kapsamı genişletildi, yaptırımlar ağırlaştırıldı.

II. Dünya savaşı sırasında faşist uygulamalar daha da sertleşti. Bir çok devrimci, tutuklandı ve cezalandırıldı.

Ancak, bu koşullarda da işçi sınıfının ekonomik ve politik örgütlenmesi ve mücadelesi devam etti. Örneğin, 1932 de İzmirde ilk kez Sendika adını kullanan bir örgüt kuruldu (8). 1936 da İstanbul'da Cenap Şahabettin Kıvılcımlı önderliğinde «Endüstri İşçileri Cemiyeti» örgütlendi.

Bu dönemde, işçilerin en doğal ekonomik mücadele silahları niteliğindeki toplu sözleşme ve grev hakları yasaklanmış olduğu gibi, çalışma yaşamını düzenleyici bir yasa dahi yoktu. 1924 de bir (Mesai Kanunu) önergesi hazırlanmış ancak Mecliste kalmıştı.

İşte ülke bu koşullar içinde 1932 de Milletler Arası Çalışma Teşkilatına üye olarak girdi. Ancak bu üyelik bazı demokratik düzenleme zorunluluğunu da beraberinde getiriyordu. İşçilere hiç olmazsa en ilkel demokratik hakların tanınması ve çalışma yaşamının düzenlenmesi gerekiyordu. Bu zorunluklar nedeni ile hükümetçe bir iş yasası önergesi hazırlandı. İşçilerin haklarında önemli hiç bir değişiklik getirmeyen, hatta çalışma yaşamını bile düzenlemeye yeterli

(8) İbrahim Topçuoğlu, Türkiye'de İlk Sendika Sarıksıllada 1932. İst, 1975 Öncü Yay.

olmayan bu yasa önerisi, Mecliste kabul edilerek 8.6.1936 tarihinde 3008 sayılı yasa olarak yürürlüğe girdi.

c) II. Dünya Savaşı Sonrası

Savaşın sonra politik mücadele hızlandı. 1945 de «İlerici Demokratlar Cephesi Programı» ile halkın demokratik ölzemleri dile getirildi. 14 Mayıs 1946 da Esat Âdil Müstecaplı başkanlığında «Türkiye Sosyalist Partisi» kuruldu. Bunun ardından da, yine 1946 da Dr. Şefik Hüsnü başkanlığında «Türkiye Sosyalist Emekçi ve Köylü Partisi» kuruldu. Ve her iki partiye bağlı işçi sendikalarının örgütlenmesine girişildi, geniş tabanlı sendikalar kuruldu (9).

Bu dönemdeki örgütlenmeler konusunda ilginç açıklamalar getiren Hüsamettin Özdoğu'ya ait 11.8.1946 tarihli mektup (10) üzerinde biraz durmakta yarar var. Hüsamettin Özdoğu, bu mektubunda o dönemde yedi tane sol partinin bulunduğundan söz etmekte ve bunları şöyle sıralamaktadır: Türkiye Sosyalist Partisi, Türkiye Emekçi ve Köylü Sosyalist Partisi, İşçi Çiftçi Partisi, Türk Sosyal Demokrat Partisi, Sosyalist İşçi Partisi, Sosyal Adalet Partisi, Liberal Sosyalist Parti (11).

1945 yılında, dünya koşullarındaki gelişmenin ve iç baskının sonunda, burjuva iktidarı, Cemiyetler Kanununda değişiklik yaparak, sınıf esaslı üzerine cemiyet kurma hakkını kabul etmek zorunda kaldı. Ve 1946 yılında da iki Sosyalist Partinin dışında güçlü sendikalar kuruldu. İşçi sınıfının hızla uyanışı ve örgütlenişi karşısında telaşa kapılan burjuva CHP. iktidarı, iki parti ile birlikte bu sendikaları da kapattı. Sonra da 20 Şubat 1947 tarihinde 5018 sayılı Sendikalar Yasası kabul edildi. Bu yasa, işçi sınıfını birleştirmeyi değil dağıtmayı amaçlıyordu, toplu sözleşme hakkı bir çok kayıtlara bağlanmış, uygulama da kısıtlanmıştı. Gerçekten, bu yasanın yürürlükte bulunduğu dönemde pek az sayıda toplu sözleşme yapılabilmıştır. Bunlardan en önemlileri; Maden-İş Sendikası ile İktisadi ve Sınai Tesisat ve İşletme A. Ş. arasında 400 işçiyi kapsayan sözleşme ile gene, Maden-İş Sendikası ile Dümex Ticaret T. A. Ş. ne ait Balıkesir Demir Madenleri İşletmesi arasında yapılan ve 1200 işçiyi kapsayan iş sözleşmesidir.

5018 sayılı yasa, grev hakkını ise tümü ile yasaklamıştı. Ayrıca, sendikaların siyasetle uğraşmaları, herhangi bir siyasi parti ile dolaşısıyla de olsa ilişki kurmaları, uluslararası amaçlar gütmeleri, toplu

(9) İbrahim Topçuoğlu y.a.g. yazı. Gerçeğin Sesi Gazetesi, 28.1.1975, Sayı: 2.

(10) Bu mektup Hüsamettin Özdoğu tarafından Cenap Sabahattin Kıvılcım-lyaya yazılmıştır. (İ. Topçuoğlu, y.a.g. yazıdan naklen).

(11) Sol'un bugünkü durumuna benzerliği dikkati çekmektedir.

iş bırakma, toplu eylem, grev yada greve itici davranışlarda bulunmaları yasaktı. Yasa; sorgu yargıcı ve mahkemelere, karardan önce sendikaları kapatmak yetkisi de vermekteydi. İşçileri ve Çalışma Bakanlıklarının da sendikalar üzerinde sonuçta kapatmaya varan denetim yetkileri vardı.

Tüm anti-demokratik yasaların yürürlüğe girmesiyle birlikte ve iki yıl gibi kısa bir sürede, genellikle CHP güdümünde 73 sendika örgütlendi. 24 Mart 1948 de fedarasyon niteliğindeki İstanbul İşçi Sendikaları Birliği kuruldu. Bunu diğer şehirlerde kurulan Bölge İşçi Sendikaları Fedarasyonları izledi. Kısa sürede sendikalara kayıtlı işçi üyelerin sayısı 52 bine yükseldi.

Kontrol altında tutulmak istenmesine rağmen sendikalaşma hareketinin hızla devam etmesi egemen sınıfları yine ürküttü.

Bu durum, CHP'nin 1946 daki endişelerinde ne denli haklı olduğunu, partilerle sendikaları kapatmakla işçi sınıfının mücadelesini önlemek olanağı bulunmadığını, hatta CHP'nin kendi denetiminde kurdurduğu sendikalarla bile bu gelişme ve bilinçlenmeyi durdurmayı başaramadığını açıkça gözler önüne serdi (12).

Bundan sonra ise, iktidarla sendikalar arasında sert bir mücadele başladı. Örneğin, 1949 daki ekonomik krizle birlikte gelen işsizlik konusunda hükümetin tutumunu eleştirmek amacı ile hükümetin ve ona bağlı kalan İstanbul İşçi Sendikaları Birliğinin karşı koymasına rağmen Mensucat Sanayii İşçileri Sendikası ve onu izleyen bazı sendikalar 4 Eylül 1949 da bir açık hava toplantısı düzenlediler. Bu miting, D. P. nin 1950 deki başarısı açısından etkili olduğu gibi 1960 sonrasına kadar da siyasal nitelikte tek işçi mitingi olarak kaldı (13).

Ancak, hükümetle sendikalar arasındaki bu mücadele, hükümet lehine sonuçlandı. Kurulan birlikler, yasanın 8/2 inci maddesine uygun olmadıkları gerekçesiyle kapatıldılar.

Engellemelere rağmen grev ve toplu sözleşme haklarının elde edilmesi yolundaki mücadeleler yine de sürüyordu. Demokrat Parti iktidarı sırasında bu mücadelelerin sonucu olarak Hürriyet Partisinin 4 milletvekili; B. M. Meclisi'ne işçilere grev ve toplu sözleşme haklarının verilmesini öngören bir yasa önerisi verdiler. Ancak, D. P. iktidarı buna karşı oyalama taktiği uyguladı, sonuçta önerge mecliste kaldı.

(12) TİP yeniden kurulurken adlı yazı dizisi, Gerçeğin Sesi Gazetesi, s. 3, 13 Mart 1975.

(13) Sendikacılık ve Siyaset, Doç. Dr. Alparslan Işıklı, 2. baskı, Ank. 1974, s. 433.

Bu arada işverenler, ekonomik bunalımın artması, işsizliğin giderek çoğalması ve 3008 sayılı yasadaki boşluklardan yararlanarak kolayca LOKAVT yapma olanağı buluyorlardı. Toplu işten çıkarma yoluna gidiyorlar ve sendikalara, işçilere bu yolla baskı yapıyorlardı. Bu uygulamaya karşı işçiler, yer yer direnişe geçtiler. Örneğin (14). Zeytinburnundaki Çimento ve Kireç fabrikasında işçi haklarını savunan bir işçinin işten atılması üzerine üç vardiye halinde çalışan fabrikanın bütün işçileri topluca işi bıraktılar, işten çıkarılan işçinin geri alınmasına kadar çalışmayacaklarını işverene bildirdiler. Direniş şiddetli oldu.

İşverenlerin toplu işçi çıkarma yolundaki uygulamalarına karşı özellikle Lastik-İş ve Maden İş Sendikaları, iktidarın ve işverenlerin tutumlarını şiddetle verdiler.

Zonguldak Maden İşçileri Sendikası da bu yolda şiddetli bir mücadeleye girişti.

Bu arada Sendikaların bir Konfederasyon içinde birleşmeleri için çalışmalar başladı. İstanbul İşçi Sendikaları Birliği ile Anadolu'daki diğer işçi kuruluşları, bu görüş çevresinde birleştiler. Bunda yabancıların etkisi büyüktü, özellikle Uluslararası kuruluşlardan ve Amerikan -Marshall- yardımından yararlanmak görüşü işleniyordu. Amerika'ya yaranmak çabasındaki D. P. iktidarı da bu görüşü desteklemeye başladı. Birçok sendika bu görüşte birleştiler. 6 Nisan 1952 de konfederasyon'un Ana tüzüğünün hazırlanması için çeşitli işçi sendikalarının 28 delegesi Bursa'da toplandı. Bu toplantıda beş kişilik bir icra komitesi oluşturuldu. Bu çalışmalar sonunda hazırlanan Ana tüzük, 31 Temmuz 1952 tarihinde Ankara Valiliğine verilerek TÜRK-İŞ kurulmuş oldu.

Başlangıçta işçi sınıfının ekonomik mücadelesini daha iyi yürütmek ve CHP vesayetinden kurtarmak gibi parlak iddialarla kurulan TÜRK-İŞ'in kısa sürede gerçek yüzü ortaya çıktı. Dış yardımdan, özellikle Amerikan yardımından yararlanmayı ve işçi sınıfının mücadelesini amaçlarından saptırmayı hedef alan bir kuruluş olduğu anlaşıldı.

Oysa, 1948 de CHP güdümünde kurdurulan «İstanbul İşçi Sendikaları Birliği» ve Anadoludaki diğer «İşçi Birlikleri» tabandan gelen baskıların ve işçi sınıfındaki bilinçlenmenin zoru ile CHP'nin kontrolünden çıkmaya ve daha olumlu bir gelişmeye yönelmişlerdi. Ve giderek bunlar, TÜRK-İŞ'in karşısında daha gerçekçi bir tutum takındılar. Birliklerin bu durumundan çekinen TÜRK-İŞ yöneticileri ve onları yönetenler; sonradan DİSK'i kuran sendikacılardan bazı-

(14) Bu örnek Sedat Ağralı'nın Türk Sendikacılığı adlı yapıtının 74 üncü sayfasından alınmıştır.

larını da etkileyerek, 1963 te Ankarada düzenledikleri toplantıda Birliklerin lağvedilmeleri kararını çıkartmayı başarabildiler. Böylece Birlik temsilcilerini TÜRK-İŞ Bölge Temsilcileri olarak görevlendirmeyi sağladılar.

TÜRK-İŞ, aşağıda da değineceğimiz gibi kuruluşundan bu yana ülkemizde Amerikan tipi sarı sendikacılığın kötü örneklerini vermiş, daima iktidarların dümen suyunda yürümüş, işverenlerle anlaşma yoluna girmiş, kısaca işçi sınıfının ekonomik mücadele örgütü olma niteliğini kazanamamıştır, Konumuz olan 15/16 Haziran 1970 olaylarının en önemli nedenlerinden biri de budur.

Bu dönemde politik örgüt olarak ise iki Legal parti vardı. Bunlardan biri Dr. Hikmet Kıvılcımlı önderliğinde kurulan Vatan Partisi, diğeri ise Avukat Orhan Arsal'ın kurduğu Demokrat İşçi Partisidir.

d) 27 Mayıs 1960 dan sonra

İşçi sınıfının nicel olarak gelişen ekonomik ve politik mücadelelerinin 27 Mayıs 1960 dan sonra yavaş yavaş niteliksel bir değişime dönüştüğünü görüyoruz.

27 Mayıs'tan sonra ilk hareket, TÜRK-İŞ'te kendini gösterdi. 19-20-21 Kasım 1960 tarihlerinde yapılan TÜRK-İŞ 4. Genel Kongresinde; D.P. iktidarına yakınlığı ile tanınan yöneticiler tümüyle değiştirildi ve Seyfi Demirsoy başkanlığında yeni bir yönetici kadro işbaşına geldi. Ancak, gelişen işçi sınıfı hareketini Amerikan tipi Sarı sendikacılıkla boğmak isteyen egemen sınıflar, bu yeni yönetimi de kısa sürede denetimleri altına almasını bildiler.

27 Mayıs'tan sonra ülkeyi bir süre yöneten Milli Birlik Kurulu, en kısa zamanda toplu sözleşme ve grev hakkının tanınacağına ve sendikalar üzerindeki baskıların kaldırılacağına söz veriyordu. Ancak, 1961 Aralık ayında kurulan ilk koalisyon hükümetinin programı ilân edilince, bu konuda en küçük bir açıklama bulunmadığı görüldü. Bunun üzerine «İstanbul Sendikalar Birliği» bir miting düzenlemek üzere karar aldı. Yüzbinin üzerinde işçinin katıldığı ülkemiz tarihinin bu en büyük işçi mitingi, 31.12.1961 de Saraçhane'de yapıldı. İşçiler, grev ve toplu sözleşme haklarını dile getirdiler.

Bu yoldaki mücadelelerle 1963 yılına gelindi. Sonuçta hükümetçe bir Sendikalar yasası önergesi ile Toplu sözleşme, grev ve lo-kavt yasası önergesi hazırlanmıştı. İşçilerin haklarını almak için giriştikleri eylemler de devam ediyordu. Bunlar arasında geniş yankılar uyandıranlardan biri KAVEL fabrikası işçilerinin direnişi idi. 220 işçinin çalıştığı bu fabrikada direniş oldukça şiddetli oldu. Polisle işçiler arasında olaylar çıktı, birçok işçi yaralandı.

Hükümetçe hazırlanan önergeler sonuçta 15.7.1963 de Meclislerce kabul edildi. 274 Sayılı Sendikalar Kanunu ile 275 sayılı Toplu İş Sözleşmesi, Grev ve Lokavt Kanunu, 24 Temmuz 1963 tarihinde yayınlanarak yürürlüğe girdi. Bu tarih, ülkemizde işçi bayramı olarak ilân edildi.

Özellikle 275 sayılı yasa ile ülkemizde işçiler ilk kez grev ve toplu sözleşme yapma hakkını elde ettiler. Ancak, yasa bu hakları son derece kısıtlı olarak tanımıştı. Burada yasanın, Anayasa karşısındaki durumuna kısaca değinmekte yarar görüyoruz. 1961 Anyasası 47. maddesinde işçilere işveren karşısında ekonomik ve sosyal haklarını korumak amacı ile grev ve toplu sözleşme hakkı tanınmış olduğu halde yasa, eşitlik ilkelerini öne sürerek işverene de lokavt hakkı tanınmış, bu yolla Anayasa'da kurulmak istenilen eşitliği bozmuştur. Bu durum, Anayasanın sözüne açıkça aykırıdır. Yasa, toplu sözleşme ve grevleri birçok kayıtlara bağlamış, anında ve etkin grevler yapılmasını önlemeye çalışmıştır. Yasa ile Bölge çalışma müdürlüklerine verilen yetkilerde aynı sonucu doğurmuştur. Üzerinde çok tartışılan bir konu'da yasanın destekleme grevlerini benimsememiş, işçi sınıfının mücadelesinin bütünleşmesini önlemeye çalışmış olmasıdır. Yasa, getirdiği grev yasakları, grev yapmayı yasakladığı işçiler, grevleri erteleme yetkisinin hükümete tanınmış olması v.b. gibi hükümleri dolayısıyla de demokratik olmaktan çok uzaktır.

Yasa ile ilgili önemli bir sorun da, kapsam yönündendir. Gerçekten Anayasanın 47. maddesinde «toplu sözleşme» den söz edildiği halde Millet Meclisi Komisyonunda yasanın ismi Toplu İş Sözleşmesi olarak değiştirilmiş ve bu şekliyle Meclislerden geçerek yasalasmıştır. Bu durum, Anayasaya açıkça aykırıdır. Gerçekten öğretilde Toplu sözleşme kavramı, toplu-iş sözleşmesi, tip iş sözleşmesi ve takım sözleşmesi olmak üzere üç tip sözleşmeyi kapsadığı, ve Anayasa, yapılacak kanunla bu üç tip sözleşmenin düzenlenmesini amaçladığı halde, çıkarılan yasa, bunu gözönüne almaksızın Anayasanın kullandığı terimi değiştirerek dar kapsamlı bir düzenleme yoluna girmiş, uygulama bakımından da bir eksiklik doğmasına neden olmuştur.

275 Sayılı yasanın kabulü ile ülkemizde ilk toplu sözleşme, 11.9.1963 de Türkiye Birleşik Gıda İşçileri Sendikası (Gıda-İş) ile Hacı Bekir muessesesi arasında yapıldı.

Yasadan sonra yasa hükümlerine aykırı sayılan ilk «kanunsuz grev» de, 11 Mart 1963 de Zeytinburnunda BOZKURT Mensucat fabrikasında oldu. İşçiler, toplu sözleşme görüşmeleri devam ederken topluca işi terkettiler. Bu olaya Sıkıyönetim el koydu. Sonuçta Zeytinburnu Asliye Ceza Mahkemesinde 1053 işçi aleyhine kamu davası açıldı ve işçiler hüküm giydiler.

Bu arada yasaya uygun olarak yapılan grevlerde bile birçok sendikacı tutuklanmaktan kurtulamadı. Örneğin, Kasım 1963 de yasal grev uygulaması sırasında, Lastik-İş yöneticileri ve Nisan 1964 de Maden-İş'in dört yöneticisi tutuklandı.

Yasaların çıkmasından sonra son yılların en büyük ve yankılar uyandıran işçi direnişi Zonguldakta oldu. 9 Mart 1965 tarihinde Zonguldak Kömür İşletmeleri Karadon kömür ocaklarında çalışan 5000 işçi direnişe geçti. İşçiler, direniş nedeni olarak liyakat zammının dağıtım biçimini gösteriyorlardı. Ancak, gerçek neden, işvereni ve onunla işbirliği içindeki sendika yöneticilerini protesto etmektir. İlk gün, iki mühendis yaralandı. İşçiler, ocakları kapattılar. Bölgeye polis ve jandarma gönderildi. 10 Mart 1965 de 49 işçi gözaltına alındı. 11 Mart 1965 de, direniş Kozlu bölgesinde devam etti. İşçiler, jandarma ile çatıştılar. Sonuçta Satılmış Tepe ve Mehmet Çavdar adlı işçiler öldü, 12 jandarma eri ve 10 işçi yaralandı. İşçiler, ölümlerini ve rehin aldıkları mühendisi vermemekte direndiler, olayları yatıştırmaya çalışan sendika yöneticilerini kovdular. Bunun üzerine bölgeye askeri jet uçakları sevk edildi, 14 işçi tutuklandı.

e) Disk'in kuruluşu ve 1968'e kadar işçi hareketleri

Zonguldak Maden işçilerinin bu direnişi, direniş karşısında TÜRK-İŞ yöneticilerinin tutumu, TÜRK-İŞ bünyesindeki sendikacılar arasında görüş ayrılıklarının doğmasına yol açtı. Esasen, 1963 ün son aylarından beri TÜRK-İŞ'te üç kişilik İcra Kurulu, yönetimi ele almış, Yönetim Kurulunu toplamadan dilediği gibi Konfederasyonu yönetiyordu (15).

Bu ayrılık daha öncede belirilmiş, ULAŞ-İŞ Federasyonu, TÜRK-İŞ karşısında yeni bir konfederasyon kurulmasına öncülük etmişti. Ancak, bu girişim başarıya ulaşmamıştı.

Bu kez, yedi sendika 1965 martında TÜRK-İŞ'e karşı «Türkiye İşçi Sendikaları Dayanışma Konseyi» adı altında birleştiler. Ancak, bu da başarılı olamadı ve kısa sürede yok olup gitti.

TÜRK-İŞ içindeki bu huzursuzluk giderek arttı. Sonuçta, 1 Şubat 1966 da başlayan Paşabahçe Şişe-Cam fabrikaları grevi üzerindeki görüş ayrılığı ve TÜRK-İŞ yöneticilerinin bu grevde de sürdürdükleri işçi haklarına aykırı tutumları, ayrılığı doruğuna çıkarttı. Bu grevdeki görüş ayrılığı neden gösterilerek üç üye sendikanın TÜRK-İŞ'ten geçici olarak ihracı yoluna gidilmek istendi. Bu yolla egemen sınıflarla birlikte işçi sınıfının ekonomik mücadelesini önlemek amacındaki TÜRK-İŞ yöneticileri, kendilerine karşı çok önceden beri gelişen hareketi yok etmek istiyorlardı.

(15) Bk. Cumhuriyet Gazetesinin 28.8.1964 tarihli sayısı sh. 2.

Bunun üzerine TÜRK-İŞ'ten geçici olarak ihraç edilen Lastik-İş, Maden-İş ve Basın-İş sendikaları, bağımsız Gıda-İş de anlaşarak 1966 Temmuzunda «Sendikalar Dayanışma Konseyi» (SADA) yı oluşturdular.

TÜRK-İŞ'ten geçici olarak ihraç edilen üç sendika 12 Şubat 1967 de yaptıkları Genel Kongrelerinde TÜRK-İŞ ten kesin olarak ayrılma ve DİSK'i kurma kararı aldılar. Bağımsız Gıda-İş sendikası da kongresini yaparak bu yolda karar aldı. Zonguldaktaki Türkiye Maden İşçileri Sendikası Genel Yönetim Kurulu'nda aynı nitelikte bir karar alınca beş sendika kurucu üye olarak «Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu» (DİSK) nu oluşturdular. DİSK'in ana tüzüğü 13 Şubat 1967 tarihinde İstanbul Valiliğine verildi ve resmen kurulmuş oldu.

28 Temmuz 1967'de eski 3008 sayılı iş yasası yerine 931 sayılı iş yasası yürürlüğe girdi. Her iki yasa arasında bazı farklılıklar vardı. Ancak, bu yeni yasa da, işçi sınıfının demokratik haklarını sağlamaktan çok uzaktı. Bu yasa, sonradan TİP tarafından açılan dava ile Anayasa Mahkemesince şekil yönünden iptâl edildi (16).

*
**

Şimdi, 1960 sonrası dönemin politik örgütlerine bir göz atalım:

1961 Anayasasının kısıtlı da olsa getirdiği demokratik hak ve özgürlük ortamında bazı örgütler kuruldu. Bunlar arasında Türkiye İşçi ve Çiftçi Partisi ile A. Tıridoğlu'nun Sosyalist Partisini sayabiliriz.

Bu dönemde sendikacılar arasında da politik örgütlenme konusunda görüş birliği vardı. TÜRK-İŞ Genel Başkanı Seyfi Demirsoy ve bazı C.H.P. li sendikacılar Yön Dergisi kurucuları ile birleşerek 11.2.1961 de Türkiye Çalışanlar Partisi'ni kurmaya giriştiler. Ancak bu parti, çalışmalarının başlaması ile kendini feshetmesi bir oldu. 7 Mart 1961 de parti, Sosyalist partiye katılma kararı alarak feshedildi.

Yine aynı tarihlerde özellikle Maden-İş ve Lastik-İş sendikaları yöneticilerinin önderliğinde 13 Şubat 1961 tarihinde Türkiye İşçi Partisi'nin kurulduğunu görüyoruz. Günahları ve sevapları ile ülkemizin politik hayatında bugüne kadar kurulanların en etkinlerinden biri olan bu partinin, ilk genel Başkanı Avni Erakalın, Genel Başkan vekili ise, o zaman da Maden - İş Sendikası başkanı olan Kemal Türkler, genel sekreteri de Şaban Yıldız'dı.

Türkiye İşçi Partisi, bilindiği gibi 12 Mart 1971 den sonraki dönemde Anayasa Mahkemesinde açılan dava sonunda kapatıldı.

(16) Anayasa Mahkemesince iptâl edilen 931 sayılı yasa yerine 25.8.1971'de 1475 sayılı yasa kabul edildi.

Anayasa Mahkemesi, partiyi kapatmaya ilişkin 20 Temmuz 1971 tarihli kararında, 4. Büyük Kongrede alınan kararlarla partinin ülkede «bölücülük» yaptığını kabul etmekte ve kapatma kararını 648 sayılı Siyasi Partiler kanununun 89 ve 111/2 inci maddelerine dayandırmaktaydı. Anayasa Mahkemesinin bu kararı üzerine Parti Merkez yöneticileri hakkında Ankara Sıkıyönetim Komutanlığı Askeri Mahkemesinde T.C.K. nun 141. maddesini ihlâl iddiası ile dava açıldı. Sonuçta, parti yöneticileri T. C. K. nun 141. maddesine göre 15 yıla kadar varan cezalara çarptırıldılar. Anayasa Mahkemesinin kararı ile Sıkıyönetim Mahkemesi kararı arasında büyük çelişki vardı (17).

**

Dönemin politik örgütlenmelerine böylece değindikten sonra şimdi, TÜRK-İŞ ile DİSK arasındaki görüş ve anlayış farklarının neler olduğu inceleyelim. Bölünmeye ve iki örgüt arasındaki mücadeleye neden olan esas sorun, TÜRK-İŞ'in işçi sınıfının mücadelesini engellemek, bu mücadeleyi bilimin gösterdiği yolun dışına çıkarmak biçimindeki tutum ve davranışlarıdır. Bu tutum ve davranışların somut örneklerini şöyle özetlemek mümkündür (18).

— TÜRK-İŞ, Ana Tüzüğünde yazılı ilkeleri ve Kongrelerinde alınan kararları uygulama gücünü yitirmiştir.

— Sendikalar Kanunu'na göre çıkarılan İşkolu Yönetmeliğinin hazırlanışında uluslararası normların bir kenar itilmesine ve işkolalarının parçalanarak işçilerin güçsüz kalmasına yol açmıştır.

— TÜRK-İŞ, işçi sınıfını sömürücülere teslim eden bir politika ile iktidarların paralelinde bir yol izlemiştir.

— TÜRK-İŞ aynı zamanda kitleleri avutucu, aldatıcı bir yola gitmiş, Türk toplumunun gerçeklerine aykırı ve sosyal sınıfları inkâr eden bir politika izlemiştir.

— TÜRK-İŞ yönetici kadrosu birbirleri ile çelişen ve birbirleri ile sahte dostluklar kuran kişilerden oluşmuştur. TÜRK-İŞ bu nedenle önemli ekonomik ilkeleri savunmamakta, gerçekleştirmelerine çalışmamaktadır.

— TÜRK-İŞ Amerikan yardımları ile yaşayan Amerikancı bir kuruluştur.

— TÜRK-İŞ eğitim programlarını da Amerikan Hükümetinin Türkiye'de uygulamak istediği sendikacılık politikasına göre düzenlemekte ve işçi sınıfının gerçekten eğitilmesine engel olmaktadır.

(17) Bu konuda fazla bilgi için bakınız İki açıdan T. İ. P. davası, İst. 1975. Bilim Yay.

(18) Bak. Disk'in dört Mücadele Yılı Broşürü. İst. 1971.

— TÜRK-İŞ tam bağımsız, kişiliği olan bir dış politika izlenmesini isteyenlere daima karşı çıkmış, yalnızca Amerikan çıkarlarına uygun bir politika izlenmesini sağlamak yolunda hareket etmiştir.

— TÜRK-İŞ bütün haklı grevlere karşı çıkmış, işçi sınıfı karşısında işverenlerle birlikte çalışmıştır.

— TÜRK-İŞ yasaların işçiler aleyhine yorumlanmasını sağlamış, kanunsuz işlerin peşine düşmüştür.

— TÜRK-İŞ yöneticileri, işçilerin topluca işten çıkarılmaları ve sefaletin kucağına itilmeleri demek olan lokavtı savunmuş ve buna karşı çıkanları suçlamışlardır.

— TÜRK-İŞ, işçi sınıfının gerçek sendikalar içinde birleşmesini önlemiş ve sarı sendikaların kurulması ve işçilerin parçalanması için çaba sarfetmiştir.

İşte, DİSK ile TÜRK-İŞ arasındaki farkların öz olarak açıklaması.. Bu farklar, gerçekte işçi sınıfının bilinçlenmesinden doğmakta ve işçiler ekonomik mücadelelerinde kendilerinden çok gerilerde kalan TÜRK-İŞ'ten kopup DİSK'e geçmekteydiler. 1967 yılından 1970 yılına dek işçi hareketleri bu amaç etrafında toplanılabilir.

Gerçekten de, bu dönemin işçi hareketlerindeki hedefleri kısaca şöyle sıralamak olanağı vardır: Sendika özgürlüğünün çiğnenmesi ve sendika değiştirdiği için işten atılanların geri alınması, iş teminatı, ekonomik ve sosyal hakların sağlanması, işçilerin fabrika yönetimine katılmalarının sağlanması, toplu sözleşme hükümlerinin tam olarak uygulanması v.b. Bu ekonomik ve demokratik hakların sağlanması mücadelesinde TÜRK-İŞ ile DİSK'in tutumu, işçilerin mücadelelerinde hangi örgütün yanında ve hangisinin karşısında olduğunu anlamalarını da sağlamaktaydı. Yine bu dönemin işçi hareketlerinin amacı, yukarıda da belirttiğimiz gibi ekonomik ve demokratik hakların elde edilmesi, yasalarda ve Anayasada belirlenen hakların uygulanmasının sağlanmasıdır. Ancak mücadele geliştikçe ve işçilerin bilinç düzeyleri arttıkça bu mücadelenin anti-emperyalist ve anti-kapitalist bir nitelik kazandığı da görülmektedir.

Bu dönemin önemli işçi hareketlerini kısaca özetlemek de pek olası değil. Çünkü, bu dönemde ülkemizdeki işçi hareketlerinin arttığı ve yaygınlaştığı göze çarpmaktadır. Bu nedenle, yıllar içinde bu hareketlerin en önemlilerini sıralamak daha doğru olacaktır.

f) 1968 yılındaki önemli hareketler

Bu yılın mart ayında ilk olarak Türkiye Basımevinde çalışan 22 işçinin bir yıldan fazla sürecek olan grevini görüyoruz. Daha sonra nisan ayında ise Good-Year ve Sümerbank Filyos ateş tuğla fabrikasında iki grev göze çarpmaktadır.

Mayıs ayında Foster- Wheeler'in Ankara bürosundaki grevle Haziran ayında Yarımca İpraş rafinerisinde çalışan 450 işçinin yemek boykotu önemli işçi hareketleri arasında yer almaktadır.

Temmuz ayında Lastik-İş sendikasına geçmek isteyen işçilere baskı yapılması üzerine Derby Lastik fabrikasının 1700 işçisi fabrikayı işgal etmişlerdir. Balıkesir'de ise, Orman fidanlığında çalışan kadınlı erkekli 50 işçi sendika değiştirmek istedikleri için işten atılınca, işyerinin kapılarını tutarak başka işçi alınmasına engel oldular ve aileleri ile birlikte Balıkesir'de sessiz yürüyüş düzenlediler.

Ağustos ayında, Alibeyköydeki Finfinis Branda fabrikası işçilerinin yeni bir sendika kurmaları üzerine dört işçinin işine son verildi. Bunun üzerine, 200 işçi oturma grevine gittiler.. Aynı fabrika işçileri eylül ayında da iş güvenliklerinin bulunmaması, ücretlerinin düşük olması nedeni ile yeni bir direniş yaptılar. Bu arada, Demokratik Devrim Derneği ve İşsizlik ve Pahalılıkla Savaş Derneği ile birlikte bir de yürüyüş düzenlediler.

Kasım ayında Samsun Tekel Başmüdürlüğünde işten çıkarılan işçiler Ankara'ya yürüyüşe geçtiler. Kasımın 5 inde Magirus fabrikası işçileri sendika özgürlüğü, iş güvenliği ve ücret artışı gibi isteklerle greve gittiler. Aynı ayda Keban barajı işçileri grev yaptılar.

Aralık ayında Adana'da lokavt nedeniyle 600 fırın işçisi sessiz yürüyüş düzenlediler.

g) 1969 yılında

Bu yılın hemen başında Karayolları Genel Müdürlüğüne bağlı yedi işyerinde grev başladı. Deniz Nakliyat'ta ise, önce İstanbul limanındaki 31 gemide, daha sonra da İzmir'de önemli bir grev yapıldı. Ocak ayı içinde diğer önemli bir hareket de, Sümerbank'ta alınan lokavt kararı üzerine 30 bine yakın işçinin grev kararı almasıydı. Ancak, daha sonra uzlaşma olduğundan bu grev yapılmadı.

Şubat ayında ise, Çelik-İş'ten ayrılıp Maden-İş'e geçmek isteyen Singer işçilerinden üçünün işten atılması üzerine, 520 Singer işçisi fabrikayı işgal ederek direndiler.

Mart ayında Rabak fabrikasında işçiler DİSK'in karşı çıkmasına rağmen bir grev kararı aldılar.

Nisan ayında işçiler Amerikan işyeri Tuslog'da greve gittiler, daha sonra bu grev genişledi ve İstanbul, İzmir ve Adana'daki sekiz işyerine sıçradı. Önceleri tamamen demokratik hakların savunulması için başlıyan grev, sonlara doğru tam anti-emperyalist bir niteliğe büründü. Aynı ay içinde Bartın kereste fabrikalarında çalışan işçiler sendikalaşmalarını önlemeye çalışan işverenleri protesto amacı ile bir yürüyüş yaptılar. İstanbul'da ise, Kimya-İş sendikası-

na bağı 135 işçi zam ve iş güvenliği isteğıyle Hoescht fabrikasında greve başladılar.

1969 un en önemli işçi hareketi 15 mayısta Türk Demir-Döküm fabrikasında başladı. İşveren tarafından bu fabrikada çalışan 2 bin işçinin Maden-İş'ten çıkmaları için baskı yapılmaya başlanınca, işçiler çalışmayı boykot ettiler. Sonunda işveren istekleri kabul eder göründü, fakat hiçbirini yerine getirmedi, bunun üzerine 2200 işçi 31 Temmuz günü fabrikayı işgal ettiler. İşgalin altıncı günü fabrikaya polis saldırdı. İşçiler, çevre halkı ve aileleri ile birlikte direndiler ve polisin fabrikaya girmesini önlediler.

Mayıs ayı içinde Levent Madeni eşya fabrikasında ve Kartal'daki Java ve Skoda fabrikalarında da bir iki ay süren önemli grevler oldu.

Temmuz ayında Lastik-İş Sendikasının desteklememesine rağmen, Pirelli Lastik Fabrikasında sendikal nedenlerle işten atılan işçilerin yeniden işe alınmaları için işçiler direnişe geçtiler.

Bu yıl içinde en önemli işçi olaylarından biri de Çorum Özel idaresine ait Alpagut Linyit işletmelerinin işçiler tarafından işgal edilmesi idi. İşçiler, işletmeyi 34 gün ellerinde tuttular ve kendileri işlettirtiler.

Ağustos ayında ise, 4600 Ereğli Demir-Çelik işçisi TÜRK-İŞ'in engellemelerine rağmen greve gittiler. Grev iki kez Bakanlar kurulunca ertelendi. İşçiler, üçüncü kez grev kararı aldılar ve greve başladılar. Sonunda grev 7 Ekimde işçilerin karşı çıkmalarına rağmen TÜRK-İŞ tarafından kaldırıldı.

Eylül ayında Yarımca Seramik işçileri bağı oldukları TÜRK-İŞ'e bağı Çimse-İş'ten ayrılarak Serçip-İş Sendikasına geçtiler. Bunun üzerine baştemsilcinin işine son verildi. 1150 işçi işten çıkarılan arkadaşlarının yeniden işe alınmaları için işi boykot ettiler ve İzmir'te bir miting ve yürüyüş düzenlediler. Buna çevredeki fabrikaların işçileri de katıldı.

Eylül ayının sonunda ise, Sancak Tül fabrikasında işçiler işten atılan arkadaşlarının yeniden işe alınmaları için direnişe geçtiler.

10 kasımda Ereğli Kömür işletmelerinin Armutçuk kömür üretim bölgesinde çalışan bin işçi ücret azlığını protesto için işi bıraktılar. Aynı ay içinde Konya Ereğlisi Sümerbank fabrikasında 3 bin işçi işten çıkarılan arkadaşları için işi bıraktılar ve çevre köylülerinin de katıldıkları bir yürüyüş yaptılar.

1969 yılındaki mücadeleler işçi sınıfının bir şehit vermesiyle sonuçlandı. Gamak Motor fabrikasındaki direniş sırasında Şerif Aygün adlı işçi polisle yapılan çatışmada öldü.

h) 1970 yılında

Ocak ayı içinde Deniz Taşıt işçileri Şehir Hatlarında çok kısa süren bir grev yaptılar.

Mart ayında ise Elâzığ İplik fabrikası işçileri, toplu sözleşmenin uygulanmaması nedeni ile greve gittiler. Samsun Altın lastik fabrikası işçileri de 11 Martta bir oturma grevi yaptılar.

Yem fabrikasında işverenin işçileri işten çıkarması üzerine işçiler direnişe geçerek fabrikayı işgal ettiler. İzmir Buca da işçiler aynı şekilde fabrikayı işgal ettiler. Şile ilçesi Ağva nahiyesindeki Piro-Teknik işçileri greve gittiler.

İşçi sınıfının bu ekonomik mücadelesi yanında her gün artan hayat pahalılığını protesto amacı ile 10 Mayıs'ta İzmir'de ve 17 Mayıs'ta İstanbul'da İşsizlik ve Pahlılıkla Savaş Derneğinin düzenlediği protesto mitingleri yapıldı.

Yine mayıs ayı içinde Maltepedeki ECA fabrikasında 500 işçi, fabrikayı işgal ettiler. Sarı sendikalara karşı çıktılar.

15-16 Haziran olayından sonra 1970 yılının kuşkusuz en önemli işçi hareketi Sungurlar fabrikasında oldu. Sungurlar Kazan fabrikasının 700 işçisi sarı-Çelik-İş sendikasıdan istifa ederek Maden İş sendikasına geçtiler. İşverenin buna karşı çıkması üzerine de, fabrikayı işgal ettiler. İşveren, işçilerin isteklerini kabul edeceğini bildirince işgale son verildi. Ancak, daha sonra işveren sözünü tutmadı. Bunun üzerine işçiler yeniden fabrikayı işgal ettiler. Üç günlük boykottan sonra fabrikayı saran askerî birlik komutanı ile yapılan anlaşma üzerine işçiler, fabrikayı boşalttılar.

Mayıs ayının diğer önemli bir olayı da Ankara ve İsparta'da başlayan Ges-İş grevi idi. Bu grev kısa sürede yayıldı ve 10 bin işçiyi kapsadı.

Yine mayıs ayından 15-16 Haziran olaylarına kadar geçen süre içinde Gunterm Isı sanayiinde, Kağıthane'deki Kristal Cam fabrikasında, Kartal Java Motosiklet fabrikasında Alibeyköy Özkardeşler civata fabrikasında, Adana Milli Mensucat ve Ankara Üstün Çelik fabrikalarında grev, direniş, işgal v.b. gibi önemli işçi hareketleri oldu.

Görülüyor ki; 1967-1970 dönemi, ülkemizde işçi sınıfının özellikle ekonomik ve demokratik haklar yolunda verdiği mücadelede önemli bir yer tutmaktadır. İşçi sınıfı, 15-16 Hazirana bu mücadelelerden geçerek gelmiştir.

OLAYLARIN NEDENLERİ

15-16 Haziran olaylarının doğru bir değerlendirmesini yapabilmemiz için, o dönemde Dünya ve Türkiye'deki ekonomik, sosyal ve politik duruma bir göz atmamız gerekecektir. Bu olayları, iki yasa-da değişiklik yapılmak istenmesi üzerine DİSK'in düzenlediği ve yönettiği hareket olarak görmek belki yanlış değildir, ancak değerlendirmek için yeterli de sayılamaz. Böyle bir görüş yüzeyde ve soyut kalacak, yanlış hiç değilse eksik değerlendirmelere yol açacaktır. Bu nedenle, Dünya'nın ve Türkiye'nin durumuna kısaca değinmek zorunluğunu duyduk.

Dünya'da Durum

1970 lerde Dünya'nın genel durumuna baktığımızda Kapitalist-Sosyalist bloklar arasındaki çelişkiler ve Türkiye'nin de içinde bulunduğu kapitalist blokun genel görünümünü şöyle özetlememiz mümkündür.

Çağın en önemli özelliği olan bilimsel ve teknolojik gelişme ve uzay çalışmaları, 1970 yılına da damgasını vurmuştur. Özellikle atom enerjisinin üretimde kullanılmaya başlanması, bilgi sayarların üretimin planlanması başta olmak üzere daha geniş bir alanda kullanılması, bilimsel ve teknolojik gelişmelerin başında sayılabilir.

Bu gelişmelerin yanında üretimin, merkezi planlamaya bağlı olarak düzenlenmesi ve izlenen barışçı politika, sosyalist ülkelerin kapitalist ülkeler karşısında büyük ilerleme göstermelerine sebep olmuştur. Sosyalist ülkelerin ekonomik ve politik alanlarda kazandıkları başarılar, genç ülkelerin de emperyalist sömürü ağından kurtulmak ve kalkınmayı sağlamak için ulusal çıkarlarına daha uygun gelen sosyalist sistemi benimsemeleri ve sosyalist ülkelerle ilişkilerini geliştirmeleri 1970'lerin önemli gelişmeleridir.

Sosyalist dünya sisteminin gelişip güçlenmesi, ulusal kurtuluş hareketlerinin çoğalarak, yayılması ve kapitalist ülkelerdeki işçi sınıfının gelişen mücadelesi, dünya devrimci mücadelesinin en önemli olgularıdır.

Dünya'daki devrimci ve ilerici hareketlerin bu başarıları, kapitalist sistemin çöküşünü hızlandırmakta ve bu sistemi buhranlara da sürüklemektedir. Gerçi buhranlar, kapitalist sistemin doğal ürünleridirler. Ancak, devrimci gelişme bu buhranların sıklaşmasını ve kapitalist sistemin nefes alamaz hale gelmesini hızlandırmaktadır.

Genç ülkelerin sosyalist sisteme kaymaları ve dünyanın her yanında ulusal kurtuluş hareketlerinin başlaması öncelikle emperyalizmin pazarlarını daraltmaktadır.

Kapitalizm, bu buhrandan kurtulmak ve kendini değişen dünya koşullarına uydurmaya çalışmak istemesine karşın bunu sağlayamamaktadır. Çok uluslu şirketlerin dünya çapında oluşturdıkları Tekeller, ne buhranı ve nede eşitsiz gelişim kanununun bütünleşme çabası olan emperyalist tekellerin birbirleriyle olan çelişkilerini azaltmamaktadır.

Kapitalist ülkelerin içine düştükleri buhranın 1970 deki görünümü, özellikle A. B. D. ve İngiltere'de ekonominin iflasa doğru hızla ilerlediğini göstermesi bakımından ilginçtir. Örneğin, 1970 de A. B. D.'de enflasyon % 6 lık bir hızla devam etmekte ve buna çare bulunmamaktadır. Haziran ayı içinde bu enflasyonist bunalımdan kurtulma yolunda gerekli tedbirlerin hızla alınması için Wall Street kodamanları Beyaz Saray'a devamlı baskı yapmaktadırlar (19).

Bu arada, 1 Haziran 1970 de Londra borsalarında Sterlin ilk kez Amerikan doları ile tespit edilen resmi değerinin altına düşmüş ve evvelce 2.4015 dolar olan 1 Sterlin, o gün 2.3986 dolar olarak işlem görmeye başlamıştır (20).

Kapitalist sistemin içinde bulunduğu bunalımdan kurtulma yolu olarak görülen dünyanın çeşitli yerlerinde savaş çıkarma yöntemi de, 1970 lerde devam etmekteydi. Vietnam'da yıllardır süren savaş yanında, A. B. D. emperyalizmi meşhur «tırmanma» politikasıyla Kamboçya'da da savaşı başlatmıştı. Emperyalizmin desteklediği İsrail ise Ortadoğuda Arap ülkelerine karşı saldırılarına devam etmekteydi.

Kısaca, 1970 de Basra körfezi, Ortadoğu ve Güneydoğu Asya, Emperyalizmin sömürü için ilgilendiği birer «hassas» bölge olma niteliğini taşıyordu.

Türkiye'de Durum

a) Ekonomi

Ekonominin genel durumu, ülkemizin az gelişmiş kapitalist bir ülke olduğunu göstermektedir. 1970'lerde Türkiye, Brezilya ve Hindistan gibi kapitalist ilişkileri gittikçe gelişen ülkeler arasında yer almaktadır.

Özellikle Doğu Anadolu'da bazı geri toprak ilişkileri var olmakla birlikte, tarım kesiminde gittikçe pazar için mal üreten kapitalist gelişmeler görülmektedir. Bu gelişme sonucu topraksız ve az topraklı köylüler köylerden büyük şehirlere göç etmektedirler. Örneğin, 1950

(19) The Observer Dergisi, Haziran 1976 sayısı

(20) Cumhuriyet Gazetesinin 2.6.1970 tarihli sayısı

1970 yılları arasında bu yolla şehirlere gelenlerin sayısı 5 milyonu aşmaktadır.

Yoksullaşarak şehirlere akın eden bu köylü kitleleri işçi sınıfına katılmakta, bu sınıfı ekonomik gelişmenin normal artış isteğinin üzerinde çoğaltmaktadırlar.

Türkiye'de daha çok «yabancı sermaye» ye dayanan sanayi kuruluşları, genellikle «montaj sanayii» ne kaymakta, ulusal sanyiin gelişmesini engelleyerek döviz kaybına sebep olmaktadır.

Burjuvazinin yabancı sermaye için dizdiği övgülere karşı rakamlar gerçek durumun hiçte iç açıcı olmadığını göstermektedir. Örneğin 1952-1969 yılları arasında A.B.D. şirketlerinin Türkiye'ye yaptıkları 7 milyon dolarlık yatırımlar karşılığında 10 milyon dolar kâr transferi yaptıkları artık herkesce bilinmektedir. A. E. T. ve Japon sermaye grupları için de durum aynıdır.

1970 dönemini de içine alan aşağıdaki tablo, gerek yatırım olarak gelen sermayeyi ve gerekse gerçekleşme oranlarını göstermesi bakımından ilginçtir. Bu tabloda 1971 ve 1972 rakamları da verilmiştir. Toplumsal bunalımların arttığı dönemlerde yabancı sermayenin durumunu karşılaştırmak ve ikisi arasındaki ilişkiyi görmek bakımından bu konu üzerinde önemle durulması gerekir.

TABLO : I
YABANCI SERMAYE YATIRIMLARI
(1000 Tl)

Yıllar	Verilen izin	Gerçekte gelen	Gerçekleşme Yüzdesi
1951	4 800	3 410	% 71,0
1954	108 440	2 598	2,4
1958	57 693	15 068	26,1
1960	48 926	18 711	38,2
1962	133 604	87 246	65,3
1964	125 281	69 885	55,8
1965	93 320	95 598	102,4
1966	229 933	69 580	30,3
1967	170 239	67 750	39,8
1968	196 255	92 357	47,0
1969	373 261	61 367	16,4
1970	152 471	90 559	59,4
1971	67 251	102 917	153,0
1972	145 546	129 125	88,7

Yapılan araştırmalara göre, Türkiye'deki 100 şirketten 70 tanesi yabancı sermayeye bağımlıdır. Yukarıda da belirttiğimiz gibi genellikle «montaj sanayi» olarak kurulan bu sanyide yabancıların kârı, iki kat artmaktadır. Daha çok otomobil, radyo, televizyon v.b. gibi alanlarda üretim yapan bu sanayiın, ham maddeleri ve yedek parçaları dışarıdan gelmekte ancak çok az bir kısmı ülke içinde imal edilmektedir. Dışarıdan gelen ham madde ve yedek parçadan bir kâr eden yabancı sermaye, ayrıca buradaki satışlardan da kâr etmekte ve bunu ülke dışına transfer etmektedir. Bu sanayiın ihtiyaç duyduğu ham madde ve yedek parçaların ithal edilememesi halinde yapılan malların fiatları da alabildiğine artmaktadır. Yabancı sermaye özellikle ekonomik bunalımlarda, önemli hiç bir sabit sermaye değeri bulunmayan bina, basit makina ve aletleri kolaylıkla bırakabilecek durumdadır. Kendilerini kısa dönemde amorti eden bu işyerleri işçiler bakımından da yeterli güvenlik sağlamamakta, ekonomik bunalımlarda derhal kapılarını kapatarak işçilere yol vermektedirler.

Montaj sanayii dışında kalan kamu ve özel sanayii de gerçekte uluslararası tekелci sermaye ağı ile sarılmış durumdadır. Ülke-mizin ekonomisi ve sanayii, ekonomik-politik ve ekonomik-askeri bağların temellendirdiği biçimdedir.

1970 ler Türkiye bakımından burjuvazinin çeşitli tabakaları arasındaki çelişkilerin de su yüzüne çıkmaya başladığı bir dönemdir. Özellikle sanayi burjuvazisi ile ticaret burjuvazisi ve toprak ağaları arasındaki çelişkilerin ve bunların kapitalist sistem içindeki dayanaklarının ekonomi üzerindeki etkileri son derece önemlidir. Ticaret burjuvazisi ile sanayi burjuvazisi arasındaki çelişkileri açıklaması bakımından şu görüş, büyük değer taşımaktadır: «cari milli tasarrufun bir kısmı yatırımlara değil, diğer faaliyetlerin finansmanında kullanılmakta ve spekülâtif faaliyetlere akarak, miktarı değişmeyen gayrimenkul servetin para ile ifade edilen değerini büyötmektedir. Ayrıca, ticarî spekülâtif stoklarla, gayrimenkul servetin kıymetindeki artış, mevcut paranın büyükçe bir kısmını üzerine çekerek bazı dallarda para darlığına sebep olmaktadır (21)». Görölüyor ki, sanayi burjuvazisi yatırım yapmak isterken, ticaret burjuvazisinin spekülasyonları nedeniyle para darlığının ortaya çıkmasından şikayet etmekte, bu suretle burjuvazisinin iki kanadı arasında çelişkiler ortaya çıkmaktadır. Bu duruma tedbir olarak 1970 de kabul edilen Finansman yasası ise amaçla-

(21) Prof. Ahmet Kılıçbay, PARA DARLIĞI başlıklı yazı, Cumhuriyet Gazetesinin 2.6.1970 tarihli sayısından.

nan sonucu sağlayamamış, vergi yükü yine fakir halkın sırtına yüklenmiştir.

Türkiye’de verginin büyük çoğunluğu, memur ve işçi ücretlerinden kesilmektedir. Ayrıca vasıtalı vergiler de emekçi halktan alınmaktadır.

Dış ticaret politikasının tutarsızlığı ise ekonominin sağlıksız olusunun ikinci büyük nedenini oluşturmaktadır. «Birinci beş yıllık plan devresinde gayri safi milli hasılanın (G.S.M.H.) %6,58 artışına karşılık, ihracat % 6,50 bir artış göstermiştir. Ancak bu ilişki ikinci beş yıllık planın ilk yıllarında yitirilmiş bulunmaktadır. Gerçekten 1967-1969 süresi içinde G.S.M.H.’de yıllık ortalama % 6,75 bir artış elde edilmesine karşılık ihracatta yıllık ortalama artış hızı ancak % 1,38 i bulmuştur. Bu durum, üretimin gittikçe artan bir oranda iç tüketime yöneldiğini göstermesi bakımından çok ilginçtir (22)». Bu durumun, «montaj sanayii» nin yapısından doğduğu ise açıktır.

Ülkenin yönetimini uzun yıllar ellerinde tutan ticaret burjuvazisinin ithalât ve ihracata dönük faaliyetleri, Türkiye’nin dışa bağımlı ekonomisini daha da bağımlı kılmaktan başka bir işe yaramamış ve alınan bazı teşvik tedbirleri de birkaç büyük ihracatçıyı daha da zengin etmiştir. İhracatın azalması ve ithalâtın artması sonunda ortaya çıkan dış ticaret açığının kapanması için ise, daima borçlanma yolu seçilmiştir. Son zamanlarda işçi dövizleri de bu açığı kapatmak için kullanılmaya başlanmıştır.

1970 de dış ticaret açığının kapatılması için dış kaynaklardan istenilen krediler ise tam bir fiyasko ile sonuçlanıyordu. Örneğin A. B. D., Afyon ekiminin yasaklanması için Türkiye’ye büyük baskı yapmakta ve hatta «ekonomik ambargo» uygulama tehdidinde bulunmaktaydı. O günlerde çıkan haftalık DEVRİM gazetesinde şu ilginç haber yer alıyordu; «A. B. D.’nin askerî yardım şantajı.. Türkiye’de haşhaş ekimini yasaklamak için A. B. D., büyük paşalara baskı yapıyor!». Bunun sonuçları 1971 de kendini gösterdi.

Ortak pazar ülkeleriyle yapılan antlaşmalarda da istenilen kredi sağlanamamıştı. Bu dönemde ortak pazardan 400 milyon dolar tutarında kredi istenilmiş, ancak 195 milyon dolarlık bir kredi sağlanabilmişti. Bu arada AET ile yapılan geçiş dönemi antlaşması da ülkemiz açısından ekonomik zorluk ve yükümlülükler getiriyordu.

1970 lerde Türkiye’nin içinde bulunduğu ekonomik bunalım nedeniyle gerek A. B. D. ve gerekse AET, devamlı devalüasyon teklifinde bulunuyorlardı. Hatta, Türkiye’ye yardım konsorsiyumu 1970 de Paris’teki toplantısında, devalüasyonu, verilecek kredinin şartı

(22) Ziya KAYLA, Merkez Bankası eski genel müdürü, «DİŞ TİCARET POLİTİKAMIZ» başlıklı yazısı, 17.6.1970 tarihli Cumhuriyet gazetesinden.

olarak ileri sürdü ve ayrıca, yabancı sermayeye daha çok olanak tanınması istendi (23). Ancak yine de 140 milyon dolar tutarındaki kredi isteğine karşı, 97 milyon dolarlık bir kredi sağlanabildi (24).

Gerçekte sorun, dış borçlanma ile çözümlenebilecek durumda da değildir. Örneğin aşağıdaki rakkamlar (25) dış borç yükünü göstermesi bakımından oldukça ilginçtir.

TABLO : II

Yıllar	Dövizle ödenecek	Türk parası ile ödenecek
	Dış Borçlar (Mil/\$)	Dış Borçlar (Mil/\$)
1967	1.344.1	3.293.9
1968	1.528.9	3.184.1
1969	1.704.5	3.188.8
1970	1.928.7	4.172.6

1970 lerde ülke içindeki kredi mekanizmasının işlemesi de oldukça ilginçtir. Bu dönemin rakkamları, Türkiye'de artık sermayenin belli bazı ellerde toplandığını göstermektedir. Örneğin bu dönemde 245 yeni Anonim şirket kurulmuştur. Bunların sermayelerinin toplamı, 1.013.917.000 TL. na ulaşmaktadır. Aynı dönemde 1109 Anonim şirkette sermayelerini arttırmışlardır. Arttırılan sermayelerin tutarı, 2.920.450.000 TL. dir. 1970 yılında Bankalardaki mevduat miktarı ise 36.245 milyon TL. na ulaşmış, açılan krediler ise 37.005 milyon TL. nı bulmaktadır. Merkez Bankası kredileri ise 374 milyon TL. dir. Ancak, burjuvazi yine de içine düştüğü bunalımdan kurtulamamakta, dış ticaret açığı kapanmamakta, ham madde ve parça ihtiyacı karşılanamamaktadır.

İthalat ve ihracatta varılan rakkamlar ise şöyledir (26):

	1969	1970
İhracat (Milyon dolar)	560	625
İthalat (Milyon dolar)	870	1050

Aradaki farkı kapatmakta kullanılan işçi dövizleri ise sadece 273.0 milyon dolar (27).

(23) 11.7.1970 tarihli MİLLİYET gazetesinden.

(24) Sonuçta Ağustos 1970 de 1958 den sonraki en büyük devalüasyon yapıldı. Türk parasının değeri % 66 oranında düşürüldü.

(25) 1973 Türkiye İstatistik yıllığından alınmıştır.

(26) Kaynak, Maliye Bakanlığı ve Devlet Planlama Teşkilâtı.

(27) Kaynak Devlet İstatistik Enstitüsü

Önceki borçların ana para ve faizlerinin ödenmesi sorunu ortaya çıkınca, ekonominin ne denli kötü bir duruma düştüğü kolayca anlaşılmaktadır. Örneğin, 1964-1970 yılları arasında alınan dış borç, 1.9 milyar dolardır.

Dış ticarete görülen bu açığın belli bazı ülkelerle yapılan ithalat ve ihracatta daha da göze battığı anlaşılmaktadır. Örneğin İngiltere ile 1970 yılının ilk beş ayındaki ithalat ve ihracat şöyledir;

İngiltereye yapılan ihracat : 6,5 milyon Sterlin
İngiltereden yapılan ithalat : 16,2 milyon Sterlin

Türkiyenin içinde bulunduğu ekonomik bunalım ve dış ticaret açığının gittikçe tehlikeli bir biçimde artması karşısında tedbir almak gereğini duyan Britanya İhracatçıları Garanti ve Ödeme Birliği, bu nedenle Türkiye bakımından ihracat bedellerini garanti etmekten vazgeçtiğini açıkladı.

İthalat ve ihracattaki bu rakkamlar, Türkiye'nin ekonomik durumundaki belirgin bunalımı gösterdiği gibi, Türkiye burjuvazisi arasında A. B. D. ve AET'ye bağımlılık bakımından ortaya çıkan çelişkiyi de açıkça göstermektedir. Aşağıdaki tablo, dış ekonomik ilişkilerde ABD aleyhine, AET lehine bir gelişimi göstermesi bakımından oldukça ilginçtir.

TABLO : III (28)

İthalat

(Bin dolar olarak)

Yıllar	1969	1970
AET'den	284.728	325.232
ABD'den	163.737	221.374

(Dolar alanının tümüyle birlikte)

İhracat

Yıllar	1969	1970
AET'ye	214.856	239.081
ABD'ye	162.697	57.622

(Dolar alanının tümüyle birlikte)

Ekonomideki bunalımı ve bunun çeşitli sınıflar üzerindeki etkilerini görmek için Milli Gelir ile ilgili rakkamlara da bir göz atmak-

(28) Kaynak: Maliye Bakanlığı Aylık Ekonomik göstergeler (1973).

ta yarar var. Ancak, 1970 lerde ülkenin içinde bulunduğu ekonomik bunalımın günlük yaşamdaki yansımalarına daha önce kısaca değinelim. Olaylardan bir ay önceki gazeteleri şöyle bir karıştırdığımızda zam haberleri ile dolu olduğunu görüyoruz. Örneğin, 1.6.1970 tarihli gazetelerde «ekmeğe zam yapıldığı, 1 kg. ekmeğin, 129 kuruşa yükseldiği» haber verilmekte. Yine aynı günkü gazetelerde «gazete kâğıtlarına % 25 zam yapıldığı» haberi yer almaktadır. 3.6.1970 tarihli gazetelerde ise «çimentonun tonuna 5 TL. zam yapıldığı» yazılı. Dolmuşlara yapılan zam, likit gaz fiyatlarına yapılan zam v.b. hep ekonomik bunalımın birer belirtisi.. Pek doğal ki, bu zamlar hep fakir halkın sırtına yüklenmekte.

İstatistiklere göre, 1964 yılı sonundan 1970 şubatına kadar ki devrede toptan eşya fiyatları % 45 artmaktadır. Ankara geçinme endeksi % 42, İstanbul geçinme endeksi ise % 51 lik bir artış göstermektedir. İşçi sınıfının yoğun olduğu bu iki büyük şehirde geçinme endekslerindeki artış, bu sınıfın geçinme olanaklarını tamamen ortadan kaldıracak bir düzeye erişmiştir.

Örneğin, 1970 yılında İstanbul ve Kocaeli bölgelerinde asgari ücret, 19.50 TL. Türkiye'de ortalama ücret ise, 35.32 TL. dir.

Aşağıdaki tablolar, emekçi sınıfların içinde bulundukları kötü ekonomik koşulları açıkça göstermektedir:

TABLO : IV

Milli Gelirin Artış Hızı (1963-1970) (29)

(1968 Yılı Üretici Fiyatlarıyla)

Yıllar	Milli Gelir Artış hızı (%)	Sanayi Kesimi Artış hızı (%)	Tarım Kesimi Artış hızı (%)	Gerçek Ücret Artışı (%)
1963	9.7	12.0	9.6	—
1964	4.1	11.2	—0.4	6.4
1965	3.1	9.5	—3.9	4.5
1966	12.0	15.2	10.7	4.3
1967	4.2	8.2	0.1	3.5
1968	6.7	11.1	1.5	4.9
1969	5.4	12.0	1.2	8.3
1970	5.6	2.1	4.0	0.8

(29) T.İ.B. Yayınları No. 5 Ankara 1974.

TABLO : V

Ortalama Parasal Ücretler ve Toptan Eşya Fiatları (1963-1970) (30)

Yıllar	Parasal Ücret Endeksi	Toptan Eşya Fiatları Endeksi
1963	100.0	100.0
1964	108.9	101.2
1965	120.7	109.4
1966	131.4	114.7
1967	144.3	123.4
1968	157.6	127.3
1969	179.9	136.5
1970	197.2	145.7

TABLO : VI

Milli Gelirin Sektörlere Dağılımında Gelişmeler (1960-1970) (31)

Yıllar	Tarım %	Sanayi %	Hizmetler %
1960	44	17	39
1962	41	22	37
1964	39	23	38
1966	36	24	40
1968	33	26	41
1970	30	27	43

Milli Gelirin sektörlere göre dağılımındaki gelişmeler, Milli Gelirin artış hızı, Ortalama Parasal ücretler ve toptan eşya fiatlarıyla Milli Gelir ve gerçek ücret artış hızlarını gösteren rakamlar, Türkiye'nin içinde bulunduğu ekonomik durumu ve sağlıksız gelişen dışa-bağlı sermaye sınıfının, işçi sınıfını nasıl sömürdüğünü açık açık göstermektedir.

Gerçek ücretlerdeki artış hızının 1970'lerde büyük düşüş göstererek, % 0.8'e inmesi önemlidir.

1970'lerde işçiler iyice yoksullaşmış, ücretleri artmamıştır. Toptan eşya fiatları ile işçi ücretleri arasındaki işçiler aleyhine olan fark çoğalmış, milli gelirden pay alma oranı düşmüştür. Ülkedeki kapitalistleşmenin en ilginç rakamları da, Milli Gelirin sektörlere göre dağılımında görülmektedir. 1970'lerde, tarım kesiminin milli

(30) Rakamlar aynı kaynak (TİB yayınları).

(31) Rakamlar aynı kaynak (TİB yayınları).

gelirden aldığı pay oranı düşüş göstermiş, buna karşı Sanayi ve Hizmetlerinkinde artış kaydedilmiştir.

b) Sanayi burjuvazisinin istekleri

1970 lerde ekonominin vardığı bunalımdan kurtulmak bakımından burjuvazi içinde bazı istekler göze çarpmaktadır. Özellikle, sanayi burjuvazisinin bu konudaki istekleri üzerinde durulmaya değer. Sanayi burjuvazisi, kendi sınıf çıkarları açısından alınması gereken tedbirleri açıkça ortaya koymaktadır.

1970 lerde Sanayi burjuvazinin ekonomik bunalımdan çıkmak için alınmasını gerekli gördüğü tedbirleri şöyle sıralamak mümkündür (32) :

«Ekonomik istekler:

Vergi indirimi, finansman ve ithalat kolaylıkları sağlamak suretiyle yatırımların teşvik edilmesi,

Kitlelerde, özellikle köylerde satın alma gücünün artırılması,

Parada ve dış ödemeler dengesinde istikrar, devalüasyon tedbirlerinin geciktirilmeden alınması,

Tarım ürünlerinin ve kiralara ucuzlatılması standardizasyonu,

Toprak unsurlarına, ticaret burjuvazisine ve rantiyelere yönelik bir vergi politikası,

Planlamanın kendi denetimi altında yapılması,

Devletçi uygulamalar ve devletleştirme tedbirlerinin yarattığı rahatsızlıklardan kurtulma,

Sosyal istekler :

Köylerdeki fazla nüfusun kentlere akması (bol iş gücü),

Nüfusun farklı sanayi merkezlerine dağılması,

Sağlık ve konut sorunlarının çözümü.

Hukuki - İdari istekler :

Askeri masrafların azaltılması ve milli savaş sanayiinin kurulmasına yönelik tedbirler,

Devlet mekanizmasının ucuzlatılması ve çabuk işler hale getirilmesi,

Bürokratik ayak bağlarından kurtulmak,

Türk ordusunun Ortak Pazar askeri konseptlerine göre yeniden örgütlenmesi,

Toprakla ilgili hukuk mevzuatı, iş hukuku v.b. düzenlemeleri.

(32) Bu kısım, Ergin Eroğlu'nun, «Sınıf açısından 12 Mart, 12 Mart Devam ediyor mu?» Adlı incelemesinden alınmıştır. Bk. a.g.e. sayfa 211-212.

Eğitim ve Kültür:

Yaygın ve lâiklik ilkesine dayalı ilk öğretim,

Orta eğitimin kalifiye kol gücü ihtiyacına göre düzenlenmesi,

Köy enstitülerinin kurulması,

Uzman ve araştırmacı ihtiyacını göz önünde tutan bir yüksek öğrenime gidilmesi,

Basın - yayın, kültür kurumları, akademiler, üniversite ve TRT' de çağdaş anlayışlara uygun düzenlemeler.

Politika:

Millî İradecilik-bürokrasiyle savaş.

Yürütme organının güçlendirilmesi,

Milliyetler sorunu (Kürt sorunu) nun çözümü için gerekli tedbirler.

Dış Politika :

Batı dünyas'ında esas itibariyle askeri olmayan ittifaklar aranması,

Ortak Pazar'la kader birliği (Üstün teknoloji sağlanması ve işçi göçünün kolaylaştırılması yönünde ilişkiler),

Yakın sosyalist ülkelerle ilişkilerin geliştirilmesi,

Ortadoğu ülkeleriyle dostluk ve işbirliği,

Üçüncü Dünya ülkelerine açılma,

Haysiyetli bağımsızlık.

c) Bunalımın Temel Belirtileri

(1970'ler «Bunalımının» temel belirtilerini, gene Ergin Eroğlu'nun sıralamalarından izleyelim (33):

1. Ekonomik sorunlar

- Yatırım fonlarının yetersizliği (Özel ve resmi sektör olarak),
- Özel sektörün eğilimleriyle planlamanın uyumsuzluğu,
- Askeri harcamaların ortaya çıkardığı iki yönlü sorunlar,
- İstihdam imkânı ile verimlilik arasındaki zıtlık,
- İktisadî devlet teşekküllerindeki uyumsuzluklar.

2. Sosyal sorunlar

- Nüfus patlaması-gençlik sorunu,
- Dış ortamla ilişkilerin gelişmesi-ihtiyaçların artması,
- Hızlı şehirleşme-Büyük iç ve dış göçler-Köy/kent farkının derinleşmesi,

(33) E. E. a.g.e. Sy: 195, 196, 197.

d) Bölgesel farkların artması.

3. Dış politikada uyumsuzluklar

- a) Ortak Pazar'la ilişkilerde,
- b) ABD ile ilişkilerde,
- c) Sosyalist ülkelerle ilişkilerde,
- ç) Üçüncü Dünya ile ilişkilerde.

4. Milli Savunma politikası

- a) Ordunun siyasete karışması veya karışmaması sorunu,
- b) Ordu mevcudunun kabarıklığı (masraf fazlaca, kullanım yetersiz)
- c) ABD yardımının azalması - NATO'ya bağlılık,
- ç) Hiyerarşinin zorunluluğu ve sakıncaları.

5. Hukuk dünyasındaki uyumsuzluklar

- a) Anayasada merkezi yönetimin yetkilerinin genişletilmesi özgürlüklerin sınırlandırılması zıtlığı,
- b) Askeri yargı-sivil yargı çekişmesi.

6. Merkezi yönetimin sorunları

- a) Devlet hizmetlerinin rasyonelleştirilmesi ve ucuzlaştırılması gereğinin yol açtığı sorunlar,
- b) Merkezi otoriteyi güçlü tutma eğiliminin sakıncaları.

7. Siyasî anlayışlardaki uyumsuzluklar

- a) Çok partili-tek partili rejim sorunları,
- b) Genel oy ile azınlıkların iradesi arasındaki zıtlık,
- c) «Milli irade» ile «Halka rağmen ilerleme» zıtlıkları.

8. İdeoloji alanındaki uyumsuzluklar

- a) Gelişmenin rasyonelliği ve burjuvazinin ideolojik cılızlığı (Rönesans'ını doğru dürüst yapamamış bir burjuvazinin ideolojik aczi, onu durmadan despotlaştırmaktadır).
- b) Laisizim ve dinci akım arasındaki çekişme,
- c) Kozmopolitizm-muhafazakârlık çekişmesi,
- ç) Şehirleri dolduran kalabalıklarda, köy inançlarının sarsılmasıyla doğan boşluk ve bunalım.

9. Bunalımın politik tezahürü

- a) Egemen sınıflar arasında, iktidara gelme, iktidarı elde tutma çekişmeleri (34).

(34) Yazar, bundan sonra: 12 Mart 1971 «Saray Darbesi» fıkrasını sırala-

d) İşçi sınıfının durumu

Türkiye’de bir yandan sanayileşmenin artması işçi sınıfının sayısının artmasına sebep olurken, diğer yandan ekonominin içine düştüğü bunalım bu sınıfın burjuvazi karşısında özellikle ekonomik mücadeleye girişmesini ve giderek bilinçlenip politik mücadeleye kaymasını sağlamaktadır. Bu yönden Türkiye’deki işçi sınıfı hareketlerine genel olarak bakmak ve bu hareketin 15-16 Haziran olaylarından önce vardığı boyutları rakkamlarla ortaya koymak gerekecektir.

İşçi sınıfının burjuvazi karşısındaki ekonomik mücadelesinin, değişik biçimlerde ortaya çıktığı da bilinmektedir. Bütün bu hareketlerin değerlendirilmesi ve ekonomik mücadeledeki örgütlenmelere kısaca değinmekte yarar vardır. Şimdi bunu görelim:

İşçi sınıfının sayısı artmaktadır (35)

1960-1970 yılları arasında ücretli işçi sayısındaki artış şöyledir:

İşçi Sayısı

1960	2.437	Milyon/kişi
1961	2.600	"
1962	2.702	"
1963	2.925	"
1964	3.087	"
1970	3.145	"

İşçilerin sayı olarak artmasıyla beraber, sendikalaşma da hızla gelişme gösteriyor. Çalışma Bakanlığının verdiği rakamlara göre, 1970 lerde, Sendikalı üye sayısı 2.088.219’dur. O dönemde tesbit edilebilen sendikaların sayısı 737’i bulmaktadır. Bunlarında 302 tanesi, yurt çapında faaliyet gösteren sendikalar. Bu sendikaların üye sayısı, 1.659.119’dur. Mahalli sendikaların sayısı 435, bunların üye sayıları ise, 429.100 kişi olarak açıklanmaktadır.

İşçilerin sendikalaşma oranı % 60’a yaklaşmaktadır.

Belli başlı İşçi Sendika Konfederasyonları, DİSK ve TÜRK-İŞ tir. Bunlar dışında Bağımsız İşçi Sendikaları da bulunmaktadır. Bu sendikaların gerçek üye sayıları saptanamamakla birlikte, aidat ödeyen üye sayılarının, TÜRK-İŞ 600, DİSK 100, Bağımsızlar 400 bin olarak görülmektedir.

makla amacını açıklamaktadır. Bizim de baştan beri amacımız; 15/16 Haziran Sıkıyönetimi ile «1971 rejimi» arasındaki bağlı vurgulamaya çalışmaktı. Yazarın bu gözlemini ilginç gördüğümüzden aynen aldık.

(35) (İkinci Beş Yıllık Plan. Sy: 138).

İşveren Sendikalarında 120 tanedir. Bu sendikaların 10.760 işveren üyesi bulunmaktadır. Ayrıca, işverenlerin 1 Konfederasyonu, 1'de Federasyonu vardır.

1970'de, 3.800.000 ücretli ve maaşlı kişi bulunmaktadır. Bunların 655 bini memur, 3.145.000'i ise işçidir.

O dönemde asgari ücretler, İstanbul ve Kocaeli'nde, 19.50 TL olarak saptanmıştı. Ortalama işçi ücretleri ise, 30 TL civarındaydı. Bu rakamlar çoğalan sermaye karşısında komiktir.

İşçi sınıfı, büyük sanayi ve ticaret merkezlerinde toplanmakta ve çoğunluğunun sanayide çalıştığı görülmektedir. İşçiler, sırasıyla İstanbul, Ankara, İzmir, Bursa Adana, Zonguldak, Kocaeli.. vd gibi illerde toplanmaktadır. Ülke sanayileşmesinin az sayıda illerde toplanması da önemli bir olgu olarak kayda değer.

1970'lerde sanayi ve hizmetlerde çalışan nüfusun, 6 ildeki durumu şöyledir:

İstanbul	870.300
Ankara	368.500
İzmir	270.400
Bursa	118.200
Adana	115.600
Zonguldak	106.700

1961-1970 yılları içinde yapılan işçi eylemlerinden grev, işgâl, pasif direnme, miting, yürüyüş.. vb. gibi hareketlerin rakamla ifadeleri ise şöyledir (36) :

TABLO : VII

Yıllar	Sayı	Yüzde
1961	4	0.52
1962	15	1.97
1963	25	3.28
1964	97	12.73
1965	57	7.48
1966	74	9.71
1967	129	16.93
1968	88	11.55
1969	123	16.14
1970	150	19.69
	762	100.0

(36) Sosyalist Parti Dergisi. 1971, Sy: 2.

Sözü edilen grevler ve işçi hareketleri 274-275 sayılı yasaların çıkmasından sonra gelişmiştir.

İşçi hareketlerinin çoğalıp geliştiği dönemler ülke kapitalizminin buhranlı yıllarıdır.

Son on yıl içinde 762 işçi hareketinin 6 büyük ildeki dağılımı ise şöyledir;

TABLO : VIII

Şehir	Sayı	Yüzde
İstanbul	230	30.18
İzmir	81	63.00
Adana	62	8.14
Ankara	61	8.01
Kocaeli	25	3.28
Bursa	22	2.89
Çeşitli illerde	254	32.30

Bu rakamlardan da anlaşılacağı gibi, İşçi sınıfı, sanayinin belli illerde yoğunlaşmasıyla birlikte, hareketleniyor, bilinçleniyor. (Bu rakamların seçim sonuçları ile ilişkileri de kanımızca önemlidir ve gözönünde bulundurulmalıdır.)

Yapılan işçi hareketlerinin, sanayi işkollarına göre, sıralanması ise şöyledir;

San. İşkolu	Yüzde
1 — Gıda Maddeleri İmalat Sanayi	17.37
2 — Metâl, makina imalat sanayi	10.39
3 — Dokuma, iplik imalat sanayi	8.90
4 — Lastik, Plastik Kauçuk, Bakalit sanayi	5.77

Grev ve işçi hareketlerinin imalat sanayinde daha çok görülmesi ilginçtir. Bu sanayi dalları dışa bağlı bulunmaktadır.

Grevlerin Sektörlere göre dağılımı:

TABLO : IX

Kamu Sektörü

	Grev Sayısı	Greve Katılan İşçi	Kaybolan İşgücü
1965	5	524	15.466
1966	5	1.291	29.214
1967	40	5.266	137.302

1968	9	1.978	54.425
1969	22	15.342	122.478
1970	50	19.022	120.705
	131	53.423	

Özel Sektör

	Grev Sayısı	Greve Katılan İşçi	Kaybolan İşgücü
1965	38	5.049	29.714
1966	34	9.110	380.095
1967	51	2.896	66.477
1968	50	6.120	137.771
1969	60	7.848	235.321
1970	61	6.941	139.633
	294	37.964	

1965-1970 arası beş yıl içinde kamû ve özel sektör kesiminde toplam 425 grev olmuş, bu grevlere 91.387 işçi katılmıştır. (Bu grevlerin başarı sayıları ve oranları üzerine hiç bir inceleme bulunmamaktadır. Kaynak yokluğundan çok önemli sayılan bu bilgileri, vermek, istememize rağmen veremedik. Bilindiği gibi, istatistik rakamlar burjuvazinin kaynaklarından alınmaktadır. Onların da böylesi önemi, anlamı büyük rakamları yayınlamak görevi değildir.)

İşçi Hareketlerinin Hareket Biçimlerine Göre Dağılımı;

TABLO : X

Hareketin Biçimi	Sayısı	Yüzde
Grev	539	70.30
İşyeri işgâli	45	5.90
Pasif direnme	82	10.76
Miting, yürüyüş	69	9.05
Diğer	14	1.84
Bilinmeyen	13	1.70
	762	100.0

Hareketlerin % 70,3'ü grev biçiminde kendini gösterirken, işyeri işgâli 45 tane % 5.9 -Derby, Singer, Magirus işgâlleri ilk işgâllerdir-, pasif direnme 82 tane % 10.76, Miting, Yürüyüş 69 tane % 9.8, gibi burjuvazinin siyasal iktidarı ve onun organlarıyla direkt çatışan biçimleri, ortaklaşa işçi hareketlerinin % 25'ini oluşturmak-

tadır. Bu, işçi hareketinin giderek siyasal bir çekirdeklenmeyi içinde taşıdığını ifade eder. İşçi hareketlerinin sebeplerine göre dağılımına bakarsak bunun, doğrulandığını görürüz: İşçi hareketlerinin % 43'ü ücret ve sosyal hak yetersizliği gibi nedenlerden çıkmıştır. Ancak, bunun yanı sıra beş hareket, başka fabrikalardaki işçilerin desteklenmesi için, 11 hareket, burjuvazinin lokavtlarına karşı, 41 grev, işten atılan arkadaşlarla dayanışma için, 32 hareket, burjuvazinin siyasal iktidarının zorla dayattığı sarı sendikalara karşı devrimci sendikalara geçmek, 4 hareket, anti-demokratik iş kanunu ve diğer kanunlarla ilgili ve 4 harekette doğrudan siyasal amaçlarla gerçekleştirilmiştir. Bu, işçi hareketinde giderek belirginleşen siyasal özel işaret eder. Söz konusu oluşum, 15/16 Haziran işçi direnişi ile en açık ifadesini bulmaktadır. 15/16 Haziran, işçi sınıfının ekonomik, demokratik mücadelesinin nasıl süratle siyasal boyutlar kazanabileceğini ve proletaryanın demokratik sınıf mücadelesinin, burjuva düzeninin temellerini sarsabileceğini ortaya koymuştur.

İşçi sınıfı hareketinin bu yönelimleri, burjuvazinin, siyasal iktidarlarının ona karşı, doğrudan şiddet kullanmasına yol açtı. Emperyalistler işbirlikçileri ve onların aleti iktidarlar, işçi hareketini terörle, zorla bastırmak istediler. Burjuvazi yalnızca polisi, işçiye karşı kullanmakla kalmadı, işçi sınıfı hareketlerini askerle de bastırmak istedi. 1960-1970 döneminde bilinen, 47 işçi hareketine karşı polis, 14 işçi hareketine karşı asker ve 29 işçi hareketine karşı hem asker, hem polis kullanıldı (37).

İşçi hareketinin gelişiminde, devrimci sendikaların, özellikle DİSK'in önemi büyüktür. 1960-1970 döneminde 130 işçi hareketi DİSK'e bağlı işçilerden kaynaklanmıştır. DİSK, işçi sınıfının artan aktifliğinde, gelişen bir rol oynamış, öncülük etmiştir. İşçi hareketlerinin işyeri büyüklüğüne ve hareketi yapan işçilerin bağlı oldukları Konfederasyona göre dağılımı da, DİSK'in bu durumunu belirler. 280-500 işçi çalıştıran işyerlerindeki hareketlerin % 19'u, 500 - 1000 işçi çalıştıran iş yerlerindeki hareketlerin % 27'si DİSK üyesi işçilerce yapılmıştır.

Aynı durum, uygulanan hareket biçimleri açısından da söz konusudur (38).

e) Genel Politik Durum

1960 lardan sonra hızlı bir sanayileşme sürecine girilmesi sonucunda, sanayi burjuvazisi ile ticaret burjuvazisi ve toprak ağaları

(37) Sosyalist Parti Dergisi: 1971. s: 2.

(38) Nabi YAĞCI tarafından hazırlanan Turizm-İş Sendikası (Onuncu Yılı-mızda Dünya ve Türkiye 1965-1975) İst. 1975 sayfa 263, 264, 265.

arasında yukarıda da belirttiğimiz çelişkilerin somutlaşmaya başladığını açıkça görüyoruz. 1970 lere gelindiğinde «önemlerini yitiren ticaret burjuvazisi ve toprak unsurları, artık Türkiye’de kapitalizme damgasını vuran güçler olmaktan çıkmışlardı. Sanayi burjuvazisinin sorunları ve ihtiyaçları.. bunlarınkinden epeyce değişik...» ti (39).

Sanayi burjuvazisi, gelişmesini engelleyen bu grupların ortadan kaldırılmasını istemekte ve siyasal iktidara yavaş yavaş ağırlığını koymaktaydı. «Sanayi burjuvazisi, dış ilişkilerde de esneklik istemekteydi. Ticaret burjuvazisi ve tarım unsurlarının denetimi altındaki 1950-60 (döneminde) iktidarın aşırı Amerikancı eğiliminin, sanayi burjuvazisinin ön plana çıktığı kapitalist gelişme düzeyinde de geçerli olması beklenemezdi» (40). Yukarıda ithalat ve ihracata ilişkin olarak verilen rakkamlarda bunu açıkça göstermektedir. Ancak, yine de güvenceyi A. B. D.’ye bağımlı bir politika izlenmesinden yana bulanlar yok değildi. Burjuvazi arasındaki bu çelişkiler, giderek sınıfsal örgüt olan AP. içinde görüş ayrılıklarına ve parçalanmaya yol açtı. 41’ler olayı 1970 döneminde AP. deki çatırdamayı belirginleştiren en önemli olaydır.

CHP’nin yapısal değişiklik geçirdiği günler de, yine 1970 yılına rastlamaktadır. İşçi sınıfının güçlenmesi, bilinçlenmesi karşısında CHP’nin «orta sol» sloganlarına daha bir açıklık getirme çabası Ecevit ekibiyle İnönü desteğindeki Kemal Satır ekibini karşı karşıya getiriyordu. Sonuçta, olaylardan hemen sonra 4 Temmuz 1970 de yapılan CHP Genel Kurultayında Ecevit, parti yönetimini ele geçirerek CHP’nin burjuva demokratik bir örgüt biçimine dönüşmesi yolunda en önemli adımı atıyordu.

Ekonomik bunalımın ve alınan anti-demokratik tedbirlerin sonucunda hoşnutsuzlukları artan halk kitlelerinin yürüyüş, miting, işgal, boykot biçiminde gelişen eylemleri her geçen gün artmaktaydı. İşçilerin fabrikalardaki direniş, işgal ve grev biçimindeki hareketlerine her gün bir yenisi eklenmekte, köylüler özellikle fındık, tütün ve pamuk üreticileri, taban fiatlarına karşı mitinglerle, yürüyüşlerle protestolarını sürdürmekteydiler. Küçük burjuva aydınlar, memurlar, Üniversite öğretim üyeleri hatta Yargıtay üyeleri, yargıçlar dahi yürüyüşler düzenlemekte özellikle anti-demokratik, faşist nitelikteki uygulamaları protesto etmekteydiler.. Öğrenciler ise, çok öncelerde başlayan eylemlerini daha da hızlandırarak sürdürmekteydiler. Böyle bir ortamda bazıları ise tek çıkar yol olarak faşizmin az gelişmiş ülkelere uygulanma modeli olan «Yahya Han

(39) Ergin Eroğlu: a.g.e. sayfa 292.

(40) Ergin Eroğlu: a.g.e. sayfa 293.

formülünü» önermekteydiler. Özellikle A. B. D.'nin çıkarlarına uygun gelen bu formülün uygulanmasına geçilmesi için, devrin Cumhurbaşkanı SUNAY, sık sık komutanlarla toplantılar düzenlemekteydi. İNÖNÜ, bu durumu 27.7.1970 de yapılan CHP ortak toplantısında açıkça belirtiyor, şöyle diyordu;

«1,5 yıl içinde eğer biz kuvvetle hertürlü dikta arzusunun dışına çıkmamış olsaydık, dikta rejimleri gelecekti, sıkıyönetim idareleri yerine...»

Ama, durumu İNÖNÜ bile kurtaramadı (!) o zaman gelmeyen dikta bir yıl sonra açıkça gelip ülkenin üzerine oturdu.

Kısaca ortaya koymaya çalıştığımız şu genel durumdan da anlaşılmaktadır ki, 1970 yılı Türkiye için temelden başlıyan toplumsal yapı değişikliklerinin belirginleştiği yıl olmuştur. Özellikle ülkenin kapitalist gelişme süreci içinde aldığı yol ve buna paralel olarak başta işçi sınıfı olmak üzere tüm emekçi sınıf ve tabakaların gittikçe yoksullaşması, buna karşı yerli egemen sınıfların ve müttefiklerinin «çözüm yolu» bulamamaları, 1970 lerde doruğuna ulaşmıştı. Esasen egemen sınıflar arasındaki çelişkiler kendi açılarından bulunabilecek çözüm yolları için dahi önemli bir engel olmaktaydı.

Egemen sınıfların gittikçe su yüzüne çıkan çıkar kavgaları, A. B. D. yardımının kesilme yoluna girmesi, AET'nin yörüngesine girmeye doğru atılan adımlar, ülkenin ekonomik, politik ve askeri durumunu etkiliyordu. Emperyalist ülkeler (ABD., AET. ve Japonya) uluslararası sermaye ağı, uzlaşmaları, ortaklıkları ve çelişkileri ile Ortadoğu içinde Türkiye'yi de derinden etkiliyordu.

Kısaca özetlersek, 1970 yıllarında, toplumsal yapının hızla değişmesini kanıtlayan olaylar şöyle sıralanabilir.

— İşçi sınıfı nicelik ve nitelik olarak önemli bir değişikliğe uğramıştı.

— DİSK kurulduğundan bu yana sarı sendikalarla mücadele artmış, işçilerin sendikalaşmaları büyük artışlar göstermişti.

— TÜRK-İŞ «partiler üstü» ve işveren yanlısı politikası iflasa doğru yol almıştı.

— İşçi hareketleri, grevler, işyeri işgalleri, direnişler, miting ve yürüyüşler korkunç bir hızla yükselmişti.

— 1961 Anayasası ile legal çalışma olanağı kazanan ilerici partilerden TİP'nin mücadelesi, emekçileri ve burjuvaziye etkilemişti. Sınıf mücadelelerinin keskinleşmesiyle de bu parti kendi içinden ve dışından bölünmüştü.

— Egemen sınıflar ve burjuva partileri arasındaki çıkar çeliş-

kileri kızışmış, AP'si ve CHP'si kendi içlerinde bölünmüş, aralarındaki farklılıklar su yüzüne çıkmıştı.

Toplumsal yapıdaki bu değişiklikler ve ekonomik gelişmenin bu değişikliklere ayak uyduramaması, «Türkiye (yi) yarın nereye varacağı bilinmeyen bir korkulu yaşıntının içine düşürmüş..» tü (41).

Halk ve özellikle işçi sınıfı, her geçen gün yoksullaşmakta, büyük sıkıntıların içine itilmekteydi.

İşçi sınıfının bu ağır yaşam koşullarını biraz olsun hafifletmek için kapitalist düzen içinde yapacağı ekonomik mücadelenin temeli olan sendikal örgütlenme, grev ve toplu - iş sözleşmesi v.b. ise kabülünden beri burjuvazinin bilinçle karşı koyduğu, nefret ettiği haklardı. Burjuvazi, ülkenin tüm sıkıntılarının nedenini bu haklara yüklemekte ve bugün de olduğu gibi var gücüyle bu haklardan kurtulmaya çalışmaktaydı.

Burjuvaziye göre; fiatların artmasının, enflasyonun ve tüm ekonomik sıkıntıların nedeni, işçilerin toplu sözleşme ve grev yapmak suretiyle ücretlerinin yükseltilmesini istemeleridir. İşçilerin ücretlerinin yükselmesi, maliyetleri arttırmakta ve fiatlar kendiliğinden artmaktadır. Böyle giderse, yatırımlar için gerekli sermayenin birikmesine ve Türkiye'nin kalkınmasına (!) olanak kalmıyacaktır.. Kemerleri sıkmak gerekir (!).. Doğal ki, bunu yapacak olanlar her zamanki gibi kemerleri son deliğinde uzun zaman sıkılmaktan kopacak hale gelen, ya da zaten kemerleri olmayan yoksul halk ve işçi sınıfı olacaktır. Burjuvazi ise kemerlerini sıkamaz, çünkü onun gelişmesi, sermayesini arttırması, yeni yatırımlar yaparak ülkenin kalkınmasını (!) sağlaması, «Türkiye'ye bir Türkiye daha katması» gerekmektedir. İşte böylece, ülkeyi, babasının malı, çiftliği, bağı sayanlar için en doğru düşünce biçiminin bu olduğuna kuş-kumuz yok zaten...

Burjuvazi, ülkenin kalkınması ve ekonomik bunalımlardan kurtulmak için engel saydığı işçi sınıfının ekonomik mücadele silahlarının onun elinden alınması gerektiğini böylece saptadıktan sonra, sarı sendikalar deneyine girişti. Çünkü, yüzeyde işçi sınıfının demokratik haklarına saygılı imiş gibi görünmek zorundaydı. İşçi sınıfının kağıt üzerinde bazı demokratik hakları olacak, ancak uygulamada sarı sendikalar yoluyla bu haklar kullandırılmayacaktı.

Bu kezde sarı sendikaların karşısına işçi sınıfının kısıtlı da olsa demokratik haklarını sonuna kadar kullanarak ekonomik mücadelesini sürdürmekten yana devrimci sendikalar çıktı. O zaman iş,

(41) Türkiye Maden İş Sendikası Çalışma Raporu 1969-1971, sayfa 4.

bunları ortadan kaldırmaya kalmıştı. Devrimci sendikalar ortadan kaldırılmalı, işçiler, sarı sendikalara girmeye zorlanmalı, ekonomik mücadele bu şekilde önlenmeliydi.

Burjuvazinin sarı sendikaların patronu TÜRK-İŞ ile birlikte bulunduğu bu çözüm, yine elele uygulanmak istendi. Ama amaçlarına ulaşamadılar.

YASALARDAKİ DEĞİŞİKLİKLER

Değişikliklerin evrimi

Burjuvazinin yukarıda açıklanan amacının gerçekleşmesini sağlamak için bulunan yol, 1963 yılında yürürlüğe giren 274 ve 275 sayılı yasalarda amaca uygun değişiklikler yapmaktı. Bu yolda ilk adım 1969 dan önce atılmış, TÜRK-İŞ tarafından hazırlanan bir tasarı Meclise gelmişti. Ancak bu tasarı, meclis tatile girene dek yasalaşamadı.

1969-1970 yasama döneminde ise biri CHP diğeri AP tarafından hazırlanan iki tasarı meclise verildi. Her iki tasarı TBMM karma komisyonuna gönderildi. Komisyon, bu tasarıları tek bir tasarı halinde birleştirdi ve meclise sevketti.

Komisyon çalışmaları büyük bir gizlilik içinde yürütülmüştü. Tasarıların hazırlanmasında gerek iki parti ve gerekse komisyon, görüş ve düşüncelerinin alınması gereken bilim adamlarına ve sendikacılara başvurmak gereğini duymamışlardı. Hatta bunların tasarılarından haberleri bile yoktu. Örneğin Petkim-İş genel başkanı Mehmet KILINÇ, Bağımsız sendikalar direniş komitesince düzenlenen forumda yaptığı konuşmada bu konuda şunları söylüyordu:

«Kanun transit geçirilmek isteniyordu. Hatta o kadar acı ki, biz, bu kanun tasarısını buluncaya kadar ne haller çektik. Mecliste bile yeterli sayıda basılmamış ki, kimse-nin eline geçmesin, bunu eleştirmesinler. Bu, o kadar gizli kapaklı yürütülen bir şeydi.»

Ülkemizin iş hukuku alanında değerli bir uzmanı olan Prof. Kenan Tunçomağ'da bir yazısında bu gizliliği dile getirmekte ve şiddetle eleştirmektedir (42).

Her iki yasada değişikliği öngören tasarılar böyle bir gizlilik içinde hazırlandıktan sonra, ilk olarak 274 sayılı Sendikalar yasasında değişiklik yapılması ile ilgili tasarı meclise geldi. Tasarı, mecliste 11.6.1970 günü görüşülmeye başlandı.

Tasarının gerekçesinde özetle;

«1963 de yürürlüğe giren yasanın zamanla bazı boşluklar ve eksiklikler taşıdığı, bu boşluk ve eksikliklerin Türkiye'de bir sendika bolluğu yarattığı, bu sendika bolluğunun ise, çalışma ve iş hayatını engellediği, emekçi sınıfa zararlar verdiği, ülkede güçlü sendikacılığı kurabilmek için bu değişikliklerin yapıldığı» belirtiliyordu.

(42) Bk. Prof. Dr. K. Tunçomağ, «Sendikalar Kanunu üzerine» başlıklı yazı, 2.7.1970 tarihli Cumhuriyet Gazetesi.

Gerekçe üzerinde şimdilik uzun uzun durmak istemiyoruz. Ancak, şu kadarını belirtelim ki, dikkatle incelendiğinde bu gerekçe yasada yapılacak değişikliklerle güdülen amacı açıkça ortaya koymaktadır. Bütün sorun, burjuvazinin, işçi sınıfının sendikal örgütlenmesi ve ekonomik mücadeleye girişmesinden rahatsız olduğudur. Gerekçe de kullanılan «çalışma ve iş hayatını engelleme» sözcükleri bunu ifade etmektedir.

MECLİSTEKİ TARTIŞMA

Sendikalar yasasının değiştirilmesini öngören tasarının Millet Meclisinde görüşülüp kabul edildiği 11 Haziran 1970 tarihli oturumda yapılan tartışmaların tutanaklara yansıyan kısmını özetleyerek almayı, partilerin bu konudaki düşüncelerine daha bir açıklık getirebileceği düşüncesiyle uygun bulduk. Partilerin sözcülerinin tasarı hakkındaki konuşmaları özetle şöyledir (43):

CHP Grubu adına Burhanettin ASUTAY (*) :

«Bu tasarı, sendikacılığımızın güçlü hale gelmesini temin edecektir. İşçi ve işveren memleketin kalkınmasına menfaat çatışması halinde değil, menfaat dayanışması halinde olduklarından hizmet edebileceklerdir. Türkiye’de sosyal adalet dediğimiz şeyin, bir sınıfın elinde başka sınıfa karşı mücadele bayrağı olmayıp, milli dava haline gelmesini Türk işçileri ve Türk sendika yöneticileri istemektedir...

«Kanun boşluklarını dolduracak, adaleti, müsavatı, hürriyeti ve birliği sağlayacak bu kanuna CHP olarak müspet oy vereceğiz.»

CHP den Hayrettin UYSAL :

«Bugün sendikalarımız, özellikle sendikaların en yüksek kuruluşu olan TÜRK-İŞ’in eylemleri, demokrasimiz için büyük güvence olan bir örgüt niteliği ile faaliyetlerine devam etmektedirler. 274 sayılı kanunda öngörülen değişiklikleri şahsım adına tasvip ediyorum. Bu tasarıya olumlu oy vereceğiz.»

CHP'den Reşit ÜLKER (**):

«Ben hukukçu olarak meseleye bakıyorum. Bazen bazı şeyler o an için çok faydalı, çok iyi gözükebilir. Ama o an için gerçekte faydalı gibi gözüken iş, zaman içinde faydalı olmaması ihtimali olan bir iş niteliğini kazanabilir. Onun için burada getirilen kaydın güçlü sendikacılık getir-

(43) Bu bölümdeki özetlemeler daha önce Cumhuriyet gazetesinin 23 ve 24 Haziran 1970 tarihli sayılarında yapılmıştır. Biz tutanak dergileri ile karşılaştırarak bu gazetede ki özetlemeleri aynen aldık.

(*) Burhanettin ASUTAY, TÜRK-İŞ İzmir Bölge Temsilcisiyken milletvekili seçilmiştir.

(**) Reşit ÜLKER, konuşmasının başında tasarının 9 uncu maddesini eleştirmekte ve bir iş kolunda işçilerin 1/3 ünü temsil etmeyen sendikaların milli sendika haline gelemeyeceği yolundaki kuralın çok ağır olduğunu söylemektedir.

mesi düşüncesini taşıdığını zan ve tahmin ediyorum, fakat güçlü sendikacılığın fazla güçlüsü üzerinde düşünülmesi lazım bir mesele olarak ele alınmak lazım gelir. Yani Anayasanın 46. maddesinde sendikaların demokratik esaslar içerisinde yürütülmesi lazım gelir. Burada getirilen kayıtlar bir hayli ağırdır.»

TİP'den Rıza KUAS :

«Bu kanun Anayasaya taban tabana zıttır. TÜRK-İŞ diktası getirilmek isteniyor. Sendikaların denetlemesini TÜRK-İŞ'e devretmektedir. Bu anti-demokratiktir. Türk işçi hayatının elini kana bulamaya sevk etmek istemektesiniz. Demokratik hayatın dibine dinamit koymak niyetindesiniz. Çalışma Bakanı DİSK'i kapatmak istediklerini Erzurum'da TÜRK-İŞ kongresinde söylemiştir, DİSK, Anayasal haklarını kullanarak direnecektir. Kanun bu şekilde çıkarsa DİSK yine direnecektir. Sorumluluk bu kanunu çıkaran aittir.»

AP Grubu adına Hasan TÜRKAY (*) :

«Bu kanun 7-8 kişinin bir araya gelip geçekondü sendikalar kurmasına set çektiği için önemlidir. Sendika enfasyonuna son verecektir. Türkiye'de işgal, tahrip gibi hareketleri benimseyen sendikacılar vardır. Bunları tasvip etmiyoruz. Bu tasarı ile TÜRK-İŞ diktası kurulmayacaktır. TÜRK-İŞ, bu kanunla dikta kurulmasına karşı çıkacaktır. (Devrimci işçiler...) benim bildiğim devrimci işçiler değil, milliyetçi işçilerdir. Rıza KUAS'ın mensup olduğu sendikanın üyelerinin % 90'ı milliyetçi işçilerdir. devrimci işçiler değildir. Ben, vatanperver, milliyetçi Türk işçisine devrimci kelimesini yakıştıran arkadaşşıma teessüflerimi sunarım.»

GP Grubu adına Vefa TANIR:

«TİP, Marksçı ve Lenincidir, Atatürkçü değildir. TİP ve DİSK şiddet ve zorbalıktan yanadır...»

Çalışma Bakanı Seyfi ÖZTÜRK (AP) :

«TİP sözcüsü (kanlı çatışmalar olacak) dedi. Hem hadiseyi teşvik edeceksiniz, hem de hadise olduktan sonra (gel hükümet, bunun hesabını ver) diyeceksiniz. Türkiye'de kanlı hadiselerin mihrakı belli olmuştur. Tasarıda hür sendikacılığı kısıtlayan bir hüküm yoktur. Hür sendikacılığın kadrini bilmeyenlere, bunu bildirecek hükümler geti-

(*) Hasan Türkay, Türk-İş'e bağlı, Çimse-İş Sendikası Genel Başkanı'dır.

rilmektedir. TÜRK-İŞ kızıl dikta isteyen şer kuvvetleri karşısında demokrasinin teminatıdır.

AP'den Ali Naili ERDEM :

«TÜRK-İŞ'in elini sıkıyorsak, TÜRK-İŞ'te Türk mil-
liyetçiliğinin gerçek temsilini gördüğümüz içindir.»

Tasarının tümü kabul edilip maddelere geçildiğinde
yeniden söz alan;

TİP'ten Rıza KUAS (*) :

«Birinci maddede bismillah sendika birliklerini kal-
dıyoruz. Ben, Türkiye Lastik-İş sendikasının genel başka-
nıyım. Lastik-İş bu iş kolunda tektir. TÜRK-İŞ benim kar-
şımda, güçlü sendikacılığı savunan TÜRK-İŞ karşımda iş-
verenlerin adamlarına bir sendika kurdu... 250 bin lira
da kasasından para verdi... TÜRK-İŞ'in raporlarında da
var. Sonra eski çalışma bakanı Ali Naili Erdem, Türkiye
çapında sözleşme yapma yetkisini TÜRK-İŞ'in kurdu-
ğu suni kuruluşa verdi. Danıştaya (**) gittik anlatama-
dık. Çoğunluk TÜRK-İŞ'in kurduğu sendikadadır diye ka-
rar vermiş, o kararı veren 9. Daire reisini üç ay primle
Amerikaya göndermiştir... Bunların hepsi Türk siyasi ta-
rihinde vardır.»

Çalışma Bakanı Seyfi ÖZTÜRK :

«Hem kızıl sendikacılığın, hem sarı sendikacılığın kar-
şındayız...»

GP'den Genel Başkan Turhan FEYZİOĞLU :

«Marksçı Leninci tahlil yaparak Türkiye'de kurmak
istedikleri düzeni ortaya koymuşlardır. Buraya tasarı geli-
yor, ihtilâlcı sosyalist sendika itiraz ediyor, mesele mey-
danda. Marks'ın ve Lenin'in yolundasınız, baklayı ağzınız-
dan çıkarınız.» dediler.

FEYZİOĞLU'nun bu konuşması üzerine Rıza KUAS
tekrar söz aldı ve şunları söyledi;

«Feyzioğlu profesördür. İşçi sınıfını sömürmek için ye-
tiştirilmiş bir elemandır. Kızıl Çin'den Mao'dan talimat al-
mıyoruz. İşçi sınıfının haklarını koruyoruz.»

(*) KUAS'ın bu konuşması AP'liler tarafından devamlı engellendi. Bura-
ya aldığımız konuşma gerçekte kesilmeler nedeniyle kopuk kopuktur.
Biz, gereksiz saydığımız kısımları çıkarıp, konuşmayı bütünleştirme-
ye çalıştık.

(**) KUAS, burada Yargıtay'ı kastediyor olmalı.

Bu tartışmalardan sonra oylamaya geçildi. Yapılan oylama sonunda tasarı 4 redde karşı 230 oyla kabul edildi. Red oyu veren milletvekilleri; Şeref BAKŞIK (CHP), Hilmi İŞGÜZAR (MP), Suna TURAL (MP) Rıza KUAS (TİP) dı. 214 Milletvekili ise oylamaya katılmadılar.

Tasarının millet meclisindeki görüşülmesi, oylaması yalnızca 3,5 saat sürdü. Bu, görülmemiş, alışılmamış bir hız, bir rekordu.

Tasarı Senato'da

Senato'ya gelen tasarı, Senato Genel Kurulunca 16.6.1970 tarihli oturumda geçici komisyona sevk edildi.

Bu arada tasarıya karşı yapılan eleştiriler ve direnişler sürmekteydi. 20.6.1970 de toplanan CHP Parti meclisi tasarı üzerinde inceleme yapmak üzere, Şeref BAKŞIK, Fikret GÜNDOĞAN ve Çoşkun KARAGÖZOĞLU'ndan oluşan özel bir komisyon kurulmasını kararlaştırdı.

Parti meclisi toplantısı sonucunda; 22.6.1970 tarihinde partinin tasarıya ilişkin, görüşleri de kamu oyuna açıklandı. Açıklamada, yasalarda yapılmak istenen değişikliklerin, gerçekte olumlu bir amaca yönelmiş olduğu, ancak bazı eleştiriler üzerinde durulmak gerektiği belirtilmekte, «tasarıdaki bazı hükümlerin sendika seçme özgürlüğünü ve toplu sözleşme ve grev haklarını sınırladığı yolundaki kuşku ve eleştiriler üzerinde ciddiyetle durulmak gerekir. Bu aksaklıkların parlamento görüşmeleri sırasında düzeltilmesi mümkündür» denilmekteydi.

Kurulan özel komisyon ise, incelemeleri sonunda tasarıdaki 9 uncu maddenin Anayasaya aykırı olduğu sonucuna vardığını açıkladı.

Bu sırada Senato geçici komisyonu da incelemeyi bitirmiş ve tasarıyı bazı küçük değişiklikler yaparak Genel Kurula sevk etmişti. Tasarı üzerinde Senatodaki ilk görüşme 3.7.1970 tarihli oturumda yapıldı.

Senato'daki görüşme sırasında da tartışmalar oldu. Senato'da, yapılan konuşmalardan önemlileri özetle şöyleydi (44).

CHP'den Hüseyin ÖZTÜRK :

«Bu tasarı işçinin bilinçlenmesini önleyecek, onları yenden patronların eline bırakacaktır. Serbestçe sendika kurma ve sendikalara üye olma hakkı anayasada öngörülmektedir. Bu hak verilmiş ve yedi yıldır uygulanmıştır.

(44) Bak. Cumhuriyet gazetesinin 14.7.1970 tarihli sayısı.

Şimdi bu hakkın bu tasarı ile ortadan kaldırıldığını görüyoruz.»

Tabii senatör Vehpi ERSÜ :

«Hükümet eliyle sendika patronluğu kurulmak isteniyor.»

Çalışma Bakanı Seyfi ÖZTÜRK :

«Bu tasarıda sendika kurmaya engelleyen hiçbir hüküm yoktur. Sendikal hürriyet hiçbir şekilde kısıtlanmıyor. Sendika tekeli yaratılmıyor. (Tasarı anayasaya aykırı) demekle anayasaya aykırı olmaz. Anayasanın 46. maddesi birçok şeyi eksik bırakmış ve sendikayı tarif etmemiştir.»

CHP'den Fikret GÜNDOĞAN :

«Sendika kurma hürriyetini kökünden yok etmek istiyorsunuz. Bu madde (9 uncu madde) ile tekel kurulmasına yol açacaksınız. Büyük kargaşalık olacak, iş hayatının düzenini bozacak. İşçiyi istemediği sendikada toplamak suretiyle bir kışla hayatı getirecektir. Çalışma hayatına getirilen bu rejim katlanılmaz olacak.»

AP'den Ahmet Nüsret TUNA :

«Bir sendikanın Türkiye çapında olabilmesi için bazı şartlar lazımdır. Mahalle takımı çıkıp Türkiye liginde çarpışabilir mi?»

Tartışmalardan sonra meclisten gelen tasarı bazı değişikliklerle kabul edildi ve 24.7.1970 tarihli oturumda yeniden görüşülmek üzere Meclise gönderildi.

Millet meclisi ise 29.7.1970 tarihli oturumda Senato'nun tasarı üzerinde yaptığı değişiklikleri benimsedi ve tasarı yasalaştı.

Tasarının millet meclisince kabul edilerek yasalaşması üzerine birçok kuruluş Cumhurbaşkanına başvurarak değişiklikleri VETO etmesini istediler. TİP, bu konuda bir muhtıra verdi. Fakat bu girişimlerden olumlu bir sonuç alınamadı ve Cumhurbaşkanı Cevdet SUNAY, yasa değişikliklerini 6.8.1970 günü imzaladı. DİSK, bu günü işçi sınıfı için KARA GÜN ilan etti.

274 sayılı yasanın 20 maddesini değiştiren ve resmî adı, «274 sayılı Sendikalar kanununun bazı maddelerinin değiştirilmesi ve 31 inci maddesine bir bent ile bu kanuna 3 geçici madde eklenmesi hakkında kanun» (*) olan 1317 sayılı yasa, 12.8.1970 gün ve 13577 sayılı Resmî Gazete ile yayınlanarak yürürlüğe girdi.

(*) 1317 sayılı bu yasa ile yapılan değişikliklerin daha iyi anlaşılması bakımından maddelerin eski ve yeni hallerini karşılaştırmalı olarak kitabın sonundaki ek bölüme koyduk.

1317 sayılı bu yasaya karşı daha sonra TİP ve CHP Anayasa Mahkemesinde Anayasaya aykırılık ileri sürerek iptal davası açtılar.

Açılan bu davalar sonunda Anayasa Mahkemesi, değişiklik yapılan kuralların en önemlilerini Anayasaya aykırı buldu ve 8-9 Şubat 1972 gün E. 970/48. K. 972/3 ve 9 Şubat 1972 gün E. 970/47. K. 972/4 sayılı iki kararı ile iptal etti (**).

275 sayılı yasada değişikliği öngören tasarı ise meclise bile sevkedilemeden geri alındı. Bunda, işçi sınıfının 274 sayılı yasada yapılan değişikliklere karşı, gösterdiği duyarlılık ve şiddetli direnişi ile bu değişikliklerin protestolara ve eleştirilere uğramış olmasının büyük katkısı vardı.

(**) Anayasa Mahkemesinin TİP tarafından açılan dava sonunda verdiği kararın tam metni ek bölümde verilmiştir.

HUKUKİ ELEŞTİRİLER

Her iki yasada yapılan ya da yapılmak istenilen değişikliklerle ilgili bir dizi hukuki eleştiri ileri sürüldü. Bunların başında değişiklik yapılmasını öngören tasarıların hazırlanmasındaki büyük gizliliğin eleştirisi yer alıyordu. Sendikacıların, bilim adamlarının görüş ve düşüncelerini almaya gerek duymaksızın tasarıların hazırlanmasının yasa yapma tekniğine aykırı olduğu ileri sürülüyordu.

Eleştiriler daha çok 274 sayılı yasada değişiklik yapılmasına ilişkin tasarı üzerinde yoğunlaşmıştı. Bunun nedeni ise bu tasarının meclise sevk edilmiş ve yasalaşmak üzere olmasındandı. Tasarının yasalaşmış oluşu ve sonradan bazı maddelerinin Anayasa Mahkemesince iptal edilmesi bizim incelememizi de kolaylaştırdı.

Biz burada daha çok 274 sayılı yasada değişiklik yapan 1317 sayılı yasa ile ilgili olarak ileri sürülen eleştiriler üzerinde durmak istiyoruz. Esasen 275 sayılı yasada değişikliği öngören tasarı güncellik kazanmadığı için onunla ilgili eleştiriler de pek azdı.

274 sayılı yasadaki değişikliklere karşı ileri sürülen eleştiriler

Bunları şöyle sıralayabiliriz:

1) Yasanın 5 inci maddesinde yapılan değişiklikte, maddenin 1 inci bendinde üye olmak «ihtiyaridir» denildikten sonra, üyeliğin kazanılması sendikanın «yetkili organının kabulü» koşuluna bağlanmaktadır. Bu koşul, sendikaya serbestce üye olmak ve ayrılmak hakkı veren Anayasanın 46 ıncı maddesine aykırıdır. Nitekim, Anayasa Mahkemesi iptal kararında; sendikalara tanınan bu yetkinin, Anayasanın 46 ıncı maddesinin işçilere tanıdığı dilediği sendikaya üye olmak özgürlüğünü özü bakımından zedelediğini belirterek Anayasaya aykırı olduğu sonucuna varmıştır.

2) 6 ıncı maddenin 1 inci bendinde işçilerin, üyesi bulundukları sendikadan ayrılmaları bakımından noter yolunun zorunlu sayılması da yine sendikalara «serbestce üye olma ve üyelikten ayrılma hakkı» tanıyan Anayasanın 46 ıncı maddesine aykırıdır.

Bu değişiklik, «TÜRK-İŞ'e üye sendika ve federasyonlardan ayrılmak isteyen işçilerin ayrılmasını baskı altında tutmak ve önlemek amacını taşımaktadır» (45).

Sendikadan ayrılma için noter yolu zorunlu kılındığında işçilerin arzu etmedikleri sendikadan ayrılmaları olanaksızlaşır. Zira bu yol, işçiler için yerine getirilmesi hemen hemen olanaksız, kolay

(45) Kemal SÜLKER'in 17.6.1970 tarihli Cumhuriyet gazetesinde yayınlanan «Yeni kanun DİSK'e değil tamamen Anayasaya karşıdır» başlıklı yazısından.

kolay yapılamıyacak işyerinden izin almak, yevmiyeyi kaybetmek, harç ödemek v.b. gibi bir dizi güçlük ve fedakârlığı gerektirmektedir.

Anayasa Mañkemesi ise bu değışikliğe karşı yapılan eleştiriye katılmamıştır. İptal kararında; «yasa ile bu konuda öngörölen biçim koşulları, işçiler ve sendikalar yönünden haklarının zamanında kullanılmasını sağlayıcı bir güvenceyi de oluşturması nedeniyle çekilme hakkının kullanılmasını engelleyeceğı ve dolayısıyla bu hakkın özüne eylemli olarak etki yapacağı düşünölemez» denilerek değışikliğin Anayasaya aykırı olmadığı sonucuna varılmıştır.

3) 9 uncu maddenin 2 inci fıkrası ile getirilen 1/3 oranındaki sınırlama da Anayasa'nın 46 ıncı maddesine aykırıdır. Çünkü, 46 ıncı madde mesleki birlik kurma konusunda kişilere ve birliklere tam bir serbestlik tanımaktadır. Yapılan değışiklikle 46 ıncı maddenin özü zedelenmektedir (46). Dünyada hiçbir demokratik ölkede böyle bir hükme rastlamaya imkan yoktur. Bu hükmün bir benzeri, 1926 da faşist İtalya'da kabul edilen yasada vardır.

9 uncu maddenin 2 inci fıkrasıyla getirilen bu sınırlama aynı zamanda «sendika, federasyon ve konfederasyonların kurulmasının serbest ve ihtiyari olduğı» yolundaki 1 inci madde ile de çelişmektedir (47).

Bu madde ile açıkça DİSK'in kapatılması amaçlanmıştır.

Nitekim, Anayasa Mahkemesi de bu eleştirileri haklı görmüş ve 9 uncu maddenin 2 inci fıkrasını oluşturan üç bendi olduğı gibi iptal etmiştir.

4) a — 11 inci maddenin 1 inci fıkrasındaki sınırlama da Anayasaya aykırıdır. Bu fıkra ile sendika kurabilecek kişilerin o iş kolunda «en az üç yıldan beri fiilen çalışmış olmaları» koşulu getirilmiştir. Bu koşul Anayasanın 46 ıncı maddesi ile düzenlenen «sendika kurma hakkı»nın özüne dokunmaktadır.

Anayasa Mahkemesi iptal kararında bu değışikliğin; «sendika kurma özgürlüğünü yersiz biçimde ve kamu yararına dayanmaksızın sınırlandırmak niteliğinde» olduğı sonucuna varmış ve iptal etmiştir.

b — Aynı maddenin 3 üncü bendinde yer alan uluslararası kuruluşlara katılmak hakkının yalnızca en çok işçiyi temsil eden konfederasyon ya da konfederasyona bağı sendikalara tanınması yolundaki kural da, sendikaların üst kuruluşlar kurmak ve bunlara katılmak hakkını kısıtladığı için Anayasanın 46 ıncı maddesine aykırıdır.

(46) Bk. Prof. K. Tunçomağ, y.a.g.y.

(47) Bk. Kâni Şengöl, «Faşizme kapı aralayan 'kanun'» başlıklı yazı, 5.8. 1970 tarihli Cumhuriyet gazetesi.

Bu kural açıkça DİSK'in uluslararası kuruluşlara katılmasını önlemek amacı gütmektedir.

Anayasa Mahkemesi de bu kuralın, «**kamu düzenine dayanan bir sınırlandırma olarak kabul**» edilemeyeceği görüşüyle iptalini kararlaştırmıştır.

5) 14 üncü maddenin J bendindeki sendikaların yapacakları yatırımlarda «**en çok üyesi bulunan konfederasyonun olurunu**» almalarını zorunlu kılan kural da, sendikaları bağlı olmadıkları bir konfederasyonun denetimi altına sokmak amacını güttüğünden Anayasanın 46 ıncı maddesine aykırıdır.

Bu değişiklikle ülkedeki tüm sendikaların TÜRK-İŞ'in denetimi altına girmeleri öngörülmekteydi.

Anayasa Mahkemesi bu değişikliği de Anayasaya aykırı bularak iptal etti.

6) 23 üncü maddenin 2 inci bendindeki «**kurulu bulunduğu işkolunda yetki almış sendikanın veya yetki almamış ise**» deyişmi de yasa önünde eşitlik kuralına aykırı bulunmuş ve Anayasa Mahkemesince iptal edilmiştir.

7) Yukarıdakiler dışında, yeni yasada «birlik»lerden söz edilmemiş oluşu, grev ve lokavtın eşit ve karşılıklı haklarmış gibi kabul edilmesi, sendikaların ticaretle uğraşmaları ve yatırım yapmalarına olanak tanınması, üyelerine meslekleri için gerekli araç ve gereçleri kiralamak, ödünç vermek, bağışlamak yolunda kurallar getirilmiş oluşu, konfederasyonlara sendikaların gelirlerini, giderlerini ve çalışmalarını denetleme yetkisinin tanınmış olmasının Anayasaya aykırı olduğu da ileri sürülmüştür.

Ancak, Anayasa Mahkemesi kararında bu konulara ilişkin iddiaları kabul etmeyerek bu kuralların Anayasaya aykırı olmadıklarına karar vermiştir.

8) 274 sayılı yasanın değiştirilmesi ile ilgili en önemli eleştiri ise bu yasanın bir yasa ile hatta Anayasa ile değiştirilemeyeceği yolundaki görüştü. Bu görüşe göre; (48) Anayasanın 46 ıncı maddesinde yer alan «mesleki birlik kurma hakkı» diğer Anayasal haklar gibi Anayasanın 8/11 inci maddesi gereğince özel bir korunmadan yararlanmaktadır. «Mesleki» birlik kurma hakkına, yasama, yürütme ve yargı organları ile idare ve kişiler saygılı olmak zorundadırlar.

Bu hak herhangi bir kanunda değilde Anayasada yer aldığı için sınırlandırılması da ancak Anayasa değişikliği ile mümkün olabilir.

(48) Bk. Prof. K. Tunçomağ, y.a.g.y. Bu görüş Anayasa değişikliğinden sonra önemini yitirmiş gibi görünmekte ise de, konu derinliğine incelendiğinde bizce halen değerini korumaktadır.

Ancak bu hak, Anayasanın 10/1 inci maddesinde yer alan «dokunulmaz, devredilmez, vazgeçilmez temel hak ve hürriyetler» den olduğu ve 11 inci maddeye göre de temel hakların özüne dokunulamıyacağı için Anayasa değişikliği ile dahi «meslekî birlik kurma» hakkının özüne dokunulamaz.

Hatta daha ileri gidilerek, «meslekî birlik kurma hakkı» olmandan «sosyal hukuk devletinden» söz edilemeyeceği, bunun ise Anayasanın 2 inci maddesi gereğince Türkiye Cumhuriyetinin niteliklerinden bulunduğu, Anayasanın 9 uncu maddesine göre devlet şekli değiştirilemeyeceği içinde «meslekî birlik kurma hakkı» nın Anayasa değişikliği ile de ortadan kaldırılamıyacağı iddia edilebilir.

9) 274 sayılı yasada değişiklik yapılmasının gerçek amacının DİSK'i ortadan kaldırmak olduğu açık seçik ortaya çıkınca ileri sürülen diğer bir eleştiri ise şöyleydi; (49) «Bugünkü kanun, sendikaların faaliyetten men'i ve kapatılmaları nedenlerini esasen ön görmüş ve ayrı ayrı saymıştır. Suç işleyen ve Anayasanın belirli ilkelerine aykırı faaliyette bulunan sendikaların yetkili iş mahkemelerince kapatılacakları da açıklanmıştır. Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu için bu hal ve sebeplerden biri varsa veya ileride ortaya konursa hakkında koğuşturma yapılabilir, sorumluları mahkemeye verilebilir... Bu normal ve hukuka uygun bir yoldur. Fakat böyle yapmayıp veya mahkemeye başvurulupta umulan sonuç elde edilemeyince politik nedenlerle, meslekî rekabet ve kişisel çıkarlar uğruna istenmeyen bir konfederasyonun yasama organı aracılığıyla tasfiyesine gitmek büyük bir hata ve gaflet olur...»

10) Yasada değişiklik yapılmasını öngören tasarıda, getirilen yeni ilkelere uygun olarak yasanın ilgili diğer maddelerinin de değiştirilmesi öngörülmüştü. Nitekim değişiklikler tümüyle kabul edildi. Böylelikle yasanın kendi içinde çelişkili olmasının önleneyeceği düşünülüyor. Yüzeyde bir uyumluluk sağlanmaya çalışılıyordu. Oysa Anayasa Mahkemesinin iptal kararından sonra yasa kuralları arasında yüzeydeki bu uyumluluk da ortadan kalktı. Anayasa Mahkemesinin iptal ettiği değişikliklere bağlı olan ve iptal kararı dışında kalan bazı kurallar anlam ve önemlerini yitirdiler. Örneğin; yasanın değişiklik yapılan maddelerine uygun olarak 20 inci maddenin 4 üncü bendindeki işyeri sendika temsilciliği de düzenlenmişti, ancak diğer değişiklikler iptal edilince bu kural ve özellikle 1 inci fıkranın uygulama olanağı zayıflamış hatta olanaksızlaşmış oldu.

(49) Bk. Suphi Nahit Okay «Sendikalar Kanununa yöneltilen eleştiriler» başlıklı yazı, 12.7.1970 tarihli Cumhuriyet gazetesi.

275 SAYILI YASADA DEĞİŞİKLİĞİ ÖNGÖREN TASARI İLE İLGİLİ ELEŞTİRİLER

274 sayılı yasada değişiklik yapılmasına karşı işçi sınıfının gösterdiği duyarlılık, özellikle protesto ve direnişe başvurulması, olayların meydana gelmesi, yine işçi sınıfından ve aydınlardan gelen eleştiriler, sendikal hak ve özgürlüklerin ortadan kaldırılması yolundaki planın daha ileri bölümlerine geçilmesini engelledi. 275 sayılı yasada değişiklik yapılmasına ilişkin çalışmalar durduruldu ve tasarı millet meclisine sevkedilemeden komisyonda kaldı.

Gerçekte 275 sayılı yasa, ekonomik ve demokratik haklar yönünden işçi sınıfı için çok daha önemliydi. Bu nedenle, yapılacak değişikliklerin engellenmiş oluşunu demokratik mücadele işçi sınıfının kazandığı büyük bir başarı saymak gerekir.

275 sayılı yasada değişikliği öngören tasarı tüm bu nedenlerle 274 sayılı yasadaki değişiklikler kadar güncellik kazanamamıştır. Ayrıca değişikliklerle ilgili çalışmaların yukarıda da belirttiğimiz gibi büyük bir gizlilik içinde yürütülmesi eleştirilerin diğerinde olduğu kadar yoğunluk kazanmasını bir derece önlemişti.

Tasarı ile ilgili en önemli eleştiri, grev (ya da lokavta) başvurabilmek için getirilen hakeme başvurma (tahkim) yoluydu. Bu yol, işverenlerin önerilerinden kaynaklanmakta ve bu nedenle de değişiklikte grev ve lokavt için öngörülmesine karşın gerçekten grevleri hedef almaktaydı. Bu yolun işverenlerin önerilerinden kaynaklandığına ilişkin bir kanıt, çok daha sonraları da işverenlerin bu yolu önermiş olmalarıdır. Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu Genel Sekreteri Rafet İBRAHİMOĞLU, Milliyet gazetesinin düzenlediği bir açık oturumda bu yola taraftar olduklarını açıklamıştır (50).

Sorun; Toplu iş sözleşmesinin imzalanmasından sonra taraflardan birinin özellikle işverenin sözleşme ilkelerine uymaması halinde işçilerin ekonomik baskı yoluna yani greve gidebilmek için bazı özel yollara başvurmak zorunda olup olmamalarıydı (51).

İşverenler, bir kez toplu sözleşme imzalanınca bunun taraflara haklar sağladığını, taraflardan birinin sözleşmeye aykırı davranışta bulunması halinde ise hakkın ihlalinin söz konusu olduğunu, bunu iddia eden tarafın ekonomik baskı yoluna değil ancak yargı yoluna gidebileceğini, oradan karar alması gerektiğini ileri sürüyorlardı.

(50) Bk. 18.3.1973 tarihli Milliyet Gazetesi, «Düşünenlerin Forumu» köşesi, sayfa 2-7.

(51) Doç. Dr. Toker DERELİ, «Grev mi, Tahkim mi?» başlıklı yazı, 26.2.1971 tarihli Milliyet Gazetesi.

Bu görüş gerçekte grevleri olanaksızlaştırarak işçi sınıfının ekonomik mücadelesine engel olmak amacını taşıyordu. Çünkü, yargı organlarının çalışma biçimi çok ağır işlemektedir, bu yolla kısa sürede sonuç almak hemen hemen olanaksızdır. Ayrıca, bir kez toplu sözleşme imzalanınca işçilerin greve gitme olanağı kalmayınca işveren pazarlıkta hiç zorlamadan işçilerin tüm isteklerini kabul eder gibi görünecek ve toplu sözleşmenin bir an önce yürürlüğe girmesini sağlayarak, işçilerin greve gitmelerini ve işi durdurmalarını engelleyecek sonradan toplu sözleşme ilkelerine uymayarak bir uyuşmazlık doğuracaktır. Bu uyuşmazlık nedeniyle işçilerin hemen greve gitmek hakları olmayacağına göre işverenin hiçbir kaybı yoktur. Bu yol, işverenler için o denli caziptir ki, bir kez kabul edilirse artık hiçbir toplu sözleşmeden sonuç almak olanağı kalmıyacaktır. Uyuşmazlıkla ilgili olarak yargı yoluna başvuracak işçiler ise buradan kolay kolay bir karar ve sonuç alamıyacaklardır.

Tasarıda bu görüş aynen kabul edilmemekle birlikte 19 uncu maddedeki değişikliklerle toplu sözleşmenin ihlali halinde yine de doğrudan doğruya greve başvurmak olanağı kalmıyordu. Bu madde ile grev (ya da lokavta) başvurulabilmesi için bir ihlâl olduğunu ileri süren tarafın, uyuşmazlığın herhangi bir safhasında diğer tarafa özel hakem ile Yüksek Hakem Kuruluna başvurma önerisini yapmış olması ve bu önerinin de diğer tarafça altı iş günü içinde reddedilmesi zorunluluğu getiriliyordu.

Bu değişiklik öncelikle yasanın sistemine aykırı düşmekte özel (ihtiyari hakeme başvurma sistemini zorunlu (cebrî) bir biçime dönüştürmekteydi. Bu yol, grev yolunu yasal olarak değilse bile uygulamada tümüyle kapatmakta, yerine zorunlu hakeme başvurma (cebrî tahkim) yolunu getirmekteydi. Bu durum da Anayasaya açıkça aykırıydı.

275 sayılı yasada değişikliği öngören tasarıya karşı ayrıca grev ve lokavt'ın karşılıklı haklarını gibi gösterilmesi, grev hakkının yalnızca toplu sözleşmenin ihlali ya da imzalanmaması halinde başvurulabilecek bir yol sayılması, genel grev ve sempati grevlerine olanak tanırmamış oluşu, yetkinin saptanmasına ilişkin kuralların yeterli olmaması ve uygulamada işçileri temsil etmeyen sendikalara toplu sözleşme yapmak hakkı tanınmasına yol açması v.b. gibi eleştirilerde ileri sürüldü.

DEĞİŞİKLİKLERLE İLGİLİ DİĞER GÖRÜŞLER

Değişiklik tasarılarına karşı yapılan hukuki eleştiriler dışında, toplumun çeşitli sınıf ve kademeleri de bir dizi görüş ileri sürdüler. Burada kısaca bunlara değinmek istiyoruz.

Burjuvazinin (işverenlerin) görüş ve önerileri

Yasa değişiklikleri ile ilgili olarak işverenlerin görüş ve önerilerini kısaca şöyle özetleyebiliriz (52).

— Toplu iş sözleşmesi sistemini bir tek çeşide indirgemeyi öngören TÜRK-İŞ önerisini benimsemekteydiler.

— Sözleşme tipi teke indirgendiğinde yetki koşulu % 30 dan % 50 ye çıkarılmalıdır. Tek sözleşme tipi kabul edilmez ise, işkolu seviyesinde yetki almış sendika ve federasyon yoksa, o zaman işyerinde bulunan ve salt çoğunluğu sağlamış olan işyeri sendikasına yetki verilmelidir.

— Tasarıdaki üyelikten çekilmenin noter yoluyla olacağı kuralı da benimsenmektedir.

— İşçi sendikaları federasyonları ve konfederasyonlarının kuruluş koşulları bakımından da tasarıdaki kurallar kabul edilmektedir.

— Sendikadan çekildiğini bildiren işçinin aidatı kesilmemeli, ayrıca sendikalara tüzüklerinde gösterdikleri aidatlar dışında toplu sözleşme zam farkları v.b. gibi üyelerinden toplu sözleşme kuralları uyarınca kesinti yapmalarına olanak verilmemelidir.

TÜRK-İŞ'in görüşleri

Olaylardan hemen sonra TÜRK-İŞ adına yayınlanan bildiri (53) dışında bu konfederasyonun yasa değişiklikleri ile ilgili görüşlerini Genel Başkan ve Genel Sekreter açıkladılar.

TÜRK-İŞ Genel Başkanı Seyfi DEMİRİSOY, 274 sayılı yasada yapılan değişikliklerle ilgili olarak 16.6.1970 günü basına verdiği demeçte şunları söyledi;

«Kanun, Türk Sendikacılığına yepyeni bir sistem getiriyor. Bir nizam getiriyor. İsteklerimizin çoğunun kabul edilmiş olmasından memnurluk duyuyoruz.»

Genel Sekreter Halil TUNÇ ise genel olarak olaylar ve değişikliklerle ilgili bir yazısında (54) şunları söylüyordu;

«Sendikalar kanunu değişikliği üzerine koparılmak istenen fırtına, değişikliğin Anayasaya aykırılığı iddiaları gerçekleri yansıtmamaktadır.»

(52) Bk. 17.6.1970 tarihli Cumhuriyet gazetesi

(53) Bk. Aşağıda Bölüm. II.

(54) Halil TUNÇ'un «Değişiklik Yargının Kararlarına Dayanıyor» başlıklı yazısı. 26 Ağustos 1970 tarihli Milliyet gazetesinde yayınlanmıştır.

Birçoğu Anayasa Mahkemesi, öbürleri de yargı organları kararlarına dayanan ve yıllardır uygulana gelen değişikliklerin Anayasaya aykırı olduğunu söyleyebilmek iyi niyetli kişiler için gerçekten zordur.

Kamuoyunu hazırlamakla görevli olanlar, ön yargıları bir yana bırakıp, bütün bu gerçeklerin ışığında konuyu yeniden incelerlerse, varacakları sonuç, bu görüşü doğrular nitelikte olabilecektir.

Bu gerçekler ortaya koymuş bulunmaktadır ki, bu kanun yüzünden çıktığı öne sürülen olayların asıl nedeni, kanun değişikliği değildir. Olayların temelinde, değişik bir sendikacılık anlayışı yatmaktadır ve bu, daha önce de belirtildiği üzere, batılı sendikacılık anlayışına tamamen karşı bir anlayıştır.

TÜRK-İŞ, Sendikalar kanunu değişikliğini savunmak durumunda değildir ve zaten güçlenmek için de böyle bir değişikliğe ihtiyacı yoktur. Bugün, TÜRK-İŞ, bütün yurttaki işçi adına söz söyleyebilecek tek kuruluş niteliği kazanmıştır. TÜRK-İŞ'in bu güce erişmesinde ne yasalar ne yasa değişiklikleri rol oynamıştır; bunda en büyük etken, yasalardan da, yasa değişikliklerinden de önemli olan, işçinin güveni ve sevgisidir.

Bu görüşlerin ışığında, TÜRK-İŞ, olayların altında yatan asıl nedenin Sendikalar kanunu değişikliği olmadığına yakın bir gelecekte kamuoyu tarafından da anlaşılacağı inancındadır. Bu durumda, artık TÜRK-İŞ'in savunacağı görüş, daha önce de öne sürdüğü gibi, sendikal hareketi düzenleyen bir Sendikalar kanununun yürürlükte bulunmasının gereksizliği olacaktır.»

Hukuk Kurumunun Bildirisi

Türk Hukuk Kurumu da 20 Haziran 1970 tarihinde yayınladığı bildiriyle yasa değişikliklerine karşı çıkıyordu. Bildirinin konumuzla ilgili kısmında;

«Sendikalar kanunu ve toplu iş sözleşmeleri, grev ve lokavt kanunlarına değişiklik getiren tasarılar Anayasamızın çalışanlara tanımış olduğu (sendikalara girip çıkmak) ve (toplu sözleşme yapabilmek) haklarını, dolaylı yollardan kısıtlamakta, iktidarın (kendine yakın saydığı işçi örgütlerini kayırarak), (eylemlerinden hoşlanmadığı örgütleri ortadan kaldırma) amacını gütmektedir. Böylece sözü geçen tasarılar, kanunlarda aranan (genel olma niteliğinden) yoksundurlar.» denilmekteydi.

Öğretim Üyelerinin Görüşleri

Ankara Üniversitesi Hukuk ve Siyasal Bilgiler Fakültelerinde görevli profesör, doçent ve asistan 62 öğretim üyesi de 17.6.1970 de yayınladıkları bir bildiri ile 274 ve 275 sayılı yasalarda yapılmak istenilen değişikliklere karşı olduklarını açıkladılar. Öğretim üyeleri ortak bildirilerinde özetle şöyle diyorlardı;

«Getirilmek istenen değişiklikler, sendika kurma hakkını önemli ölçüde kısıtlamakta, işçilerin, istedikleri sendikaya üye olma hak ve özgürlüğünü ortadan kaldırmakta, siyasal iktidarın çıkar ve görüşlerine ters düşen sendikaların güdümlü sendikal örgütler aracılığı ile baskı altında tutulmalarına imkan hazırlamakta, grev ve toplu sözleşme haklarını işlemez duruma getirmektedir.

Böyle bir gelişme, 1961 Anayasasının 46 ve 47. maddelerinde öngörülen serbestçe sendika kurma, grev ve toplu sözleşme yapma haklarına açıkça aykırıdır. Ayrıca, Türkiye Cumhuriyeti hükümetinin onayladığı insan hakları evrensel beyannamesi, milletlerarası çalışma teşkilâtının anayasası, 98 numaralı milletlerarası çalışma teşkilatı sözleşmesi ve Avrupa sosyal yasasının temel ilkeleri, bu değişikliklerle derin bir biçimde zedelenmektedir.

Yaratılmak istenenin, Anayasamızın temel felsefesi ile bağdaşmayan bir sendikal düzen olduğu açıktır. Büyük ve güçlü sendikaların, tasarının gerekçesinde görüldüğü gibi, kanun zoru ile değil, mutlak bir sendikal özgürlük ortamı içinde bilinçlenen işçi kitlelerinin serbest iradelerine dayalı olarak oluşacağı, sendikal mücadeleler tarihinin tartışma götürmez biçimde doğruladığı bir gerçektir. Sosyal gelişmeyi durdurucu bu yasal tedbirlerin yararsızlığına inandığımızı ve kesinlikle karşısında olduğumuzu kamu oyuna duyururuz.»

Yabancı Sendikaların Düşünceleri

DİSK'in çağrısı üzerine Türkiye'ye gelen Uluslararası Maden İşçileri Federasyonu ile Uluslararası Kimya İşçileri Federasyonu yöneticilerinden A. DONENBERG ve W. VITT ile sendikal çalışmaları ile ünlü Dr. F. OPEL (*) ilgililerle yaptıkları görüşmelerden sonra

(*) Alfried Donnenberg : Uluslararası Maden-İş Federasyonu genel sekreter yardımcısı

Werner Vitt: Uluslararası Kimya-İş Federasyonu 2. Başkanı ve Federal Almanya Kimya-İş Sendikası Yönetim Kurulu üyesi.

yasa değişiklikleri ve olaylarla ilgili olarak Basına birlikte bir demeç verdiler. Bu üç ünlü sendikacı, açıklamalarında özetle;

«Bizim Türkiye’de bulunmamızın nedeni, mevcut kanunun değiştirilmesi ile yaratılan ortamdır. Kanaatimizce değiştirilmek istenen Sendikalar Kanununun gösterdiği yol, Türkiye’de devlet sendikacılığının ve devlet tarafından kontrol edilen sendikaların kurulmasına doğru gidildiğidir. Bu da sendikal hürriyetlerin ve hakların kısıtlanması anlamına gelmektedir...

Sendikalar arası rekabette bir taraf devletin yardımına ihtiyaç duyuyor. Bu tutum sendikal ana prensiplere aykırı düştüğü için, bizde, sendikal hürriyetler açısından tehlikeli günlere gidildiği endişesini uyandırdı. Mesele büyük konfederasyonlara karşı olmak değildir. Devlet gücü ile bunu yapmak, sendikal hürriyetlerin kısıtlanmasına razı olmaktır...

Sendikalar grevin ne zaman ve nasıl yapılacağına kendileri karar vermelidirler. Ne sendikalar ne işçi keyifleri icabı greve gitmiyorlar. Grev yapmak zevk meselesi değil. Greve zorlandıkları için gidiyorlar...

Almanya’da sendika kanunu diye bir kanun yoktur. Sendikal hürriyetlerin garanti altına alınması için bir kanuna ihtiyaç yok. Çünkü sendikaların yaşaması için çıkarılacak herhangi bir kanun, sendikaların bağımsızlığını kaybetmesine ve sendikal hakların kısıtlanmasına yol açar...» diyorlardı.

Aynı Sendikacılar 274 sayılı yasada değişikliği öngören tasarının Mecliste görüşülmesi sırasında Cumhurbaşkanı Cevdet SUNAY’a bir telgraf çekerek, «Tasarının hür sendikacılığı ve üyelerinin yararına yapılacak sendikal çalışmaları kısıtlayacağını» ileri sürdüler ve veto etmesini istediler.

DİSK’in çağrısı üzerine Türkiye’ye gelen yabancı sendikacıları TÜRK-İŞ Genel Sekreteri Halil TUNÇ’un «Marksist» olarak nitelendirmesi üzerine Uluslararası Kimya İşçileri Federasyonu (İCF) Genel Sekreteri Charles LEVINSON bir demeç vererek şunları söyledi; (55)

«Bir kere, bay Tunç’un geçmişteki fikirlerini bildiğimiz

Dr. Fritz Opel: Federal Almanya Metal İşçileri Sendikası Dış İlişkiler Servisi Müdürü ve Uluslararası Maden-İş Federasyonu Yönetim Kurulu üyesi.

(55) Bk. Cumhuriyet Gazetesinin 15 Temmuz 1970 tarihli sayısı.

için, bu demeci İCF'yi şaşırtmamıştır. Kendisinin uzun zamandan beri, yabancı kaynakların paralarına ve desteğine bağımlı ve uygun hareket ettiği bizlerin malûmudur. Bay Tunç'un, Türk işçilerin çıkarı icabı devrimci olmayı kötü bir şeymiş gibi göstermesi, kendisinin Türkiye'de sendika cılık yapmaya layık bir kimse olmadığını ortaya koymuştur.»

«Bay Tunç'un, yürekler acısı zavalılığı, Türkiye'deki durumu, Almanya, Belçika, İngiltere ve Avusturya'ya benzetmek isterken yaptığı büyük uydurmada kendini göstermektedir.

Adı edilen bu ülkelerin hiç birinde Sendikalar Kanunu diye bir kanun yoktur. Böyle bir şeye en ufak bir teşebbüs olsaydı, protesto hareketine 100.000'in üstünde işçinin katılacağından şüphe edilemez. Türk-İş'in dışında, sendikaların işlemesine kanunla müdahale edilmesini isteyecek konfederasyon bulunmaz dünyada. Bay Tunç, gelecek yıl İngiltere'de sendika sayısının 12'ye ineceğini söylüyor. Ben kendisine şu teklifi yapıyorum. 1971'de, İngiltere'de 20, hatta 30'un üstünde sendika kalmazsa ben görevimden çekilmeye hazırım. Kendisi, aksi halde, çekilmeye hazır mı?..

Ne tarihte, ne de günümüzde bir örnek yoktur ki, Türk-İş'in Türk işçilerine ve DİSK kadar kendine üye sendikalara zorla kabul ettirmek istediği bu gerici, tasarımı haklı çıkarabilsin.»

Federal Almanya Metal İşçileri Sendikası Yönetim Kurulu ise yayınladığı bildiride değişiklikler hakkında şunları söylüyordu:

«Sendikalar kanununda yapılmak istenen değişiklik Türk emekçilerinin sendikal hak ve özgürlüklerini kısıtlamaktadır. Yönetim kurulumuz bu kanun değişikliğinden vazgeçilmesini, sıkıyönetimin kaldırılmasını, tutuklanan işçi ve sendikacıların serbest bırakılmasını talep eder... tasarımı şimdiki haliyle kesinleştiği takdirde, Türkiye Anayasasında ve Uluslararası Çalışma Teşkilatı antlaşmasında garanti altına alınmış olan birleşme hürriyetinin kısıtlanması, toplu sözleşme, grev ve Türk sendikalarının uluslararası sendikalara katılma haklarının tehlikeye sokulmuş olması demek olacaktır. IG Metal, uluslararası sendikal karakterin ciddiye alınacağını ve Türkiye'de sorumluluğu kavramış kimselerin meseleyi tekrar gözden geçireceklerini, sosyal kabarmayı kesinleştiren bu ihtilafı bir kenara iteceklerini ümit eder.»

Bağımsız Sendikalar Direniş Komitesince düzenlenen Forum'da ileri sürülen görüş ve düşünceler

Bağımsız Sendikalar Direniş Komitesince 24.6.1970 tarihinde Ankara'da düzenlenen forum'da yapılan konuşmalarda gerek olaylar gerek yasalarda yapılmak istenilen değişiklikler ve gerekse bağımsız sendikaların bu konudaki davranışlarının ne olacağını anlamak açısından son derece önemlidir. Bu konuşmalardan önemli saydıklarımızın özetini tutanaklardan çıkarmaya çalıştık. Konuşmacılar şunları söylüyorlardı:

Rıza GÜVEN : «1963 yılında Meclislerce kabul edilerek yürürlüğe giren ve bugüne değin uygulanan 274 ve 275 sayılı yasaların aksayan çok tarafları, değiştirilmesi gereken çok tarafları vardır. Böyle bir değişiklik yapıldığı zaman buna karşı çıkacak hiçbir namuslu sendikacı düşünmüyorum. Ama bizim namuslu sendikacıların, namuslu herkesin şikayetçi olduğumuz maddelere sureti katiyede dokunulmamış, fakat tam manasıyla faşist bir sendikacılık düzeni getirilmek amacı ile bir oldu bittiye getirilen kanun Meclisten geçirilmiştir. İşte biz buna karşıyız.

Onun için gerekli tedbirlerin getirilmesi gerektiğine inanıyoruz ve bu konudaki tasarımızı Senato'ya, Millet Meclisine sunmuş bulunuyoruz. İnaniyoruz ki, artık inattan vazgeçerler ve sadece kafalarındaki komünist fobisi ile hareket eden politikacılar biraz gerçekleri görmeye yönelirler ve Türk sendikacılığını birlikte özgürlüğe kavuştururuz. Aksi halde Türk işçileri bu hakların vermeyeceklerdir. satılmışlara teslim olmayacaklardır. Bunun bilinmesini buradan ilan ediyoruz...»

Sabri TİĞLİ : «Muhterem misafirler, dünyada hasımlarını ortadan kaldırmak suretiyle ayakta durmaya çalışan insanlar, cemiyetler, politikacılar vardır. Ama biz dünyada kendi evlatlarını öldürerek onların kanları üstünde ayakta durmaya çalışan cemiyetleri de yeni görmeye başladık. Bugünkü gazeteleri okursanız, İstanbul'da İstanbul yürüyüşünde ölen TÜRK-İŞ üyeleridir. TÜRK-İŞ, üyelerinin kanları üzerinde ayakta durmaya çalışıyor. Biz TÜRK-İŞ'e değil TÜRK-İŞ'in bu zihniyetine karşıyız...»

Prof. Muammer AKSOY : «Aziz dinleyicilerim, bazı konular vardır ki, bu konularda uzun uzadıya konuşmanın anlamı yoktur. Her şey bütün teferruatı ile meydanda ise... mesele yoktur.

Bu hak, bu yeni kanun değişikliği sendika hakkını öldürmektedir. Gayet açıktır, Anayasanın 46 ıncı maddesi hiç bir tereddüte yer bırakmıyacak şekilde belirtmiştir; Sendika hürriyeti şu zaman vardır; işçiler serbestçe sendika kurabilirlerse, bu sendikalara girebilirlerse ve o sendikaları istedikleri gibi birlikler, yani gerek şakulî ve ufki olarak genişletebilirlerse, o zaman sendika hürriyeti vardır, bu imkana sahip değillerse sendika hürriyeti yoktur.

Sendika hürriyeti... diğer bütün hürriyetler gibi özüne dokunulmamak şartıyla düzenlenebilir. Sendika hürriyetinin, kişiler ve diğer sun'i bir takım ölçülere göre sendikaların kurulup kurulmaması, birliklerin, federasyonların, konfederasyonların kurulup kurulmaması şartını aramak bu hürriyeti ortadan kaldırmak demektir.

«Tarihin tarih selinin akışına zıt olan, çalışan insanların haklarını çoğaltma yolundaki tarih akışının tam tersine onların haklarını ve özgürlüklerini kayıtlamak ve onları siyasi iktidarın dümen suyunda giden insanlar haline getirme amacını güden bu gibi teşebbüsler muhakkak ki sonunda Türk toplumunun zinde kuvvetlerinin tam manasıyla şiddetli ve kahredici bir tokat veya yumruğu ile karşılaşacaklardır...»

Özcan KESGEÇ : «Bu tasarıda dikkatimizden kaçmaması gereken bir nokta da Türk işçi sınıfının, bilhassa kamu kesimindeki işçi tanımının daraltılmak ve kısıtlanmak istenmesidir.»

Prof. Cahit TALAS: «Arkadaşlar, dünya sendikacılık tarihinde zorla, yani kanun yoluyla güçlü sendikacılık yaratma diye bir şey... yoktur.

Bence bugün çıkarılmakta olan, yahut çıkarılmak istenen sendikalar kanunu ile ilgili değişikliklerin temelinde DİSK ve TÜRK-İŞ kavgasıyla bunun dışında bağımsız sendikacıların kavgası yatmaktadır.

Dış bağlantılarımız bizi geniş ölçüde sendika hak ve özgürlüğüne memleket olarak, millet olarak riayet etmemize sevketmektedir.

Bunun yanında şu hususu bilhassa belirtmekte fayda var; şimdi bir hata yapıldığı ortada, büyük bir hata yapılmaktadır ve Türk sendikacılık, işçi hareketinin tarihinde hiç bir zaman vuku bulmamış ıstıraplı olaylar ortaya çıkmıştır ve bunda geniş ölçüde şimdi yapılmakta olan hatada

ısrar etmenin büyük payı vardır. Ve eğer bu hatada ısrar edilirse, başka olayların çıkması da daima mümkündür. Devlet etmek ileriye görmek demektir. İki adım ilerisini görmeyen bir devlet ve hükümet idarecisi memleketin içinde bulunduğu şartları değerlendiremeyen hükümetler bir takım büyük sakıncalarla ister istemez büyük durumlarla karşı karşıya kalırlar. Hatadan dönmek küçüklük değildir, artık bu hatayı kabul ederek birlikte bir meselenin çözülmesinde, eğer gerçekten bugünkü haklara ve hürriyetlere ve bugünkü Anayasaya inanılmakta ise herkesin menfaati vardır, yok illâ bizim dediğimiz olacaktır gibi basit ve ilkel bir inattan hareket edilirse bu, memleketi elbette büyük sakıncalı yollara, bir takım arzu edilmeyen durumlara sevk edebilir ve bunun sonuçlarına, hatada ısrar edenler katlanmak zorunda kalacaklardır ve bunun mesuliyetini tarih önünde hatada ısrar edenler yükleneceklerdir...”

Prof. Bahri SAVCI : «Ben, dostum ve meslektaşım Muammer AKSOY'u bugün çok müsamahalı gördüm. 274 ve 275 kanun tasarıları ile sendikal özgürlüğün katledilmek üzere olduğunu söyledi. Bu çok müsamahalı bir görüştür. Aslında geniş bir hareketin bu son iki tasarısı daha büyük bir şeyi katletmekte ve daha büyük bir amaç gütmektedir. O da, Türk toplumunu işçisi ile memuru ile yani bütün çalışan kitleleri ile ve nihayet müsaadenizle arzedeyim; ordusuyla gittikçe kapitalistleştirilmek istenilen bir düzenin gittikçe haksızlaşan, sömürü oranını arttıran bir düzenin emri altında tutma ameliyesinin bir küçük parçası oluyor.

Asıl sendika hürriyetinin öldürülmesinin ötesinde bu kanun tasarılarının maksadı, artık orduyu da gittikçe zailleşen bir kapitalist yönetimin emri altına almaya, onu eski haline getirmeye doğru yönelmiş bir maksadı vardır.

Ben önerilerimi... şöylece sunuyorum...

Bu foruma öneriyorum; hakikaten güçlü sendika yaratmak hususundaki işlemi belirtilsin, fakat bunun yolunun bu olmadığı, bütün muhalefetin de, iktidarın da ve nihayet işçilerin de ve tarafsız, hem iktidara, hem de muhalefete mensup olmayan çevrelerin, bilim çevrelerinin de bir masa etrafında toplanarak, bir eleştiri yaparak bir tasarı meydana getirmesini teklif etsinler.

Tasarının çalışmalarına başlanabilmek için de ilk şart olarak sıkıyönetimin derhal kaldırılması. Bu teklifi öneriyorum.

Bir sıkıyönetim altında kanun imali hareketine karşı olanları da davet etmek. Üçüncü önerim de budur...»

İsmail İNAN : «Bu kanun ne Anayasaya uygundur, ne işçinin menfaatine uygundur, ne sendikaların menfaatine uygundur. Bu kanunda ısrar edenler bir AP, bir TÜRK-İŞ menfaat koalisyonunun protokolu mahiyetindedir. Direnişe devam edilecektir. Ta ki zafer elde edilinceye kadar...»

BÖLÜM : I'e EK

OLAYLARI DOĞURAN NEDENLERİN BASINDAN İZLENMESİ

OLAYLARI DOĞURAN NEDENLERİN BASINDAN İZLENMESİ

1970 yılının 6 aylık (Nisan, Mayıs, Haziran, Temmuz, Ağustos Eylül) döneminde yayınlanan gazetelerin, haber ve manşetlerini (1) incelediğimizde, 15/16 Haziran Direniş'inin ekonomik, sosyal ve siyasal nedenlerini daha net olarak görebiliriz.

Sadece bu 6 aylık dönemin ilginç gazete haberleri bile, geçmişten günümüze kadar gelen toplumsal olayları açıklamaya yetmektedir. Bu dönemde, ülkede cereyan eden öğrenci-gençlik olaylarıyla, dış politikada'ki olaylara yer vermedik. (Bilindiği üzere, o dönemlerde hemen her gün yeni bir öğrenci olayı patlak veriyor, ölen ve yaralananlar oluyordu.)

EKONOMİK HABERLER

— Şehir hatlarına yüzde 40-100 zam var. Ekmek sıkıntısı devam ediyor. Patiska, kaput bezi ve çeliğe zam yapıldı. Arsa ve bina satışı yüzde 500 arttı. (Te)

- Demirel, para darlığı doğru, çare arıyoruz (Te)
- 22 bin gece bekçisi 271 lira aylıkla çalışıyor. (Te)
- Akaryakıt ve şeker zam var (Te)
- Avusturalya'ya 100 bin işçi daha göndereceğiz. (Dü)
- Altın fiyatları yükseliyor. (Ak)
- Hazine açığı 5 milyarı aştı. (Ak)
- Yıldırım vergiler devam ediyor. (Ak)
- Hayat pahalılığı beş yılda yüzde 200 arttı. (Ak)
- 200 büyük firma vergi kaçakçılığı yapmış. (Ak)
- Türkiye 1947 den beri dış borçludur. (BiAn)
- Masonların cebine akan musluklar Anadolu'ya çevrilecektir. (BaSa)

— Ekonomik bunalım artıyor. Şirket iflasları çoğaldı. (Ul)

— Hayat pahalılığı ile işten çekilme birbirini kovalıyor. İş hacminde düşüş var. Para darlığı tehlikeli bir hal aldı. (Ul)

— Bankalar açılan krediyi kapatıyor (Ul)

— Borsalarda düşüş hızlandı. (Ul)

— İcra, iflas arttı. (Ul)

— Demire yüzde 40 zam yapıldı. Zam karaborsayı kamçılıyacak. Zam piyasayı karıştırdı. Bina maliyetleri fırladı. İnşaat sektöründe işsizlik başlayacak. (Ul)

(1) Haber ve manşetler; sırasıyla, Tercüman, Zafer, Dünya, Akşam, Bugün, Yeni Asya, Günaydın, Bizim Anadolu, Babıalide Sabah, Son Havadis, Ulus, ve Devrim gazetelerinden derlenmiştir. Haberin alt olduğu gazetenin baş harfleri (..) alınmıştır.

- Yeni vergi yükü yüzde elli-altmış arasında. (Ul)
- Gazete kağıdına dün zam yapıldı... zam oranı yüzde 24,5. (Ul)
- Paranın değeri yüzde 66,6 düşürüldü. (Te)
- Devalüasyon dış tesirle olmamıştır. (Te)

SİYASAL HABERLER

- Demirel ne zaman istifa edecek diye merak edip duruyorlar, itimadınız devam ettikçe iş başında kalacağım. (Te)
- «Demirel, ihtilâller neyi getirir, neyi götürür, hesabı yapılmalıdır.» dedi. (Te)
- AP lilerle 41'ler mecliste dövüştü. (Te)
- 26'lar AP den ihraç edildi. (Te)
- Solcuların tahrik ettiği işçiler olaylar çıkardı. (Te)
- 141 ve 142. maddelerindeki boşluklar doldurulacak. (Za)
- Anayasa Nizamını Koruma Tasarısı hazırlanıyor. (Za)
- Demirel: ihtilâl söylentisine kulak asılmamalıdır. (Za)
- Tağmaç, Anayasa değişikliğine taraftar. (Za)
- İdeolojilerin aleti olan sendikalar temizlenecek. (Dü)
- CHP, TİP'nin silik ve samimiyetsiz kopyasıdır. (Dü)
- Öğrenci olayları Meclisi karıştırdı. (Ak)
- Alkol ve sigara kullanma yaygın hale geldi. Esrar kullanan gençler çoğalıyor. (Ak)
- Sahillerin yağması önlenemiyor. (Ak)
- «Devrim zorunludur» Devrimci Ordu Gücü gizli bildiri yayınladı. (Ak)
- Demirel: Serveti polisle korumak zordur. (Ak)
- Binlerce kızıl afiş gizlice Türkiye'ye sokuldu. (Bu)
- Demirel: Yüce divandan kaçmıyorum. (Bu)
- Gizli Komünist Partisi bu defa Hollanda'daki işçilere musallat oldu. (Bu)
- Masonlar bir Rotary Kulüp şubesi daha kurdular. (Bu)
- Doçent Doksat, emperyalizm Türkiye de komünistleri maşa gibi kullanmaktadır» dedi. (Bu)
- Sol bir ihtilâl hazırlayan iki albay tutuldu. (Bu)
- Genel Kurmay Başkanlığı Komünist faaliyetler hakkında su-bayları ikâz etti. (YeAs)
- Orduya kızıl tehlike hakkında kitap dağıtıldı. (YeAs)
- Endenozya da komünist ihtilâlinin Türkiye de olduğu gibi okul, fabrika ve tarla gibi işyerlerinin işgâl ve boykotlarla oyalayıp iktisadi kriz meydana getirildiği açıklandı. (YeAs)
- Demirel'lere son üç yıl içinde devlet bankalarından 26 milyon lira kredi verildi. (Gü)

- Türkiye'ye açılan 22 milyonluk dış kredinin yarısını tekbaşına Demirel'ler aldı. (Gü)
- Demirel'ler 4 yıl içinde Koç'tan sonra Türkiye'nin en zengin adamı nasıl oldu? (Gü)
- Dört yıl önce 262 lira vergi veren Demirel'lerin bugünkü serveti 87 milyon lira! (Gü)
- 41'ler kırmızı oy verince Demirel'in bütçesi reddedildi. Fakat Demirel istifa etmedi. (Gü)
- İnönü, ahlâki tutumları belli olan insanlarda ısrar edilmesin» dedi. (Gü)
- Demirel Meclis tahkikatından kaçmak istiyor. (Gü)
- AP menfaat şirketi haline getiriliyor. (BiAn)
- Millet Parası ile Londra'ya tetkike gönderilen Ç. Özek İngiltere'de komünizmi methetti! Özek, «komünist olmayan namuslu değildir» dedi. (BiAn)
- Bütün milliyetçiler tek cephede birleşmelidir. (BiAn)
- Sovyetler Birliği Büyükelçiliğindeki Lenin için yapılan törene İnönü ile Ecevit'te iştirak etti. (BiAn)
- 1 Mayıs Komünist Bayramıdır. Bahar Bayramımız yine 6 Mayıs gününe alınmalı (BiAn)
- Zeytinyağı skandalı yeni bir safhaya girdi. Sahtekâr Yahudiler cezasız bırakılıyor. (BaSa)
- 19 Mayıs ile ilgili protestoları neşre devam ediyoruz. (BaSa)
- Devrim devrim diye aydınların beyni yıkanıyor. (BaSa)
- Köylü kuraklıktan çok zor durumda kaldı. Müslümanları, toplu «duaya» çağırıyoruz. (BaSa)
- Zalim komünistlere «Dur» demenin zamanı gelmiştir!.. «Vatan- daş! hesap zamanıdır hazır ol!...» (BaSa)
- İçişleri Bakanı Mentешеoğlu: «TİP mutlaka kapatılacak!» (BaSa)
- Milli İstihbaratın başarılı çalışmaları ile Tabii Senatör Ekrem Acuner'in ihtilâl teşebbüsü açıklandı. (BaSa)
- Anadolu'da komünizm ihtilâli hazırlanıyor. (BaSa)
- Bugün Türkiye'de sendika enflasyonu vardır ve enflasyonda işçilerin aleyhine işlemektedir. (SoHa)
- Her önüne gelen, üç beş işçiyle bir sendika kurmaktadır. (SoHa)
- Vurguncular, sömürücüler AP ile ortaklık içindedir (Ul)
- Ecevit;... Gençler, silahsızlanın ve oy hakkı için sesinizi yükseltin (Ul)
- Türk köylüsü gün geçtikçe biraz daha yoksullaşıyor. (Ul)
- Karaman'da aşırı sağcılar olay çıkardılar... Jandarma birlikleri sevk edildi. (Ul)

- Seçimkondular yerle bir edildi. (Ul)
- Devlet kuşu olsa.. Demirel, önce kardeşlerinin başına konar.

(Ul)

- İnönü demokratik rejimde kararlıyız. (Ul)
- Kadirli'de Siirt te olaylar (Ul)
- Reformlar yapılmazsa meseleler sokağa dökülür. (Ul)
- Ecevit: Genel grev hakkı tanınmalı. (Ul)
- Ecevit: Bu feodal alt yapıyla sanayi toplumu kurulamaz. (Ul)
- Ağalar silahlanıyor. (Ul)
- Fındık üreticisi tefecinin elinden kurtarılmalıdır. (Ul)
- Sunay, «Yahya Han Formülü» teklif etmemiş. (Ul)
- Sunay: «Devrim gazetesi susturulmalıdır.» dedi. (De)
- «Devrimci Ordu Gücü» nün çağrısını gençlik benimsedi.

(De)

— Demirel'in oyunu Parlamento'yı yendi! Parlamento şaibeli iktidarı denetlemekte aciz kaldı. (De)

— Paşasal Demokrasiden, Bebeksel Demokrasiye. Ecevit yalan cılıktan kaçınılmalıdır. (De)

— Batı basınında Türkiye, Muhsin Batur muhtırası (De)

— Devrimci subayların yönettiği ülke: Peru. (De)

— Cici Demokrasi enflasyonsuz yaşamaz. (De)

— Hacı Ali Demirel'in milyonlarca vergi kaçırdığı tesbit edildi.

(De)

— Fiat enflasyonundan parti enflasyonuna... Cici Demokrasi, parti bolluğundan boğulacak. Yeni bir parti daha kervana katılıyor (De)

— ABD'nin askeri yardım şantajı. Türkiye'de haşhaş ekimini yasaklatmak için ABD, büyük paşalara baskı yapıyor!. (De)

— Solcu DİSK'in tahrik ettiği işçiler 20 fabrikada dün boykota başladılar... (SoHa)

— Kanlı olaylar üzerine Sıkıyönetim ilân edildi. Ayaklanan işçiler polis ve askerle çarpıştı. DİSK'in gayesi kardeş kavgası yaratmak. Feyzioğlu: DİSK tehlikeli macaraya girdi. DEV-GENÇ'e mensup 150-200 kadar solcu bir işyerini işgale kalktı. İşçiler, «pis komünistler» diyerek öğrencilerin üzerine saldırdı. (SoHa)

— Demirel Mecliste olayları «vahim» olarak niteledi. Sıkıyönetim tasdik edildi. TBMM müzakereleri tartışmalı geçti. CHP, MBK ve MP birleşimi terketti. (SoHa)

— Bazı sendikalar bildiri yayınladı. «Olayların sorumlusu DİSK'tir» (SoHa)

— İzmir'de tahrikçi TİP il başkanı ile 25 solcu nezarette. TİP il başkanı ile 5 parti üyesi ve 20 Dev-Genç'li öğrenci işçilere beyanna-

me dağıttıkları gerekçesiyle polis tarafından yakalanmışlar ve nezaret altına alınmışlardır. (SoHa)

— İzmit'te DİSK ve Maden-İş arandı. Polis tarafından nezarete alınan 48 işçi de dün gece yarısı Sıkıyönetim Komutanlığına teslim edilmiştir. (SoHa)

— DİSK yöneticileri tutuklandı. DİSK'te arama yapıldı (SoHa)

— İzmit'te 23 kişi tutuklandı. (SoHa)

— 51 kişi göz altına alındı. Kuas gazetemizi Sıkıyönetime jurnal etti. (SoHa)

— CHP de buhran genişledi. Sıkıyönetim kararı hakkında İnönü ile Ecevit ihtilâfa düştü (SoHa)

— Askeri birlikler TİP merkezleriyle bazı yurtları aradı. (SoHa)

— İzmit'te 8 kişi daha gözaltına alındı. (SoHa)

— Tunç: «Son olaylar asıl amaca ulaşmak için bir bahanedir.» «Sol hareket ihtilâlcı bir hüviyete bürünmüştür.» Türk-İş Genel sekreteri, Ecevit ve Rıza Kuas'ı hesaplaşmaya davet etti. (SoHa)

— Tanklar fabrikaları abluka altına aldı. İşbaşı yapmayan işçilere Sıkıyönetim tebliğleri okundu. (Te)

— TİP Üsküdar ilçesinden 9 kişi nezarete alındı. (SoHa)

— Türkiye İşverenler Sendikası Genel Başkanı Halil Kaya dün düzenlediği basın toplantısında... DİSK'in yönettiği olayların ekonomiye olan zararlarının tesbit edilmesine çalışılmış... İstanbul'da vuku bulan olaylarda can ve mal kaybının yanında ve yalnız dört işkolunda hergün için 9757 işgünü zarar olduğunu belirtmiş... Bulgaristan'ın «Türkiye'de ihtilâl var» propagandası yaptıklarını... DİSK'in işverenle bir ihtilâfının olmadığını bildirdiği günlerde işyerleri tahrip edilmiş, çalışma bırakılmıştır. (SoHa)

— İşçi yöneticileri dün Ankara'da toplandı. «Türk-İş ihtilâlcı direnişe karşıdır!» Toplantıda, işçi temsilcileri rejime ve hürriyetlere yönelecek her türlü şer akımlarının, tesirsiz bir hale getirilmesi için pasif direnişe geçilmesini kabul ettiler. (SoHa)

KİTLESEL EYLEM HABERLERİ

— 10 Milyarlık yatırımı yürüten 10 bin teknik personel boykota başladı. (Te)

— Doktorlar ve Eczacılar bugün yürüyor. (Te)

— Memurlar Ankara'da yürüyüş ve miting yapacaklar. (Te)

— PTT'cilerin sessizlik boykotu başladı. (Te)

— Yürüyüş + miting + boykot + açlık grevi = Personel Kanunu (Te)

— Ordu'da fındık mitinginde olaylar çıktı. 1 ölü, 4 yaralı var. (Te)

- Ordu'da 101 kişi nezarete alındı. 1 kişiyi öydürüp, 1 kişiyi de yaraladığı öne sürülen fabrikatör Yusuf Köksal'da yakalandı. (Te)
- Personel Kanununu protesto eden Karayolları teknik personeli yarın boykota başlıyor. (Te)
- Ekiciler Pazar Çay Fabrikasını taşa tuttu. (Dü)
- Gecekondu tacirleri sahipli arazileri işgâl ediyorlar. (Dü)
- Toplum Polisi'de «Kahrolsun Amerika» diye bağırdı. (Ak)
- İlim Ordusu yürüdü. (Ak)
- Ülkü Ocakları komünizmi lanetledi. (Erzurum) .SoHa)
- Ege esnafı anarşiyi miting'le tel'in edecek. (SoHa)
- İzmir Cumhuriyet alanında miting yapan Ege esnafı dün DİSK'i lanetledi. Türkiye Esnaf Konfederasyonu Türk-İş'in yanında olduğunu açıkladı. (SoHa)
- Türk-İş mitingi olgun bir hava içinde yapıldı. Tunç: «Ordu ile işçi karşışarşıya getirilmek istendi.» (İzmir) (SoHa)
- Şahlanmış mitinginde rejim düşmanları protesto edildi. (SoHa)
- Zonguldak Maden-İşçileri Sendikasında seçim sonuçları olaylara sebep oldu. 8 bin işçi şehire yürüdü. (Ul)
- Zonguldak'da dün işçiler ocaklara inmek istemediler. (Ul)
- Hakimler hakları için direnecekler, öğretmenler direniş mitingi düzenleyecek, Astsubay eşleri yürüyüş yaptı. (Ul)
- Protestolar genişliyor. Mimar, Mühendis ve Teknik Elemanlar forumunda Haziranın başında boykota gidilmesi kararlaştırıldı. (Ul)
- Ankara da üçbin toplum polisi de tasarımı protesto için bir boykot düzenlediler. Ankara da üçbin toplum polisi altı saat boykot yaptı (Ul)
- 35 bin Teknik Eleman iki gün boykot yapacak. (Ul)
- İstanbul da toplum polisleri de boykot yaptı. (Ul)
- Toplum polisi, Astsubayların eşlerini copladı. Kadınlar ve çocukları kollarından tutup yerlerde sürükleyen toplum polisi cop kullandı. (Ul)
- Fatsa da fındık üreticileri de miting yaptı. (Ul)
- Şoförler de direnecek. (Ul)
- Değirmen köylüler bir çiftliği işgâl etti. Geçen yıl dava konusu olan Esece çiftliği topraklarını işgâl eden Değirmen köylüler ekinleri biçtiler. (Ul)
- Topraksız köylüler Polatlı da dün miting yaptı. (Ul)
- Fındık üreticisi yürüyüş yaptı. Ordu, Trabzon ve Giresun'dan gelen üreticilerin yaptığı yürüyüşten sonra düzenlenen toplantıda fındık alım fiyatının 890 kuruş olarak saptanması ve üreticinin aracılarından kurtarılması istendi. (Ul)

- Orman işçileri de boykota gitti. (Ul)
- Zeytin üreticisi protesto mitingi düzenledi. (Ul)
- Üzüm mitinginde bozuk düzen lanetlendi. (Ul)

— İşsizlik ve Pahalılıkla Savaş Derneğinin önderliğinde 33 Devrimci kuruluş 4 Mayıs'tan itibaren Türkiye'nin çeşitli illerinde işsizlik ve pahalılığa karşı ve bu durumları yaratanları ortaya çıkarmak üzere genel bir direnişi başlatmışlardır.

Direniş hareketleri 4 Mayıs'da İzmir ve İstanbul'da afişler asılmak, bildiriler dağıtmak ve yoksul halkın oturduğu semtlerde gezici resim sergileri dolaştırmak suretiyle başlatılmıştır. 10 Mayıs'ta İzmir'de ikibin kişinin katıldığı bir miting yapılmıştır. 17 Mayıs'ta ise İstanbul'da 10 binden fazla işsiz işçi, memur ve binden fazla da öğrencinin katıldığı protesto mitingi düzenlenmiştir.

Mitingde: Bugün işsizlik ve pahalılıkla savaşın Amerikan emperyalizmi ve onun yerli ortaklarıyla savaş demek olduğu... ayrıca, bu unsurlar tasfiye oluncaya kadar direnişin devam edeceğini.. madenlerimizin ve petrolümüzün millileştirilmesini, dış ticaretimizin devletleştirilmesi, milli ağır sanayinin kurulması, montaj sanayiine son verilmesi, genel grev hakkının tanınması ve toprak reformunun gerçekleştirilmesi de düzenlenen direnişin amaçlarındandır.

Genel direniş bundan sonra Ankara, Siverek ve Malatya da yapılacak hareketlerle devam edecektir. (De) (2)

BÖLÜM II

OLAYLAR ve SONRASI

Olayları tam olarak anlıyabilmek için, en az bir yıl geriye gitmek gerekir. 274 ve 275 sayılı yasalarda değişiklik yapılacağı konusunda söylentiler duyulur duyulmaz başta DİSK olmak üzere bütün devrimciler düşünmeye - tartışmaya başlamışlardı.

Yasa değişikliği gerçekleşirse ne olacaktı? O zaman neler yapılabildi? DİSK, bu soruları ve çıkan sonuçları değerlendirmek üzere bir komite oluşturmuştu. İşyerlerinde de en bilinçli işçiler, bu konuda düşünmeye aralarında tartışmaya başladılar. Sonuçta işyerlerinde, ileride kararlaştırılacak eylemin oluşturulması görevini üstelenecek, bu konuda gereken çalışmaları yapacak komiteler oluştu. Bunlara «Anayasal direniş komiteleri» adı verildi.

Değişiklik önerilerinin Meclise gelmesi üzerine çalışmalara hız verildi. Bu yöndeki çalışmaları görünen ve görünmeyen olarak iki kısma ayırmak mümkün. Görünmeyen ya da daha doğru bir deyimle perde arkası çalışmalar, özellikle yapılacak eylemin saptanması, tartışılması ve işyerlerinde güvenilir işçilerle saptanacak eylemin örgütlenip oluşturulması için yapılan temaslardır.

Görünen çalışmalar ise DİSK içinde yapılan toplantılar ve tartışmalardır. Çeşitli bölümlerde bunlar üzerinde gereken bilgi verilmiştir. Burada bu çalışmaların kısa bir özetini yapmak gerekirse olaylara en yakın çalışmaları şöyle sıralamak mümkündür :

— 28 Mayıs 1970 günü DİSK Yürütme Kurulu'nun toplantısı: Bu toplantıda Yönetim Kurulunun 3 Haziran 1970 günü saat 10.00 da olağanüstü toplantıya çağrılmasına karar verilmiştir.

— 3 Haziran 1970 de toplanan DİSK Yönetim Kurulu, toplantı sonunda konulacak evlem konusunda bir rapor hazırlamak üzere Kemal NEBİOĞLU başkanlığında, Salih ÇETİN, Celâl BEYAZ, Sinasi KAYA, Hilmi GÜNER ve Mustafa BASTAN'dan oluşan bir komite (1) kurulmasına karar verdi. Bu komite'nin çalışmaları sonunda hazırlanan raporda (Anayasal haklar için direniş hakkının kullanılması ve Anayasal direniş komitelerinin kurulması) gerektiği sonucuna varılıyordu.

— 5 Haziran 1970 günü yine DİSK Yönetim Kurulu olağanüstü toplandı.

-
- (1) Sıkıyönetimin ilanından sonra bu eylem komitesine seçilenlerden Sinasi Kaya ve Hilmi Güner dışındakiler göz altına alınmadılar ve haklarında hiçbir koğuşturma açılmadı.

— 12 Haziran 1970 günü DİSK Yönetim Kurulu yeniden toplandı.

— 13 Haziran 1970 günü ise DİSK'e bağlı Sendikaların Yönetim Kurulları toplandı,

— 14 Haziran 1970 günü, Merter Sitesindeki Lastik-İş binasında DİSK'e bağlı sendikaların yöneticileri ile işyerleri temsilcileri toplandılar.

Ve 15 Haziran 1970 günü, iki gün süren Direniş olayları başladı.

Yukarıda sıraladığımız toplantılar içinde şüphesiz üzerinde en çok durulana 14 Haziran 1970 günü Merter Sitesi'nde yapılan büyük toplantı idi.

DİSK Genel Başkanı Kemal TÜRKLER 12 Haziran 1970 günü bir basın toplantısı düzenledi. 14 Haziran 1970 günü yapılacak toplantı da ilk defa bu basın toplantısında basına ve kamu oyuna duyuruldu. DİSK'in görüşlerini ve çalışmalarını özetleyen bir basın bildirisi de bu toplantıda dağıtıldı. Basın bildirisi aynen şöyleydi;

Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları
Konfederasyonu
D İ S K

Tarih : 12.6.1970

DİSK GENEL BAŞKANI KEMAL TÜRKLER'İN BASIN BİLDİRİSİ

Sendikalar kanununu değiştiren yeni tasarı, ekspres sür'atı ile, Millet Meclisi'nde 3,5 saat görüşülüp kabul edildi.

A.P., C.H.P. ve G.P. oylarının birleştiği yeni tasarı işçilerin serbestçe sendika seçme özgürlüğünü yok etmektedir. Memleketimizde faşist sendikacılığı getirmenin temelleri atılmaktadır. Bundan sonra, Türk-İş dışında bulunan işçi sendikalarına hayat hakkı tanınmayacak, işçiler, üyesi olmadıkları halde, haraç şeklinde Türk-İş'e aidat ödemek zorunda bırakılacaktır.

Türk-İş'e tanınan sendika diktatörlüğü, çalışma hayatına baskı, terör ve ızdırıp getirecektir.

Bu kanun, işçinin doğal hakkı olan sendika seçme özgürlüğünü Anayasa'nın 46. ncı maddesine rağmen ortadan kaldırmaktadır. Meclisten çıkan yeni kanun tasarısı, getirdiği ilkeler açısından, tümü ile Anayasa'ya aykırıdır. Bunu, Hükümet, partiler ve Türk-İş de bilmektedir. Ancak, ne var ki, Anayasa Mahkemesi kanunu iptal edinceye kadar, iş işten geçmiş olacaktır. Zira, işçilerin sendikalarından istifa hakkı, kullanılamayacak kadar ağır ve güç işleyecek hükümlere bağlanmıştır.

Bu suretle amaç olan, devrimci sendikaları ve DİSK'i bertaraf etmeyi kanunla sağlamayı düşünmektedirler; esas plân budur.

Kanun zoruyla Türkiye'de tek konfederasyon ve her işkolunda sendika tekeli kanunla kurulmaktadır. Örnek olarak gösterilen memleketlerin hiçbirinde, ka-

nun zoruyla sendika sayısı azaltılmamıştır. Eğer talebimiz olan işçiye sendika seçme bakımından referandum hakkı tanınırsa, güçlü sendika ilkesi gerçekleşir. Oysa, Hükümet ve işbirlikçisi Türk -İş ve diğer sömürücü güçler, referanduma yanaşmamaktadırlar. Onların demokrasiye olan bağlılıkları da bu kadardır. Bunlar, farkında olmadan bindikleri dalı kesecek kadar galfet içindedirler.

DİSK, bu meselenin Anayasa çizgisi içine sokulması mücadelesini verecektir. Bunun için de, kesin eylem biçimlerini tesbit etmek üzere, bugün saat 14.00'de, DİSK Genel Yönetim Kurulu olağanüstü; yarın saat 14.00'de ise, DİSK'e bağlı sendika yönetim kurulları; Pazar günü ise, sendika yöneticileri ile işyeri temsilcileri saat 10.00'da Merter Sitesi'ndeki Lastik-İş binasında toplantıya davet edilmişlerdir.

Bu toplantılarda alınan kararlar, DİSK tarafından derhal uygulamaya sokulacaktır.

İşte olaylar öncesindeki görünen ve görünmeyen çalışmalar özetle bunlardı. Perde arkası çalışmaların en önemlisi örgütlenme ile ilgili olanlardı. Bu önemli çalışmalardan başka dışarıya yansımayan bir çalışma olup olmadığını bilemiyoruz, bunu ancak DİSK yöneticileri bilirler.

Şimdi olaylara geçebiliriz. Olayları üçe ayırarak incelemek yararlı olacaktır kanısındayız. İlk günkü olaylar genellikle sessiz geçti. 16 Haziran ise direnişin en şiddetli günü oldu. Sıkıyönetimin ilân edilmesi ile direniş durur gibi olduysada, küllenmiş ateş gibi için için yandı ve başka yerlere atladı. Bu safhaları kısaca özetleyelim:

İlk gün

İlk günkü olaylara çeşitli işyerlerinden 70 bin işçi katılmıştır. Pazartesi sabahı işyerlerine gelen işçiler önce işyerlerinde sessizce direnişe geçmişler sonra fabrikalardan çıkarak yürüyüşe başlamışlardır. İstanbul'da yürüyüş başlıca üç koldan olmuş, Kadıköy bölgesinde, Ankara yolu üzerindeki fabrikalardan çıkan işçiler Kartal yöresine doğru yürüyüşe geçmişlerdir. Bu arada DEMİREL'lerin de ortak oldukları Kartal'daki HAYMAK fabrikasında bazı olaylar olmuş, yine Maltepe Sigara fabrikasında yürüyüşe katılıp katılmama konusunda işçiler arasında tartışma çıkmıştır. Eyüp yöresindeki fabrikalarda çalışan işçilerde Topkapı'ya doğru yürüyüşe geçmişler ve bu arada Kağıthane civarında polisle karşılaşmışlardır. Burada iki arkadaşlarının gözaltına alınması üzerine işçiler, Eyüp polis karakoluna giderek durumu şiddetle protesto etmişler ve gözaltına alınan arkadaşlarının serbest bırakılmasını sağlamışlardır. Eyüp yolu olaylar sırasında bir süre trafiğe kapanmıştır. Bakırköy'deki fabrikalarda ise işçiler Londra asfaltı üzerinde yürüyüşe geçerek bu yolu da bir süre trafiğe kapatmışlar, şehrin çok yakınındaki fabrikaların işçileri ise şehir içinde ve özellikle Taksim-Gümüşsuyu ve Şişli istikametinde yürümüşlerdir.

Tuzla ve Çayırova yörelerindeki fabrikaların işçileri ise Gebze'ye doğru yürüyüşe başlamışlar ve Ankara asfaltındaki trafik bu yüzden uzun bir süre aksamıştır.

Bu arada DİSK'e bağlı Basın-İş sendikası üyesi olan işçiler Ankara'da Ulusal Basımevi ile Ulus gazetesini iki buçuk saat süreyle işgal etmişlerdir.

İzmit bölgesinde ise işçiler Ankara asfaltı üzerinde iki yönden şehre doğru yürüyüşe geçmişlerdir. Birinci yürüyüş kolu İzmit'in doğusunda Köseköy yöresindeki fabrikalarda çalışan işçilerden oluşmuştur. Bu yürüyüş kolundakiler yolları üzerinde bulunan DİSK'e bağlı Lastik-İş sendikası üyesi işçilerin çoğunlukta olduğu Pirelli ve Good Year fabrikalarındaki işçilerin de yürüyüşe katılmalarını sağlamak için bu fabrikalar önünde tezahürat yapmışlarsa da Lastik-İş Sendikası'nın Kocaeli bölgesindeki yöneticileri bu fabrika işçilerinin yürüyüşe katılmalarını engellemişlerdir.

İkinci yürüyüş kolu; Kocaeli'nin batısında Yarımca yönünden şehre doğru hareket etmiştir. Önceleri Gazal, Aygaz, Anadolu Döküm v.b. gibi küçük işyerlerinin işçilerinden oluşan yürüyüş kolu, Türk Kablo fabrikası önüne geldiğinde tezahürata başlamışlar bu fabrikadaki bazı işçilerin de çalışmaları ile Türk, Kablo'daki tüm işçilerde yürüyüş koluna katılmışlardır. Kitabı hazırlayanlardan biri de (2) olaylar sırasında Türk Kablo fabrikasında çalışmakta idi. Bu fabrikanın Finlandiyalı yöneticilerinin olaylar sırasında işçilere karşı gösterdikleri demokratça davranışın tanığı olmuştur. Bu yöneticiler özellikle yürüyüşe katılmayan işçilere «niçin arkadaşlarınızdan ayrılıyorsunuz? Sizde katılın» diyerek onları kınamışlardır. Ancak aynı fabrikanın A. P. li müdürü ve ona yakın sarı sendika yöneticileri, işçilerin yürüyüşe katılmalarını engellemeye çalışmışlar fakat başarılı olamamışlardır.

Şehre iki yönden gelen işçiler Çocuk parkında toplanmışlar burada işçi temsilcilerinin yaptıkları konuşmalar ve protesto gösterilerinden sonra ertesi gün tekrar toplanmak üzere dağılmışlardır.

İstanbul'un çeşitli yöreleri ile Gebze ve çevresinde ve Kocaeli'nde yapılan ilk günkü yürüyüşler sırasında birkaç olay dışında polis genellikle yürüyüşe engel olmamış, yine birkaç küçük olay dışında yaralama, tahrip v.b. gibi olaylara rastlanmamıştır.

Bu yürüyüşler sırasında işçilerin ellerindeki afiş ve pankartlarda yazılı sloganlardan bazıları şöyle idi:

- «Anayasaya aykırı kanun çıkaranlar işçi düşmanıdır.»
- «Anayasa ve sendika özgürlüğünü alanlara derslerini vereceğiz.»
- «Kanunlar Meclisten alınıncaya kadar direneceğiz.»

*
**

Direnışı yönetmek üzere kurulduğu bildirilen Anayasal Direniş Komitesi bu arada ilgili yerlere sayısı 10 bini aşan protesto telgraf-ları çekti. Anayasal Direniş Komitesinin Cumhurbaşkanı ile Başba-kan, Meclis gurup başkanları, Güvenlik Kurulu, Çalışma Bakanı ve Tabii Senatörlere çektiği telgrafta şöyle deniliyordu:

«27 Mayıs Anayasasının temel esprisi olan direnme hakkımızı tasarılar Meclislerden alınıncaya kadar kullanmaya kararlıyız. Sizi uyarmayı tarihsel ve ulusal ödev sayarız.»

15 Haziran 1970 günü yapılan direnişlere 113 işyerindeki işçiler katıldı. Genellikle bunlar, DİSK'e bağlı sendikalara üye olan işçilerin çoğunlukta oldukları, işyerleri idi. Ancak, TÜRK-İŞ'e bağlı sendika-ların üyesi olan işçilerin de direnişe katıldıkları görüldü. Örneğin, direnişe katılan EAS, MUTLU, KORUMA-TARIM İLAÇLARI, CHRYS-LER fabrikalarında TÜRK-İŞ'e bağlı sendikalar etkindiler. Yine Cİ-BALİ TEKEL KUTU fabrikasında da TÜRK-İŞ sendikası olmasına karşın işçiler işi bırakarak direnişe katıldılar. Buna karşı Pirelli ve Good-Year gibi Lastik-İş'e üye işçilerin bulunduğu fabrikalar sendi-ka yöneticilerinin engellemeleri üzerine bu ilk günkü yürüyüş ve direnişe katılmadılar.

İlk günkü direnişe katılan önemli işyerlerinden bazıları şunlar-dı: (alfabetik sıra ile) AEG-ETİ, AKSAN Alüminyum, ARÇELİK, AUER, AYGAZ, BÜROSAN, ÇELİK Endüstrisi, ÇELİK HALAT CHRYSLER, CİBALİ TEKEL KUTU, DEMİREL KOLLEKTİF ŞİRKETİ, DERBEY LASTİK, DEVLET MALZEME OFİSİ, EAS AKÜ, ELEKTRO METAL, ESAŞ, ETERNİT, GISLAVET, GAZAL, GRUNDİG, HAY-MAK, HOOVER, KORUMA-TARIM İLAÇLARI, MAGRİRUS, MAKİ-NA-TARIM, MUTLU AKÜ, OTOSAN, PHILIPS-, PROFİLO, RABAK, SINGER, SİMKO, SİMSO, SUNGURLAR KAZAN, ŞAKİR ZÜMRE, TÜRK DEMİR DÖKÜM, TÜRK-KABLO, TÜRKELİ, UZEL TRAKTÖR.

İkinci gün

16 Haziran 1970 günü direniş olaylı geçti. İstanbul'da işçiler şehrin çeşitli yörelerinde yürüyüşe geçtiler. Bu yürüyüş kollarını üçe ayırmak mümkündür. Topkapı sur dışındaki işyerlerinde çalı-şan işçilerin oluşturduğu çeşitli yürüyüş kolları şehrin muhtelif yön-

lerine doğru yürüyüşe sabah saat 8.00 dolaylarında başladılar. Sur dışında toplanan işçiler, Şehreminiden Fındıkzade'ye oradan da çeşitli kollara ayrılarak Fatih ve Cağaloğlu-Beyazıt yönünde yürüyüşe devam ettiler. Cağaloğluna gelen grup, buradan vilayetin önüne gitmek istedi. Ancak, Zırhlı birlikler Babıâli caddesi ile Divanyolu caddesinin kesiştiği noktada barikat kurmuşlardı. İşçilerin bir kısmı bu barikadı yararak bir kısmı da sokak aralarından Vilayetin önüne orandan da Emininöne çıktılar. Bu sırada İstanbul ile Beyoğlu yakasındaki işçilerin birleşmesini önlemek amacı ile köprüler açılmıştı. Köprüden geçemeyen işçiler, sandal ve motorlarla karşı yakaya Beyoğlu'na çıktılar. Diğer büyük grup ise geri dönerek Saraçhane başından Fatih'e oradan da Topkapı'ya gitti. Topkapı sur dışından gelerek Fındıkzade de ikiye ayrılan diğer yürüyüş kolu Fatih üzerinden Saraçhane'ye orandan da Unkapanı köprüsüne gelmişti. Bu yürüyüş kolu da köprünün açılması sebebiyle karşıya geçemedi ve diğer kolla birlikte geriye döndü.

Levent ve Mecidiyeköy yöresindeki yürüyüşler İstinye'deki KAVEL Kablo fabrikası işçilerince başlatıldı. İstinye'den gelen KAVEL işçileri ile LEVENT civarındaki fabrikaların işçileri 4. Levent'te bu luştular, Zincirlikuyu yönüne doğru yürüyüşe geçen işçiler Levent'teki TEKFEN fabrikası önünde polis barikadı ile karşılaştılar. Barikat kuran toplum polislerinin yürüyüş kolunun önündeki kadın işçileri coplama üzerine çatışma başladı. İşçiler çatışma sonunda barikadı yararak yürüyüşe devam ettiler Philips fabrikası önüne geldiler...

Kadıköy yakasında özellikle Ankara asfaltı üzerindeki işyerlerinde çalışan işçiler, Üsküdar ve Kartal'a doğru iki koldan yürüyüşe geçtiler. OTOSAN fabrikası önünde toplanan işçiler, Ankara asfaltı üzerinden Üsküdar'a doğru yürüyüşe geçip, Ankara yolu girişine geldiklerinde polis barikadı ile karşılaştılar. İşçiler yürüyüşe devam etmek istediler, polis silah kullandı ve çatışma başladı, işçiler barikadı yararak Üsküdar'a doğru yürüyüşe devam ettiler. Üsküdar'a gelindiğinde vapurların çalışmadığını öğrenince Paşabahçe Beykoz yönüne döndüler.

Ankara asfaltından Kartal'a doğru yol alan ikinci kola bu yöredeki fabrikalarda çalışan bütün işçiler katıldı. Bu yürüyüş kolu, Kartal köprüsü civarına geldiğinde barikatla karşılaştılar. Bu sırada Çayırova'daki işçiler, özellikle ARÇELİK ve CAM fabrikası işçileri de Kartal'a doğru ilerlemekteydiler. Kartal'a gelen işçilerden bir kısmı Yakacık-Kartal yolu üzerinden Kartal'a girdiler, sayıları çok fazla olan bu grup yol üzerindeki işyerlerinde çalışan işçilerinde katılması ile çok uzun bir yürüyüş kolu meydana getiriyordu. Mal-

tepe Sigara fabrikası önüne gelindiğinde bu fabrika işçileri de yürüyüşe katıldılar. Bağdat caddesinden Bostancı, Suadiye yolu ile Şaşkınbakkal'a gelen işçiler burada karşılaştıkları barikatları kolayca aşarak yollarına devam ettiler.

Kadiköy bölgesinde en büyük çatışma Yoğurtçu Park civarında oldu. Bu çatışma sırasında bir polis öldü. Çeşitli yörelerden gelen işçiler öğleden sonra Kadiköy iskelesinde toplandılar. İskele civarındaki olaylarda da polis silah kullandı. Burada da çatışmalar çok şiddetli oldu.

Bu sırada Eyüp ve Edirnekapı civarındaki işçilerle, Kağıthane civarındaki işçilerde yürümekteydiler. Silahtar'a ve Şişli'ye doğru yapılan bu yürüyüşler sırasında da yollar trafiğe tamamen kapandı.

Gebze'ye yakın işyerlerinde çalışan işçiler, Ankara yolu üzerinde toplanarak yürüyüşe başlamışlardı. Bu yürüyüş kollarında özellikle AEG, ÇİVİ ve TIRPAN fabrikaları işçileri ve TİMAS, DEMİR ÇEKME, ARÇELİK işyerlerinde çalışanlar çoğunluktaydılar. Bu yürüyüş kolundaki işçilerin sayısı 10 binin çok üstündeydi.

İzmit'te ise; 16 Haziran günü işçiler Maden-İş Sendikası Bölge temsilciliği önünde toplandılar ve doğrudan Pirelli ve Good-Year fabrikalarına doğru yürüyüşe geçtiler. İlk gün özellikle Lastik-İş sendikasının bölge yöneticileri tarafından engellendikleri için yürüyüşe katılmayan Pirelli fabrikası işçileri, ikinci gün yürüyüş kolu fabrika önüne geldiğinde işi terkederek yürüyüşe katıldılar. Good-Year fabrikasına doğru yürüyüşe devam eden işçiler yolda ardarda kurulan iki komando barikatı ile karşılaştılar. Bu barikatları yararak Good-Year fabrikası önüne gelen işçiler. Good-Year işçilerinin de direnişe katılmasını sağladılar.

Good-Year fabrikasından geriye şehre doğru dönen işçiler yolda yine iki barikatla karşılaştılar. Bu sırada İçişleri Bakanı Kocaeli'nde bulunuyordu ve yürüyüş kolunun şehre girmesine engel olunması için kesin emir vermişti. İşçiler kurulan iki barikatı aştıktan sonra şehre 1-2 klm. kala kurulmuş olan üçüncü bir barikatla karşılaştılar. Burada bazı görevliler, işçi liderlerini yürüyüş kolundan ayırabilmek için «Sizi Kolordu Komutanı görmek istiyor» dedilerse' de işçi önderleri bunu kabul etmediler. Bu sırada, Neşet DEMİRCAN adlı bir işçinin Emniyetçe gözaltına alındığı haberi geldi. İşçilerin Emniyete doğru yürümek istemeleri sonucunda Neşet DEMİRCAN serbest bırakıldı.

İşçiler kurulan son barikatı da geçtikten sonra Demiryolu caddesinden önce Atatürk anıtına gttiler. Burada yapılan konuşmalar-

dan sonra Kolordu Komutanlığı önüne gidildi. Ordu lehine tezahüratta bulunuldu, oradan Çocuk parkı önüne gelen işçiler, ertesi gün yapılacak eylemler için Maden-İş Sendikası önünde buluşmak üzere ayrıldılar.

Aynı gün Ankarada da DİSK'e bağlı Sendikalara üye işçiler ve öğrenci gençlerden oluşan bir grup Sanayi çarşısında Yürüyüşe geçti. Burada polis, işçilere engel olmak istemiş ve bir kısım işçiyi gözaltına almıştır.

**

Özellikle İstanbul'daki yürüyüş olaylı geçti. Kadıköy Yakasında Kaymakamlık binasında yangın çıktı, bazı polis arabaları ve sivililere ait birçok araba ile A.P. binaları tahrip edildi. Bunlardan da önemlisi olaylarda beş kişi öldü, 200 e yakın kişi yaralandı.

Olaylar sırasında ölenler şunlardı

Yaşar YILDIRIM (işçi), Mustafa BAYRAM (işçi), Mehmet GİDAK (işçi), Yusuf KAHRAMAN (Toplum polisi), Abdurrahman BOZKURT (Kadıköy'de Fenerbahçe İşkembecisi).

Ağır yaralanarak hastahaneye yatırılanlardan tespit edebildiklerimizde şunlardır:

Kadir TOPKAL, Ünal Nuri TEZEL, Süleyman SÜKUN, Mustafa AKYOLCU, Nihat AKINCI, Adil ÖZEN, Tahir ATALAY, Seyfettin DOĞRU, Haydar KARAHAN, Yüksel KIZILCA, Fahri KUŞÇULAR, Ekrem DİLER, Yıldırım ÜNSAL, Turhan AKBAŞ, Ali AYKUT, Ruhi YAZAR, Sadık İKİZ, Cavit ALTAN, İbrahim YALÇIN, Davut ACET, Cemal ERGÜN, Bin Ali ÇOŞAN, Hüseyin ZİNCİRLİ, İshak GÖÇMENOĞLU, Gökmen SAVAŞ, Zafer KARA, Abuzeyid ÖZÇAKMAK, Nihat KIYAS, Ahmet ÖZCİHAN, Ali BEYAZTAŞ, Nadir ÖZEK, Sedat VEDA, Yüksel KIZILAY, Ali YALÇIN, Erol EROĞLU, Bayram TAHİR OĞLU, Hasan TENCİK, Rüstü YELKENCİ, Demir NALKOÇ, Ali BEL, Nurettin BALCI, Sami YÜCEL, Muzaffer HIZLI, Mehmet BİNAN, Hüseyin SELLİK, Demir ALKOÇ, Abdüselim AĞA, Turhan AKKAN, Şahin ÖZTÜRK, Necati YENİTÜRK, Murat BAYAR, Enver YILMAZ, Adil ALTAŞ, İbrahim DEMİRCİ, Ali POLAT, Ömer KESKİN, Sadık ÇİFTÇİ, Veysel ŞEKER, Ahmet KOLACAK, Kamil Kerim ELBASAN, Cavit YEŞİLTÜRK, Kâzım KÖSE, Yaşar BACAK, Cuma DOĞAN, Haydar AKIN, Mustafa YALÇIN, Niyazi SAVCI, Ramazan YILDIRIM, Mustafa KARA, Bekir BOZER, Bin Ali ÇORLU, Hüseyin DOLİ, Murat BOYACI, Mustafa AĞIZ, Sedat RONA, Doğan TOPRAK, Mehmet KANDEMİR, Mustafa YANIK, Faruk BAL, İsmail Hakkı ŞEN, Hüseyin AZITEPE, Alinas DEMİREL, Besim RÜSTEMOĞLU, Rıza İŞÇİ.

16 Haziran günü yapılan bu olaylı yürüyüş ve direnişe 150 bine yakın işçi katıldı. Ülkemizde bu sayıda işçinin katıldığı ilk eylem olması nedeniyle de son derece önem taşıyan bu olayın en ilginç yanı da direnişe ve yürüyüşlere yalnız DİSK üyesi işçilerin değil, onların yanında ve çoğunlukla TÜRK-İŞ üyesi işçilerinde katılmalarıydı. Yukarıda ilk günkü yürüyüşlere katılanlar bakımından bazı örnekler vermiştik. İkinci günkü yürüyüş ve direnişlere aşağı yukarı bütün TÜRK-İŞ e bağlı sendikaların çoğunlukta oldukları işyerlerindeki işçiler de katıldılar (3).

16 Haziran günü yapılan yürüyüş ve direnişe katılan işyerlerinden en önemlileri şunlardı:

Auer, Magirus, Oto Marsan, Günterm, Erka Balata, Uzel Traktör, Enfa Elektrik Malzemeleri, Cihan Radyo Televizyon Job Traş Bıçakları, Türk Demir Döküm, Sungurlar Kazan, Elektro Metal, Çelik Endüstri, Oto Yay, İzsal Döküm, Bufer Elektrik Malzemeleri, Aksan Alüminyum Doğrama, AEG-ETİ, Esaş, Otosan, Gazal, Çelik Halat, Rabak, Philips, Arçelik, Simko, Profilo, Rabak İzmit Tel, Estaş Buzdolabı, Philips İzmit Ampul, Silvan Çelik Döküm, Singer Dikiş Makinaları, ECA Pres, Denet Civata, MİNO Makina ve yedek parça, VİTA Teneke, Nursan Çelik eşya, Döküm Ay Emaye, BİMAK Makina, TEZSAN Torna tezgahları, Hisar Döküm, Gülok Çamaşır Makinaları, Antaş Civata ve Çivi, Bahariye Sıcak Çekme, Şakir Zümre, Çelik Yay, Oto Makas, Demirel Kollektif Şirketi, Dümeks Tel ve Çivi Çekme, Ambalaj Sanayi, Böhler Kaynak elektrot, Elba Musluk, Türk Eli Alüminyum, Pimaş Boru, Liberti Plastik, Harley Lastik, Vinyleks, Derby Lastik, Merbolin Boya, Prosan Boya, Midil Ziraî İlaçlar, Hastaş Matbaası, Çataalkaya Matbaası, İto Matbaası, Reks Matbaası, Devlet Malzeme Ofisinin İstanbul ve İzmit işyerleri, Komili Yağ ve Sabun, Koruma Tarım İlaçları, EAS Aksü, Mutlu Akü, Chrysler Otomobil, Maltepe Sigara fabrikası, Ayvansaray Civata, Bayby Lastik eldiven, Türk Kablo, Varil Sanayii, Pirelli Good-Year vd.

Bu arada yurt dışında bulunan Türk İşçileri de değişiklikleri protesto için yürüyüşler düzenler. Köln'deki yürüyüş bunlardan biridir.

Direnin sertleşmesi üzerine 16 Haziran 1970 günü öğleden sonra İçişleri Bakanı Vali ve diğer yetkililerle DİSK yöneticileri, Viyette bir toplantı yaptılar. Bu toplantıda neler konuşulduğu kesin olarak bilinmiyor. Ancak bu toplantıdan sonra DİSK Genel Sekre-

(3) 15-16 Haziran olaylarına toplam 168 işyerinin katıldığı bunlardan 121 tanesinde Türk-İŞ'e bağlı sendikalara üye olan işçilerin çoğunlukta bulunduğu anlaşılmaktadır.

teri Kemal SÜLKER, bir demeç vererek şunları söyledi; «Girişilen tahripkâr eylemle ilgimiz olmadığını İçişleri Bakanına söyledik. Ve kesinlikle de bu tahripkâr olayları tasvip etmediğimizi bildirdik. Ayrıca işçilere de radyoda bir uyarı yapılarak kötü cereyanlara alet olmamalarını istedik.» (4) Kemal SÜLKER'in demeçinde sözünü ettiği radyodan yayınlanacak mesajı ise DİSK Genel Başkanı Kemal TÜRKLER veriyordu. Kemal TÜRKLER bu mesajında;

«İşçi kardeşlerim, işçi sınıfının bilinçli temsilciler, sizlere sesleniyorum. Beni iyi dinleyiniz. Anayasal haklarınız için direndiniz. Direniyorsunuz. Anayasamız her türlü toplantı ve yürüyüşlerin silahsız ve saldırsız olacağını emreder. Bizler Anayasaya sınıksız bağlı işçiler olduğumuz için hiçbir hareketimiz Anayasaya aykırı olamaz. Ne varki bizim aramıza çeşitli maksatlar güden kişiler, çeşitli kılıklara bürünerek girebilirler. Hatta kötüsü, gözbebeğimiz şerefli Türk Ordusunun bir mensubuna kötü maksatlarla taş atabilir, tahrikler yapabilirler. Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu Genel Başkanı olarak sizi uyarıyorum.» (5) demekteydi.

TÜRK-İŞ ise, olaylardan sonra İstanbul'da yayınlanan yüksek trajlı gazetelere aşağıdaki ilanı verdi ve işçi sınıfının karşısında olduğunu bir kere daha ortaya koydu. TÜRK-İŞ'in gazetelere verdiği ilân aynen şöyle idi:

**«TÜRK-İŞ'in AÇIKLAMASI
BÜYÜK TÜRK MİLLETİNE VE AZİZ
TÜRK İŞÇİLERİNE TÜRK-İŞ'in DUYURUSU**

274 Sayılı Sendikalar Kanunu ile 275 sayılı Toplu İş Sözleşmesi Grev ve Lokavt Kanunlarında yapılacak değişikliklerin büyük Milletimize ve İşçilerimize yanlış aksettirildiği, gerçeklerin söylenmediği büyük bir üzüntü ile tesbit edilmiştir. Gerçekler anlatılmadığı için toplu iş sözleşmesi ve grev haklarının ellerinden alındığını zanneden bir kısım masum İşçi arkadaşlarımız aşırı sol militanların tahrikleri ile sokaklara dökülmeğe anarşiye varan davranışlarda bulunmakta işyerlerini tahrip ederek can ve mal güvenliğini tehdit etmektedirler.

274 sayılı Sendikalar Kanununda yapılacak değişikliklerle hâlen Türkiye'de sayısı binden fazla olan tabelâ sendikalarının mevcudiyeti ortadan kaldırılarak işçilerin güçlü sendikalar etrafından toplanması sağlanmaktadır. Keza sendika içi denetleme getirilmekte, işçilerden toplanan aidatları kendi hesaplarına yatırmak suretiyle yolsuzluklar ve usulsüzlükler yapanların bu ve buna benzer davranışlarına son verilmektedir. Sendika gelirlerinin değerlendirilmesi işçilerin menfaatlerine uygun yatırımlara yönlendirilmesi temin edilmekte. Yavru Vatan Kıbrıs'taki işçi kardeşlerimizin Anavatan'daki en büyük işçi kuruluşuna katılmaları sağlanmaktadır.

Kanunda yapılacak değişikliklerle güçsüz cılız ve sadece bir kısım yöneti-

(4) Milliyet gazetesinin 17.6.1970 günlü sayısından alınmıştır.

(5) Aynı gazeteden alınmıştır.

cilerine gelir sağlamaktan başka işçiye yararlı bulunmayan sözde Sendikalar ortadan kaldırılacak böylelikle de işçilerin hak ve menfaatleriyle de yarınları garanti altına alınmış olacaktır. Bu değişikliklerin Anayasaya aykırı olduğunu ve bu sebeple de Anayasal hakların kullanıldığını iddia edenler Türkiye'de bir Anayasa Mahkemesinin varlığından neden bihaber görünürler Eğer Kanunlar Anayasaya aykırı ise bunun Anayasa Mahkemesine müracaatla iptali mümkün olduğu halde neden bu yola başvurmazlar Anayasa Mahkemesi, kanunları Anayasaya aykırı ise iptal yetkisine her zaman sahiptir ve tatbikat da böyledir.

275 sayılı Kanunda yapılacak değişikliklerle de grev hakkı ve toplu sözleşme yapma yetkisi ortadan kaldırılmakta değil, tam aksine işçilerin hak ve menfaatlerine uygun yeni hükümler getirerek işkolunda dolaylı yoldan çoğunluğu temsil etmedikleri halde yetki alarak bu yetkilerini kullanamayan ve işçilerin hak ve menfaatlerini haleldar eden sarı sendikaların değil, güçlü ve her türlü imkâna sahip büyük sendikaların yetkili kılınması için hükümler getirilmektedir. Bu kanunda yapılacak değişikliklerle de Türk İşçisi düşünülmüş onun hak ve menfaatlerini garanti altına alınması amaç edinilmiştir. Hal böyle olduğu halde işçi arkadaşlarımızın Türkiye'yi maceralara sürüklemek ve demokratik düzeni ortadan kaldırmak isteyenlerin tahrik ve teşviklerine kapılmamaları gerekir.

İstanbul ve Kocaeli civarında başlatılan can ve mal güvenliğini tehdit eden yürüyüş ve direnişlerin taşlı, sopalı saldırıların ekmek kapımız olan fabrikaları tahripleri başlıca teşvikçilerin Türk Hâkimi tarafından yıllarca önce mahkûm edilmiş, militan komünistler ve onların işbirlikçileri oldukları kesinlikle ortadadır.

Azız İşçiler. Sendikacı, işçileri teşvik edip sokağa döken, sonra da biz bu hareketin içinde yokuz diyerek meydanı terk eden sahtekâr insan değildir. Türkiye'yi kargaşalığa sürüklemek isteyenlere inanma onların teşvik ve tahriklerine kanma. Bu hareketleri düzenleyenler azınlıktadırlar Türk İşçilerimizin büyük çoğunluğunu temsil eden Türk-İş her zaman olduğu gibi ağır başlılığını muhafaza etmeyi işçilerimizin ve demokratik düzenin yararı bakımından uygun mütalâa etmektedir Gerekli tedbirlerin alınacağı inancı içindedir. Bu tedbirler zamanında alınmazsa işçilerimizi ve sendikacılarımızı savunma mecburiyetinde kalacağımızı emrinde ve hizmetinde olduğumuz büyük milletimize ve aziz işçilerimize saygı ile duyururuz.

TÜRKİYE İŞÇİ SENDİKALARI KONFEDERASYONU ADINA İCRA VE YÖNETİM KURULLARI

SIKIYÖNETİM İLANI

16 Haziran 1970 günü akşama doğru DİSK'e bağlı sendikaların Merkezleri ve Bölge temsilciliklerinde polisçe aramalar başlamış ve birçok sendikacı ve işçi'de bu arada gözaltına alınmışlardı. Aynı anda Hükümetçe İstanbul ve Kocaeli'de Sıkıyönetim ilân edilmesi kararlaştırılıyordu. Sıkıyönetim ilânına ilişkin karar önce bir Hükümet bildirisi ile açıklandı. Bildiri şöyleydi:

«Anayasanın 124. maddesi uyarınca İstanbul ve Kocaeli illeri dahilinde bir ay süre ile Sıkıyönetim ilânına karar verilmiştir. Sıkıyönetim 16 Haziran 1970 Salı günü saat 21.00 den itibaren yürürlüğe girecektir.

Hükümetimiz bütün vatandaşlarımızın tahrikler neticesinde Yurdumuzun bu bölgesinde bozulan huzur ve sükunun ve kamu düzeninin yeniden tesisinde Sıkıyönetim idaresine yardımcı olacağından ve maksatlı olarak çıkarılmış ve çıkarılacak çeşitli haberlere iltifat etmeyeceğinden emin bulunmaktadır.»

Bu bildiri'den sonra zamanın Genel Kurmay Başkanı Orgeneral Memduh Tağmaç'ta bir bildiri yayınladı. 12 Mart 1971 den sonra yıldızı daha da parlayan (!) muhtıracı paşa şöyle diyordu;

«Bakanlar Kurulunun aldığı karar gereğince İstanbul ili ile Kocaeli ilinin merkez ve Gebze ilçelerinde saat 21.00 den itibaren yürürlüğe giren Sıkıyönetim Komutanlığına Genelkurmay Başkanlığınca 1. Ordu Komutanı Orgeneral Kemal ATALAY (*) tayin edilmiştir.

Bakanlar Kurulunun kararının bir sureti ile tâyin kararnamesi özel kurye ile 1. Ordu Komutanlığına gönderilmiştir.

Sıkıyönetim şartları saat 21.00 den itibaren yürürlükte olduğundan değerli basınımızdan, sayın yayın organlarından, müesseselerimizden, sayın halkımızdan Sıkıyönetim şartlarına hassasiyetle uymalarını rica ederim.»

Sıkıyönetim ilânına ilişkin Bakanlar Kurulu kararı ise 17 Haziran 1970 günü Resmî Gazete'de yayınlandı. Kararname şöyleydi :

«Sendikalar Kanununun tadil tasarısı vesile ittihaz edilerek bugün İstanbul ve Kocaeli illerinde önceden yapılan tahrik ve alınan tertipler sonucunda vuku bulan hadiselerin yatıştırılması sırasında Devlet kuvvetlerine karşı mukavemet ve amme tesislerini tahrip

(*) 30 Ağustos 1970 tarihinde Kara Kuvvetleri Komutanı olacağından söz edilen Kemal Atalay'ın yerine Org. Faruk GÜRLER kara kuvvetleri komutanı oldu. Atalay ise emekliye ayrıldı, yerine Org. Faik TÜRÜN geldi.

şeklinde tezahür eden hareketler bir ayaklanma mahiyetini almış bulunduğundan Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 124. maddesi gereğince İstanbul ili ile Kocaeli Merkez ve Gebze ilçelerinde 16.6.1970 günü saat 21.00 den itibaren bir ay süre ile Sıkıyönetim ilânı Bakanlar Kurulunca 16.6.1970 tarihinde kararlaştırılmıştır.»

SIKIYÖNETİMİN MECLİSTE ONAYLANMASI

Bakanlar Kurulunca alınan bu kararın, Anayasanın 124 üncü maddesi uyarınca T. B. M. M. Birleşik Toplantısında onaylanması gerekiyordu.

Birleşik Toplantı, 17 Haziran 1970 günü saat 15.00 de başladı. Toplantıya Ferruh BOZBEYLİ başkanlık ediyordu.

İlk olarak devrin İçişleri Bakanı Haldun MENTEŞEOĞLU söz aldı ve olayları kısaca anlattıktan sonra, gerçek nedenin iddia edildiği gibi 274 ve 275 sayılı yasalarda yapılmak istenen değişiklikler olmadığını, «gayrimeşru bir platform içinde rejimi yıkmak, milli beraberliği bozmak amacı (nın...)» güldüğünü ileri sürdü ve devamla;

«Bu olayların tertip ve tahrikçisi DİSK'tir. Bu teşekkülün yakın yıllar içinde kanunsuzluğu teşvik ederek bir takım eylemlerde bulunduğu hepinizin malûmudur. Bu teşekkül sol zihniyete bağlı bir stratejiyi uygulamaktadır,» dedi. Menteşeoğlu konuşmasını;

«Bu kanunsuz olay, demokratik rejimi yıkmak heveslisi olan ideolojik bir felsefenin provasası idi. Sokaktan geçenler (halk savaşı başladı) diye bağıryorlardı. Bu bir isyandır, ayaklanmadır, fevkalâde bir olaydır. Bunun üzerine örfi idare kararı verdik.» diyerek bitirdi.

İçişleri Bakanın'dan sonra Güven Partisi adına Turhan FEVZİOĞLU söz aldı ve özetle şunları söyledi;

«DİSK, Marksçı, Leninci, komünist bir örgüttür. Mamun işçi vatandaşları bu ithamın dışında tutuyorum. Dökülen kanlar için yüreğimiz yanıyor. Soruyoruz. Bunların gerçek kaatili kim? Bunların cümlesinin kaatili Türkiye'de proleterya ihtilalinin provasasını yapmak isteyen bir avuç maceracıdır. Bunların yakasına sarılmak lâzımdır. DİSK yöneticileri milletlerarası bir emperyalizmin emrindedirler.»

Daha sonra ise C.H.P. Genel Başkanı İsmet İNÖNÜ partisi adına söz aldı ve kısaca şöyle dedi;

«Sıkıyönetim adalet dışı bir yönetim değildir. Kanuni bir idaredir. Acil ve kısa yoldan adaleti ve gerçekleri orta-

ya çıkartmak için getirilir. Ayrıca bulanmış olan zihinlere sükûnet ve huzur gelmesini sağlar. İstanbul ve İzmit'teki halkımızın sıkıyönetimin bu huzur verici mahiyetini göz önüne alması lazımdır. Halk Sıkıyönetime yardımcı olmalıdır. Bu takdirde gerçekler kolay ortaya çıkar. Bununla beraber sıkıyönetimin başında bulunanlar ne emrederlerse doğru ve adaletli olduğunu zannetmemelidirler. Bunu bir an gözden uzak tutmamalıdır. Sıkıyönetim idarecileri kendilerini önyargıya kapılmaktan kurtarmalıdır. Peşin hükümden sakınmalıdırlar...

Geniş bir kitle harekete geçirilebilmiştir. Bu işe türlü tesirlerin karıştığı muhakkaktır. Huzurun bozulduğu zamanlarda kışkırtıcılar kolaylıkla halkın içine girerler. Olaylara bir yön vermeğe özenirler. Bir nokta önemlidir, işçilerin vatansever ve cumhuriyete bağlı olduklarını, devlet kanunlarına bağlı olduklarını kabul etmek lâzımdır. Onları harekete getiren sebepler arasında haklı noktalar var mıdır? Bunu dikkatle ayırtmak gerekir...

Bu büyük kitlenin harekete geçebilmesinde hiç haklı taraf yok mudur? Haklı taraf yoktur diye sabit hükümle adalet aranmaz.»

İnönü daha sonra Sıkıyönetimin 15 günlük bir süre için ilanını önermiş, ancak bu öneri reddedilmiştir.

İnönü'den sonra Millî Birlik Grubu adına tabii senatör Ahmet YILDIZ söz almış, ancak A.P.'liler bağırıp, çağırarak, küfür ederek ve üzerine yürüyerek YILDIZ'ın konuşmasını devamlı engellemek istemişlerdir. Bu arada Başkan BOZBEYLİ'de mikrofonu kestiğinden YILDIZ mikrofonsuz konuşmak zorunda kalmıştır. YILDIZ bu konuşmasında kısaca şunları söyleyebilmiştir;

«Bundan çok daha kanlı olaylarda ayaklanma niçin aklınıza gelmedi? Ankara'da devlet yöneticilerinin ve hükümet üyelerinin gözleri önünde bir cenaze kaldırılamadı (6). O zaman niçin ayaklanma demediniz?... Biz, namuslu yöneticiler, namuslu bir idare istiyoruz...

Konya'da Vilayet konağına saldırılırken, başka bir ilçe (de) Atatürk'ün heykelini diktirmek için Vali ve Kaymakam, cihat ilan etmiş olanlara yalvarırken bunlar ayaklanma değilmiydi?...

(6) YILDIZ; Yargıtay Başkanı İmran ÖKTEM'in cenazesini kastediyor.

Sıkıyönetimin rejim için hayırlı olacağı inancında değiliz. Sıkıyönetimi gerektiren bir olay da yoktur. Olsa olsa bir hükümet âczi karşısındayız.»

Son olarak konuşan Başbakan Süleyman DEMİREL konuşmasına şöyle başlamıştır;

«Huzurunuzla sevinerek gelmiş değiliz. Memleket menfaatleri icap ettirmedikçe bu şekilde huzurunuzla gelmezdik. Bundan daha ehven (!) memlekete faydalı bir usul olsaydı huzurunuzla gelmezdik.

Siz muhalefet olarak siyasî iktidarı beğenmeyebilirsiniz. Beğenilmeyi de zaten sizden istemeyiz. Bizim iktidardan çekilmemizi de isteyebilirsiniz. Ama burada yalnız siyasî iktidarın değil, rejimin, parlamento'nun zarar görmesi ile karşı karşıyayız. Bu konuda müttehit olduğumuzu rejim düşmanlarına gösterirsek böylece onlar güçlerini kaybeder ve demokratik rejim devam eder...»

DEMİREL konuşmasında daha sonra Rıza KUAS'a çatarak;

«Bu T. İ. P.'li milletvekili bu kürsüden zorla, kanla, parlamento'yu tehdit etmiştir...

Arkadaşlar, kanla meseleler halledilecekse parlamento'ya ne lüzum var? Parlamento'ya rağmen kan döktürerek meseleleri halletmek isteyenler varsa bu çatı ona yakışmaz.» demiş, devamla Ahmet YILDIZ'ın konuşmasını cevaplandırmak istemiş ve tabii senatörleri (fuzuli şağıl) olarak nitelendirerek, Anayasayı değiştirecek çoğunluğu elde ettiklerinden Parlamento'da bulunmayacaklarını söylemiştir. DEMİREL'in bu sözleri üzerine C. H. P.'liler ve M. B. G. üyeleri salonu terketmişlerdir.

Konuşmalar sonunda, A.P. ve G. P. lilerin oyları ile Sıkıyönetim kararı onaylanmıştır.

Bu arada içinde bulunulan koşullardan yararlanan tüm gerici kurum ve kuruluşlar, DİSK'e karşı saldırıya geçmişlerdi. Olayları «kanlı ihtilâl provası» olarak nitelendiren A.P. Genel Başkanı Başbakan Süleyman DEMİREL yanında özellikle Turhan FEYZİOĞLU ve TÜRK-İŞ Genel Başkanı Seyfi DEMİRİSOY, başına verdikleri demeçlerinde DİSK'e çatıyorlardı. Feyzioğlu şunları söylüyordu;

«Marksist-Leninist bir kuruluş olan DİSK yöneticileri, TÜRK-İŞ'in desteklediği yeni tasarılar karşı sert bir direnişe girişmişlerdir. İşgal, tahrip, oturma, iş yavaşlatma gibi kanun dışı usullere başvuran DİSK, tehlikeli bir maceraya girişmiştir. Bu mecercacıların kar-

şısındaız. Türkiye'yi Çekoslovakya haline getirmek isteyenlerin bu taşkınlıklarına fırsat verilmemelidir. Tedbirler alınmalıdır» (7)

Yürüyüş ve direnişlere katılanlardan çoğunun TÜRK-İŞ'e bağlı sendikaların üyesi olduğunu (*) unutan TÜRK-İŞ Genel Başkanı Seyfi DEMİRİSOY da verdiği demeçlerde;

«Demokrasiyi yıkmak için işçiyi teşvik edenlerin yakasına kanunlar yapışmazsa TÜRK-İŞ'e bağlı işçiler yapışacaktır.» diyordu (8).

SIKIYÖNETİM DÖNEMİ

İstanbul ve Kocaeli'nde Sıkıyönetimin ilân edilip, Sıkıyönetim Komutanının atanması ile birlikte özellikle DİSK ve ona bağlı sendikalarda aramalar ve bazı kişilerin göz altına alınmasına hız verildi. İstanbul ve Kocaeli'nde bulunan tüm işyerlerinin çevresi askeri birliklerce sarıldı. Bu arada İstanbul Emniyet Müdürlüğü «asayışı koruma» gerekçesi ile «sakıncalı» sayılan kişilerin bir listesini hazırlayarak Sıkıyönetime gönderdi.

Sıkıyönetimce girişilen arama faaliyeti Sendikalardan sonra bütün ilerici ve devrimci kuruluşların aranması biçimine dönüştü. İstanbul ve Kocaeli'nde DİSK ve ona bağlı sendikalar dışında DEV GENÇ'in faaliyet gösterdiği öğrenci dernekleri, TÖS ve İşçi Birlikleri arandı. Bununla da yetinilmeyerek bu kuruluşların yöneticileri ile ilerici ve devrimci olarak tanınan kişilerin evleri de baskınlar düzenlenerek aranmak yoluna gidildi.

İşyerlerinin çevresi askeri birliklerce sarılmış olmasına rağmen iki ilde DİSK'e ve TÜRK-İŞ'e bağlı işçiler fabrikalar içinde çalışmama ya da işi yavaşlatma biçiminde direnişlerini sürdürüyorlardı. İşverenlerin Sıkıyönetim Komutanına durumu şikâyet etmeleri ve Sıkıyönetimin bu konudaki uyarı ve baskılarına karşın işçiler direnişe devam ettiler. Örneğin 19 Haziran 1970 tarihli Cumhuriyet gazetesinin haberine göre özellikle Türk Demir Döküm, Sungurlar, Derby, Elektrometal, Rabak, Auer, Çelik Endüstrisi, Otosan, Arçelik ve Vita gibi büyük fabrikalardaki işçiler büyük bir kararlılıkla direnişe devam ediyorlardı. Bu arada Sungurlar, Elektrometal ve Türk Demir Döküm gibi fabrikalarda önemli olaylarda oldu. Bu fabrikalarda işçileri çalışmamaya teşvik ettikleri iddiası ile bazı işçiler Sıkıyönetimce gözaltına alınmak istedilerse de, diğer işçiler buna karşı koyarak arkadaşlarının gözaltına alınmasını

(7) 17 Haziran 1970 tarihli gazeteler.

(8) 17 Haziran 1970 tarihli gazeteler.

(*) Bk. yukarıda dip Not (3)

önlediler. Diğer fabrikalarda ise işçiler askeri kordon altında çalıştırılıyorlardı.

İşverenler koşullardan yararlanarak işçiler üzerindeki baskıyı gün geçtikçe arttırıyorlardı. Bu konuda işverenlerin en büyük desteği aşağıda değineceğimiz, (7) ve (10) No. lu Sıkıyönetim bildirileriydi İşverenler bu bildirimlere dayanarak Sıkıyönetim Komutanlığına başvuruyorlar ve işyerine askeri birlik gelmesini ve işçileri çalıştırmalarını sağlıyorlardı. Ancak, yukarıda verdiğimiz örneklerden de anlaşılacağı gibi işçiler bazı yerlerde buna şiddetle karşı çıkabiliyorlardı. İşverenler ayrıca işyerlerindeki DİSK'e bağlı temsilcilerin ve diğer ilerici işçilerin işlerine son verme yoluna da gittiler. Bu devrede işten çıkarılanların sayısı binleri aştı (9) İşverenlerin başvurdukları diğer bir yolda Sıkıyönetimce tutuklanan ilerici işçiler aleyhine ifade vermeleri için diğer işçilere baskı yapmak olmuştur. Ancak, işverenler bunda da pek başarı sağlamadılar. Her yerde görülebilecek bir kaç örnek dışında işçiler tutuklanan arkadaşları aleyhine baskılara rağmen ifade vermemekte direndiler.

Bazı gerici gruplar bu arada DİSK'e ve bağlı sendikalara taşlı, sopalı saldırılara da yeltendiler. Örneğin 18 Haziran 1970 günü Ankara'da DİSK'e bağlı Maden-İş Sendikası Bölge temsilciliğine saldıranlar, buradaki bütün eşyayı tahrip ettiler, evrakları yaktılar. Saldırganlara karşı polis hiçbir şey yapmayıp olayı seyretmekle yetindi. Saldırganların hiçbirisi tutuklanmadı ve haklarında koğuşurma açılmadı.

Sıkıyönetimin yürürlükte olduğu İstanbul ve Kocaeli'nde işçi direnişleri baskılara rağmen çeşitli biçimlerde sürerken diğer illerdeki işçilerde direnişe geçmeğe başladılar. 18 Haziran 1970 de İzmir'de DİSK'e bağlı Sendikalara üye 13 işyerinde «İş yapmama» biçiminde pasif bir direniş başladı. İzmir'deki bu direnişi yürüten «Direniş Komitesi» üyeleri, bu arada Cumhurbaşkanına şu telgrafi çektiler; «Sendikal haklarımızın kısıtlanmamasını, arkadaşlarımızın öldürülmemesini, tutuklanan arkadaşlarımızın serbest bırakılmasını istiyor, bunun için direniyoruz.»

Sıkıyönetim Bildirileri

Sıkıyönetim Komutanlığınca yayınlanan bildirilerle iki ildeki halkın Anayasal hak ve özgürlükleri tamamen kısıtlanmış ve ortadan kaldırılmıştı. En önemli darbe ise işçi sınıfına vurulmak isteniyordu. İşçi sınıfının ekonomik mücadelede en büyük silahı olan

(9) Bk. Aşağıda «İşten atılan işçiler» başlıklı kısım.

grev ve toplu sözleşme hakları tamamen ortadan kaldırılmıştı. Bundan yararlananlar ise doğal olarak işverenlerdi.

Bildirilerle ayrıca siyasi partiler ile derneklerin ve sendikaların (10) faaliyetleri kısıtlanıyor ve basına da adeta sansür konuluyordu. Bir ara okadar ileri gidildi ki, nişan ve düğün gibi toplantılar dahi izne bağlandı.

Sıkıyönetimin bu bildirileri Anayasal hak ve özgürlüklerin ortadan kaldırılışının en önemli belgeleridir. Bu bildirilerden bazılarını örnek olarak aktarmakta yarar görüyoruz:

4 No. lu Bildiri

1) İstanbul hudutlarıyla Kocaeli İzmit merkezinde ve Gebze ilçesindeki siyasi partiler, diğer cemiyetler, sendikalar, dernek ve basın, memleketin menfaatlerini göz önünde tutarak her türlü faaliyet ve neşriyatlarında hassasiyet (!) göstereceklerdir.

2) Emirlere uymayan siyasi parti, cemiyet, sendikalar, dernek ve basın hakkında 3832 sayılı Sıkıyönetim Kanunu gereğince kısıtlayıcı tedbirlerin alınacağını bilinmesini (11), halkı kışkırtıcı, zararlı olabilecek neşriyat, haber ve siyasi faaliyette bulunulmasını rica ederim.

Kemal ATALAY

Orgeneral

1. Ordu ve Sıkıyönetim Komutanı (12)

5 No. lu Bildiri

1) İstanbul il hudutları ile Kocaeli İzmit Merkezinde ve Gebze ilçesindeki her türlü gösteri yürüyüşleri, kapalı ve açık yerdeki toplantılar ikinci bir tebliğe kadar men edilmiştir.

2) Her türlü cemiyetlerin ve sendikaların umumî heyet toplantıları Sıkıyönetim Komutanlığının iznine bağlıdır.

3) Kahvehane, birahane, meyhane, tiyatro, sinema, bar, gazino ve emsali umuma açık yerler ikinci bir tebliğe kadar saat 05.00 den 21.00 e kadar faaliyet gösterebileceklerdir.

(10) Bildiride sözlü edilen siyasi parti ancak T.İ.P. olabilirdi. Sendikalar-dan amacın ise DİSK olduğu açıktır. Derneklerden de o dönemdeki devrimci gençlik ve işçi derneklerinin amaçlandığı anlaşılmaktadır.

(11) Siyasi partiler hakkında kısıtlayıcı tedbir almaya yalnızca Anayasa Mahkemesi yetkili olduğuna göre, bildiride sözlü edilen siyasi partiler hakkında alınacak tedbirin ne olduğu tarafımızdan anlaşılmamıştır.

(12) Diğer bildirilerin altında da aynı imza bulunmaktadır. Bu bakımdan diğer bildirilerin altındaki imzayı buraya almıyoruz.

7 No. lu Bildiri

1) Bazı fabrikalarda çalışmak isteyen işçilerin çalışmalarına mani olduğu veya iş yerleri açık olduğu halde bazı işçilerin fabrika ve işyerlerine gelerek türlü bahaneler serdedip «Örfi idare anlamı ile Sıkıyönetim tabirinin aynı olduğunu bilmemelerinden» çalışmak istemedikleri vaki müracaatlardan öğrenilmiştir.

2) Çalışma hürriyetini engellemek isteyen sendika temsilcileri işveren ve işçiler hakkında kanuni koğuşturma yapılacağıının bilinmesini, normal faaliyetler dışında gayri kanuni hareketlerden kaçınılmasını rica ederim.

8 No. lu Bildiri

1) Sıkıyönetim ilanı ile ilgili müessif olaylara dair bazı kötü niyetli kişilerin ve teşekküllerin beyanname, broşür ve afiş dağıtmaya teşebbüs ettikleri ve herkesin girebileceği yerlere astıkları tespit edilerek gerekli kanuni işleme tevessül edilmiştir.

2) Bu neviden beyanname, broşür ve afiş asılması veya el ile yazılması, dağıtılması veya asılması yasaklamıştır.

9 No. lu Bildiri

1) Vaki müracaatlardan 3 No. lu sokağa çıkma yasağı hakkındaki tebliğimizin yanlış anlaşıldığı öğrenilmiştir.

2) Vardiya usulü çalışan işyerlerindeki işçilerimiz yasak saatler içinde sokağa çıkmamak kaydı ile günün her saatinde çalışabileceklerdir.

3) İstihsalin düşmemesi hem memleketimizin hemde işveren ve işçinin yararına olacağı düşüncesi hâkim olmalı ve buna göre işyerlerinde vardiya usulünü yasak saatler için de kapsayan gerekli tedbirler alınmalıdır.

10 No. lu Bildiri

1) Mahdut da olsa bazı iş yerlerinde henüz normal çalışma düzenine geçilmediği haber alınmıştır.

2) İşçilerimizin bir an evvel işlerinin başına dönmeleri, işverenlerin de bunu temin etmeleri tavsiye olunur.

3) Kanuni bir sebebe dayanmadan çalışılmayan günler için işverenlerin, yevmiye ödemeye zorlanamayacakları aşikârdır.

4) Sebepsiz çalışmayanlar, mani olanlar veya çalıştırmayanlar hakkında gerekli kanuni işlemlerin ve toplu sözleşme hükümlerinin yürütülmesini bütün ilgililerden rica ederim.

12 No. lu Bildiri

1) Her türlü cemiyet, dernek ve kuruluşların kanunlarına göre yapmaya mecbur oldukları toplantılarını 24 saat evvel Seli-

miye kışlasında bulunan Sıkıyönetim Komutanlığına, toplantının yerini ve tarihini bildirmek ve müsaade almak suretiyle yapabilirler.

2) Evvelden planlanmış seminerler ile düğün, nişanlar ve spor faaliyetlerinin de birinci madde de açıklanan hususlara riayet edilmek şartıyla uygulanmasını rica ederim.

BAĞIMSIZ SENDİKALARIN DİRENİŞİ

274 ve 275 sayılı yasalarda değişiklik yapılmak istenilmesi üzerine işçi sınıfının direnişi 15-16 Haziran olayları ile kapanmadı. Yer yer fabrikalarda yapılan direnişler yanında hiçbir Konfederasyona bağlı olmayan bağımsız sendikalar da direnişe geçtiler. Bağımsız sendikaların direnişi ilk kez altı sendikanın çağrısı ile başladı, sonradan 131 bağımsız sendika bu direnişe katıldılar.

Bağımsız sendikaların direnişini Bağımsız işçi sendikaları genel direniş komitesi adı ile oluşturulan bir komite yürütüyordu. Bu komite, beş sendikacıdan oluşuyordu. Bu sendikacılar.

Rıza GÜVEN

Tekstil İşçileri Sendikası

Genel Başkanı

Şadi UĞUR

Petkim-İş Genel Sekreteri

Nevzat KÖKSAL

Karayol-İş Genel Başkanı

Özcan KESGEÇ

Sosyal-İş Genel Sekreteri

Yaşar ALTINAY

Teknik-İş Genel Sekreteri

Bu komite, 24.6.1970 tarihinde Ankara'da direniş biçiminin saptanması için bir forum düzenledi. Tüm siyasi parti sözcülerinin, Türk-İş yöneticilerinin ve bilim adamlarının çağrılı olduğu bu foruma yalnızca 12 konuşmacı katıldı. 131 sendikanın temsilcileri ve bazı parti ve örgütlerin ilgilileri de foruma gözlemci olarak katıldılar. Yukarıda (*) foruma katılan konuşmacıların konuşmalarından önemli örnekler vermiştik. Forumu konuşmacı olarak katılanlar şunlardı:

Mehmet KILINÇ

:

Petkim-İş Genel Başkanı

Rıza GÜVEN

:

Tekstil-İş Genel Başkanı

Muammer AKSOY

:

Anayasa Profesörü

Özcan KESGEÇ

:

Sosyal-İş Genel Sekreteri

Cahit TALAS

:

Sosyal Siyaset Profesörü

Fikret GÜNDOĞAN

:

CHP Senatörü

Bahri SAVCI

:

İdare Hukuku Profesörü

(*) Bk. Yukarıda Bölüm I.

Alfried DONNENBERG .	Uluslararası Maden-İş Federasyonu Genel Sekreter Yardımcısı
Mukbil ÖZYÖRÜK :	İdare Hukuku Doçenti
Alparslan IŞIKLI :	İdare Hukuku Dr. Asistan
Ahmet YILDIZ :	Tabii Senatör
İsmail İNAN :	Türk-İş eski Genel Başkanı

Forumu Tekstil İşçileri Sendikası Genel Başkan vekili Sabri TİĞ-Lİ yönetti. Konuşmalardan sonra hazırlanan öneri oya sunuldu ve oy birliği ile kabul edildi. Ayrıca eski komitenin göreve devam etmesi de kararlaştırıldı. Forum sonunda alınan karar aynen şöyleydi:

«1 — Sıkıyönetim altında kanun yapma eğiliminden vazgeçilmesi, askeri yönetim derhal kaldırılmalıdır.

2 — 274'ün Meclisten geçmiş bu şekli derhal geri alınmalı, bilim adamları, DİSK, Bağımsız sendikalar direniş komitesi, ve Türk İş'ten eşit sayıda seçilecek bir komisyonda yeniden gözden geçirilerek yeni bir tasarı hazırlanmalıdır.

3 — Türk işçisinin haklı uğraşında kendileriyle aynı mücadeleyi veren, Gençlik, Basın, Üniversite ve meslekî kuruluşlarla işbirliği içinde sürdürülecektir.

4 — Türk-İş'in uluslararası sendika örgütlerinden çıkartılması için bu örgütlere başvurulacaktır.

5 — Aksi halde Türkiye çapında komiteler kurularak genel bir boykota gidilecektir.

6 — Alınan kararlar Cumhurbaşkanı, Başbakan, siyasi parti liderleri, Türk ve Dünya kamu oyuna duyurulacaktır.»

İşten Atılan işçiler

Bütün baskılara rağmen direniş pasifte olsa sürmeye devam ediyordu. Bağımsız sendikalar dahi yasa değişikliklerine karşı çıkmakta ve direniş kararı almaktaydılar.

İstanbul ve Kocaeli'nde büyük fabrikaların tamamı askeri birliklerce, özellikle zırhlı birliklerce sarılmış durumdaydı.

Koşullardan yararlanan işverenler önce Sıkıyönetimce tutuklananları ve en bilinçli işçileri işten atmaya başladılar. Sonra da sırasıyla ilerici sendikalar üye olan bütün işçiler işten atıldılar. İşten atılan işçilere hiçbir tazminatta verilmiyordu. İşten atılan işçiler, işkollarına göre çoğunlukla metal, lâstik ve kimya iş kollarındandılar. Sanayiın ağır kesiminde çalışan bu işçiler, proletaryanın özünü temsil ediyorlardı.

Burjuvazi akıllıydı.. Ülkemizdeki sosyal birikimin doğal sonucu olarak ağır sanayi iş kollarında yetişen bilinçlenen ve nitelikleri genel hizmetler, otel lokanta ve eğlence yerleri işçilerinden çok fark-

lı olan bu işçileri işten çıkartıyordu. Burjuvazi, bunu sınıfsal bir görev olarak yapmaktaydı. Burjuvazi, bu görevine o denli sadık kaldı ki, işten atılan işçiler asla yeni bir iş kabul edilmediler.

Bu dönem içinde yapılmasına izin verilen Toplu-İş Sözleşmelerinde çoğunlukla işverenlerin istekleri yerine geliyor, işverenlerin öne sürdüğü koşullarda toplu-iş sözleşmesi yapmaya yanaşmayan Sendikacılara çeşitli baskılar yapılıyordu. Bu tür toplu-iş sözleşmesi aktedilmesi bir yerde işverenlerle sıkı ilişkiler içinde bulunan sarı sendika yöneticilerini dahi çileden çıkarmağa yetiyordu. Örneğin İzmitteki SEKA işyerinde yapılan toplu sözleşme bunlardan birisidir.

**

İşten atılan işçiler bakımından çeşitli listeler yayınlandı. Bunlardan biri «Türkiye Solu» dergisinde yayınlanan listeydi (13). Bu listeye göre, işten çıkartılanların fabrikalara göre dağılımı şöyleydi:

TABLO : XI

Sungurlar	:	150 işçi
Otosan	:	756 »
Singer	:	90 »
Haymak	:	150 »
Özkardeşler	:	60 »
Aeg-Eti	:	10 »
Çelik Halat	:	10 »
BMC	:	300 »
Çelik Montaj	:	300 »
Plastel	:	11 »
Gıslavet	:	131 »
Özergen Lastik	:	45 »
Derby Lastik	:	104 »
Gizli Bant	:	84 »
Derby Plastik	:	22 »
Güneş Plastik	:	38 »
Baby Lastik	:	21 »
Luxor Tarak	:	13 »
Mikafor Plastik	:	10 »
MAN	:	546 »
Otomarsan	:	105 »
Vinylex	:	125 »
Ytong	:	40 »
Adel Kalem	:	234 »

(13) Bk. Türkiye Solu dergisi sayı 1, 15 Nisan 1971.

Kristal Cam	:	86	»
Uzel Traktör	:	200	»
Adana Bossa	:	140	işçi
İzmir Aliğa	:	480	»
Türk Kablo	:	9	»
Anadolu Döküm	:	10	»

Bu listeye göre işten atılan işçilerin sayısı 5090 dı.

Cumhuriyet gazetesinde ise çeşitli iş yerlerinde işten atılan DİSK üyesi işçilerle ilgili diğer bir liste yayınlandı. Oldukça ayrıntılı olarak hazırlanan bu listeye (14) göre ise durum şöyledir:

TABLO: XII

MADEN-İŞ SENDİKASINDAN :

İş yeri	Çıkarılan işçi	İşçi temsilcisi	Tutuklananlar	Tahliye edilenler	Halen tutuklular
Sungurlar	131	4	25	24	1
Otosan	88	6	45	42	3
Singer	30	6	4	4	—
Özkardeşler	18				
Arçelik	2		3	2	1
Haymak	67	4	19	19	—
Silvan	7	4	4	1	3
Türk Kablo	7	3	2	1	1
Anadolu Dök.	16	4	—	—	—
Otomarsan	67	4	—	—	—
Gökçay	1	—	—	—	—
Elektrometal	1	—	—	—	—
Çelik Halat	1	—	1	1	—
E. C. A.	—	—	1	1	—
Demir Döküm	1	—	2	—	2
Rabak (İzmit)	—	—	2	—	2
Rabak (İst.)	—	—	1	—	1
Terma Bular	—	—	1	—	1
Profilo	1	—	1	1	—
A. E. G.	—	—	2	—	2
Auer	—	—	1	1	—
Otopar	1	—	1	1	—

LÂSTİK-İŞ SENDİKASINDAN :

İş yeri	Çıkarılan işçi	İşçi temsilcisi	Tutuklananlar	Tahliye edilenler	Halen tutuklular
İnanplastik	23	3	—	—	—
Halley Flex	17	1	—	—	—

(14) Bk. 16 Eylül 1970 tarihli Cumhuriyet gazetesi sayfa 5. Sendika yöneticileri listeye dahil edilmemiştir.

Gizlibant	65 (lokavt)	—	—	—	—
Özegel Pirete	55	—	—	—	—
Elek. Malze.	33	—	—	—	—
Derby Plâstik	55	—	—	—	—
Derby Lâstik	139	—	10	10	—
Vinylex	1334	—	1	—	1
Güneş Plâstik	4	—	—	—	—
İst. Kauçuk	9	—	—	—	—
Rekor Lâstik	2	1	—	—	—
Teknik Plâstik	4	—	—	—	—
Gislalet	—	—	1	—	1
Beybi	—	—	1	1	—

KİMYA-İŞ SENDİKASINDAN :

Midi Çiti	21	1	1	1	—
Koruma Tarım	10	—	—	—	—
Puro-Fay	6	—	2	2	—
Piro-Tek	4	1	—	—	—
Farmitalia	3	2	—	—	—
Farglast	—	—	1	—	1
Abott	—	—	1	—	1

Listelerdeki sayılar bazı yerlerde birbirinden farklı. Diğer listelerde de sayılar bakımından fark var (15). Bu nedenle o dönemde işten çıkarılan işçilerin sayılarını tam olarak saptamak mümkün değil. Ancak, şu bir gerçek ki, burjuvazi, içinde bulunulan ortamın koşullarından sonuna kadar yararlanmasını bilmiş ve işyerlerinde kendi sınıfı için bir tehlike saydığı işçi önderlerini, sendika temsilcilerini ve ileri-ci işçilerin tümünü işten atmıştır. Burjuvazi, bunu tam bir bilinçle ve yukarıda da söylediğimiz gibi sınıfsal bir görev olarak yerine getirmiştir. Burada yakınmak elbette söz konusu olamaz. Devrimciler bakımından üzerinde tartışılması gereken sorun bizce, o günün koşullarında burjuvazinin bu davranışına karşı, neler yapıldığı ve neler yapılabileceği? olmalıdır. Devrimci kuruluşlara bu ve benzeri soru ve eleştiriler yöneltilebilir.

Evet.. Burjuvazi o günün koşullarını kendi sınıfı yararına sonuna kadar kullanmış ve en uyanık ve bilinçli işçileri işten çıkararak zaman kazanmaya çalışmıştır. O gün işten atılan, açlığa mahkûm edilenlerin yerini, bugün, hak arama yolunda, mücadele yolunda kendilerinden öncekilerden çok daha ileride yüzlerce, binlerce genç işçi doldurmaktadır...

(15) Bu fark, listelerin bir yıl ara ile yayınlanmış ve bu dönemde işverenlerin olaylar nedeniyle işçi çıkarmaya devam etmiş olmalarından doğmuştur kanısındayız.

BÖLÜM : III

15 - 16 HAZİRAN ve BASIN

BASINDA OLAYLAR

15-16 Haziran olayları gerek iç ve gerekse dış basında önemli bir yer almıştır. Basının olaylar üzerindeki yorumları, özellikle burjuvazinin görüşlerini anlamak bakımından değerli birer kaynak olacaktır kanısındayız.

Burjuva basını olayları daha çok «Kanlı Salı», «Kızıl İhtilâl», «İhtilâl provası», «Ayaklanma» olarak değerlendirdi. Bu arada bol bol komünizm edebiyatı da yapıldı. DİSK, TİP, TÖS, DEV-GENÇ gibi kuruluşlar «olayların düzenleyicisi» olarak gösterilmeye çalışıldı ve yazılarda bu kuruluşları kötöleyen ihbarlara, küfürlere ağırlık verildi. Ancak bazı yazarlar olayları burjuva sınıfının gözüyle görmeyi ve kendilerince bilimsel bir yorum getirebilmeyi de başardılar.

Sol basında ve özellikle haftalık dergilerde olaylar hakkında birçok yorum yapıldı. Özellikle haftalık EMEK dergisindeki yazılar, o dönemin yegane sosyalist partisi TİP'in yorumlarını vermesi bakımından ilginçtir.

Basının yorumlarını, günlük (iç) basın ve özellikle gazetelerden, haftalık basın ve dergilerden ve dış basından alınan örnekleri kapsayan üç bölümde vermeğe çalışacağız. Gazetelerden verilecek örnekler, işçi sınıfının görüşlerini yansıtan günlük bir gazete olmadığı için tamamen burjuva sınıfının yorumlarını kapsayacaktır.

Dergiler ve broşürlerden aldığımız örneklerde ise genellikle solun dağılık fraksiyonlarının görüşleri yansıtılmaya çalışılacaktır.

Dış basından ise olaylar hakkında iki değerli yorumu kitabımıza aldık. Bu suretle okuyucunun olayları çeşitli yönleri ile iki sınıf açısından değerlendirmesi daha da kolaylaşacaktır sanıyoruz.

Günlük (İç) Basından örnekler :

Örnekleri Cumhuriyet, Milliyet, Hürriyet, Akşam, Günaydın, Tercüman, Son Havadis, Babıalide Sabah, Bugün, Dünya, Bizim Anadolu, Zafer Gazetelerinden aldık. Bu gazetelerde olaylarla ilgili yazı yazan yazarlar şunlardı: Tercüman'da Ahmet KABAKLI, Ergün GÖZE, Refik SÖNMEZSOY, Rauf TAMER, Suna SAN, Celâl YARDIMCI, Mehmet Ali SEBÜK, Son Havadis'te; Tekin ERER, Orhan Seyfi ORHON, Ferudun ERGİN, Abdullah URAZ, Advıye FENİK, Babıalide Sabah'ta; İsmail OĞUZ, Münevver AYAŞLI, Ayten LERMİOĞLU, Kemal COŞKUN, Hüseyin ÜNAL, Vecdi BÜRÜN, Bugün'de; Mehmet Şevki EYGİ, Sezgin SEZER, Refik ÖZDEK, Sinan OMUR, Şule Yüksel ŞENLER, Refik ŞEVKİ, Ahmet GUNA, A. Sami TAŞÇIOĞLU, Ali GENCELİ, F. Cemal Oğuz ÖCAL, S. SADIKOĞLU, Necip Fazıl KISAKÜREK, Dünya'da; Falih Rıfkı ATAY, Bedii FAİK, M. Emin AYTEKİN, Necdet KURDAKUL, Bizim Anadolu'da; Arif Nihat ASYA

İlhan DARENDELİOĞLU, Dr. Necmettin HACİEMİNOĞLU, Necdet SEVİNÇ, Güzin DOĞAN, Refik KARADAĞ, Asaf GÖRDÜK, M. Raif OGAN, Yılmaz YALÇINER, Muhittin KARABULUT, Zafer'de; Firuzan TEKİL, Cumhuriyet'te; İlhan SELÇUK, Günaydın'da; Necati ZİNCİRKIRAN, Hürriyet'te; Cüneyt ARCAYÜREK, Akşam'da; Çetin ALTAN, Milliyet'te; İsmail CEM, Abdi İPEKÇİ, Ali GEVGİLİLİ.

Şimdi örneklere geçebiliriz. O dönemin olaylarını yorumlayan, yansıtan yazılardan önemli saydıklarımız şunlardır;

HÜRRİYET GAZETESİ (*) : 17 Haziran 1970, «DİSK'in Direniş Sebebi» adlı haberinde.

«Sendikacılığın gelişmesi, Toplu-İş Sözleşmeleri ve grev kanunlarının çıkışından sonra, işçi liderleri arasında, rekabet bölünme ve parçalanmalar olmuştur. Bu parçalanmaların bir kısmı, siyasi kanaatlerden, bir kısmı dargınlıklardan meydana gelmiştir. Birbirlerine darılan sendika liderleri, yada sendikalardan başkanlık seçimlerini kaybedenler, «Yeni bir sendika kurayım da görün...» diyerek çevresinde bir kaç işçi toplamış ve sendika kurmuştur. Böylece sendikaların sayısı çoğalmış, yani sendika enflasyonu doğmuştur.

Türkiye'de en çok işçi sendikasını bünyesinde toplayan Konfederasyon Türk-İş'tir. Bir diğer Konfederasyon da DİSK'tir. (DEVRİMCİ İŞÇİ SENDİKALARI KONFEDERASYONU) DİSK'e bağlı sendika sayısı, azdır. Son zamanlarda çalışma hayatını düzenleyen 274 sayılı kanun değiştirilmektedir. Değişen kanunun 9. uncu maddesi, DİSK'in kapanmasına yol açacaktır. Dokuzuncu maddede şöyle denilmektedir.: «İşçi federasyonu, aynı iş kolunda mevcut iki sendikanın biraraya gelmesiyle kurulabilir. Kurulacak sendikanın da o iş kolunda çalışan işçilerden en az üçte birini temsil etmesi gereklidir.»

Tasarı yürürlüğe girdiği anda DİSK'in bünyesinde sadece Lastik-İş kalacaktır. Bu da DİSK'in yol olması demektir. Yeni tasarıda işçiler lehinde olduğu söylenen maddeler olduğu söylenmektedir. Bu maddeleri şöyle sıralayabiliriz.

1 — Şoför, bekçi, kapıcı, kaloriferci odacılar da işçi kabul edilmişlerdir. Bunlarda aralarında sendika kurabileceklerdir.

2 — Sendikalar, gelirlerinin bir kısmını, kâr gayesi düşünmeden, yatırımlara ayırabilecekler, yani fabrika kurabileceklerdir. Bu fabrikalara işçilerde otomatikman ortak olacaklardır.

3 — Türkiye dışındaki Türk-İşçi sendikaları da memleketimizdeki üst kuruluşlara katılabilecek, böylece onların dövizlerinden faydalanılacaktır.

DİSK'in itirazı sadece dokuzuncu maddeye karşıdır ve bu maddenin kaldırılması için «Direniş» geçilmiştir.

Bu durum karşısında DİSK'in tedhiş hareketlerinden, fabrikaları yakıp yıkmaktan kaçınması, işçilere sempatik görünme yolunu arayarak kanuni yoldan

(*) Bu gazetede olaylar haber ve resim olarak geniş bir şekilde yansıtıldı. Başyazılarda ise daha çok hükümetin eleştirildiği görülmektedir. Ayrıca, Cüneyt Arcayürek, polis ve MİT raporlarından oluşan bir yazı serisi de yayınladı. Bu yazılarda daha çok DİSK ve diğer ilerici kuruluşların «kapatılmaları», «tedbirler» alınması istenmekte, Sıkıyönetimin zorunluğundan söz edilerek devamının temini istenilmekteydi. Aynı yazı serisinde işçi sınıfı hareketleri de şiddetle yeriliyordu.

gitmesi ve dokuzuncu maddede aranan üçte biri normal yollardan elde etmesi akla en uygun şekil olarak görülmektedir.»

MİLLİYET GAZETESİ:

14-15/7/1970 günleri İsmail Cem «İstanbul ve Karadenizdeki Kitle Hareketleri» başlıklı yazısında;

«Türkiye'deki insanlar, birkaç yıldan beri adeta «ikili» bir kişilik kazanmıştır: Bir yanılla sokak göstericilerinden, huzursuzluk ve asayişsizlikten yakınmakta; bir yanılla da, kendini doğrudan ilgilendiren meselede hemen bayrağı kapıp sokağa dökülmektedir... Gerçekten de önceleri «Başkasının hakkını korumak» amacını güden bu davranışlar günümüzde birden hak sahipleri tarafından benimsenir olmuştur. Ülkeyi derinden etkileyen bir nitelik almıştır.

Bu tür gösterilerin son örnekleri İstanbul'daki 16 Haziran işçi olayları ile Ordu'lu fındık üreticilerinin yürüyüşüdür. Çok değişik, adeta birbirine karşıt nedenlerle oluşan bu iki hareket arasında, Türkiye'nin temel gelişmelerinden birini yansıtmaları açısından önemli benzerlikler göze çarpmaktadır.

İki hareketin Ayrılıkları

İstanbul olayları, işçi kitlelerinin patronlarla arasındaki ilişkileri düzenleyen ve işçilerin şimdilik memnun gözüktüğü bir statükoyu bazı işçi temsilcilerinin kendi kitleleri aleyhine değiştirmek istemesinden ve iktidarı bu amaçlarına alet etmesinden doğmuştur. Sanayi kesimindeki gelişme ve modernleşmeye işçi-patron ilişkileri genellikle uyabilirken; bu ilişkileri işçi aleyhine değiştirebilecek bir tasarı söz konusu dengeyi sarsmış ve sonuç işçilerin şiddetli tepkisi olmuştur.

Gerçekten de, bir toplumun sanayii yeni özellikler kazanırken işçilerin patronlarla ilişkilerinin de bu yeni özelliklere uyması, gelişmesi gerekmektedir. Aksi halde aradaki gelişmeler keskinleşerek değişik nitelikteki patlamalara yol açabilmektedir. İşçilerin potronlarla olan ilişkisinin alışılmış usullerle devamı düşünülemezdi. Bu ilişkiler sendikalar ve grev kanunuyla yeni bir öz kazanarak sanayideki modernleşmeye şimdilik ayak uydurabilmiş, çelişmenin patlayıcı özelliği yu- muşamıştır.

...Gerek İstanbul olayları gerekse Karadenizli fındık üreticisinin gösterileri kendilerini yaratan etkenler açısından halk kitlelerinin demokratik haklarını korumak yada genişletmek yolundaki mücadelesinin halkalaridir.

...Halk kitlelerinin demokratik hakları için mücadele edebildiği bu ortam var olduğu sürece, Türkiye'deki gelişmelerin aynı doğrultuyu izleyeceği söylenebilir. Sosyo-ekonomik alt yapıda beliren bu gelişmeler, giderek kendi özelliklerine daha uygun bir siyasal üst yapıyı da kurmaya namzettir. Ülkenin siyaset hayatını şimdiden büyük ölçüde etkilemektedir: Eğer AP. bazı şehirli çevrelerin desteğini kaybediyor ve Anadolu eşrafında kuşku yaratıyorsa; ve eğer CHP. sola açılışını sürdürebiliyorsa, bu durumun bazı nedenleri, herhalde, halk kitlelerinin başarı ile yürüttükleri demokratik mücadelede, kazandıkları haklarda, zorunlu kıldıkları tavizlerde aranmalıdır.»

Aynı gazetenin 17.6.1970 günlü sayısının «Durum» köşesinde Abdi İpekçi, «Yazık...» adlı başyazısında;

«Kanunu çıkaranda, kınayanda Anayasaya sığınıyor.

...Aykırılık iddialarını inceleyip karara bağlayacak bir Anayasa Mahkemesi kurmuş. Çok şükür şimdye kadar bu kuruluş, ötekiler gibi «satılmış» damgasını da yememiş. Böyle bir teminat varken neden Anayasaya aykırı durumların, kararların, kanunların bu mahkeme tarafından düzeltilmesini beklemiyoruz?

Neden iddia ettiğimiz hakları elde etmek için ille zora, şiddete baş vurmak yolunu seçiyoruz?... Neden bu «ihkak-ı hak» rejiminin, sonunda Anayasayı rafa kaldıran bir rejimle sonuçlanacağını göremiyoruz?

...Bugüne kadar öğrenciler birbirini öldürüyordu. Şimdi son olaylarla işçiler birbirlerine saldırmaya başladılar. Bir toplum bu biçimde yaşamaya devam edemez. Hele baştaki yöneticiler de yıpranmış, yıpratılmış, acze düşürülmüş olursa... Buna mutlaka «DUR» denecektir.

Aynı yazar, 18/6/1970 günü «Ders» adlı başyazısında;

«...TİP gibi, TÖS gibi, DİSK gibi bazı çevrelerin allerjilerini çeken kuruluşların zorla yok edilmesi çabalarını daima kınadık. Bunun hem antidemokratik olduğu, hemde patlamalara yol açacağı görüşlerini savunduk. Bu görüşlerimizde ısrar ederek, DİSK'i ortadan kaldırma çabalarını desteklemiyoruz.

...Ve başta DİSK olmak üzere, herkes için zararlı olan bir durum yaratılmıştır.

...Bunun...son ders olmasını dileriz.»

Yine aynı yazar, 19/6/1970 günü «Sosyal Gerçekleri Tanımadıkça» adlı başyazısında;

«İster DİSK yöneticileri tarafından düzenlensin, ister araya sızan provakatörlerin marifeti olsun, onbinlerce işçinin içine düştükleri galeyanın niteliği üzerinde önemle durmak gerekir.

Aynı anda iki büyük vilayetin değişik yerlerinde harekete geçirilebilen geniş kitlelerin sırf Sendikalar Kanunundaki değişikliğe karşı duydukları tepki ile davrandıklarını kabul etmek yanlış bir değerlendirme olabilir.

...Vitrinlerin, mağazaların... Bankaların saldırıya uğramış... özel otolar tahrip edilmiş... denilebilirki işi bu hale döken işçinin içine sızdığı söylenen maksatlı kışkırtıcılar da... Yahut bilinçsiz bir öfkeyle... her iki halde de ortada başkalarının malına ve servetine karşı birikmiş bir kızgınlığın, düşmanlığın olduğu ve bu birikimin, Sendikalar Kanunu konusunda yaratılan ortam içinde ortaya döküldüğüdür.

...Bize göre bu neden, sosyal adaletsizliklerin ortadan kaldırılamamış, ulusal gelirin dağılımındaki eşitsizliklerin düzeltilmemiş, varlıklı ile yoksul arasındaki uçurumun kapatılmamış olmasından doğmaktadır... Çünkü bu durum değişmedikçe... önlenmez düşmanlıkların tohumu olarak yeşermeye devam edecek, ne yoldan budanmaya çalışılırsa çalışılsın dallar, budaklar büyüyecektir.

İşi sadece aşırı solun kışkırtmalarına bağlamak ve bu kışkırtmalar olmasa olayların hiç bir zaman çıkmayacağını düşünmek ya kendi kendini aldatmakla, yada durumun değişmesini istememekle ilgilidir. Bu düşüncelerin asılsızlığını göstermek için 6/7 Eylül olaylarını hatırlamak yeter. Mala ve servete karşı patlamanın tipik örneği olan bu olaylar çıktığı zaman Türkiye'de solun «S» si yoktu.

Sosyal gerçekleri tanımayanlar, sosyal adaletin önemini kavramıyanlar hem huzursuzluk içinde yaşamaya mahkumdurlar, hem de şikâyet ettikleri aşırı solun ekmeğine yağ sürmeye devam etmektedirler.»

Yine Aynı Gazete'de 17.6.1970 günü «Günlük» köşesinde, Ali Gevgilili, «Neden Bu Gerginlik?» adlı yazısında;

«Türkiye'de genişleyen ekonomik ve siyasal bunalımın ilişkileri açısından da yeni gerginliklerin patkal verdiği görülmektedir. Bunların sonunda ise, yeni Anayasa ile birlikte gelişen işçilerle ilgili hakların geleceği de söz konusu edilecektir. Bugün bazı çevreler, hızlanan toplumsal hareketlerden duyduğu kaygılarla bu

hakların daraltılmasına çalışırken; ileriye dönük olan güçler ise, yeni bunalımların çözümünü için en etkili tedbiri ancak bu hakların sağlamlaştırılmasında bulmaktadır. Son oniki yılın sosyal siyasetle ilgili tarihsel ikilemi böylece Türkiye'de ortaya çıkmaktadır.

Emek ile sermaye arasındaki ilişkileri çeşitli yönlerden etkileyecek olan son gelişmeler bir kaç noktada incelenebilir.

...Son kısıtlamalar yalnız DİSK'i ortadan kaldırmakla kalmıyacağı işçilerin özgürce örgütlenişini geniş ölçüde önleyebileceği kuşkuyla da yaygındır. Bunun sonucu ise senkida yoluyla tekelleşme ve bazı ülkelerde görüldüğü gibi, gerçeklerden kopmuş bir sendika aristokrasisinin sendikalar üstündeki hegemonyasının kuruluşu olabilecektir. Sendikacılık tarihi hem toplum hemde işçi sınıfı açısından asıl böyle bir gelişimin en büyük huzursuzlukların kaynağı olduğunu ortaya koymuştur. Toplumumuzun yararı, hiç istenmeyen gerilimleri yaratan son huzursuzluğun nedenlerini sağduyu ve demokratik bir anlayışla düzeltmektedir. Toplum bu acı olaylarla karşı karşıya bırakmaktan hiç kimsenin yararı yoktur. Bu hataların düzeltilmesi için girişilecek protesto eylemlerinin cana ve mala rastgele saldırılar şeklinde gelişmesinin ters sonuçlar verebileceği de unutulmamalıdır.»

AKŞAM GAZETESİ:

17/6/1970 günü «Taş» sütununda Çetin Altan, «Yetmişbin İşçi Yürüyor» adlı makalesinde;

«...Niye yürüyor yetmişbin işçi? Kapitalizme karşı olan sendikaların kapatılması ve sadece patronların emrindeki sendikaların ayakta kalması için hazırlanmış bir kanun tasarısını protesto etmek için yürüyor.

...Kaş kişinin sultanı altında çalışmaktadır bu yetmişbin işçi? yüzyırmı bilemediniz yüzelli patronun sultanı altında...

...Türkiye'de sınıf gerçeği yeni yeni vurmaktadır su üstüne... Yavaş yavaş Türkiye'nin kuruluşunun yüzelli patronla özdeş olan kapitalist bir devlet'te değil, yetmişbin işçi ve tüm emekçilerle özdeş olan sosyalist bir devlette olduğu sezmeye başlamıştır.

...Partiler: işçilere karşı patronlardan yana olmaya demokrasi diyorlar.

...Devlet soyut bir kavram değildir ve sınıflar üstü olamaz.

...Sınıf gerçeği bir türlü anlaşılamıyordu...

...Yetmişbin işçi yürüyor, yer yer köylüler de yürüyor, onlardan yana olan gençler de yürüyor, sermaye sınıfı ile ittifakını bozup emekçi sınıflarla ittifaka yönelen küçük burjuva aydınları da yürüyor... ve bir tarafta bir avuç komprador, ağa, tefeci... ve onların sınıfını tutan politikacılar.

İşte şimdiye kadar bir avuç azınlığın keyfi için ezilmiş, çökertilmiş, batırılmış Türkiye'de bu günkü genel manzara...»

GÜNAYDIN GAZETESİ:

17/6/1970 günü «Düdüklü Tencere» köşesinde, Necati Zincirkıran, «Suçlu Kim?» adlı makalesinde;

«Son kırksekiz saatten beri Türkiye, tarihinin en çalkantılı günlerinden birini daha yazıyor, işçiler sokaklara dökülmüş, Anayasanın kendilerine tanıdığı sendika kurma ve seçme hakkını korumak için büyük bir mücadele veriyor.

İşçiler kanun önünde eşit haklara sahiptir. Kanun onlar için bir ayırımı asla kabul etmez. Ne varki büyük yürüyüşe katılan onbinlerce işçinin hemen hepsi Türkiye'nin belli başlı endüstri tesislerinin kalifiye elemanlarıdır. Sungurlar, Türk Demir Döküm, Tekfen, Vita-Sana gibi firmalarda çalışan ve ihtisas isteyen işçileri yürüten seçkin kişilerdir. Anayasanın teminatı altında haklarını son

meteliğine kadar almasını bilen, bu uğurda büyük mücadele vermiş işçilerdir bunlar.

...Türk işçisi artık uyanmıştır. Fonksiyon ifade etmeyen, çıkarını iyi gözetmeyen menfaatlarını satan sendikaları bizzat kendisi tasfiye eder. Bunun için kanun zorunu kullanmak yersizdir. Kanunlar umumdur ve objektif olmalıdır. İşçinin kendi eylemiyle yapmak kudretinde olduğu bir işi kanun zoruyla ona yaptırmaya kalkışmak işte böyle patlamalara sebebiyet verir. Ve bu patlamaların sonu nereye kadar gider bilinmez...»

ZAFER GAZETESİ:

22/6/1970 gün, «Grevler ve İktidar» adlı başmakalesinde, Füzûzan Tekil;

«...Sermaye manivelayı elinde tuttuğu için, işçi sektörü de kendisi için bir kuvvet gösterisi aramıştır. Bulunabilen müessesenin adı grevdir. Sermaye olmazsa işçi iş bulamaz, işçi olmazsa sermaye çalışamaz. Patronun iradesine karşı işçinin iradesi grev ile tecelli etmiştir. Ancak işçilerin de hak istemelerini bir hukuki düzene sokmak, ifratı aşırılığı önlemek için kanunlar getirilmiştir.

Türkiye'de CHP. grev kanununu 1946 ile 1950 arasında getirememiştir. Günlük Meclis kürsüsünde, bunun zamansızlığını anlatmak istemiştir. Demokrat Parti iktidarı da grev kanununu getirme imkanını bulamadan iskat edilmiş, DP. feshedilmiştir. Ancak İnönü iktidarı üçbuçuk sene sürmüş, bu müddetin büyük kısmı örfi idareler altında geçmiştir.

...Grevlere karşı imtihan vermek, İnönü hükümetlerinde sonraki hükümetlere kalmıştır. O zamandan beri AP. iktidarı, grevlere karşı tutum ayarlaması yapmaktadır. Bu arada Maksist Leninist karakterde, adı, ihtilâlcî işçi sendikaları konfederasyonu olan bir aşırı sol örgüt de kurulmuştur. Yine bu arada grevlerden başka boykotlar, işgaller, polisle kapışmalar, hareket manasına gelen eylemler görülmüştür. Nihayet sonuncu eylemde onbinlerce işçi İstanbul da ve İzmir'de sokağa dökülmüş, mala ve cana saldırmıştır...»

CUMHURİYET GAZETESİ:

18.6.1970 günü «Pencere» köşesinde, «Perşembenin Gelişi» adlı makalesinde İlhan Selçuk;

«1970 Türkiye'sinde toplumun derinliklerinden gelen büyük bir değişim ihtiyacı çeşitli biçimlerde dışa vurmaktadır. Son yılların olaylarını gözden geçirdiğimiz zaman gelişmeleri şöylece sıralamak mümkündür:

1) Fikir hareketleri.. 2) Gençlik hareketleri.. 3) Köylü hareketleri.. 4) İşçi hareketleri.. 5) Memur hareketleri..

1) Yirminci yüzyıl halk kitlelerinin ve mazlum milletlerin uyanış çağıdır. Yeni çağın fikirleri, aydınlar, yazarlar, sanatçılar aracılığıyla toplumdan topluma sıçramakta, dünyanın dört bir yanına yayılmaktadır. Türkiye bu uyanışın dışında kalamazdı. 27 Mayıs Devriminden bu yana, baskılar, hapisler, mahkemeler pahasına yeni fikirleri toplumun ilerici kesimlerine duyurmak mümkün oldu. Verilen kavga sonunda, tutucu güçlerin ördüğü duvarlar yıkılmıştır. Emperyalizme karşı bağımsızlık ve sömürüye karşı sosyal adalet fikirleri düştüğü yerde aydınlık yaratan birer kıvılcım gibi kişiden kişiye sıçramaktadır. Gerici ve tutucu çevreler bu gelişme karşısında telaşa düşüp fikir özgürlüğünü kısıtlamak için ellerinden geleni yapmakta, her yeni fikrin karşısına iki kelime ile çıkmaktadırlar:

—Komünist...

—Kâfir...

2) Fikir hareketleri hiç kuşkusuz önce üniversitede gençliğini etkileyecek-

tir. Üniversite gençliği dış dünyaya açık, aydınlık kesimdir toplumun... Bağınazlıktan uzak bir yaşam içindedir. Dergiler, kitaplar, gazetelerle haşır-neşir-dır. Çıkarlarına bağlı kireçlenmiş kafalar, daha çok yaşlı kuşaklarda görülür. Yeryüzünün bütün üniversitelerinde birden gelişen öğrenci eylemleri, birer rastlantı değil çağımızın niteliğini yansıtan birer toplum olayıdır. Türk gençliğinin Atatürk'ten miras aldığı özel bir sorumluluğu da vardır. Tutucu, gerici ve gayri millî çevrelere karşı üniversite gençliğinin tepkisi, bozuk düzene karşı devrimci düzeni savunması tabii karşılanmalıdır.

3) Köylü hareketleri 1970 Türkiye'sinde belirgin hale gelmiştir. Her yanda toprak işgalleri, ağalarla mücadele, reform için yürüyüşler düzenlenmektedir. «Toprak işleyenin, su kullananın» ilkesini topraksız köylü elbette benimseyecektir. Üstelik köylü nüfusu gittikçe artmakta, toprak üstündeki insanı besleyemez hale gelmekte, derebeyi-mütegalibe düzeni çözülmekte, şehirlere göç yoğunlaşmakta, köylüde «hakkını arama bilinci» gelişmekte, ağanın kölesi Cumhuriyetin vatandaşı olmak niteliğine kavuşmaktadır. Buna karşılık Yirmi yıldan beri dönem başına üretilen buğday miktarı yerinde saymaktadır. Uyanan gençlik, köye ışık götürmekte, Türkiye'nin her yanına serpilmiş Cumhuriyet öğretmenleri de çevreleri için birer aydınlık mihracı gibi ışıdamaktadır.

4) İşçi hareketleri başlangıçta komprador kapitalizminin tavizleriyle doyun bir tutucu nitelik taşımaktaydı. Köylerden şehir varoşlarına taşınan kitleler fabrikalarda iş ve 27 Mayıs Anayasası sayesinde İş Kanunları buluyorlardı. Dışarıya bağımlı sermayecilik bunalım kesimine girdikçe tutucu çevreler, işçi hareketlerini, kontrolde zorluğa uğradılar. Sağda-solda fabrika işgalleri, gösteri yürüyüşleri patlak vermeye başladı.

5) Bütün bunların üstüne, yediyüz ellibini aşkın memurun son günlerdeki eylemlerini koyarsak, toplumun her kesiminin hareket halinde olduğunu görürüz. Öğretmenler zaten öteden beri devrimci fikirlerin birer önderidirler. Anayasa ile yürürlükteki düzen arasındaki uçurumun büyüklüğü, bütün yenilik hareketlerine aynı zamanda, Anayasal bir nitelik kazandırmaktadır. Millî gelirin korkunç bir adaletsizlikle paylaşılması, iktisadi gidişteki bozukluk, bütün hareketlere güç vermektedir.

—Bu durumda geri ve bozuk düzeni muhafaza etmek amacıyla çırpınan bir siyasi iktidarın varlığı, Türkiye'yi bunalımın göbeğine düşürmüştür.

Siyasi iktidarın aynı zamanda yolsuzluk söylentileriyle çevrenmesi durumu ağırlaştırmaktadır. Parlamento toplumun değişim ihtiyacına cevap veremez hale girdikçe, muhalefet sokak eylemlerine doğru kaymıştır. Sokaklarda yürüy-en muhalefetin bu günkü çizgiye varması beklenirdi.

Bütün bu gidişattan kim sorumludur? Ve kim suçludur?

Elbette dokuz yıldan beri ileriye gidişi dondurmaya çalışan ve Anayasanın ön gördüğü reformların bir tekini bile gerçekleştirmeyen siyasi iktidardır sorumlu...

Ve elbette bu iktidarın politikacısıdır suçlu...

Başka türlü düşünmek, gerçekleri inkâr etmek, Anayasayı reddetmek, ve hakikate göz kapamak demektir.»

Aynı yazar, 1/7/1970 günlü, «1970 Sıkıyönetimi» adlı makalesinde:

«İstanbul bir süreden beri Sıkıyönetim altındadır. Yalnız İstanbul değil Kocaeline kadar uzanan geniş bir kara parçası üzerinde Sıkıyönetim yasaları yürürlüğe geçmiş bulunuyor. Bu alan Türkiye'de dışarıya bağımlı sanayinin yoğunlaştığı bölgedir. Şehrimizden İzmit'e kadar uzanan Ankara asfaltının sağında ve solunda, Marmaraya yaslanmış ambalaj ve montaj fabrikaları görülür.

Cooley yoludur bu şeridin adı...

...Cooley mekanizmasıyla desteklenen fabrikalar, İstanbul İzmit yoluna dizilmiştir. İstanbuldan İzmite kadar uzanan bölge, Türkiye'de dışarıya bağımlı sanayinin kalbidir.

...Bu anlamı, Sıkıyönetim sorumlu kişilerinin de incelemesi gerekir.

...1970'teki Sıkıyönetimin ilk işareti daha önce yurdun çeşitli yerlerindeki işçi eylemlerine karşı siyasi iktidarın tutumunda görülür. Öncelikle Zonguldak'da, ve sonra başka yerlerde işçi eylemlerine karşı siyasi iktidarın orduya başvurduğu, askerle emekçiyi karşı karşıya getirdiği görülmüştür. Hakkını istemek için eyleme geçen işçiye karşı askerin kullanılması Batı kapitalizminin tarihinde sık görülen olaylardandır.

...Türk ordusu sermayeci iktidarın değil, milletin ordusudur. İşçi ile sermayeci arasındaki çatışmalarda sermayecinin tarafını tutmakla yükümlü olmadığı gibi, sermaye iktidarının değil, Anayasanın Sıkıyönetimi olarak idareyi ele almıştır...»

TERCÜMAN GAZETESİ:

7/7/1970 gün ve »Tercüman« imzalı, «Her Şey Ölçü Ve Hesap Meselesi» adlı baş yazısında;

«Yurdumuzun iktisadi bir dar boğazdan geçmekte olduğunda şimdi kimsenin tereddüt ve şüphesi yok. İşsizliğin çoğalmakta bulunması, kanlı olaylara sebebiyet veren işçi hareketleri, piyasada el ile tutulabilecek hale gelen durgunluk, hele para darlığının son haddine ulaşması, banka kredilerinin hemen hemen tamamıyla kurumuş ve muslukların kapanmış bulunması, bu ekonomik buhranın aldatmaz ve şaşırtmaz belirtileridir. Fakat derhal kaybetmek yerindedir, bu çeşit buhranlara, gelişme halinde olan memleketlerde sık sık rastlandığı gibi büyük ve zengin ülkelerde de buna benzer vaziyetler tesbit edilir. Hatta denilebilirki, tam bugünlerde Fransa, İngiltere ve hatta Amerika aynı cinsten sıkıntılara karşı karşıyadırlar.

Mecliste kabul edilen Personel Kanununun getirdiği zamların, bütçeye üç-buçuk milyon lira tutarında ek bir yük yüklemesinin ve bu gideri karşılamak üzere alınacak yeni vergi tedbirlerinin, çaresiz enflasyoncu bir vasat yaratacağını düşünen bazı çevreler, şimdiden feryat etmekte ve bunu hükümet aleyhine siyasi istismar vasıtası yapmaktadırlar. Hem enflasyoncu gidişten şikâyet, hemde vergi zamlarından feryatta, az çok bir tezat ve mantıksızlık payı var. Fakat aynı çevreler, kredi musluklarının tıkanmış olmasından sızlanmakta ve bunda bir dereceye kadar haklı oldukları tahmin edilebilmektedir. Halen emisyon hacmi 25 milyar lira civarında iken, bunun 15 milyar kadarı, yani yarısından fazlası çeşitli kanun hükümlerine uyularak durdurulmuş bulunuyor, Piyasa ve bankalarda hissedilen para darlığında bu durumun tesiri tabiatıyla çok büyük. Yalnız şu var; hükümet kredi musluklarını derhal açsa -ki bu elindedir- o zaman para bolluğu ile beraber fiat yükselişlerinden ve enflasyondan şikâyetler göklere çıkar.

Hükümetin kredi kısıntı politikasını ulu orta kötülecek yerde, fiat istikrarını bozmayacak, enflasyoncu bir gidişe yol açmayacak ihtiyatlı, temkinli, vaktin icaplarına uygun bir kredi ferahlığı yaratmak istemesini, dilemek zamanı gelmiş görünür. Mutlak ve umumi hükümlerden ziyade ölçülü ve hesaplı davranmak ve piyasayı ne para yağmuruna, nede para kuraklığına mahkûm etmemek, dürüst bir para politikasına esas olabilir. Terazinin dilini elinden çıkarmamak kolay değil, çok ustalık ister.»

Aynı Gazete'de 19/6/1970 günü «Günışığı» köşesinde Ahmet Kabaklı, «Kızıl 31 Mart» adlı makalesinde;

«Uğursuz kişiler, 16 Haziran günü, İstanbul halkına meş'um bir 31 Mart yaşattılar. Devleti ve istiklâli kaybetme korkusu, vatansever zihinlere paslı çiviler gibi saplandı. Ordusu, polisi ve Jandarması ile Türk devletini, kamu ve özel mülklerini kana bulamak isteyen bolşevik ihtilâli provası yapıldı.

Hakiki bir 31 Marttı bu, 61 yıl önce bazı kötü ittihatçılar, İngiliz ve siyon paraları ile ve sırf rütbelerini, maaşlarını yükseltip Yıldız Sarayını yağmalamak için cahil askerlerin din duygularını sömürmüşlerdi.

Bu seferde bir Maoocu federasyonun militanları ile dışardan beslenen sözde sendika ağaları, işçi sırtında bir kene gibi saltanatlarını sürdürürebilmek için işçilerimizin sefalet ve hürriyet duygularını sömürdüler. Onları öz kardeşlerine ve ekmecek kapılarına saldırtarak iki polisimizle, işçilerimizin şehitliğine sebep oldular.

Şimdi soğukkanlılıkla düşünsün işçilerimiz, taşkınlıkları ve tecavüzleri dine, devlete, refaha ve işçi ailesine ne fayda getirdi? Yıktıkları o iş yerlerinde kimler çalışıyor ve ekmecek parasını çıkarıyordu? Kendilerini tahrik eden gözü dönmüş sendika ağaları sorsunlar bakalım: Namus ve şerefleriyle mal beyanında bulunabilirler mi? Dün aç iken bugün işlettikleri milyonları kimin sırtından kazandılar, yahut nereden edindiler? Ya o aralarına karışan kendilerini kanlı tecavüze sevkeden katil öğrenci federasyonunun militanları, ne maksatla geçtiler önlerine? Maaşı kimden alıyor bu sözde talebeler, tabancaları nereden buluyorlar?

...Ey Türk-İş'te kalanlar ve yanlışlıkla Disk'e girenler! sizler hep vatansever, dindar, özü soyu Türk işçilerimizsiniz...»

DÜNYA GAZETESİ:

20/6/1970 günü, «1917 Petrograd'ından 1970 İstanbul'unu» adlı yazısında M. Emin Aytekin;

«...1917 Petrograd ihtilâli bir seri grevler, sokak gösterileri isyanlar ile başlayarak yayılmış mahalli idareler hükümetlerini ele geçirerek iktidara yerleşmiştir.

1970 İstanbul ayaklanmasında da Türk bolşevikleri aynı tecrübeden geçmek istemişler, İstanbul'un dört çevresinden yürüyerek meşru devlet idaresinin en küçük cüzü tamamını teşkil eden kaymakamlıklardan idareyi ele geçirme hevesine düşmüşlerdir.

...

a) Türkiye'de hükümet otoritesinin zaafiyeti, anarşi ile mücadeledeki yetersizliği ve ekonomik düzendeki bozukluklar..

b) ...İhtilâlciler örgütler, seneler boyunca harcadıkları plânlı çabaları ile güçlenerek bu gün işleyebilecek bir iktidar kazanmışlardır. Sosyalist bir ihtilâli gerçekleştirecek bünye kapısına sahip olabilmişlerdir.

c) Kripto yazarlar ve TRT, yıllar boyunca bir bolşevik ihtilâl için görülmemiş bir şekilde kışkırtmacı neşriyatları ile işçiyi, köylüyü, küçük esnafı... tahrik ederek yıkıcı bir ihtilâl malzemesi...

...Hayat pahalılığının halk üzerindeki baskısı ne zaman ki halkı ezer hale gelmiş, ve hükümeti yeni iktisadi tedbirler almaya zorlamış, orta ve bilhassa büyük şehir burjuvasına sempatik görünmeyecek kararlar hükümet tarafından açıklanıp bu burjuva ile hükümet arasındaki ilişkiler gevşemiştir.

...Hiç hayıflanmamalıyız. Bütün bu olup bitenler bizim kendi eserimizdir. Sendika Kanunu bahanesi imiş, Personel Kanunu bahanesi imiş, direniş imiş,

demokratik eylem imiş, hükümetin ikâzı imiş yutturmalarını bir tarafa bırakıp, olaylara doğru ve cesaretli teşhisi koymalıyız. Bu bir sosyalist ihtilâl denemesidir. Başarı sağlayamadığı için bugün tecrübe sağlamıştır. Bir prova hareketi mahiyetinde kalmıştır. Bu kendi kaderine sahip çıkmayan insanların eseridir.

Politika canbazlarının eseridir. İradesizlerin, kararsızların, korkakların eseridir. Bugün başaramamış ise biz değişip kaderimize sahip çıkacak yetenek kazanamazsak bir gün başaracaklardır. Bundan kimsenin şüphesi olmamalıdır.»

Aynı yazarın, 27/7/1970 günü, «Bizim Radyonun Trajedisi» adlı yazısında;

«...»

...Bizim Radyonun 24 Haziran yayınında:

«—15-16 Haziran ve ondan sonra devam eden işçi sınıfının savaşları, hem tarihimizin ve hemde devrimci hareketin en büyük çıkışlarıdır. Bunlar yurdu-muzda sınıf savaşlarının, hak arama, hareketi kurtarma mücadelelerinin yeni bir aşamaya vardığını, işçi sınıfının yığınsal bilinçlenme ve örgütlenme ve yurt çapında eyleme geçme seviyesine yükselmeye devam ettiğini ispatlayan sınıf kavgası olaylarıdır.»

«...»

«—Sınıf savaşları, grevler, protesto gösterileri, yığınsal yürüyüşler büyük burjuva ve emperyalizme karşı girişilen bütün ilerici yurtsever eylemler, tarihin bir itici gücüdür. Sınıf savaşları tarihin bütün maddi ve manevi değerlerini yaratan işçi sınıfının ve çalışan sınıfların en güçlü devrim araçlarıdır. Ve bütün yurtsever güçlerin vermekte oldukları sınıf savaşları da aynı niteliktedir.»

«...»

...Bizim Radyonun 23 Haziran günü yayınında:

«—İşçi sınıfı birliğini ve sosyalist akım bütünlüğünü daha ziyade 15 Haziran hareketi gibi kongre savaş alanlarında yeniden kurabilecektir. İşçi sınıfının 15 Haziranda beliren savaşı ve bu savaş etrafında Milli Birlikçiler Grubundan yani 27 Mayısçı subaylardan birlik ve dayanışma sağlayabilmesi, hareketin işçi sosyalist hareketi birliğini sağlayacak nitelikte olduğunu göstermektedir.»

...26 Haziranda... Radyo ne diyor:

«—İşçi sınıfı İstanbul ve Kocaelide İktidara ve sömürü düzenine karşı, savaşı başını çekerken, bütün devrimci güçleri yörüngesi etrafında toplamak gibi başka ve çok önemli devrimci bir ödevi daha yerine getirmiştir. Büyük Millet Meclisinde Hükümetin Sıkıyönetim kararı görüşülürken, Milli Birlik Grubu yani 27 Mayısçı subaylar iktidar ile Türk-İş koalisyonunun işçi sınıflarına saldırısına karşı devrimci sendikacıların yürüttüğü savaşı savunmuş, hatta benimsemişlerdir...»

...Komür.ist Bizim Radyo yayınları ile kısaca şu gerçeği ortaya koymaktadır:

a) 15-16 Haziran hareketleri bir komünist ihtilâl provasıdır. Başarı sağlayamamış olmasına rağmen onlarca faydalı mülahaza edilen tecrübeler sağlamıştır.

b) Proleter bir ihtilâli gerçekleştirmeyi hedef alan bu hareket, işçi provakatörlerine dayanmakla beraber, temel siyasi gücünü TİP'ten, gayri tabii senatör gurubundan ve DİSK, TÖS gibi aşırı solcu örgütlerden almaktadır.

c) Bu hareket şimdilik kendisi için en tehlikeli güç olarak sıkıyönetimi bulmakta ve hemen her neşriyatında ısrarla bu yönetime çatmaktadır.

d) Bunlar demokratik hak ve özgürlükleri sömürerek, grevler, yığınsal yürüyüşler, boykotlar ve tahrikler ile ve sol kışkırtma neşriyatı ile orta sınıf burjuvasını da peşlerine takarak hedefe ulaşabileceklerini ummaktadırlar.

Kızıl ihtilâlciler, bu hareketin CHP. de büyük bir uyanış ve diriliş meydana getirdiği kanısındadırlar. Sadece İsmet Paşa ve onun çevresindeki bir kısım azınlığı hedef alırken, Ecevit'e hiç sataşmamaktadırlar. Aksine 26 Haziran günkü yayınlarında:

«—Şüphe yokki Halk partisindeki bu gelişme, hem işçi sınıfının, hemde Halk partisinin yurtseverlerinin bir başarısıdır.» diyerek, 15-16 Haziran olaylarından CHP. ye pay ayırmaktadır...»

Aynı Gazete'de 20.6.1970 günü, «Hıristan Gözü Dönenler» adlı başyazısında F. Rifki Atay;

«...Bunun bir komünist ayaklanma denemesi olduğu söz götürmez. Komünistler ilk defa askerede saldırmışlardır.

...16 Haziran gösterisinin bir komünist hareketi olduğunu görmemek körlük, düşünmemek kafasızlık, işitmek sağırılık, bilmemek aptallıktır. Ertesi günkü bir komünist eğilimli gazete bu yürüyüşü sanki Türk ordusu İzmir'e girmiş gibi göklere çıkararak yazmıştı.»

Aynı yazarın 27/6/1970 günlü başyazısında;

«DİSK komünistlerin elindedir. Buna hiç şüphe yok. DİSK komünistleri işçileri aldatmışlar, aldatamadıklarını zorla kalabalıkları içine katmışlardır.

Sıkıyönetim mahkemesi gerçekleri ortaya çıkaracaktır.

Sol basındaki DİSK'i korumak için yok tahrikçiler onlardan değilmişlerde, yok iktidar tarafından kalabalığa sokulmuş tahrikçilermişde gibi haberler yaymalarına ne lüzum var?

Sıkıyönetim mahkemesi üstünde tesir yapmak veya halk efkarını şaşırtmak mı?

Türk işçisi patronele ögle yemeği yiyor. Sigortası var. İlacı parasız. Ve bütün ailece. Üstelik ortalama gündeliği otuz lira. Yok yürüyüşün sebebi geçim sıkıntısı imiş de, yok sıkıntı içinde çileden çıkmışlar da... Hepsi lâf, hepsi düzen. Komünist lâfı ve düzenbazlığı!

Bir de Ecevit'e göre bütün dikta partizanları Demirel'in etrafında toplanmışlar. Uydurmanın da bir mantığı, bir yakışık alanı, bir ahlakı vardır. Uydurmanın bu derecesi ancak çılgınca ihtiraslarına kapılanlarda görülebilir.

Bu yüzden halkın yüzde doksanı Sıkıyönetimden hoşnut:

—Ahh aylarca sürse...

diyor herkes.

—Ah Ankarada da olsa...

dileği geçiyor başkent halkının yüreğinden.

Hürriyet-ve-italâf metodlarını benimseyen muhalefetler profesyonel politikacılar ve komünistlerle yobazlar dışındaki halkı demokrasiden usandırdılar!»

Aynı yazar, 9/7/1970 günkü yazısının sonunda da;

«...Halâ, 16 Haziran yürüyüşünü yaptıranlar Rusya hesabına Türkiye'nin başına geçip, ona da Çekoslovakya'nın işkencesini çektirmek isteyenler!

Vurmalı bunları! Yok etmeli bu uşakları! Fikircileri ile, edebiyatçıları ile, Profesörleri ve Doçentleri ile, sürü sebep, kahretmeli!..»

Yine Dünya Gazetesin'de 18/6/1970 günü Bedii Faik, «Zorlaya Zorlaya» adlı makalesinde;

«Hürriyetleri yüzlerine gözlerine bulaştıran ve demokratik haklarla hürriyetleri kendi hegemonyasının yerleşmesi için birer araç gibi kullanan uluslararası komünizmin buna sebep olduğu su götürmez bir gerçektir..»

Evvelki gün İstanbul'da olanlar bir işçi direnişi değildi. Düpedüz ayaklanmaydı ve bir komünist ihtilâlinin provasıydı!..»

Aynı yazar 23/8/1970 günü, «Gider Eteri...» adlı makalesinde;

«Her zaman yazdım, gene de yazıyorum, DİSK'in kızılığını önleyeceğim diye, DİSK'in içinde ve başında talimli komünistler vardır diye. Türkiye'nin bütün «işçi gücünü» Halil Tunç çapındaki bir kafanın ve vijdanın eline bırakmakta ne akıl vardır, nede çkar!.. Ama ne yazıkki olan olmuş ve Türk-İş genel sekreteri, son Sendikalar Kanununu daha bütün işlemleriyle tamam olarak gelip oturmadan, türk çalışma hayatının nasıl bir «tehditler devri»ne namzet olduğunu göstermeye başlamıştır. Hem de «kapalı kapılar ardında» cereyan ettiğini bizzat söylediği toplantılarda dahi konuşulanları tesbit etmişcesine kehanetler savurarak... Hem de Türk-İş gibi kocaman bir işçi örgütünün başında olma, delilsiz, mesnetsiz bir takım ithamları hükümetin ve iş adamlarının başlarından boşaltmaya hak verirmişcesine terbiye bozarak...

Doğrusu ya, dış politikadan, en ince finans konularına ve sosyolojiden en çapraşık iş meselelerine kadar ötmediği hiç bir dal bırakmayan bu yeni «allâme» eski bira işçisinden bu memleketin daha çok çekeceği vardır!... Bunu sizde yazın duvara!...»

SON HAVADİS GAZETESİ:

19.6.1970 günü «Sıkıyönetim» adlı başyazısında, Prof. Dr. Feridun Ergin; ' .

«...Aralarında silâhlı ve sopalı militanların da bulunduğu gruplar fabrika tahrip ederek, kan dökerek ve terör saçarak sanki bir sokak muharebesi çıkarımayı denemiştir.

DİSK, sert strateji izleyen bir sendika topluluğudur. Bu topluluğun işçiler üzerinde ağır ve bunalıtıcı baskısı vardır. Disk camiasında işçiler istemeseler bile, emirlere korkarak itaat edecek duruma getirilmişlerdir... Dökülen kan ve yapılan zarar, Türk işçisinin değil, fanatik militanların imzasını taşımaktadır.

...Disk'in tertiplediği hareket, kaba kuvvetin hukuka tecavüzü idi. Sıkıyönetim ise, meşru kuvvetin hukuku korumasıdır.

...Ancak belirtmek lâzımdırki, sıkıyönetimle beraber, herkes rahat nefes almıştır.

...6-7 Eylül olayları gibi bir tahrip salgınının ortalığı cehenneme çevireceğini düşünen sanayici, tüccar ve esnaf, tekrar güvenlik duygusuna kavuşmuştur.

...Bu sıkıyönetim, halk arasında görünür bir ferahlık uyandırmıştır.»

Aynı yazar 25/6/1970 günü, «Sendikalar tasarısı» adlı başyazısında;

«Sendikalar tasarısı geniş, tepkilere yol açmış bulunuyor.

Türk-İş ile DİSK'in birbirlerine girmeleri... Onbinlerce işçinin ayaklanması kan dökülmesi ve fabrika tahrip edilmesi... Sıkıyönetimin konulması... Pasif direniş yapılması... Tenkitler olması... Turist akımının azalması... Halkın korkuya düşmesi.

Hiç bir tasarıya Türkiye daha önce böylesine ağır bir bedel ödememiştir. Hiç bir tasarı, iktisadi ve sosyal düzende bu kadar tehlikeli bir bunalım yaratmamıştı.

...Tasarının bir işçi konfederasyonunu haklarından mahrum bırakacağından yakınmak da beyhudedir. İşçi hareketleri. 191 yıldan beri, bütün dünyada hukuktan ziyade baskı kuvvetine dayanarak geliştirilmiştir. İşçi sorunlarında tarihin çizdiği yörüngeyi hukuk teşcil etmekten başka şey yapamamıştır.

Tepkilerin geçici fakat şiddetli olmasını, devrim mahiyetinde, bir dönüm noktasına varmış bulunmamızla izah etmek lâzımdır.

Yirminci yüzyılın ikinci yarısında, fiili iktidar, Anayasaların çizdiği hukuki modeller dışına taşmış ve fonksiyonel karakter almıştır. Artık parlamentolar, ve siyasi partiler, insan kitlelerinin yaşayış koşullarını kendi bağımsız iradele-riyle tayin edememektedirler. Kanun koyucunun faaliyeti, çok defa, sosyal st-rüktürün organik tabakalarından gelecek baskılara hukukî şekil vermekten ibaret kalmaktadır.

Günümüzün toplumunda, fonksiyonel iktidarı elinde tutan ve sosyal strük-türün organik tabakaları üzerinde hakimiyet kuran baskı gruplarının ön pla-nında, sendikalar yer almaktadır.

Siyasi iktidar rejimlerinin orta çağdan bu yana kaydettikleri inkişaf lar ile sendikacılık hareketinin akım mecrası arasında, göze çarpar benzerlikler var-dır. Siyasi iktidar rejimleri, feodaliteden merkezi idare sistemlerine ve oradan demokrasiye geçmişlerdir. Sendikacılıkta, dağınık yahut feodal diyebileceğimiz bir görüntü içinde ilk gelişme merhalelerini tamamlamış ve bu ilk gelişme merhalelerinin mücadeleleri bir çok ülkelerde merkezi örgütlenme eğilimlerinin galabesiyle sonuçlanmıştır. İleride sosyal strüktürden gelecek diğer baskı grup-larının mukavemetiyle sendikacılık iktidarın sınırlanması ve sistemin mer-kezi bir örgüt çerçevesinde gittikçe demokratlaşması beklenebilir.

Türk kanun vazı, sendikalar tasarısını kanunlaştırmakla, bir gelişme so-nunda husule gelecek durumu ani bir müdahale neticesinde gerçekleştirmek yolunu tutmuştur. Tasarının espirisi, tarihin çizdiği gelişme yörüngesine ve yö-nüne uygundur.

Tepkilerin şiddetli olması, tedrici gelişmelerle varılacak hedefin ani şekilde gerçekleştirilmek istenmesinden ileri gelmektedir. Memleketin sosyal yapısı bu suretle, yıllarca çekilebilecek gelişme sancılarında kısa bir kriz pahasına kur-tarılmış olacaktır. Eğer Anayasa Mahkemesi kanunu iptal etmezse...»

Aynı Gazetenin 18/6/1970 günü, «Fikir Meydanı» nütununda «Sendikacılığımız İdeolojik Saplantılara Karşıdır» adlı yazısında Sedat Ağralı;

«Doktrinlerden medet ummak realitelere sırt çevirmek ülkeleri karanlıkla-ra götürür. Artık bu dünyada bu tip düşünce tarzı bile tarihe karışmıştır. De-mokratik rejimi benimsemiş ülkelerde sınıf sivrilikleri çatışmaları sendikalar, sosyal kuruluşların varlıkları ile giderilmiştir. Türk işçisi ve sendikacılığı hiç bir zaman aşırı ideolojik saplantılara itibar etmemiştir...»

Bu Gazete'nin 19/6/1970 günlü sayısında; «Bir bakıma» köşesinde, Orhan Seyfi Orhon «Sıkıyönetim» adlı makalesinde;

«1908 den beri ilk defa Sıkıyönetime: —Hoş geldin! diyorum. Sıkıyönetim komutanı Orgeneral Kemal Atalay'ı selamlıyorum.

—Paşam, inşallah bir aylık Sıkıyönetim idareniz bu nıfakın kökünü kurut-mak için göstereceğiniz başarıdan dolayı Anayasa gereğince üç ay daha uzatı-lır. Bütün milletçe tam bir huzura kavuşuruz!.

Vatansever Türk işçisinden, üniversitelerde çalışmak isteyen öğrencilere kadar herkes size teşekkür eder, analarının babalarının hayır dualarını alırsı-nız.

Çalışıp rahat yaşamak isteyen işçiler mutlu olurlar. Ecevit'in partisini ihti-lalle iktidara getirmek için Lenin'in sloganlarını kullanan nutuklarından kur-tulurlar.

Komünist ajanlarını toprak altı çalışmalarında bulup çıkarırsınız. Gizli ta-limatları, plânları, paraları, silâhları, sabotajları meydana koyarsınız.

Üniversitelerinizin öğrenci yurtlarını molotof kokteyleriyle, dinamitlerle,

tabancalarla, bıçaklarla, her türlü tahrip vasıtalarıyla dolduranları yakalarınız. İnşallah Yakup Baştımara'nın o gizli komünist partisi teşkilatını yok eder. ajanlarını birer birer yakalayıp deliğe tıkar, bu rejimi tehlikeden kurtarırsınız.

Allah yardımcınız olsun paşam!

...Sıkıyönetimin ilanını duyunca bayram olmuş gibi sevindim...

—Hoş geldin Sıkıyönetim. Senin vatansever disiplinine ihtiyacımız var diyorum!

Neydi, salı günkü o yürüyüş? Anayasanın gösterdiği saldırganlıktan, silâhsız yürüyüş bu mudur? Bir kanunda değişiklik yapıldığı için Anayasa hukuku içinde protesto böyle mi olur?

Solcu DİSK'in tahrik ettiği işçiler ayaklanmış kendilerinden olmayanları da sürükleyerek bir ihtilâl denemesi yapmışlardır.

...Zabıta... ordu ihtiyatlı davranmış zırhlı birlikler, tanklar, askeri uçaklar, helikopterler yürüyüşü takip etmiş... Köprüler açılmış saldırganların Taksim'de birleşip bir kanlı ihtilâl günü yaratmasına meydan verilmemiştir.

...Yapılan tecavüzlerin, tahriklerin ise haddi, hesabı yoktur. Kaç milyon çalışma saati kaybedilmiştir? Bunun zararı ne kadar tutmuştur? O gün felce uğrayan iktisadi hayatımız için bu saldırganlığın zararı ne kadar olmuştur?

Bunun hesabı yoktur!

İstanbul'da Babıali'ye hücum edilmiştir. Çapulcular devleti zaptetmek istemişlerdir.

Yıllardan beri böyle bir günü bekleyenlerin bu rejimi yıkmak için bir «muvakkat hükümet kurmak» istemediklerini iddia edebilir misiniz?

Onun için bütün gönlümle; «Sıkıyönetim idaresi, onun başında bulunan Birinci Ordu Kumandanımız Orgeneral Sayın Kemâl Atalay, hoş geldiniz, başımızda yeriniz var, Allah yardımcınız olsun! «diyorum».

BİZİM ANADOLU GAZETESİ:

23/6/1970 günü, «Mücadele» köşesinde, İlhan Darendelioglu, «TÜRK-İŞ ve DİSK» adlı makalesinde;

«İstanbul ve İzmit'te masum Türk işçisini, çalıştığı müesseseyi tahribe teşvik eden, sokağa dökken DİSK adlı teşekkülün gerçek suratındaki maske açılmış, bunların nelere tevessül edebilecekleri, bir kere daha anlaşılmıştır.

Türkiyemizde yıllardır, her çeşit kanunsuzluğa sebep olanlar, işgal ve boykotlarla milletimizin huzurunu bozanlar, DİSK gibi solu ve sosyalizmi benimsemiş olan teşekkül ve kafalar olmuştur.

...Hükümetimiz sadece Türk-İş'e bağlı sendikaların parlamentodaki temsilcilerine itiba etti. Sadece onların söylediklerine kulak verdi. Türk-İş ve DİSK'in dışında kurulmuş gerçekten namuslu vatansever sendikalarımızı hesaba almadığı gibi, tek temsilcisini de dinlemedi.

«Sokağa dökülen işçilerimizin de DİSK'e bağlı işçiler olduğunu düşünmek de bir başka ahlaklıktır. Yürüyenlerin, fabrikaları terk edenlerin büyük çoğunluğu Türk-İş'e bağlı işçilerimizdir...»

BUGÜN GAZETESİ:

27/6/1970 günü «Günlük» köşesinde, «Son Hadiseler» adlı başmakalesinde Mehmet Şevket Eygi;

«...Asıl maksatları sırtıyordu: Türkiye'de bir bolşevik ihtilâli yapmak.

...Bugünkü buhranın «endirekt» olarak en büyük mes'ulü Süleyman Demirel'dir.

...Demirel, Dr. Faruk Sukan gibi uyanık ve dirayetli bir Dahiliye Vekilini

harcamamış olsaydı, belki de işler bu dereceye çığından çıkmazdı. Faruk bey komünist fesat yuvalarını devamlı bir kontrol altında tutar ve kusursuz bir haberalma servisini bizzat idare ederek yılan yavrusunu henüz yumurtada iken ezmesini bilirdi.

...Sorumlular şunlardır:

- 1) İşçilerin sırtından lordlar gibi yaşayan bir takım sendika ağaları,
- 2) Fabrikalara giderek işçileri aldatan kışkırtan ve karışıklık çıkaran üniversiteli haşarat,
- 3) Bu haşaratı yetiştiren kara cüppeli mel'un profesörler.
- 4) Fesatçı gazeteler,
- 5) Sovyet Sefareti,
- 6) Kargaşalıktan medet uman politika düzenbazları,
- 7) Hadiseleri kontrol edemiyen aciz iktidar.»

BABIALİDE SABAH GAZETESİ:

25/6/1970 günü «Merak» köşesinde, Münevver Ayaşlı «Kim Bu Menfur Eller?» adlı makalesinde;

«Halâ geçen 16 Haziran salı gününün tesiri altındayım...

...Kim bu menfi eller... bir anda ortalığı yakıp yıkan, memleket millet huzurunu kaçıran lanetlenmiş kimseler?

...Bu vahim hadiselerde suçlu malum Moskova ve onun memleketimizde beşinci kolu vazifesini gören kimseler.

Ama sadece bunlar mı? Ankaralı en tüccar ve sanayicilerimizden sayın Vehbi Koç ve Isparta'nın muteber kimselerinden olan sayın Şevket Demirel diğer fabrika veya şirketlerinin isimlerini bilmediğim için sizlere hitap ediyorum:

—Hiç şüphem yokki işçilerimizin ücretlerini, yemeklerini, hatta doktor ve ilaç paralarını eksiksiz ve yüksünmeden veriyorsunuzdur. Lâkin işçilerimizin manevi cephesini hiç düşündünüz mü? Onlar yalnız sizin işçiniz değil, aynı zamanda manevi evlatlarınız.

Sizin fabrikalar dahil, ben eminimki hiç bir fabrikada mescit yok... Cuma namazı için kırdaki bayırdaki fabrikadan işçi cumaya nereye gider? ...İşçilerimize vaaz dinletmek lâzım değil mi?

Mesçit yokta konferans salonu mu var? Bir kaç ayda bir muhterem Şule Yüksel Şenler'i ve muhterem Zeynep Müntena Polat'ın konferanslarını dinletmek için aklınıza gelmedi mi?

...Bayramda işçilerinizin evlerine, çocuklarına şeker ve kurban eti gönderiyor musunuz? Bu kazançlarınızın zekâtını tam olarak ödeyebiliyor musunuz?

Ya beyler, başta komünizmle Mücadele Derneği, basın, yani sağ basın, işçi kardeşlerimizle kâfi derecede alakadar oluyor musunuz? Kafi derecede değil, hiç alakadar olmuyoruz. Meselâ, bu kadar ağır bir tepkiye vesile olan kanunu açıklayan, anlatan bir yazı çıkmış mıdır gazetelerimizde? İtiraf edeyim ki benim böyle bir kanundan haberim bile yoktu. Şayet bu kanunu anlatan, açıklayan yazılar okumuş olsaydılar, ben Türk milletinin, Türk işçisinin aklı seliminden ve kalbi seliminden o kadar eminim ki, Türk işçisini bu kadar kolay kandırmazlar, tahrik ve teşvikle sokaklara dökemezlerdi, ya siz «Komünizmle Mücadele Derneği», fabrikalarımızda ne gibi bir faaliyet oldu şimdiye kadar... yazık yazık fabrikalar muhitini tamamiyle boş bırakmışız, şeytanlar top oynuyor içinde.

Haftalık ve Aylık Basın'dan örnekler ve bir broşür

O dönemde bugünkü gibi dağınık bir durumda bulunan sol fraksiyonlar haftalık ve aylık bazı dergiler etrafından guruplaşmışlardı. Bunlardan yalnız EMEK dergisi bir partinin (TİP) yayın organı durumundaydı. Diğerleri'nin bağlı oldukları bir parti yoktu.. Buna rağmen her biri kendini işçi sınıfının partisi sayıyor ve değerini böyle olmamakla suçluyordu. Solun bu dağınık yayın organları 15-16 Haziran olaylarını çok değişik biçimlerle yorumladılar ve değerlendirmeye çalıştılar. Hepsini buraya almamız imkânsız. Biz sadece EMEK dergisi ile ANT sosyalist Teori ve Eylem Dergisi, AY-DINLIK Sosyalist Dergi (kırmızı) ile Haftalık DEVRİM Gazetesinde bu konuda yayınlanan bazı yazıları örnek almakla yetindik. Proleter Devrimci AYDINLIK (mavi) dergisinin haftalık yayın organı İşçi-Köylü Gazetesi tarafından bastırılan «15-16 Haziran Yolunda İLERİ» adlı büroşüründe bu fraksiyon'un olaylar konusundaki görüşlerini yansıttığı için kitaba aldık. Sol'un bu değişik fraksiyonlarının olaylar hakkındaki görüş ve düşüncelerini kendi yazılarından görelim;

EMEK Dergisi, Temmuz 1970 Sy: 2, Sayfa 1-9.

YAŞASIN İŞÇİ SINIFI

Ülkemizde'ki ilerici gelişmelerden devamlı olarak hoşnutsuzluk duyan ve bu gelişmeleri bastırmak için bütün fırsatları kullanan burjuvazi ve onun iktidarı bir süreden beri bu yolda ki çabalarına hız vermişti. Öğrenci hareketlerine karşı kullanılan şiddet usulleri, doğu anadoludaki faşist terör ve baskı uygulaması, üniversite özerkliğini yok etmek için girişilen teşebbüsler ve işçi-emekçi yığınların uyanmasını önlemeye yönelik olarak alınan tedbirler bu yolda'ki çabaların bir bölümüdür. Bu baskılar söz gelimi Karabük'e «Sömürücüye Yumruk» gazetesini dağıtmaya giden arkadaşlarımızı daha otobüsten iner inmez tutuklamaya kadar uzanarak tamamen kanun ve anayasa dışı bir nitelik kazanmıştır. EMEK gelişin bu baskı ve terör hareketini sürekli olarak okuyucularına iletmiş, bunların faşist bir yönetime gitmenin basamakları olduğunu belirtmiş ve bütün ilericileri tüm demokratik güçleri faşizmin gittikçe kolaylaşan karanlığına karşı mücadeleye çağırmıştır.

Ne var ki, faşizmi kurma yolundaki çabalar bu kadarla kalmadı. Söylendiğine göre Cumhurbaşkanlığı katında yapılan çeşitli görüşmelerde, faşist yönetimin bir çok şekilleri politikacılar tarafından ortaya atıldı ve konuşuldu.

Ancak, faşist bir düzen kurmanın en önemli adımı işçi sınıfını, iktidarın kontrolü altındaki sendikalara zorunlu olarak bağlı kılacak ve böylece bu güne kadar kazanılmış hakları bir kalemde yok edecek olan, (274 ve 275 sayılı kanunlara değişiklik getiren) tasarıların meclislere verilmesi ile atıldı.

Sendikalar ve toplu sözleşme ve grev kanunlarını değiştirmek için meclise tasarılar getirilmesinin altında hangi sebepler yatmaktadır? bunu şöylece özetleyebiliriz:

Burjuvazi uzunca bir süreden beri ülkedeki ilerici gelişmelerden ve özellik-

le işçi hareketlerinden hoşnutsuzdur. İşçi haklarının tanınmasından ve kullanılır hale gelmesinden şikayetçidir. Patronlara göre Türkiye'de hızlı kalkınma olmayışının, sermaye birikiminin istenilen süratle sağlanamayışının temel nedeni işçilere verilmiş olan toplu sözleşme ve grev haklarıdır. Bu sebeple duruma mutlaka bir çare bulunmalı, işçi mücadelesi kontrol altına alınmalıdır. Burjuvazinin işçilerin demokratik hakları konusundaki kesin görüşü budur. Ve bu bir süreden beri açıkça ifade edilmekte ve yazılmaktadır.

Ancak, işçi mücadelesini açıkça ve toptan baskı altına alamıyacağını bilen burjuvazi bunun için dolambaçlı yollar denemek kararını vermiştir. Sendikaları kapatıp, toplu sözleşme ve grev haklarını kanun dışı etmek bu gün Türkiye'de mümkün değildir. Fakat bunu, sendikaların tümünü sarı sendika haline getirerek fiilen başarmak imkanı vardır. Bu iş için ise TÜRK-İŞ biçilmiş kaftandır. TÜRK-İŞ'in ihanet çizgisindeki yöneticileri böyle bir göreve kendileri de hi-maye edeceği için seve seve kabul edeceklerdir.

Aslında TÜRK-İŞ kof bir kuruluştur. Kendisine bağlı sendikalara Türkiye'deki sendikalı işçilerin büyük çoğunluğu üyedir, ama bu büyük bir anlam ifade etmemektedir. Çünkü TÜRK-İŞ'in ayağının altındaki toprak devamlı olarak kaymaktadır. Özellikle Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonuna bağlı sendikaların yaptıkları toplu sözleşmelerle işçilere sağladıkları faydalar, TÜRK-İŞ'e bağlı sendikaların sağladıklarıyla kıyaslanamayacak kadar yüksektir. Üstelik DİSK bunu ekonomik mücadeleyle siyasi mücadeleyi bir arada yürüterek başarmıştır. TÜRK-İŞ bir çok grevde işçilerin karşısında yer almış, işçilerin hem de kendisine bağlı sendikalara üye olan işçilerin bir çok direnme hareketini desteklememiş, onları yalnız bırakmıştır. TÜRK-İŞ işçiden uzaktır. Ve işçi bunu karşılaştırma yapabileceği her yerde görmektedir. Zaten bunca baskıya rağmen DİSK'in yıkılmayıp gelişmesinin temel nedeni de budur. TÜRK-İŞ, işçi sınıfı mücadelesini bölücü bir rol oynamakta ve temel çıkarları bir ve aynı olan işçileri kâmplara ayırmaktadır. Hak mücadelesinde işçileri birbirine düşman hale getirmekte, birbirlerinin karşısına çıkarmaktadır. Olmazsa TÜRK-İŞ'e bağlı sendikalar bir çok yerde görüldüğü gibi iktidarla el ele vererek hukukî hileler düzenlemektedir. TÜRK-İŞ işçileri düşman kâmplara ayırım politikasını son büyük işçi direnişi sırasında da belli etmiştir. TÜRK-İŞ liderleri haklarını çiğnetmemek için yürüyen işçilerin karşısına TÜRK-İŞ'e bağlı sendikalara üye işçileri çıkarmak tehdidini savurmuşlardır. Fakat bu tehdit havada kalmış ve TÜRK-İŞ'in kofluğunu bir kere daha göstermiştir. Çünkü direnişe katılan 70.000 işçinin 30.000'i TÜRK-İŞ'e bağlı sendikaların üyesi olan işçilerdir.

Evet, bütçe gelirlerinin yarısını burjuvazinin ve emperyalizmin yardımlarından elde eden TÜRK-İŞ kaygan bir zemin üzerinde hızla yıkılışa gitmektedir. Bunu TÜRK-İŞ liderleri ve hakim sınıfların temsilcisi iktidar çok iyi bilmektedir. TÜRK-İŞ'in düşüşünün Devrimci sendikacılığın güç kazanması anlamına geleceği de sömürücüler ve uşakları tarafından bilinmektedir.

İşte gelişen işçi mücadelesi karşısında bir çare arayan burjuva iktidarı ve muhalefeti, 274 ve 275 sayılı kanunlar da değişiklik yapmayı düşünmüştür. Aşağıda ayrıntılı olarak göreceğiniz gibi değişikliklerin bir tek amacı vardır: Türkiye'de sendikacılığı uydu sendikacılık, sarı sendikacılık haline getirmek ve bu alanda sarı sendikacıların tekeli kurmak. Böylece, işçiler, kağıt üzerinde tanınmış olsalar bile kanuni hakları kullanamaz hale getirileceklerdi. Hesap budur.

Bu adımın gerçekleşmesi demek, aslında faşist tedbirlerin, faşist bir yönetim için gerekli tedbirlerin esas itibarıyla gerçekleşmiş olması demektir. Bunun-

la iktidar faşizmi yerleştirmenin en önemli adımlarından birini daha atmış olacaktır.

274 ve 275 sayılı kanunlardaki değişiklik isteğinin gerekçesini Çalışma Bakanı açıkça ifade etmiştir. «İhtilâlcî sendikaları kapatmak». TÜRK-İŞ liderlerinin geveledikleri bütün öteki gerekçeler aslında işin süsüdür. Amaç, sarı sendikalar dışındaki sendikaları yaşatmamak.

SENDİKALAR KANUNUNUN GETİRDİKLERİ :

İktidar-muhalefet ve Türk-İş elele vererek sadece ve sadece, Hitler Almanyasında, Mussolini İtalyasında görülebilecek cinsten bir sendikalar kanunu getirmişlerdir.

Bu kanunun özellikle 9. maddesi yalnız anayasaya değil, insan haklarına, uluslararası sözleşmelere de aykırıdır.

Tasarının kanunlaşması ile sendika kurma hakkı fiilen rafa kaldırılacaktır. Tasarıya göre bir işçi federasyonu kurabilmek için aynı iş kolundaki sendikalardan en az ikisinin bir araya gelmesi ve o iş kolunda Türkiyede çalışan işçilerin en az üçte birini teşkil etmesi gerekmektedir. İşçi konfederasyonu kurmak ise, Türkiye çapında faaliyette bulunan sendikalardan veya işçi federasyonlarından en az iki sendikanın veya federasyonun bir araya gelmesi ve Türkiyedeki bütün sendikalı işçilerin üçte birinin bu sendika veya federasyonlarda üye olarak toplamış olmaları şartına bağlanmaktadır.

Bununla, anayasanın 46. maddesi ihlal edilmektedir. 46. maddede «Çalışanlarla işverenler, önceden izin almaksızın sendikalar ve sendika birlikleri kurma, bunlara serbestçe üye olma ve üyelikten ayrılma hakkına sahiptirler». denmektedir. Tasarı «Sendika birlikleri kurma» hakkını temelden sarsmakta, teorik olarak bir imkan bıraksa bile, pratikte bu hakkı ortadan kaldırmaktadır.

Tasarının bu maddesi Genel hukuk ilkelerine de aykırıdır. Kazanılmış hakları ihlal etmektedir. Tasarı, kazanılmış hakları saklı tutacak hiç bir hüküm getirmemiştir. Hukukun bu en temel ilkesi böylece çiğnenmiş olmaktadır.

Kaldiki sorunu sadece bir hukuk sorunu değildir. Devrimci, İlerici sendikaların hiç bir zaman tüm sendikalı işçilerin bir bölü üçünü geçmemesi kolayca sağlanabilir. Bu gün sendikalar arası rekabet yüzünden bir iş kolunda toplu sözleşme yetkisi elde etmek isteyen sendikaların Çalışma müdürlüklerine bildirdikleri kayıtlı üye toplamı, çoğu zaman o iş kolundaki işçi sayısının iki katını geçmektedir. Çünkü kanun, sendikaların bildirimini geçerli saymayı gerektiren bir sistemi kabul etmemiştir. Şimdi yeni bir federasyon veya konfederasyon kurulmak istendiğinde aynı işlemler tekrarlanacak, iş kolunda veya tüm sendikalarda kayıtlı sendikalı üye sayısı durmadan artacak (!) ve yeni kuruluş eğer ilerici nitelikte ise hiç bir zaman bir bölü üç şartını gerçekleştiremeyeceği için kurulamayacaktır.

Tasarı, ayrıca noterle istifa usulünü getirmektedir. Buna göre bir sendikadan istifade edebilmek için, işçilerin tek tek notere giderek istifa etmeleri gerekmektedir. Noterde topluca istifa etmek bile yasaklanmıştır. Bu, anayasadaki sendikalardan «serbestçe ayrılma hakkı»nı ortadan kaldırmak demektir.

Kaldiki noterle istifa usulü bir başka bakımdan da geçersizdir. Bilindiği gibi sendikalar üye yazarken beş adet «giriş bildirimi» doldutmakta ve bunlardan yalnız bir tanesine tarih atmaktadırlar. Böylece notere gidip istifa eden işçi bir iki gün sonraki bir tarihle yeniden aynı sendikaya kaydolmuş gözükebilecektir.

Yalnızca tasarının bu iki hükmü bütün işçi haklarını kökünden silip süpürmeye, tasarıya anti-demokratik, faşist bir nitelik kazandırmaya yeterlidir.

Bununla işçilerin grev hakkı yalnızca iktidarın tavsiye ettiği sendikaların kullanabileceği bir hak haline gelmekte, işçilerin yasal ekonomik mücadeleleri sarı sendikaların tekeline bırakılmakta, işçi mücadelesi tam bir kontrol altına alınmaktadır. İşçilerde bunun farkındadırlar. Nitekim Abdi İpekçi'nin röportaj yaptığı bir işçi durumu şöyle anlatmaktadır: «Bu şimdi yapılan kanunla, bir sendika tanıyorlar. O sendika ile toplu sözleşme yapmaya mecbursun. Artık senin hakkın alınmıyor... O sendikanın aldığı hakkı veyahutta istediği yolda gitmeye mecbur oluyorsun. Onun için bizim için zararlı. Biz, şimdi sendika en ufak bir hata yaptığı zaman, hemen biz başka bir sendikaya müracaat ediyoruz. Özgürlük var, sendika değiştirme özgürlüğü olduğu için. Bunu kaldırdın mı dretme hakkım gidiyor.» (Milliyet 22 Haziran 1970)

Tasarının anayasaya aykırı olduğu noktasında bütün bilim adamları birleşmektedirler: Doç. Dr. Nusret Ekin'e göre:

«(1) Anayasanın 46. maddesi konfederasyonlar dahil, bütün sendikaların serbestçe kurulmalarını ve demokratik esaslara göre çalışmaları ve işletmelerini teminata bağlamıştır. Tasarı bu bakımdan anayasanın temel ilkesini ve getirdiği teminatı bertaraf etmektedir.

(2) Kazanılmış hakları da tasarı ihlal eder mahiyettedir. Gerçi, hukukun genellikle kabul edilen kuralına göre kanunlar makale şamil olmaz, önceye işlemez. Yürürlüğe girdikten sonraki durumlar için uygulanır. Fakat yine prosedürlere ve uygulamaya göre kanunda kazanılmış hakları saklı tutacak istisnai hükümler sevk edilmiş olmadıkça bu kural işlemez bir duruma gelmektedir. Kamu oyunun ve ilgililerin kaygısı bu bakımdan da haklı görülme gerekir.

(3) Sendika özgürlüğünün temel ilkelerinden birisi de sendikalara girmenin de çıkmanın da aynı ölçüde korunmuş olmasıdır. Bir imza ile girilen yerden ancak noter senedi ile çıkılabilmesi dengeli değildir.

(4) Uluslararası sendikalara katılma açısından da, eski tasarı sendikalara bu imkânları verirken, yeni tasarı bunu sadece en çok üyeyi temsil eden konfederasyona veya ona bağlı sendikalara inhisar ettirmiştir. Bu savunulmaz. Tasarının esas problemleri ise 9. Maddeden doğmaktadır. Bu madde, sendika ve konfederasyon kurmayı kısıtlayan bu madde, bir çok noktalardan sendika hürriyetine ters düşmektedir.» (Milliyet 21 Haziran 1970)

Prf. Dr. Orhan Tuna'ya göre bu tasarı ile kanun himayesinde, bir konfederasyon tasfiye edilmekte, kanun zoru ile tekel yaratılmaktadır.

«Batı ülkelerinin çoğunda müteaddit işçi federasyon ve konfederasyonları vardır. Ancak, bu işçi sendikalarının hiç birisi, kanunların arkasına sığınmak suretiyle diğerlerini faaliyetten alıkoymak, adeta onların ocağına «incir dikmek» yolunu ve şikkini düşünmemiştir. Sırf kanunların himayesinde güçlü sendika yaratmak fikri hiçbir zaman bir işçi hareketini temsil etmez ve bu manaya gelmez. Bu takdirde bir memlekette işçi hareketinden bahsetmek zor, hatta imkânsızdır.

Şimdi, bizde kanun zoru ve yoluyla yapılmak istenen şey, mevcut konfederasyonlardan sadece birini fiili, hatta kanuni monopel bir statüye ulaştırmaktan ibarettir. Bu durumu üyesi olduğumuz Milletler Arası Çalışma Teşkilâtı, Birleşmiş Milletler Camiası, hatta sendikalarımızın üyesi bulundukları Milletler Arası Federasyon ve Konfederasyonlarca hiç te hoş karşılanmıyacağı meydandadır.

Nitekim 87 sayılı sözleşmenin 11. maddesi hükmü şöyledir:

«Bu sözleşmenin yürürlükte olduğu bütün Milletlerarası Çalışma Teşkilâtı

Üyeleri, işçi ve işverenlerin teşkilatlanma hakkını serbestçe tatbik edebilmeleri için gerekli bütün tedbirleri alacaklardır.»

Devir Türk sendikalarının memleketimizde de demokratik manada gerçek bir işçi hareketini yaratabilmelerini istemektedir. Esefle söylemek lazım gelirse, bugüne kadar batılı manada bir işçi hareketinin doğup geyişmesi bizde kabil olmamış; sendikalarımız organik durumlardan değil, devamlı surette mekanik usulü ve vasıtalarla varlıklarını korumak ve güçlendirmek çarelerini aramışlardır. Kanun yoluyla ve mevzuatın himayesinde bir işçi istihlak kooperatifçiliği yaratma gayretleride, bunun son misallerinden sadece birini teşkil etmektedir. Bunun emsali de batı memleketlerinin hiç birinde görülmemiştir.

Diğer taraftan bu tasarıda yer alan hükümler, Türkiye Cumhuriyeti Hükümetininde kabul ettiği 98 sayılı sözleşme hükümlerinde, insan hakları beyannamesinde aykırıdır. Hülasa, Milli Ve Milletlerarası mevzuat, müesseseler ve milletlerarası yerleşmiş normlar bakımından tasarı hükümleri hiç bir zaman kabule şayan değildir.

Bu itibarla, bunca mücadeleden sonra (ki bu mücadeleyi memleketimizde esas itibariyle aydınlar zümresi yapmıştır ve yürütmüştür.) Totaliter ve Otorite rejimlerdeki meslek teşekküllerine yaklaşan bir düzenin getirilmek istenmesi hiç bir zaman doğru değildir ve tasvip edilemez. (Milliyet 21 Haziran 1970)

Prf. Cahit Talas ise, bu konuda çok daha kesindir.

«274 sayılı sendikalar kanununu değiştirmek amacı ile getirilen tasarı tümü ile demokratik ülkelerde şimdiye kadar görülmemiş ölçüde sendika hakkını kısıtlayan bir tasarıdır. Türk toplumu anayasamızın ön gördüğü üzere bir çok bakımdan puluralist bir toplumdur. Yani ayrı ayrı sendikalar, partiler, aynı amaçları güden insanların ayrı dernekler kurması mümkün. Bunların hiç birinde belli bir sayı şartı aranmadığı halde sendikalarda aranması, sendika özgürlüğü ile tamamiyle bağdaşmazlık halindedir. Bu tasarı adeta, demokratik olmayan ülkelerde revaç bulan üniter sendikacılığı teşvik edici niteliktedir. Bu yüzden anayasaya aykırı bir kanundur ve 1947-1963 dönemi içinde Türk Sendikacılık hareketini düzenleyen Birinci Sendikalar Kanunundan da geri bir anlayışı yansıtmaktadır. Asıl üzücü olan durumlardan birisi de bu tasarinın bazı sendikalar ve sendikacılar tarafından tasvip görmüş olmasıdır.» (Devrim 23 Haziran 1970)

Ankara üniversitesi Siyasal Bilgiler ve Hukuk Fakülteleri Öğretim üyelerinden; 12 Profesör, 12 Doçent ve 38 Asistan bir bildiri yayınlayarak tasarinın getirmek istediği değişikliklerin anayasanın sağladığı sendika özgürlüğünün temellerini sarsıcı ve esasında, çalışan kitlelerin tümünün ekonomik ve sosyal gelişme yollarını tıkayıcı nitelikte olduğunu belirtmişler ve şöyle demişlerdir:

«Getirilmek istenilen değişiklikler Sendika kurma hakkını önemli ölçüde kısıtlamakta, işçilerin, istedikleri sendikaya üye olma hak ve özgürlüğünü ortadan kaldırmakta, siyasal iktidarın çıkar ve görüşlerine tesir düşen sendikaların güdümlü sendikal örgütler aracılığı ile baskı altında tutulmalarına imkan hazırlamakta.. grev ve toplu sözleşme haklarını işlemez duruma getirmektedir.»

Bildiride ayrıca, tasarı ile, anayasanın temel felsefesi ile bağdaşmayan bir sendikal düzen kurulmak istendiği belirtilmiştir.

Tasarı Türk-İş liderlerinin belirttiği gibi güçlü sendikalar değil, güdümlü sendikalar yaratmak içindir. Son direnişin de gösterdiği gibi, iktidar Türk-İş gibi kof kuruluşları ayakta tutmak gerçekten güçlü sendikaları yok etmek amaçındadır Güçlü sendika, üyelerinin mücadelesi ile kazanılmış olan, bütün baskılara rağmen varlığını koruyan ve geliştiren sendikadır.

Bugün yürürlükte bulunan kanunlar işçi mücadelesinin gelişme seviyesinin çok gerisinde kalmışken bu kanunların da çok gerisinde hükümlerle donanmış

bir tasarıyı kanunlaştırmaya çalışmak, iktidarın destekçisi muhalefetin ve Türk-İş'in aczini göstermektedir. Yürürlükteki 274 ve 275 sayılı kanunlar gerçekte, işçi mücadelesinin önünde bir engel durumunda olan antidemokratik maddelerle dolu olan kanunlardır. Bu kanunların hükümleri bile burjuvazi tarafından dürüstlikle uygulanmamakta ve Devrimci sendikalar aleyhine bin bir dolap döndürülmektedir. İşçiler, bu dalaverelere, işgallerle, boykotlarla cevap vermişler ve dalavereler sayesinde şekli hukuk açısından haklı çıkan sarı sendikalar aciz içine düşmüşlerdir. Bu durum, bir çok yerde patronları şekli hukuki duruma bakmadan Devrimci sendikalarla toplu sözleşme yapmak durumunda bırakmıştır. Böylece kendi yaptığı kanunlara karşı hileye başvuran burjuvazi, işçilerin bilinçli direnişleri karşısında bir yerde dize gelmiş, gerçek duruma boyun eğmiştir.

BURJUVA POLİTİKACILARI UYARILMIŞTIR

Büyük direniş öncesi günlerde DISK liderleri yukarıdaki gerçekleri burjuva politikacılarına anlatmışlar, onları uyarmaya çalışmışlardır. Ana muhalefet partisi lideri ile, Cumhurbaşkanı ile görüşmüşlerdir. Fakat DISK yöneticilerinin uyarıları dikkate alınmamıştır.

İşçiler bunun üzerine direnişe karar vermişlerdir.

Direnişten sonra işçilerin haklılığını anlayan (!) bazı çevreler, ama diyorlar normal yollar kullanılmalı, söz gelimi kanunun çıkması beklenmeli ondan sonra anayasa mahkemesine baş vurulmalıydı bu yüzeysel bir bakışla hak verebilecek bir görüştür.

Önce buna işçiler ne diyor bakalım: «...Anayasa mahkemesi belki reddeder, belki kabul eder. Şayet kabul ederse, imkanı yok hiç bir şey değiştiremeyiz...»

Gerçekten anayasa mahkemesinin kabulüde bir ihtimaldir ve işten geçmeden bu düşünülmalıdır.

Fakat bugüne kadarki çizgisi ile anayasa mahkemesinin böyle bir kanunu anayasaya uygun bulmaması gerçeğe daha yakın bir ihtimaldir. Hatta, yüksek mahkemenin bu kanunu iptal etmesi muhakkaktır. Prof. Orhan Tuna bu konudaki görüşlerini şöyle belirtmektedir: «Tasarı kanunlaştığı takdirde anayasa mahkemesinin kanaatime göre bu kanunu iptal etmesi ihtimali son derece kuvvetlidir.»

Bu ihtimalin gerçeğe en yakın ihtimal olduğunu iktidarda bilmektedir. Nitekim Demirelde olaylardan sonra verdiği demeçte kanunun anayasaya aykırılığı hususunda anayasa mahkemesinin karar vereceğini, «parlamento kanun çıkaracak, bu kanunlar anayasaya aykırı ise anayasa mahkemesi var» diyerek belirtmiştir.

Anayasa mahkemesinin bir iki yıl sonra vereceği iptal kararı iktidarın ve Türk-İş'in umurunda değildir. Çünkü bu süre içinde atı alan Üsküdar'ı geçmiş olacaktır. Devrimci sendikalar iptal kararı çıkana kadar yıkılacaklardır. Üyelerini kaybedeceklerdir, gelirlerini kaybedeceklerdir, kadroları dağılacaktır. Haklıyı tutar gözükerek anayasa mahkemesine baş vurulmasını salık verenlerin bu gerçeği gözden uzak tutmamaları gerekir. İşçi direnişi, bu nedenle, «normal yolların» aşındırılmasını beklemeden anayasaya aykırılığın ve haksızlığın üzerine dikkatleri çekmek amacı ile başlamıştır. Haklıdır, yerindedir.

BÜYÜK DİRENİŞ BAŞLIYOR

İşçiler, anayasal haklarının çiğnenmesine engel olmak, bir daha çok uzun sürede ve güç bir şekilde elde edebilecekleri mücadele imkanlarını yitirmemek, bütün Türkiye halkının üzerine çökmekte olan faşizmin karanlığını yıkmak ve

olayın farkında olmayan kamu oyunu uyarmak için direnişe geçtiler. 119 fabrikanın 70.000 işçisi yollara döküldüler, İzmit'ten İstanbul'a doğru görkemli ve vakûr bir yürüyüş başladı. Cumhuriyet tarihinin en büyük ve en anlamlı yürüyüşü başladı. DİSK Genel Başkanı Türkler'e göre direnişin amacı, işçilerin ellerinden alınmakta olan sendika seçme, toplu sözleşme ve grev yapma haklarını korumaktır... İşçiler haklarını şimdi koruyorlarsa yarın her şeylerini kaybedeceklerine inandıklarındandır.»

Bu konuda işçiler Türkler'i doğruluyor; İpekçi'nin röportaj yaptığı işçi bu hususu şöyle ifade ediyor: «İşçi çok kötü duruma düşecek zannedersem. Zannedersem değil de düşecek yani. Bu tatbik edilirse.»

Haklarını korumak amacıyla yürüyüşe başlayan ve sorunlarını kamu oyuna iletmek için Taksim'de bir miting yapmayı kararlaştıran işçilerin karşısına polis ve asker çıkarılana kadar hiç bir olay olmadı. Ne zamanki iktidar işçinin karşısına polisi jandarmayı çıkardı, işçilerin yollarını kapadı, işte o zaman çatışma başladı. Polis ve jandarmanın işçilere şiddet kullandığı ölçüde çatışma büyüdü. Nihayet ölümlere ve yaralanmalara kadar uzandı.

İşçiler yürüyüş boyunca cana, mala kasdetmemeyi temel bir ilke olarak uyguladılar. Aralarına katılan iktidarın ajanlarının tahriklerine bilinçli arkadaşlarının uyarıları ile katılmadılar. Bunu işçiler şöyle ifade ediyorlar: «...Biz bu protestoyu bir gösteri, bir direniş olarak yapmak istedik. Her hangi bir mala, yahutta devletin şahsına, milletin malına bir can kaybı olsun istemedik... Şimdi öyle bir şey oluyorki, geliyor işçiyim diyor. Bakıyorsun elbisesi giymiş, ayaağında 95-100 liralık makosen ayaklabılar var. Bakıyorsunuz işçiye benzemiyor. 30-40 kişi kadar... «vurun gidin» diyor... Teşvik ediyorlar işçiyi, küçük düşürmek için. Benim görüşüm bu. O günde Cendereden aşağıya gidiyorduk. İşçilerin önüne geçtim ben. Baktım... vurun, kırın, yıkın. Sonra... çıktım kamyonu konuşma yaptım. «Yapmayın, namuslu gidip gelelim. dedim. Böyle gittik geldik işte...»

Direnişi ayrıntıları ile burada anlatmaya gerek yoktur. Fakat bilinmesi gereken husus, kanlı olaylara ve ölümlere işçilerin değil, işçilere karşı faşist baskı ve terör kullanan iktidarın sebep olduğudur.

...

Sıkıyönetim ilanı anayasanın açık bir ihlalidir. Bunu yapmakla iktidar borçhanesine yeni bir anayasa suçu eklemiştir. Türkiye'de bunca gericilik olayı ve kıyam olmuş, fakat iktidar bunları hep «adi zabıta vakaları» olarak ele almıştır. Son büyük işçi direnişinin mala, cana kast bakımından gericilik olaylarının çok gerisinde kaldığı bilinmektedir. Son büyük olayda cana kasdeden biri varsa (...); mala kasdeden biri varsa o iktidarın işçiler arasına sokup kışkırtıcılık yatırdığı ajanlarıdır. Direnişte akan her damla kanın; kırılan, tahrip edilen her parça malın tek ve ortaksız sorumlusu baskı ve şiddet uygulaması ile işçilerin arasına soktuğu bozguncu ajanları ile iktidardır.

Burjuva iktidarının kendi tertipledikleri veya son olayda olduğu gibi sebep oldukları kanlı olayları vesile ederek Sıkıyönetim ilan etmeleri ilk defa vaki olmamaktadır. Bu günkü iktidarın ağababası DP 6-7 Eylül olaylarını bizzat düzenlemiş, arkasından da Sıkıyönetim ilân etmiştir. Ama DP iktidarı bu tutumunun ürününi kısa zamanda topladı. Devrim «muktedir»leri bir süre sonra hakim karşısında nasıl edipte kendilerini maruz göstereceklerini bilmelidirler.

İŞÇİ SINIFINI BÜYÜK DİRENİŞİ TOPLUMSAL TARİHİMİZİN ÇOK ÖNEMLİ BİR UĞRAĞIDIR.

İşçilerin sendikal haklarının gasbedilmek istenmesine karşı girişilen ve Sıkıyönetime karşı halen de yer yer devam eden işçi direnişi örgütlü düzenli ve

disiplinli bir harekettir. Tahrikler sonucu anı bir şekilde ortaya çıkmamıştır.

Burjuva iktidarı, muhalefeti ve onların uydusu Türk-İş üçlüsünün burjuvazi adına düzenledikleri ve işçilerin yasal ve demokratik haklarını ancak güdümlü sendikalar aracılığı ile kullanabilmelerini amaçlayan 274-275 sayılı kanunları değiştirmek girişimi daha ilk andan itibaren işçilerin bilinçli direnişi ile karşılaşmıştır. Devrimci işçi örgütleri daha tasarı söz konusu olur olmaz tepki göstermişlerdir. Kanun tasarısının niteliği işçiler tarafından zaman içinde kavranmıştır. Aslında yüz yıllık mücadele tarihi olan Türkiye işçi sınıfı elindeki hakların bilincindedir. İstanbul çevresindeki işçiler bu konuda daha da uyanıktırlar. Özellikle 27 Mayıs sonrası elde edilen haklar işçi sınıfı için vazgeçilmez birer mücadele ve yaşama aracı haline gelmişlerdir. Son 10 yılda işçiler yüzlerce grev yapmışlar ve her birinde iktidarın, hakim sınıfların ve onların uşağı sendikaların çok çeşitli oyunları ile karşılaşmışlardır. Gereğinde haklarını kendi elleri ile almayı öğrenmişler, işgaller ve boykotlara giderek çeşitli oyunları bozmuşlardır. Bu mücadele işçilere eşsiz deneyler kazandırmıştır. Direniş sırasında, işçilere, daha önce en yoğun mücadeleleri veren fabrikaların işçileri önderlik etmişlerdir. Bu bakımdan hareket bir ön birikime, hazırlığa ve deneye sahiptir. Bu durum hareketin düzenli, disiplinli ve geniş ölçüde örgütlü yürümesinin en önemli sebebi olmuştur. Bir çok bozguncunun at oynattığı bir ortamda işçilerin hiç bir çapul hareketine girişmemeleri, direnişli sürekli olarak anayasa çizgisinde tutmaları, bu ön birikimin sağladığı düzen, disiplin ve örgütlülüğün sonucudur.

OLAYLAR AYAKLANMA DEĞİLDİR

Kavramları doğru kullandığımız zaman görürüz ki, değil üç beş, yüzlerce ölü ile sonuçlansaydı bile bu direnişi ayaklanma saymak yanlış olurdu. Çünkü ayaklanmanın tanımı, ölüm sayısı ve tahribatın miktarı ile yapılmaz. Ayaklanma, siyasi iktidara, siyasi otoriteye, onu yasalara aykırı yollarla devirmek amacını gündün bir baş kaldırmadır. Ülkenin tümünde yada bir bölümde siyasi iktidarın yetkilerini yasalara aykırı olarak ve zorla kullanmaya kalkışmaktır. Eğer sorunu bu şekilde ele almaz da; cana ve mala kasdedilmiştir, öyleyse ayaklanma vardır, şeklinde ele alırsak, komşusuna bir yumruk atan ve onun camını kıran adamı da ayaklanma tanımı içine sokmuş oluruz. İşçi hareketinin ayaklanma olup olmadığını değerlendirirken bu hususu göz önünde tutmak zorunludur.

Bu açıdan bakıldığında görülür ki; işçilerin amacı iktidarı düşürmek değil Taksim'de toplamı miting yapmaktır. İşçiler yasalara aykırı olarak siyasi iktidarın yetkilerini zor gücü ile kullanmaya kalkışmayıp, haklarını savunmak için, anayasal bir hak olan gösteri yürüyüşü ve toplantı hakkını kullanarak iktidarı ve kamu oyunu uyarmak istegindedir. İktidar üzerine şiddet uygulayanı kadar hiç bir olaya işçiler tarafından yol açılmamıştır. İşçiler tarafından çapul yapılmamıştır. İşçilerin kullandığı uyarı yöntemleri tamamen demokratiktir. Anti demokratik, yasa ve insanlık dışı baskı ve uygulamalar iktidardan gelmiştir.

Büyük işçi direnişinde bir ayaklanmadan söz etmek namuslu bir davranış olmaz. Bu ancak, şiddet ve baskı politikasını meşru göstererek suçluluğu ört bas etme çabası olabilir. Büyük işçi direnişini bir ayaklanma olarak değerlendirenler suçludurlar. Hem de ağır anayasa suçu, insanlık suçu işlemişlerdir.

SIKIYÖNETİM İLANI VE UYGULAMASI ANAYASA'YA AYKIRIDIR

Ortada bir ayaklanma olmayınca anayasaya göre bir sıkıyönetim söz konusu olamaz. Bu açıdan hükümetin sıkıyönetim ilanı kanunsuzdur. İktidar bu-

nunla anayasaya aykırı bir yönetim yoluna girmiştir, temel hukuk kurallarını çiğnemiştir. Ortada bir olağanüstü durum yok, fakat olağanüstü bir rejim vardır.

Ayrıca Sıkıyönetim uygulaması da anayasaya aykırı bir şekilde yürütülmektedir. Sıkıyönetim sanki anayasa ve hukuk dışı bir yönetimmiş gibi, anayasal haklar açıkça çiğnenmektedir. Göz altına alınan yuttaşlar günlerce hakim karşısına çıkarılmamaktadırlar. Çeşitli örgütlerin çalışması yasaklanmaktadır. Ancak anayasa mahkemesi kararı ile aranabilecek siyasi partiler aranmaktadır. Bütün bunlar sakat, yanlış ve zararlı tutumlardır.

EMEKG Dergisi. Temmuz 1970. Sy. 2. Sayfa 10-16

İŞÇİ DİRENİŞİ BAŞARIYA ULAŞMIŞTIR.

İlk amacı bakımından işçi hareketini başarılı olduğu açık bir gerçektir. İşçiler direnişleriyle çıkarılmak istenen kanunun haksızlığını ve anayasaya aykırılığını, kamu oyuna kabul ettirmişlerdir. İktidar ve Türk-İş dışındaki bütün çevreler, sendikalar kanununa getirilmek istenen değişikliklerin faşist tedbirler olduğunu anlamışlardır. Tasarıyı iktidarla birlikte öneren ve meclisteki oylama sırasında beyaz oy veren C.H.P. bugün yanlışlığını ifade etmektedir. Bu husus şöylece belirtilmiştir: «Değişikliğin mahiyeti Türkiye çapındaki sendika ile sendika üstü kuruluşların kurulmalarını güçleştirmektedir. Bunda en az iki alt kuruluşun bir araya getirilmemesiyle yetinilmemiş, alt kuruluşların üçte birinin aynı çatı altında toplanması ilkesi kabul edilmiştir, bu değişiklikler Anayasamızın 46. maddesine ve 87 ve 98 sayılı uluslararası sözleşmelere aykırı görülmüştür.»

«Konu Türkiye bakımından ele alınırsa durum şudur. Bir konfederasyonun tekeli sağlanmış olacak. Başbakan Demirelin Meclisteki son konuşmasında açıklandığı gibi bir çok dosyalarla savcılığa verilen, fakat mahkemece kapatılmasına imkan bulunmayan karşı konfederasyon silinecektir.»

Öğretmen sendikaları, meslek odaları ve gençlik derneklerinin içinde bulunduğu 18 kuruluş bir bildiri ile getirilmek istenen değişikliğin Anayasaya aykırı olduğunu belirtmişlerdir.

Disk ve Türk-İş dışındaki sendikalar, tasarının kanunlaşması halinde direnmeye geçmek için karar almışlardır.

Basın olayı ayrıntılı bir şekilde vererek kamu oyunun geniş ölçüde aydınlanmasını sağlamıştır.

Bütün bunlar, işçi direnişinin tasarının kanunlaşmasını önlemek bakımından etkili bir muhalefeti sağladığını göstermektedir.

İKTİDAR BASKI VE ŞİDDET POLİTİKASINI YAYMAK İÇİN İŞÇİ DİRENİŞİNİ BİR FIRSAT KOLLAMIŞTIR.

Burjuvazi ve onun iktidarı bir süreden beri uygulamaya çalıştıkları baskı ve şiddet politikasını ağırlaştırmak ve yaymak için, işçi direnişinde kan dökülmesine çabalamıştır. Şimdi ise yaralı ve ölülerin bulunmasını kendi faşist uygulamalarının bir gerekçesi olarak göstermeğe kalkışmakta ve Anayasa dışı tertiplere başvurumaktadırlar.

Daha yürüyüş devam ederken işçilerin karşısına asker çıkarılması ve ardından, bir anayasal hak yürüyüşü sırasında bazı olaylar çıkması bahane edilerek sıkıyönetim ilan edilmesi, iktidarın baskı ve şiddet politikasına orduyu karıştırmak ve alet etmek istediğini göstermektedir. İktidarın böyle bir yola girmek isteyeceğini EMEK çok daha önce belirtilmişti. (Bk. EMEK, Sayı 20: Büyük Burjuvazi ittifaklarını Yenileyecek mi? Sayı 22: Hükümet Buhranı ve Ötesi, Sayı 24: İktidar Büyük Burjuvazinin Hemogonyasında.) O zaman geniş olarak

anlattığı gibi, büyük burjuvazi ittifaklarını yeniden gözden geçirmiş ve bu ittifak içinde küçük burjuvazi ve taşra eşraf ve mütegalibesine bakarak «zinde kuvvetler»in ağırlığını arttıran tedbirler alınmıştır. Ordu ile daha sıkı ilişkiler kurmak büyük burjuvazinin bu yeni politikasının temeli olmuştur. Son büyük işçi direnişinde iktidarın bir işçi-asker çatışması yaratmak için çaba göstermesinin başlıca nedeni budur. Sıkıyönetim ilanı da bu çerçevede düşünülmüştür. Gerek işçiler karşısına asker çıkarılırken ve gerekse işçi direnişi «ayaklanma» sayılıp sıkıyönetim ilân edilirken yapılmak istenen, işçi sınıfı mücadelesini ordu ile bastırarak, işçi-ordu çelişmesini zıtlama haline getirmek ve böylece, ordunun işçi sınıfının karşısında büyük burjuvazinin yanında yerini almasını sağlamaktır. İktidarın hesabına göre çıkacak bir işçi-asker çatışması bunu sağlayacak, burjuvazinin bazı tedbirlerle geliştirmeğe çalıştığı burjuvazi-zinde güçler ittifakı uygulama içinde pekiştirilecektir.

Bundan sonrası burjuvazi için sorun değildir. İşçi mücadelesinin karşısında düştüğü korkunun derecesine göre, siyasi iktidarın şekli üzerinde çeşitli formlardan hangisini uygulayacağını o zaman düşünecektir.

Ne var ki bu hesaplar tehlikeli hesaplardır. Çoğu kez evdeki hesabın çarşuya uymaması mümkündür. İşçi sınıfı ile onun evlatları olan askerleri karşı karşıya getirmek, işçileri kendi çoğunluklarına kırdırtmak, sonucunun neye varacağı belli olmayan bir maceraya atılmaktadır.

Bu macerada zamanla kimin karlı çıkacağı da kolaylıkla kestirilemez. İktidarın, büyük burjuvaziyi korumak için orduyu kullanmak politikasına müsadde edilmemelidir. Orduyu sömürücülerin sömürü özgürlüğünün bekçisi yapmaya yönelik çabalara derhal, biran önce karşı çıkılmalıdır. Bu yol hatalı ve vahim bir yoldur. Burjuvaziye karşı hak aramak mücadelesinde işçi sınıfının karşısına orduyu çıkarmak doğru bir politika değildir.

Olağanüstü bir durum yokken, olağanüstü tedbirler almak, olağanüstü yönetim usulleri ilan etmek çok kısa sürede, zararını bütün ülkenin çekeceği vahim politik hatalardır. Sıkıyönetim ilanı ve yürütülen sıkıyönetim uygulamasının niteliği bu hataları ağırlaştırmaktadır. Sıkıyönetim ilanı ile ordunun uydu sendikacılığı savunur durumda bırakılması hakkını arayan işçinin karşısına bir direnişi bastırma gücü olarak çıkarılması ve de, asıl, sıkıyönetimin bu amaçlara hizmet eder şekilde uygulamalara gitmesi aklbaşında herkesin görebileceği yanlış tutumlardır. Bunlar 1961 anayasasının ihlalidir, suçtur.

Sıkıyönetimin, bunun için anayasanın gerekli gördüğü şartlar oluşmadan iktidarın, işçi-asker çatışması yaratmak isteyen kararı ve burjuvazinin paniğe kapılması sonucunda ilan edildiği hiç bir zaman gözden kaçırılmamalıdır. Bu noktaya özellikle sıkıyönetim makamlarının dikkat etmesi zorunludur. Unutulmamalıdır ki, Sıkıyönetim dahi anayasa içi bir yönetim şeklidir, keyfi bir yönetim değildir.

Sıkıyönetim makamlarının anayasa ve hukuk dışı bütün icraatı suç niteliğindedir. Yurttaşların günlerce hakim önüne çıkarılmadan göz altında tutulması, hakim kararı olmadan yapılan aramalar, ve hele, Türkiye İşçi Partisi il ve ilçe merkezlerinin aranması, sıkıyönetimin anayasa dışı uygulamalarına birer örnektirler. Bunlardan özellikle parti araması, anayasayı ve siyasi düzenimizi temelinden sarsan bir uygulama ve anayasa suçu olmuştur. Yarın bir başka siyasi parti daha aranabilir ve bugün, TİP'in aranmasında sus pus olanlar, o zaman boyun eğip oturmak zorunda kalırlar. Bu uygulama bir kez başlamıştır çünkü, TİP'in aranması bugüne kadar işlenen anayasa suçlarının en vahimidir. İktidar ve hakim sınıflar, bu suçun altından hiç bir zaman kalkamayacaklardır.

BÜYÜK İŞÇİ DİRENİŞİ TÜRKİYE'DE BİR ÇOK SORUNUN AYDINLIĞA KAVUŞMASINI SAĞLAMISTIR

İşçi sınıfının büyük direnişi, Cumhuriyet tarihinin siyasi nitelikli ilk işçi sınıfı hareketidir. Bu hareket, bir çok sorunu ışığa çıkarmıştır.

Bu direnişle Türkiye'nin nabzının büyük kentlerde ve özellikle sanayi alanında attığı anlaşılmıştır. Türkiye'nin en yoğun sanayi bölgesindeki yetmiş bin işçinin harekete geçmesi ile birlikte bütün Türkiye bu olayın etki alanı içine girmiş, toplumsal hayatın bütün kesimleri bu olaydan derin bir şekilde etkilenmiştir.

Büyük direniş bir yandan işçi sınıfının toplumsal güç dengesi içindeki büyük ağırlığını gösterirken, öte yandan büyük burjuvazinin derhal paniğe kapılmasına ve bütün gücünü bu hareketi bastırmak için seferber etmesine yol açmıştır. Direniş boyunca burjuvazi tam anlamıyla bütünlük göstermiş, bütün burjuva partileri iktidarın arkasında saf tutmuşlardır.

İşçi sınıfı, bu direnmesiyle, işçi sınıfının faşizme karşı savaşta, demokrasi savaşında en önde olduğunu bir kere daha isbat etmiştir. İktidarın bir süreden beri aldığı ve uyguladığı faşist tedbirler, işçi sınıfının bu direnişi ile çok büyük bir engelle karşılaşmış ve direniş sonrası derhal burjuva partileri arasında bu konuda çatışmalar başlamıştır.

İşçi sınıfının büyük direnişi, ayrıca sosyalist eyleme de ışık tutmuştur. Bu direniş göstermiştir ki; Türkiye'de iç çelişme, dış çelişmeden daha önde gelmektedir. Kapitalist sömürü ve baskı; halkın üzerinde kendini dolaysız bir şekilde hissettirmektedir. Birinci plandaki çelişme değil, Türkiye halkıyla kapitalistler arasındaki bir çelişmedir. Dolayısıyla Türkiye'de gerçekten etkili bir anti-emperyalist mücadelenin özü anti-kapitalist mücadeledir.

Bu direnişle, işçi sınıfı, bağımsız bir siyasi güç olarak siyasi planda yer sahibi olduğunu söz götürmez bir şekilde göstermiştir. İşte asıl bunun için, işçi sınıfına karşı sıkıyönetim ilân edilmiş, işçi sınıfına karşı sıkıyönetim tedbirleri uygulanmıştır. İşçi sınıfının, siyasi iktidar konusunda burjuvaziden bağımsız tek siyasi güç durumunda bulunduğu, bu direnişin en kör gözlerin içine bile sokarcasına gösterdiği bir olgu olmuştur. Türkiye'de üretim güçlerinin bugünkü seviyesinde; iktidara yönelik bütün hareketler ya burjuvazinin, yada işçi sınıfının damgasını taşıyan, taşımak zorunda olan hareketlerdir. Direnişin ortaya koyduğu bu gerçek burjuva iktidarının tek almaşığının işçi sınıfı iktidarı olduğunu burjuvaziden bağımsız siyasi bir hareketin ancak işçi sınıfı öncülüğünde yürütülebileceğini ve işçi sınıfının burjuvazinin tek bağımsız siyasi rakibi olduğunu ifade etmektedir.

Büyük direniş sosyalist mücadele içinde geçer gözükken bütün tartışmalara son verecek bir niteliktedir.

Gerçekten artık; Türkiye'de iç çelişmenin dış çelişmeden ağır bastığı esas gelişmenin emek-sermaye gelişmesi olduğu, işçi ve emekçi sınıfları kucaklayabilecek esas mücadelenin burjuvaziye karşı verilecek anti-kapitalist mücadele olduğu, burjuvazinin siyasi iktidar konusundaki tek rakibinin işçi sınıfı olduğu, emperyalist güçlerle anti-emperyalist güçler arasındaki dünya çapındaki esas çelişmenin Türkiye'de kendini milli planda değil, sınıfsal planda anti-kapitalist özü olan bir mücadele şeklinde gösterdiği, işçi sınıfının bu mücadelede söz götürmez bir şekilde öncülük edeceği ve bütün bunların temel nedeni olarak da işçi sınıfının kitlevi siyasi nitelikli direnişlerde bulunabilecek bir mücadele düzeyine erişmiş olduğu artık anlaşılmıştır.

Artık işçi sınıfı var mıdır, yok mudur? Mücadeleye öncülük edebilecek düzeyde midir, değil midir? Türkiye'de esas çelişme, hangi planda, sınıfsal planda

mı, milli plânda mı belirtilmektedir. Türkiye'de egemen üretim tarzı nedir? Anti-empyalist mücadele ile anti-kapitalist mücadele bağdaşır mı? gibi soruların iyice anlamsızlaştığı, bundan böyle bu soruların iyi nitelikli insanlar tarafından sorulmasının garip kaçacağı su götürmez bir gerçektir.

İŞÇİ SINIFININ DİRENİŞİ TÜRKİYE İŞÇİ PARTİSİNİN BÜYÜK GÜCÜNÜ BİR KERE DAHA GÖSTERMİŞTİR

İşçi sınıfının büyük direnişi sırasında Türkiye İşçi Partisi'nin olaylar karşısında üyeleriyle, militanlarıyla, örgütleriyle ve genel merkezi ile takındığı tavır ve burjuvazinin TİP'e karşı hücumu geçmesi, partinin sosyalist niteliğinin ve üstün mücadele gücünün yeni bir göstergesi olmuştur.

Türkiye İşçi Partisi üyeleri işçi direnişine ilk andan itibaren katılmışlar, bu hak mücadelesinde işçi arkadaşlarıyla omuz omuza yürümüşlerdir. TİP militanları bütün direniş boyunca ön saflarda bulunmuşlar, kurşuna göğüslerini siper etmişlerdir. Türkiye İşçi Partisinin bütün il ve ilçe örgütleri direnişin yanında yer almışlar, işçilerin anayasal hak mücadelesini desteklemişlerdir. Türkiye İşçi Partisi direnişten çok daha önce de faşizan gidişe dikkatleri çekerek kamu oyunu uyarmaya, işçi direnişinin başından itibaren bu direniş; amacı ve özülüyle tamamıyla desteklediğini kamu oyuna duyurmuştur. Bütün burjuva partilerinin, burjuva kuyrukçuluğu yapan bütün çevrelerin işçi direnişinin karşılarında yer aldıkları bir sırada Türkiye İşçi Partisinin bu sağlam tutumu tam bir kararlılıkla devam etmiş, TİP Genel merkezi tarafından demokratik işçi direnişi sonuna kadar desteklenmiş; işçilere karşı iktidarın giriştiği kanlı baskı ve şiddet uygulamaları, anayasaya aykırı bir şekilde yapılan sıkıyönetim ilânı ve sıkıyönetim makamlarının anayasa dışı uygulamaları tepki ile karşılanmış bunların anti-demokratik özlü kamu oyunun önüne serilmiş ve TİP'in işçi mücadelesinin yanında bulunduğu, bu mücadeleyi bastırmak için uygulanan baskı ve şiddet yöntemlerinin anayasaya aykırı birer suç oldukları günü gününe ve kesin bir dille belirtilmiştir. Türkiye İşçi Partisinin kararlı bir tutumla etkin ve güçlü bir şekilde işçi mücadelesinin yanında yer alması, iktidarın baskı ve şiddet politikasını TİP'e yöneltmesine sebep olmuştur. İlk andan itibaren iktidar ve borazanları, olaylarda tahrikçi aramışlar ve Türkiye İşçi Partisini olayların sebebi ve tertipçisi olarak suçlamışlardır.

Yukarıda uzununu uzadıya açıkladığı gibi işçilerin yürüyüşü bir anayasal hak yürüyüşüdür. İşçilerin haklılıklarını kamu oyuna kısa zamanda duyurmaları ve meclisten geçmiş olan tasarının kanunlaşmasını engellemeleri zorunludur. Yoksa bu tasarı, gerçekte işçi haklarının idam fermanıdır. Böyle demokratik bir hak talebi yürüyüşünü ve direnişini destekleyip düzenlemek, suç olmak şurada dursun, her ilerici kuruluş için onurlu bir görevdir. Anayasanın hayata geçirilmesi için çalışmaktır.

Kaldıkları yürüyüş sırasında çıkan olayların tek tertipçisi, tartışma götürmez bir şekilde iktidardır. Olaylar, yaralanmalar ve ölümler işçi direnişini baskı ve şiddet kullanarak ezmek isteyen iktidarın faşist politikasının bir sonucudur.

Bunu, iktidar ve borazanları da bilmektedirler. Ama onların temel tutumu Türkiye'deki işçi mücadelesini zor ve şiddet usulleriyle bastırmak; Türkiye işçi sınıfının öncü politik örgütü ve Türkiye halkının biricik kurtuluş umudu Türkiye İşçi Partisini kapatmaktır. Son olayların işçi sınıfının ve Türkiye İşçi Partisinin büyük gücünü bir kez daha göstermesi, burjuvaziyi ve onun iktidarını

telaşa düşürmüştür. TİP'e yönelttikleri saldırının nedeni budur.

İşçi olaylarına katılan Türkiye İşçi Partisi üye ve militanlarının öncelikle göz altına alınıp tutuklanmaları, Türkiye İşçi Partisi il ve ilçe örgütlerinin basılıp aranması, İşçileri Bakanının TİP'in kapatılacağından söz etmesi hep iktidarın içinde bulunduğu korku ve telaşın birer göstergesidir. Ama bu iktidar içinde bulunduğu telaş ve korkuyla sadece işlediği anayasa suçlarına yenilerini eklemektedir.

TİP'in il ve ilçe teşkilatlarının basılıp aranması bir anayasa suçudur. Bu suçun tertipçisi iktidardır. İktidar bu tutumuyla anayasal demokratik siyasi hayatın en temel kurumunu çiğnemıştır.

Türkiye İşçi Partisinin kapatılmasından söz edilmesi gülünçtür. Türkiye İşçi Partisinin bu güne kadarki mücadelesinin başlıca ilkelerinden biri; anayasayı savunmak, anayasayı çiğneyen siyasi iktidarla mücadele etmek ve anayasanın eksiksiz bir şekilde uygulanması için çalışmak olmuştur. Eğer bir partinin kapatılması söz konusu olsaydı, bu partinin Türkiye İşçi Partisi değil, her gün yeni bir anayasa suçu işleyen iktidar partisi olması gerekirdi.

İşçi mücadelesine ve Türkiye İşçi Partisine karşı yürütülen bu baskı ve şiddet politikası kimseyi yıldırıamaz. Bunun karşısında, mücadelemiz hızlanacak, saflarımız daha da sıklaşacaktır. Böyle olacağı tecrübeyle sabittir.

Bu baskı ve şiddet politikası, bir de iktidarın suç hanesini kabartmaya yarmaktadır.

BÜYÜK DİRENİŞ EMEK'in GÖRÜŞLERİNİ DOĞRULAMIŞTIR

İşçi sınıfının büyük direnişi EMEK'in baştan beri ısrarla savunduğu görüşlerini uygulamada doğrulamıştır.

Bu direniş göstermiştir ki: Türkiye kapitalist bir ülkedir.. Ülkede hakim olan büyük burjuvazidir. Türkiye'de iç çelişme, dış çelişmeden daha ağır basmakta, emperyalizme karşı mücadelenin özü kapitalizme karşı mücadele olarak belirmektedir. Türkiye işçi sınıfı, siyasi nitelikte bir mücadele verebilecek bir düzeydedir. EMEK'in 9. uncu sayısında belirtildiği gibi, işçi sınıfı kendisi için sınıf olma yolundadır. Türkiye'de burjuva iktidarının tek almaşığı (alternatifi) işçi sınıfı iktidardır.

EMEK daha ilk sayısında yayınladığı «Sosyalist Potansiyelden Sosyalist Güce! adlı bildiride,»... kapitalizmin ülkemizde hakim üretim biçimi olarak yerleşmiş olması, doğal olarak, hem sanayide hem tarımda kapitalist sömürüye karşı ve sosyalizm için mücadelenin öncülüğünü yapabilecek bir işçi sınıfının da teşekkül etmesini sağlamıştır. diyerek, toplumumuzda ki hakim üretim biçimine bağlı olarak işçi sınıfımızın varlığını ve devrimci mücadelede ki yerini kesin bir şekilde belirtiyordu. Gine aynı bildiride, «Türkiye'de işçi sınıfının politik örgütü kurulamaz» diyenlere karşı çıkılarak, «demek oluyor ki ülkemizde işçi sınıfının kendi öz partisini kurup sosyalizm için mücadele yapması, hem ekonomik gelişme seviyemiz, hem de demokratik hak ve hürriyetler alanında eriştiğimiz aşama bakımından mümkündür, ve bu imkan Türkiye İşçi Partisi tarafından fiilen gerçekleştirilmiştir» deniyordu. Bu gün işçi sınıfımızın büyük direnişinden sonra bile, bazı körelmiş faşist maddeleri bahane ederek, sosyalist mücadeleyi ertelemek mümkün müdür.

EMEK 9. sayısında «Türkiye işçi sınıfı..., hızlı bir oluşum içindedir, «kendiliğinden sınıf» olmaktan çıkıp, «kendisi için sınıf» olma çizgisine girmiştir. Gazetelere bakınız: Türkiye'nin hemen her yerinde, hemen her gün örgütlerin kontrolünü aşan işçi hareketleri patlak vermektedir.» Diyerek işçi sınıfının hızla bilinçlendiğini ve mücadelesini geliştirdiğini belirtiyordu.

EMEK'in bu doğruluğu pratiktede kanıtlanmış görüşlerine karşı küçük burjuva devrimcileri işçi sınıfını açıkça küçümsüyorlar ve toplumdaki başka sınıf ve tabakaların geleneksel devrimciliğine bel bağlıyorlardı. Örneğin, MDD'nin sözcülüğünü yapan Aydınlık dergisi 12. sayısının 464. sayfasında «Türkiye'de proletarya bugün devrime öncülük edecek objektif ve subjektif şartlara tam olarak sahip değildir.» derken; bir diğer sapmacıda işçi sınıfının kristalleşmediğini, onun için de köylüler üzerinde çalışılması gerektiğini sağlık veriyordu.

EMEK 9. sayısında İşçi Birliğinin kuruluşuyla ilgili olarak yayınladığı bir yazıda, bütün küçük burjuva görüşleri reddederek, işçi sınıfına güvenmeyenleri kınıyor ve Sosyalist Devrimcilerin görüşlerini yeniden şöyle tekrarlıyordu:

«Bir yandan Türkiye'de sosyalist devrim mücadelesi için koşulların elverişli olup olmadığı tartışılırken, öte yandan işçi sınıfı mücadelesi hergün biraz daha yaygınlaşıp yoğunlaşarak gelişmeye devam etmektedir. İşçiler, tutucu sendikaları bile, iktidarın pür telaş ertelediği grevlere sürüklemekte, fabrikaları işgal etmekte, devrimci mücadelelerini daha etkinlikle yürütebilecekleri yeni örgütlenmeler denemektedirler.

«Gelişen olaylar gerek yığınların gücüne inanmadan sosyalistlik etmeğe kalkışan, küçük burjuva bürokrasisinin kuşruğunda kurtuluş arayan, Türkiye'de gelişmiş bir işçi sınıfı olmadığı için sosyalist mücadele yapılamaz diyenlere; gerekse Türkiye'de «işçi sınıfı kristalleşmemiştir, köylüler daha hızlı uyanıyor: diyerek işçi sınıfını bir yana iterek sosyalizm yapmaya kalkanlara ders olmalıdır.

«Sosyalistlerin görevi, bir yandan işçi sınıfının ekonomik mücadelesini desteklerken öte yandan bunun sosyalist partinin yürüttüğü siyasi mücadelenin bir parçası haline gelmesi için çalışmaktır. İşçi sınıfı mücadelesiyle kendisine güvenmeyenlerin gevezeliklerinin gerçekliğini hiçe indirmiştir.

Bu arada şu hususu belirtelim ki, burjuva iktidarının alması işçi sınıfının iktidarındır demek, işçi sınıfının burjuvaziye karşı tek başına, ittifaksız mücadele edeceği anlamına gelmez. Yalnız bununla belirtilmek istenen iktidarın sınıf niteliğidir. İşçi sınıfı büyük direnişiyle bütün emekçi halka sosyalizm, demokrasi ve bağımsızlık mücadelemizde öncülük edebilecek güç ve potansiyelde olduğunu herkesin görebileceği bir açıklıkla göstermiştir. Elbette işçi sınıfının öncülüğünde verilecek olan mücadelede bir cephe kurmak, mücadelenin niteliğine göre ittifaklar yapmak zorunludur. Şüphe yok ki, sosyalist devrim mücadelesi, işçi sınıfının tek başına yapacağı bir mücadele değildir. Bu mücadelede başta yoksul köylüler olmak üzere, bütün ezilen ve sömürülen sınıf ve tabakalar işçi sınıfının öncülüğünde bir ittifak kurmalıdır. EMEK'in baştan beri söylediği de budur.

İşçi sınıfının büyük direnişi; mücadelemizin karakterini tartışma götürmez bir şekilde belirlemiştir. EMEK'in baştan beri savunduğu görüşlerin, «teorik» doğrular olmaktan öte, pratiktede geçerli ve doğru olduğunu kesinlikle göstermiştir...

...

Bir kere daha belirtmek gerekirse bütün bunları tartışma götürmez hale getiren gerçeği şöylece ifade edebiliriz:

İşçi sınıfı bir siyasi güç olarak, siyasi alanda yer sahibi olduğu, büyük direnişiyle söz götürmez bir şekilde göstermiştir. Bunun için işçi sınıfına karşı sıkıyönetim ilan edilmiş, işçi sınıfına karşı sıkıyönetim tedbirleri uygulanmıştır.

EMEK DERGİSİ S. 4. Eylül 1970 Sy. 12, 13, 14.

«SİKİYÖNETİM» YÖNETİMİ

Burjuva partilerinin sessiz sedasız, sendikal hakları kısıcı nitelikteki baskı tasarılarını kanunlaştırmak istemeleri ile başlayan büyük işçi direnişi ve devamlı olan işçi hareketleri AP, (...) ve patronlar ittifakı karşısında çetin günler geçiriyor.

Bir taraftan İstanbul ve İzmit'te patronlar silahların gölgesinde işçileri sindirmeye uğraşır ve işçi liderlerini kitle halinde işten uzaklaştırırken; duruşmaları yeni başlamış olan sendika liderleri ağır ceza lı suçlarla itham edilmektedir.

Burjuva basınının büyük işçi direnişinin başlangıcından beri açtığı kampanyayla iktidara ve sıkıyönetim makamlarına gösterdiği yol sanıklar arasında «ayaklanma tertipleyen karanlık emelli sendika liderleri» ile «bunların kandırdığı saf işçiler» ayırımı yapılması ve önce ikincilere hafif cezalar verilip sonra asıl hedef olan birincilere ağır cezalar verilmesi gerektiğini noktasında toplanmıştır.

Burjuva basını 16 Haziran olaylarının ayaklanma olduğu kanısının kamu oyunda yerleşmesine çok itina göstermiş, çarşaf çarşaf manşetlerle kendilerince müthiş (!) sayılan belgeler yayınlanmıştır.

«Hazırladığı mizansene ait suçlamalar Son Havadis gazetesinde yayınlanmıştır. İktidarın organı, 16 Ağustos 1970 sayısında büyük manşetlerle, ayaklanma tertipçisi (!) olan sendika liderlerinin TCK'nun asgari haddi olan 20 yılı içeren 171. maddesini ihlal ile suçlandırıldıkları ileri sürmüş ve iddianame-nin mesnedini DİSK yöneticilerinin olaylardan evvel yaptıkları toplantının bandanda çekilmiş metninin teşkil ettiğini belirtmiştir. Konuşmaların kimler tarafından bandanda çekildiği ve Son Havadis'in iddianameyi nasıl edindiği bir yana, bandanda çekilmiş seslerin C. U. Hukukunda geçerli delil olmadığına şüphe yoktur. Üstelik son yıllarda İsviçre'de imzalanan bir milletlerarası sözleşme ile bandaların delil sayılmaması ilkesi kabul edilmiş ve Türkiye'de bu anlaşmaya taraf olmuştur.

Bu bakımdan iktidar organlarının daha sansasyonel yeni suçlamalara kalkışmaları ve örneğin işçi hareketlerinin arasına evvelden sızdırdıkları ajanları vasıtasıyla dehşetengiz açıklamalar yaptırmaları beklenebilir.

Sosyalistler sömürücü hakim sınıfların her tertipleri gibi bunlara da hazırlıklı olmalıdırlar.

Sömürücü hakim sınıflar ve onların iktidarlara, işçilerin ve onların davası-nın mücadelesini veren sosyalistlerin en küçük bir tepkisini suç saymak için olmadık dolaplar çevirebilirler.

Yargılanması sırasında işçi kardeşimiz Sırrı Öztürk, burjuvazinin bu tutumuna karşı işçilerin, sosyalistlerin bundan hiç bir zaman yılmayacaklarını şöylece belirtiyor;

«Bu ezilen ve sömürülen sınıfın tarihi yürüyüşü idi. Bu bakımdan katıldım. Neyin kanunu neyin kanunsuz olduğu belli değil ki. Kanlı Pazar kanunlu bir yürüyüşü. Fakat cinayet işlendi. İşçiler sokağa çıktığı zaman mı yürüyüşler kanunsuz oluyor.»

Evet, hakim sınıflar için onların kârına dokunan her söz, hareket kanunsuzdur; Onlar adına işlenen bütün cinayetler kutsaldır. Bunu biliyoruz. Ama bütün bu haksızlıkların düzenin ölüm çukurunu biraz daha hızlı kazdığını da biliyoruz. Mücadele azmimiz bunun için her zaman diridir, sabrımız işte bunun için her zaman sınırsızdır.

ANT Sosyalist teori ve eylem dergisi'nin 3 Temmuz 1970 tarihli sayısının 2-12. sayfalarında yer alan İŞÇİ SINIFIMIZI YENEMEYECEKLERDİR başlıklı, Doğan Özgüden imzalı YORUM'da:

İŞÇİ SINIFIMIZI YENEMEYECEKLERDİR!

TÜRKİYE toplumunun gerçek devrimci sınıfı, Türkiye işçi sınıfı, kanlı günlerin yaşandığı geçen ay «kendisi için sınıf» olma yolunda dev bir adım daha atmış ve 100 binlik bir yekvücut bir kitle halinde, büyük ozanın dediği gibi, meydanlarda hasretimizi haykırmıştır; toprağa, kitaba, işe hasretimizi; hasretimizi, ██████████ Kurşuna rağmen, sürgüne rağmen, zindana rağmen...

Bu, emperyalizmin, yerli işbirliklerinin ve Amerikancı sarı sendikacıların elbirliğiyle hazırladıkları alçakça bir komploya karşı, Türkiye işçi sınıfının kahramanca direnişidir. Direnişin büyüklüğü, güçlülüğü, yüceliği oranındadır ki, egemen çevrelerin korku ve telaşı da büyük olmuş; «kalkışma», «isyan», «kı-zıl ihtilal» iddialarıyla anayasa bir kez daha ayaklar altına alınarak, altı yıllık AP iktidarı döneminde ilk defa sıkıyönetim ilân edilmiş, Türkiye sanayi proletaryasının en yoğun olduğu bölgelerde askeri yönetim kurulmuştur.

Türkiye işçi sınıfı neden yüzbinler halinde İstanbul'un, İzmit'in, Gebze'nin, İzmir'in, Ankara'nın, Adapazarı'nın sokaklarında kızgın bir lav gibi akmış, «zincirlerinden başka kaybedecek bir şeyi olmadığı» nın bilincine vararak ölümkalım mücadelesine girmiştir?

Amerikan dolarıyla şartlandırılmış, mantarlaştırılmış beyinlere bakılırsa, yüzbinleri sokağa döken, bir avuç «tahrikçi» dir. Ve kamuoyunu bu gerekçeye inandırmak için de sıkıyönetim altındaki evler, bürolar, lokaller basılarak bu bir avuç «tahrikçi» teker teker toplanmış, gözaltına alınmıştır.

Bu bir avuç «tahrikçi» nin gözaltına alınmasıyla, belki de mahkum edilme-siyle, işçi direnişleri duracak mıdır?

Hayır! İşçinin yüzbinler halinde direnişe geçmesinin nedeni bir avuç «tah-rikçi»nin tahrikleri değildir. Tahrikin başı, ANT'nın haftalık 163. sayısında (17 Mart 1970) açıklandığı gibi, devrimci sendikaları yoketmek, işçi sınıfımızın ekonomik ve siyasi mücadelesini boğmak, emperyalizme ve işbirlikçisi yerli patronlara sömürü alanında hiç bir engel bırakmamak üzere 274 ve 275 sayılı kanunlarda yapılan değişikliklerdir. Bu asıl tahrik ortada durdukça, işçi sınıfının direnişi, yerine ve zamanına göre değişik biçimde sürdürülecektir.

Meclis'in geçen dönemde AP'nin (...) milletvekili ve aynı zamanda sarı Türk-İş yöneticisi Kaya Özdemiroğlu ile arkadaşları tarafından hazırlanan tasarı, bu yasama döneminde CHP ve GP milletvekillerinin de desteğiyle, Bakanlar ku-rulu tarafından meclise sevk edilmiştir.

Yeni tasarı ile işçilerin grev ve toplu sözleşme hakları anayasaya aykırı olarak kısıtlanmakta, işçi sınıfı tamamen işbirlikçi Türk-İş'in yönetim ve dene-timine terk edilmektedir. Kanunun bu şekilde değiştirilmesinin nedenleri açık-tır:

Türk-İş'in Amerikan dolarına satılmışlığının ve işbirlikçiliğinin belgelerle ortaya çıkmasından sonra kurulan Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu (DİSK)'e bağlı sendikaların ekonomik mücadele alanında gösterdiği büyük başarı karşısında, Türkiye işçisini eskisi gibi alabildiğine sömüremeyeceklerini gören emperyalizm ve patronlar büyük paniğe kapılmışlardır. Son yıl içerisinde Türk Demir Döküm'de Derby'de, Sungurlar'da, Singer'de, ECA'da, Talisman'da ve daha birçok fabrikada işçilerin kitleler halinde Türk-İş'in dümensuyundaki sendikalardan koparak DİSK'e bağlı sendikalarda patrona karşı kenetlenmele-ri, ekonomik ve sosyal haklarını, (...) koparta koparta almaları karşısında, eski

sömürü mekanizmasını artık sürdüremeyeceklerini gören patronlar, DİSK'i tasfiye ettirmek için el altından tertiplere girişmişlerdir.

Emperyalizmin ve patronların bu namussuzca tertipte kullanabilecekleri hazır bir maşa da vardır: Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu! İsmindeki «İşçi» kelimesinden başka «işçilik» le hiçbir ilgisi kalmamış bu konfederasyonun Amerikan dolarıyla beslenen astronomik ücretli yöneticileri, işçi sınıfımızın emeğini patronlara ölü fiatına peşkeş çekmeğe dünden hazırdır. Zira bu kanun değişikliği yapıp DİSK ve ona bağlı sendikalar tasfiye edildiği taktirde, patronlar işçiyi alabildiğine sömürecekleri gibi, karşısında başka sendikal örgüt kalmayan Türk-iş'in işbirlikçi yöneticileri de, zorunlu olarak Türk-iş'in bünyesine dahil olacak yüzbinlerce işçinin kanun zoruyla kestirilen aidatlarını da cebe indireceklerdir.

Geçen dönemde kanunlaştıramayan tasarırı bu dönem mutlaka kanunlaştırmak için Türk İş çetesinin başı Seyfi Demirsoy, şatafatçı bir gerekçe bulmuştur: «Bundan böyle her aklına esen veya gece hanımı ile kavga edip sabah sendika kurmaya karar verenlerin bu amaçlarını gerçekleştirememeleri... Gecekondu sendikaların tarihe karışmağa mahkum edilmeleri... Kanunla güçlü ve millî sendikalar yaratılması...»

AMAÇ DEVRİMCİ SENDİKALARI YIKMAKTIR!

Oysa çok açıktır ki, gerçek amaç, gecekondu sendikaları tarihe karıştırmak değil, nicel olarak 100 bin üzerinde devrimci işçiyi nitel olarak tüm işçi sınıfının devrimci gücünü temsil eden DİSK'in kapısına kilit vurmaktır. Çünkü, yeni kanun değişikliği ile bundan böyle toplu iş sözleşmesi yapmaya, o iş kolunda en çok üyeye sahip olan ve herhalde o iş kolundaki sigortalı işçilerin yüzde 35'ini temsil eden işçi federasyonu veya Türkiye çapında faaliyette bulunan işçi sendikası yetkili olacaktır. Ayrıca şekilde bir işçi federasyonu kurulabilmesi için, o iş kolunda çalışan işçilerin en az üçte birinin, yine Türkiye çapında bir konfederasyon kurulabilmesi için sendika ve federasyonların üçte biri ile Türkiye'deki sendikalı işçilerin üçte birinin bir araya gelmesi gerekecektir.

Tabii bu kanun kesinleştiği taktirde, sayısız maddi ve manevi baskılar yüzünden yukarıdaki nicel şartları gerçekleştiremeyen DİSK otomatikman münfesi hale gelecek, DİSK'e bağlı devrimci sendikalardan da sadece Lastik-İş toplu sözleşme yetkisini sürdürebilecektir. Buna karşılık bugüne kadar Amerikan dolarının, CIA'nın, patronların desteği ile, adam satınalmalarla, kaba kuvvetle, gangsterlik metodlarıyla işçilerin çoğunluğunu tahakkümü altında bulduran Türk İş, rakipsiz tek sendikal örgüt durumuna girecektir.

Kaldı ki bu kanunlar çıktıktan sonra, devrimci sendikaların ya da DİSK'in üçte bir temsil yetkisine kavuşmaması için de gereken tedbirler alınmış, işçilerin Türk İş bünyesinden koparak DİSK'e geçmeleri maddeten imkansız hale getirilmiştir. Bu kanun çıktığı taktirde bir işçinin halen bağlı bulunduğu sendikadan istifa etmesi için mutlaka Noter'den tasdikli istifaname göndermesi gerekecektir. Örneğin, bir iş yerinde çalışan ve Türk İş'in kendilerini patrona sattığını anlayarak ona bağlı sendikadan istifa etmek isteyen 1000 işçinin, teker teker notere gitmeleri, yani her şeyden önce iş saatinde işyerinden izin almaları, gündeliklerini kaybetmeleri ve üstelik istifa harcı olarak noter'e 15-20 lira kaptırmaları gerekecektir. Bu koşullar altında işçilerin toplu halde bir sarı sendikadan ayrılıp devrimci bir sendikaya geçmeleri ve yeni kanuna göre o devrimci sendikayı işkolu seviyesinde yüzde 35 üyeye sahip «toplu sözleşmeye yetkili sendika» haline getirmeleri imkansızlaştırılmaktadır.

Bu komplo, faşizmin meşru hale sokulmak istenmesinin somut bir örneğidir.

Sözelimi, (X) işkolunda dört sendikanın varolduğu kabul edilsin. Bunlardan (A) sendikası yüzde 30, (B) sendikası yüzde 25, (C) sendika ası yüzde 25 ve (D) sendikası da yüzde 20 üyeyi temsil etsin... Bu durumda, yeni tasarıya göre o iş kolundaki işyerlerinin toplu sözleşme yapmak yetkisi sadece (A) sendikasına verilecek, geride yüzde 70 çoğunluğu temsil eden sendikalar hiç bir işyerinde toplu sözleşme yapamayacak, azınlığın temsilcisi çoğunluk üzerinde açık seçik diktasını kuracaktır.

Diğer maddelerle, devrimci sendikaların işçiden aidat alma imkanı baltalanmakta, bütün sendikaların mali ve idari denetimi, Türk İş'te üye olmasalar dahi, patron sarı konfederasyon-işbirlikçi (ler) üçlüsünün eline verilmektedir. Disk'in son zamanlarda, Amerikanın dümensuyundaki yabancı sendikaları ve üst kuruluşları aşarak, dünya proletaryasının gerçek temsilcisi olan örgütlerle ilişkiler kurmasından da tedirgin olan «işbirlikçiler koalisyonu», bunu da kanun değişikliği ile önlemiş uluslararası alanda temsil hakkını sadece Türk İş'e tanımıştır.

Bu, kelimenin tam anlamıyla, bir «işbirlikçiler diktası» dır.

DİSK ve ona bağlı sendikaların ekonomik mücadele alanındaki başarılarını yedikleri yemekte, içtikleri suda, teneffüs ettikleri havada hisseden işçilerin direnişe geçmeleri için herhangi bir «tahrik» e gerek var mıdır? DİSK'i boğazlama tasarısı meclis gündemine alındığı sırada 1200 üyeli Hür Cam İş Sendikasının, DİSK'e katılma kararı almış olmasında işbirlikçilere bir şey anlatmamakta mıdır? İşçi elbette DİSK'e ve ona bağlı sendikalara sahip çıkacak, onları boğazlamak için «işbirlikçiler koalisyonun hazırladığı komploya karşı duracak, işçiyi satmasına karşılık her yıl Amerika'dan 12 milyon liralık sadaka alan eyyamcı Türk İş'e hakkettiği darbeyi indirecektir. Ve elbette bu komployu perde arkasından hazırladıklarını bildiği patronların fabrikalarında iş bırakacak, (iktidarı) protesto edecektir. Babali'nin sarı basını bu komploju ört bas edince tabii ki, sesini duyurmak için tek imkan olarak toplantı ve gösteri yürüyüşleri hakkını, meşru direnme hakkını kullanacaktır.

(...)

Nitekim 15 Haziran sabahı İstanbul, İzmit ve Gebze'de 100 bine yakın işçi 113 işyerinde birden iş bırakarak tarihi direnişini başlatmıştır.

(...) «işbirlikçiler koalisyonu», işçi direnişi sırasında vukua gelen bazı olayları istismar ederek işçileri «isyancı» olarak göstermek gayretkeşliğine girişmişlerdir.

Yüzbinlerin yürüdüğü bir hareket kaba kuvvetle kırılmak istenirse, elbette çatışmalar olacak, elbette bazı şeyler hasara uğrayacaktır. Meşru haklarını savunan işçilerin karşısına silâhlı kuvvetleri çıkartanlar, daha ne bekleyebilirlerdi? Kaldı ki, işçilerin direnişi sırasında, hiç de zikre değer bir kayıp olmamış, karşı kuvvet çıkartılmasının yarattığı çatışmalarda kontrol dışı ufak tefek hasarlar kaydedilmiştir.

Türkiye'yi Amerikaya peşkeş çekerek, yeraltı ve yerüstü servetlerimizi kapitalistlere yağma ettirecek, plansız bir ekonomi ile, değeri rakama vurulamayacak imkanlardan (halkımızı) mahrum bırakarak tam bir «ihanet» içinde bulunanların, haklı işçi direnişindeki kontrol dışı hasarları istismar ederek «milli mahvoluyor» yaygarası kopatmaları alçaklığın riyakarlığın, namussuzluğun ta kendisidir.

Her işçi direnişindeki tek tük olayları bahane ederek Türkiye'yi «Kızıl İhtilâl» ortamında gösterip işi askeri yönetim kurmaya kadar vardırıanlar, TİP'in ve TÖS'ün merkezleri, tiyatrolar tahrip edilirken, meydanlarda, sokak başlarında devrimci gençler, hem de polis kurşunu ile katledilirken nerede idiler? O zaman hasara uğrayanlar «milli servet», canlarına kıyılanlar «Türkiye Cum-

huriyetli Vatandaşları» değil miydiler? işçi hareketini sindirmek için sıkıyönetim ilân ettirenler, evvelki ay devrimci genç Mustafa Kuseyrinin komandolar tarafından öldürüldüğü Ankara da, tam 17 Haziran günü TÖS ve TİP merkezlerinin sağcı zorbalar tarafından tahrip edildiği Yozgatta neden Sıkıyönetim ilân ettirmemişlerdir?

Çünkü İstanbul ve İzmitte söz konusu olan, Amerikan emperyalizminin, işbirlikçi patronların ve satılmış sarı sendikacıların aşağılık çıkarlarıdır. Öte yanda ise malına, canına kastedilenler, Türkiye'nin bağımsızlığı, (halkımızın) çıkarları için savaşı devrimcilerdir.

SANIK SANDALYESİNE KİMLER OTURTULMALI?

Son işçi direnişi karşısında ki tutumlarıyla burjuva politikacıları, riyakarlıklarının, işçiye ihanetlerinin somut örneklerini vermişlerdir.

«Daha olağan direnme ve uyarma yolları varken, böyle bir direnişe geçmek, işçiyi kızıl ihtilale teşvik etmektir.» diyen burjuva politikacıları, DİSK yöneticilerinin, bu tasarı ilk defa ortaya atıldığından bu yana, aylardan beri bildiriler yayınlamak, demeçler vermek suretiyle Anayasaya aykırı bu tasarı kanunlaştığı taktirde işçinin direneceğini açıkladıklarını çok iyi hatırlıyor olmalıdırlar. Nitekim tasarı Meclis gündemine alındıktan sonrada, 30 Mayıs 1970 tarihli resmi bildirisinde DİSK yürütme kurulu, «işbirlikçiler ittifakı»na şu uyarıyı yapmıştır:

«Çalışma Bakanı Seyfi Öztürk, Erzurum da (TÜRK-İŞ kongresinde yaptığı konuşmalarda) Meclis'e verdikleri tasarı ile DİSK'i kapatacaklarını açıklamıştır. DİSK'i kapatmayı amaç bilen çabalar, sadece Anayasayı rafa kaldırmak ve Anayasaya aykırı kanunların zoruyla sermaye sınıfının hakimiyetini sürdürmek niyetlerinin görüntüleridir. Oysa güçlü anayasadan alan ilkelerin savunucusu olan ve her işyerinde üyesi, taraftarı, savunucusu bulunan gerçek bir işçi konfederasyonunu bir kanun maddesiyle yokedeceklerini sananlar, gerçeğin sert taşına başlarını vuracaklardır. DİSK'i kapatmaya yönelmek, toplumdaki huzursuzluklar yoğunlaştırmadan yarar ummak olur.»

Bu uyarmaya rağmen «işbirlikçiler koalisyonu» nun kılının bile kıpırdamaması üzerine DİSK adına genel başkan Kemal Türkler başkanlığında bir heyet Ankaraya giderek Cumhurbaşkanı, Başbakan, Millî Güvenlik Kurulu, ana muhalefet partisi ile temaslar yapmıştır. Bu temaslar sırasında heyeti Ankara'daki yetkililerden kimisi hiç kabul etmemiş, kimisi de dinlediklerini kulağının ardına atmıştır. İşte bu temaslardan da sonuç alınmaması üzerindedir ki, DİSK eyleme geçme kararı almış ve yüzbine yakın işçi 113 işyerinde birden fiilen iş bırakarak direnişe geçmiştir.

Yüzbinlerin direnişini kendi iradeleriyle ve adeta kasıtlı olarak hazırlayan burjuva politikacılarının ve devlet sorumlularının, bu gün olup bitenlerden dolayı işçileri ve işçi liderlerini suçlamağa, sıkıyönetim ilân ettirerek DİSK yöneticilerini işçi sınıfının, öncü müfrezesi olması gereken TİP'in militanlarını, işçi sınıfının dostu gençleri hürriyetlerinden mahrum ettirmeğe ne hakları vardır. Eğer ortada bir kanunsuzluk ve suç varsa, sanık sandalyesine oturtulması gerekenler işçiler değil, anayasaya aykırı kanun tezgahlayarak anayasayı çiğneyenler, ısrarlı uyarmalara rağmen bu aykırılıkta direnerek yüzbinlerin sokağa dökülmesine sebep olan, sonrada onlara ateş açtırıp kan döktürenlerdir.

Burjuva politikacıları, riyakarlıklarını, halka ihanetlerini, sıkıyönetim kararının parlamentoda görüşülmesi sırasında da göstermişlerdir.

Bakanlar Kurulu'nun sıkıyönetim kararı, anayasanın 124. maddesine aykırı olup, yeni bir «anayasa ihlali» teşkil etmektedir. Zira anayasanın 124. maddesi «ancak savaş hall, savaşı gerektirecek bir durumun başgöstermesi, ayaklanma

(yani isyan) olması, veya vatan ve cumhuriyete karşı kuvvetli ve eylemli bir kalkışma olması halinde sıkıyönetime cevaz vermektedir.» Nitekim sıkıyönetim kararı, parlamentoda da onaylandıktan sonra Maden-İş avukatları, bu kararla anayasal hak ve hürriyetlerin ortadan kaldırılmasının suç olduğunu bildirerek Danıştay'da iptal davası açmışlardır. Hukuk otoriteleri de sıkıyönetim ilanının anayasaya aykırılığını gazetelerde açıklamışlardır.

Anayasaya aykırılık ortada olduğu halde, parlamentoda burjuva politikacıları, işçi direnişini kırmak amacı güden sıkıyönetim kararını onaylamışlardır. Sıkıyönetimler şampiyonu CHP Lideri İnönü de parlamentoda «sıkıyönetimin faziletini savunmuş ancak işçilerin de haklı olabilecekleri gözönünde tutularak sıkıyönetimin 15 günle sınırlandırılmasını istemiştir. Oysa aynı CHP milletvekilleri, Amerikancı Türk İş'in tek merkezi sendikal örgüt haline getirilmesi için şimdiye kadar ellerinden geleni ardlarına koymamışlardır. Nitekim, CHP milletvekili Celal Kargılı'nın parti grubunda genel görüşme açılması isteğiyle verdiği önergesinde açıklandığına göre, DİSK'i boğmak isteyen tasarılar, CHP milletvekilleri tarafından hazırlanmış, grup yönetim kurulları ile CHP merkez yönetim kurulunun onayından geçerek Bülent Ecevit, Şeref Bakşık ve Orhan Birgit tarafından imzalanmıştır. Ancak DİSK mensubu işçilerin büyük direnişi ve Ulus Matbaasında çalışan devrimci işçilerin tasarıya karşı olduklarını gazetenin birinci sayfasında açıklattırmaları üzerine yine «kısıp oy hesapları» içinde olan CHP şaşkınlığa düşmüş, Ecevit ve arkadaşları bu defa ikili oynamaya başlamışlardır. CHP yöneticilerinin tutumu değişse bile, bu partinin eymamcılığı, işçi düşmanlığı, «işbirlikçiler koalisyonu» nun mensubu olduğu bir kez daha tescil edilmiştir.

(...)

Birçok bilimadaminin, devrimci örgütün DİSK'i boğmak isteyen tasarıların anayasaya aykırı olduğunu açıklamalarına rağmen, burjuva politikacıları ve satılmış Türk İş'in Amerikancı yöneticileri hala kanun değişikliğinin gerçekleştirilmesinde ısrar etmekte, kukla örgütlere düzmece bildiriler yayınlatılmakta, dolar gücüyle kıskırtılmış komando bozuntuları vasıtasıyla DİSK ve diğer devrimci serdikaların merkezlerine baskınlar yaptırılmaktadır.

İstanbul'da başta DİSK yöneticileri Kemal Türkler, Kemal Sülker, Şinasi Kaya, Hilmi Güner, Cavit Şarman ve arkadaşları ile yüzlerce işçi ve devrimci genç Sıkıyönetim tarafından «isyan» iddiasıyla tutuklanır, sendika, TİP, Doğu Devrimci Kültür Ocağı merkezlerine baskın yapılırken, burjuva politikacıları 100 bin işçi ile, kamuoyu ve sıkıyönetimle alay edercesine, üzerinde fırtınalar kopan kanun değişikliğinin Senato Komisyonu'ndan da oybirliği ile geçirildiğini açıklamaktadırlar. Madem ortada bir huzursuzluk vardır ve bu huzursuzluğu gidermek üzere «sıkıyönetim» ilân edilmiştir, hiç değilse bu «sıkıyönetim» süresince, huzursuzluğun kaynağı olan tasarıların da askıya alınması, geri çekilmiyorsa bile, komisyonda bekletilmesi gerekmez mi?

Ama oyun başkadır.

Sıkıyönetim altında işçilerin direnişi kırıldıktan sonra tasarı parlamento-dan fazla bir direnişle karşılaşmadan geçirilecek, liderleri tutuklu, işçileri olağanüstü tedbirler altında sindirilmiş bulunan DİSK tasfiye edilecektir. Böylece patronlar, işçinin hakkını koparta koparta alan bir DİSK'ten kurtulmuş olacak, Amerikan beslemesi Türk İş çalışma alanında söz sahibi tek merkezi örgüt haline gelerek kanun zoruyla tüm işçilerin aidaatlarının oturup ihanet tahtında biraz daha semirecektir.

Bu bir çıkaryol mudur? .

Sıkıyönetim ilanına rağmen direnişlerini «pasif direnme» şeklinde sürdüren Türk Döküm, Sungurlar, Rabak, Mercedes, Magirus işçilerinin devrimci kararlılığı, «işbirlikçiler koalisyonu» na halâ birşeyler anlatmıyor mu?

Anayasayı ayaklar altına alan bir kanun çıkartarak devrimci işçilerin haklı direnişini davet edenler, kendileri sanık mevkiinde oturmaları gerekirken savcı durumuna geçip devrimci işçileri, sendikacıları, sosyalistleri suçlamağa kalkışmakla tarih önünde mahkumiyetlerin en ağırına, en kahredicisine çarpılmaktan kurtulamayacaklardır.

Ne tedbir alınırsa alınsın, ne baskı yapılsa yapılsın, Türkiye işçi sınıfı «kendi için sınıf» olma yolunda dev bir adım atmıştır. Onun siyasi bilinçlenme düzeyine ulaşan devrimci mücadeleleri asla durdurulamayacaktır.

Türkiye işçi sınıfı, 16 Haziran 1970 günü bir «Kanlı Salı» yaşamıştır. Tarih sayısız «Kanlı Salı» lar, «Kanlı Cuma» lar, «Kanlı Pazar» larla doludur.

Dünyanın hiç bir yerinde kan, zulüm ve baskı işçi sınıfını asla yenememiştir.

Emperyalizm ve yerli işbirlikçileri, patronlar, Amerikan uşağı sarı sendikacılar, satılmış burjuva politikacıları, Türkiye'de de işçi sınıfımızı yenemeyeceklerdir.

(...)

AYDINLIK SOSYALİST DERGİ Temmuz 1970 Sayı 21 Sy 193-199

BÜYÜK İŞÇİ DİRENİŞİ

1970 yılının 15 ve 16 Haziran günleri İstanbul'da ve Kocaeli'nde, tarihimizin «Büyük İşçi Direnişi» diye kaydedeceği olaylar yer aldı. Türkiye sanayii işçilerinin yarısını barındıran bu iki ilimizde belli başlı bütün fabrikaların işçileri greve yada işgale geçtiler ve yığınlar halinde yer yer yürüdüler. Yürüyüşe katılan işçilerin toplam sayısı yüz bin kadardı. Merkezi bir yönetim bulunmadığı halde bu muazzam kitle, işçi sınıfına, bu en devrimci sınıfa yaraşır bir ağır başlılık ve disiplin içinde hareket etmesini bildi; en ufak bir çapulculuk olayına izin vermedi. Amerikancı sarı sendikacılığın Türkiye'de baş temsilcisi olan Türk-İş, AP, MHP ve Komünizimle Mücadele Derneği binalarının taşlanması, Demirel kardeşlerin malı olan Haymak Döküm Fabrikası bürosunun tahribi gibi eylemler, işçi direnişinin hedefini belirleyen, bu direnişin gerçek anlamını yansıtan, olaylardı.

Direnış hareketi sırasında şiddet olaylarının tümünün sorumlusu (...) A.P. iktidarındır. Devrimci genç düşmanı olduğu kadar işçi düşmanı olarak da şartlandırılmış olan bu devşirmeler, korku ve panik işçilerin göğüslerine kurşun sıktılar. Ölü ve yaralı işçiler yüzlercedir. 16 Haziran akşamı, sadece Numune Hastahanesine götürülen ağır yaralı işçilerin sayısı yüzelliyi aşmaktaydı ve bunların içinden en azından onu öldü. Ama polislerin hedef gözeterek sıktığı kurşunlar kendilerini korku ve panikten kurtarmadı. Silahsız işçiler her yerde polis bari-katlarını yardılar Kartaldan Kadıköy meydanına kadar, Silahtarağadan Çağaloğlu'na kadar Levent'den Şişli'ye kadar her yerde bu böyle oldu. İşçiler polisle karşılaşmaları her noktada işçi davası gibi kutsal bir davayı güdenlerin (...) üstünlüğünü isbat ettiler.

TÜRK-İŞ TEMELİNDEN SARSILMAKTADIR

Büyük işçi direnişi, özünde, yılların sömürü ve baskısına karşı işçi sınıfında biriken öfkenin dışa vurulmasıydı. Toplu sözleşme yapma tekelini sarı sendikacılığın baş temsilcisi Türk-İş'e veren son Sendikalar Kanunu, bu birikimin dışa vurması için bir vesile oldu. İşçiler Türk-İş denen Amerikan beslemesi kuruluşun, özünde, işçi düşmanı bir örgüt olduğunu kendi öz tecrübeleriyle anlamaya başlamışlardı. Öteki büyük işçi kuruluşu olan DİSK'in başındaki Kemal

Türkler gibilerin, Türk-İş kodamanlarından pek büyük farkı olmadığı halde, DİSK'in yöneticileri arasında, özellikle aşağı kademelerde bazı dürüst sendikacılar vardı ve DİSK, işçilerin namuslu sendikacılık uğruna vermekte oldukları mücadelenin başlıca alanı olmağa başlamıştı. İşçilerin yer yer patrona karşı direnmeleri, Türk-İş'e bağlı sarı sendikadan ayrılıp DİSK'e bağlı bir sendikaya girmek için mücadele şeklinde tezahür etmekteydi. DİSK'in yöneticilerinden bazıları Türkiye işçi hareketi içindeki bu önemli gelişmeyi anlamaya başladılar ve işçilerin dürüst sendikacılık uğruna mücadelesi karşısında, çok kez yeterli kadar aktif olmasa da, olumlu bir tutumu benimsediler.

HIZLA BİLİNÇLENEN BİR SINIF : İŞÇİ SINIFI

İktisadi ilfasın eşğine sürüklenmiş bulunan toplumumuzda Filipin demokrasıcılığı artık eskisi gibi yürümez olmuştur. İşbirlikçi sermaye ve feodal mütegalibe tahakküm ve sömürüsüne dayanan bir ekonomisinin siyasi üstyapısı olan Filipin demokrasıcılığı, sarsıntılar geçirmektedir. Bu gelişmenin, Filipin demokrasıcılığının bir unsuru olan Amerikan beslemesi sarı sendikacılığın üzerinde kaçınılmaz etkileri olmaktadır. Türk-İş'in temelinden sarsılmaya başlaması bu yüzdendir. Türk-İş binasının da taşlandığı büyük işçi direnişine katılan işçilerin çoğunluğunun DİSK'ten değil Türk-İş'ten olması-emperyalizmin desteğinde sarı sendikacılığın günlerinin sayılı olduğunun kanıtıdır. Bazı DİSK'li sendikacılar işçi sınıfının hızla bilinçlenmekte olduğunu gösteren bu gelişmeyi sezdiler ve davranışlarını ona göre ayarlandılar.

Bunu sezen yalnız onlar değildi. Egemen çevreler ve bunların temsilcisi kurulu sömürü düzeninin savunucusu politikacılar ve bunların Amerikan danışmanları da gidişin kötü bir gidiş olduğunu görmekte gecikmediler. Devrimci gençliğin sendikacılık alanında, sınırlı ölçüde de olsa, eyleme geçmesi onlar için suyu taşıran damla oldu. Karşı tedbir olarak, bilinen sendikalar kanunu tasarısıyla ortaya çıktılar. Tasarı, başta DİSK olmak üzere, Türk-İş dışındaki bütün sendikaları fiilen ortadan kaldırıyordu. Sendikacılığı, Amerikan sarı sendikacılığın baş temsilcisi olan kuruluşun, Türk-İş'in tekeline teslim ediyordu. Tasarı, işçileri, isteseler de istemeseler de, toplu sözleşme yapma tekeline sahip bulunacak olan Türk-İş sendikasında birleşmeye zorluyordu. Bu bakımdan Tasarı, Anayasa'da yazılı işçilerin sendikalarda birleşme özgürlüğünü baltalamaktaydı. En değerli hukukçular, Anayasa hukuku uzmanları, tasarının Anayasaya aykırı olduğu yolunda demeçler verdiler. Ama bunlar daha çok meselenin demokratik ve sosyal yönleri üzerinde durmuşlardır. Oysa AP iktidarının getirdiği ve Mecliste oylattığı 274 ve 275 sayılı kanunlar sadece bu bakımlardan değil, ayrıca ikinci maddesinde Türkiye Cumhuriyetinin milli, demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk devleti olduğunu yazan Anayasaya millicilik bakımından da aykırıdır. Anayasaya devletin milli karakterini bütün açıklığıyla belirttiğine göre, milli olmayan herhangi bir tasarrufa yol açan bir kanunun Anayasaya aykırı olması gerekir. Türk-İş'in Amerikan emperyalizmin himayesi ve denetimi altında olduğu ve gelirinin büyük bir kısmını Amerikan kaynaklarından sağladığı herkesçe bilinen bir gerçektir. Bu durumdaki bir işçi konfederasyonu milli bir kuruluş olamaz. Böyle gayrı-milli bir kuruluşa Türkiye ölçüsünde toplu sözleşme yapma tekelini teslim eden Türk-İş yöneticisini sendikacılık alanının tek hâkimi durumuna getiren bir kanunun milli nitelik taşıyamayacağı besbellidir. O halde kanun tasarısı bu bakımdan da Anayasaya aykırıdır. Evet şu anda Senatonun oylamasına sunulmuş olan tasarı milli, demokratik, sosyal ve hukuki bakımdan kesin olarak Anayasaya aykırıdır.

Anayasa çiğnemeyi adet haline getirmiş olan A.P. iktidarının baş temsil-

çılığını ettiği işbirlikçi sermaye çevrelerinin yararına olan böyle bir tasarımı tek-
lif etmesi tabii idi. Ama tasarı, Anayasa düzeninin savunucusu geçinen C.H.P.
politikacılar tarafından da desteklendi. C.H.P. kodamanları, sendika kurmada
mevcut sınırlı özgürlüğü de ortadan kaldırma işinde Demirel ile aynı safta
bulunmak akıllılığını gösterdiler. Parleментарler, her zamanki ileriye görürlük-
leri ile meseleye sadece bir DİSK meselesi olarak baktılar. Ekmek kapıları ka-
panan DİSK yöneticilerinin önemsiz bir-iki direnişine rağmen yeni kanun uy-
gulanacak, Demirel'ler ve Tunç'lar Türkiye'de sendikacılığın tek hakimi ola-
caklardı. Amerikan danışmanlarının da görüşü buydu. Bundan bir süre önce
Amerikalıların etkisiyle Arjantin'de aynı nitelikte bir sendikalar kanunu uygu-
lanmış, işçilerin direnmelerinin üstesinden gelinmiş ve Amerikancı sarı sendi-
kacılık bu ülkede egemen duruma getirilmişti.

AMERİKAN VESAYETİ ALTINDA İKİ ÜLKE

Arjantin'deki oyunun tıpatıp benzerinin Türkiye'de oynanmaya kalkışılması
rastlantı değildir. İki ülke arasında benzerlikler vardır. Arjantin de, tıpkı Tür-
kiye gibi Amerikan vesayeti altındaki bir ülkedir. Orada da egemen olan em-
peryalizm, işbirlikçi sermaye ve büyük toprak sahipleri üçlü ortaklığıdır. Ar-
jantin'de de Amerika, bizim Türk-İş'in başlıca temsilcisi bulunduğu sendika-
cılığa benzer bir sarı sendikacılık tezgahlamıştır. Orada da işçiler (Devrimci
sendikalardaki işçiler ve bir ölçüde millî nitelik taşıyan Peron'cu sendikalarda-
ki işçiler) Amerikancı sarı sendikacılığa karşı direnmektedirler. Ama iki ülke
arasındaki benzerlikler burada sona erer. Arjantin, dış ticaret bilançosu pek
büyük açıklar vermeyen, önemli ihracat ürünlerine sahip ve çok kez işgücü
ithal etme ve gereğini duyan bir ülke olarak, iktisadi bakımdan, emperyalist
sistem içindeki sömürülen ülkelerin çoğundan daha elverişli durumdadır. Tür-
kiye ise iktisadi iflasın eşindedir. Arjantini Amerikan emperyalizminin emrin-
de bir faşist cunta yönetir. Bu cuntayı savaş geleneği, olmayan bir ordunun,
bütün kahramanlığı kendi halkını ezmekte gösterdiği gayretkeşlikten ibaret
olan bazı subaylar teşkil eder. Türkiye'de, tarihinde bir Çanakkale bulunan,
emperyalizmi bir millî kurtuluş savaşında ilk olarak yenmiş, Mustafa Kemal'in
millî kurtuluşçu geleneğinin mirasçısı bir ordu vardır. Ve Türkiye'de Güney
Amerika tipi yabancı kuklası operet subaylarının cuntacılığına özenecek olan
gafilin sonu iyi olmaz.

Evet Çevreler güçler ve yabancı danışmanları Türkiye'de bu işin Arjan-
tin'de olduğu kadar kolay olacağını hesaplıyorlardı. Hesaplar yanlış çıktı. Tür-
kiye işçi sınıfı Anayasada yazılı sendikalar içinde birleşme özgürlüğünü çığnet-
meyeceğini yüzbinlerce hançereden göklere yükselen gür sesiyle ilan etti. Bü-
yük işçi direnişi işçi sınıfımızın dürüst, namuslu sendikacılığa özleminin nasıl
bir güçlü özlem olduğunu göstermiştir.

İKTİSADİ MÜCADELE, SİYASİ MÜCADELEDEN AYRILAMAZ

Ama büyük işçi direnişinin taşıdığı anlam sadece bu değildir. Bu direniş
işçilerimizin iktisadi mücadeleyi siyasî mücadeleden ayırdetmenin imkansız ol-
duğu bilincine vardıklarında göstermiştir. İşçinin siyasî bilinçlenmesi olgusu
proleter devrimcilerin işçi saflarında eyleminin somut neticesidir. Büyük işçi
direnişi günleri, işçilerin kendi elleriyle hazırladığı pankartlarda yazılı slogan-
ları okuyalım:

«İşçiler birleşti», «Hakkımızı almadan, dönmeyiz yolumuzdan» sloganları-
nın yanında şu sloganlarda vardı: «Bağımsız Türkiye.», «Kahrolsun Amerika!»,
«İşçi Ordu Elele, Milli Cephede!», «Ya İstiklal, Ya Ölüm!»...

Büyük direnişte işçilerin söyledikleri marşları da dinleyelim: «Zulüm bir

gün duracaktır-Halk zinciri kıracaktır...», «Çoban çeşme akmam diyor-Bizim işçi bıkmam diyor-Şanı büyük sendikamız-Halk yolundan çıkmam diyor.» Ve bununla birlikte söylenen şu marşlar: «Ankaranın taşına bak-Gözlerimin yaşına bak-morrison Türke baş oldu-Şu feleğin işine bak...», ya da «Sabah oldu hep uyandık, siperlere dayandık Bağımsızlık uğruna al kanlara boyandık...»

Türkiye'de devrimci bilincin gençlikten, işçi köylü yığınlarına taşmakta olduğu bu tarihi dönemde, yüzbin işçinin katıldığı direnişin hedefi sadece iktisadi olmadı. Direniş siyasi hedeflere de yöneldi. Ve açıkça anti-emperyalist ve anti-faşist niteliğe büründü. Bunun böyle oluşunda devrimci aydınların, özellikle devrimci gençliğin katkısı büyüktür. Bütün direniş boyunca devrimci gençler işçilerle omuz omuza yürüdüler. İşçilerle birlikte polis parikatlarını aştılar, coplandılar, kurşunlandılar. Devrimci gençlik, büyük işçi direnişi günlerinde, proleter devrimciliği sınavını başarıyla vermiştir.

Buna karşılık İşçi Partisinin başına çöreklenmiş bulunan oportünist yönetim, baştan sona kadar pasif ve yılgın davranışıyla bir kez daha çalışanlarla kader birliği durumunda olmaktan ne kadar uzak bulunduğunu gösterdi. Direniş için ilk çağrıda bulunan Disk yöneticileri bile yürüyüşler anında işçi saflarında yerini almadılar. Ve olaylardan sonra da iki anlamlı ürkek bildiriler yayınlayarak, işçilere gerektiği gibi arka çıkmadılar. Oysa işçi lideri odur ki toplum polisi barikatına doğru yürüyen işçi saflarının en önünde yerini almakta kusur etmez.

«İŞÇİ-ORDU ELELE...»

Büyük işçi direnişi sırasında işçilerin bilinçli davranışı, Demirel iktidarını, son zamanlarda oynamakta olduğu büyük oyunu, hiç değilse er ve kıta subayı kademesinde, oynayamaz duruma getirmiştir. Bu oyun ordu ile devrimci gençliği, işçileri köylüleri karşı karşıya getirerek uzakta seyredip keyfine bakma oyunudur. Böylelikle Ordu, şaibeli iktidarın halka karşı politikasının savunucusu olarak gösterilecek ve Ordu ile devrimci güçler arasında uçurumlar açılacaktır. Ve sonuçta Demirel ve tayfası sorumluluklarından sıyrılmış olacaklardır. Direniş yürüyüşleri sırasında bu oyun işçiler tarafından geniş ölçüde başarısızlığa uğratıldı. Askerler, subayı ve Mehmetçigi ile, toplum polisinin tam tersine, işçiye karşı silah kullanmayı genellikle reddettiler. Hemen her yerde işçi ile mehmetçik aynı vatanın çocukları oldukları bilinci ile kardeşlik ilişkileri kurdular. «İşçi Ordu elele Milli Cephede» sloganı direniş yürüyüşlerinin en etkili sloganı oldu. Türk Ordusu tarihi geleneğine bağlı kaldı ve Amerikan emperyalizminin işbirlikçisi bir iktidarın emrinde kendi emekçi halkına karşı koymadı. Her toplulukta bulunabilecek birkaç gayretkeş ise, genellikle bilinçli subaylar tarafından hizaya getirildi.

Büyük işçi direnişi Türkiye toplumunun 20. yüzyıla gerçekten girmekte olduğunu gösteren bir tarihi olaydır. Bütün engellere rağmen bütün hedef şaşırtmacalarına rağmen yüzbin işçinin bilinçli olarak direnişe geçtiği bir ülke, gerçek uygarlık doğrultusunda epey yol almış bir ülkedir. İşçi direnişi Amerika emperyalizminin vesayeti altında tuttuğu geri ülkelerde reva gördüğü cinsten

sarı sendikacılığın temelden çatırdamakta olduğunu göstermiştir. Çoğunluğu Türk-İş'e bağlı sendikalardan olan işçilerin gür sesleriyle haykırdıkları anti-emperyalist ve anti-faşist sloganlar, Türk-İş binasının kırılan camlarının şangırtısı Amerikancı sarı sendikacılığın ölüm çanları idi.

«KÖTÜ NİYETLİ KİŞİLER», «İYİ NİYETLİ İŞÇİLER»

Ve şimdi, İstanbul ve Kocaeli sıkıyönetim altındadır. Yani Türkiye sanayi.

işçilerinin yaklaşık olarak yarısını barındıran bu iki ilimizde Anayasada yazılı demokratik hak ve özgürlükler geçerli değildir...

(...)

İŞÇİLERLE DAYANIŞMA YURTSEVERLİK GÖREVIDİR

Bu oyunu başarısızlığa uğratmak ulusal görevdir. İstanbul ve Kocaeli sanayi işçileri Anayasada yazılı hakları uğruna büyük direnişiyse, Türkiye'nin yerli yabancı sömürücüler için bastonsuz gezecek köpeksiz köy olmadığını gösterdiler. Onlar, kahramanca direnişleriyle Amerikan emperyalizmine ve işbirlikçilere Türkiye'nin tekin bir yer olmadığını öğretiler. Bütün milliciler büyük işçi direnişinin anlamını ve tarihi önemini kavramakla yükümlüdür. Türkiye'nin öteki bölgelerindeki işçiler, bütün Türkiye'nin köylüleri, aydınları, küçük esnafı, sıkıyönetim altındaki işçi kardeşleriyle dayanışma durumunda olmalıdırlar. Hızlı bir bilinçlenme süreci içine girmiş olan ve bundan böyle Türkiye'nin tarihi gelişmesinde ağırlığını her gün daha fazla hissettirecek olan işçi sınıfımızı halkımızın öteki sınıf ve zümrelerinden tecrit etme yolunda çabaları boş çıkarmalıyız. Kartal'daki tornacı, Silaharağa'daki kaynakçı, Levent'teki işviyeci yalnız olmadığını bilmelidir. Büyük işçi direnişi, Türkiye'nin ulusal davası, Tam Bağımsız ve Gerçekten Demokratik Türkiye'yi yaratma davası yolunda büyük bir adımdır. Bu adımı atanlarla devrimci dayanışma yurtseverlik görevidir.

AYDINLIK

DEVİRİM GAZETESİ Sayı: 37.30 Haziran 197. Uğur Mumcu'nun SENDİKA AĞALARI adlı yazısında;

1962 yılında Ankara da toplumcu aydınların girişimi ile «Sosyalist Kültür Derneği» adıyla bir dernek kuruldu. Bu derneğin kurucuları arasında, şimdi Türk-İş'in başında bulunan Seyfi Demirsoy da vardı. Demirsoy'un siyasal fikirleri, o zamanlar, işbirlikçi kapitalizmin baş temsilcisini «işçileri en iyi anlayan politikacı» olarak seçmeye elverişli değildi. O, «İşçi elbet sosyalist olur» derdi. CHP ve AP gibi partilerden hayır gelmeyeceğini, sendika mücadelesinin yanı sıra politik mücadelenin şart olduğunu, işçinin kendi öz partisini kurması gerektiğini söylerdi. Bu düşüncelerle Çalışanlar Partisi'ni kurmaya kalkmıştı. Toplumcu kalkınma yöntemlerine bağlı görünürdü. Aradan yıllar geçti. Bu gün Seyfi Demirsoy, Ankara da kendi büstüyle süslenmiş lüks bir binanın odasında, yanında hukuk müşavirleri, sekreterler ve politikacılarla İşçi haklarını savunmaktadır. Kime karşı İçinde Türk-İş üyeleri de bulunan direnen işçilere karşı!

1961 Anayasası işçilere grev hakkı getirmişti. Bunun üzerine, 274-275 sayılı yasalar hazırlanarak yürürlüğe kondu. Anayasa işçilere örgütlenme hakkı vermişti. Düşünce özgürlüğünü genişletmişti. Devrimci fikirler yayılıyor ve işçi hareketini de etkiliyordu. Devrimci bir sendikacılığın temelleri atılıyordu. Özellikle büyük şehirlerdeki özel kesim işçileri, hızlı bir uyanış ve bilinçlenme içindeydiler.

Bu işin olumlu yanıydı. Bir de olumsuz yanı vardı: Yeni yasalar, bol aylıklı, sık giyimli, otomobili ve özel sekreterli sendika ağalığının ortaya çıkmasına yol açtı. Bunların işçiyse bir ilgisi yoktu. Bütün çabaları bir toplu sözleşme yapmaktan ibaretti. Devlet kesiminde bakanlık kapılarını aşındırarak, bakanlara devlet teşebbüsleri yöneticileri üzerinde baskı yaptırarak toplu sözleşme imzalatıyorlar, işçiler de toplu sözleşmelerle sağlanan ücret artışından yararlanmak için, isimlerini dahi bilmedikleri sendika ağalarının teşekküllerine giriyorlardı. Özel kesimde de mekanizma pek farklı değildi. Ağalar, sendika aidatı olarak

işverenin kestiği ve onlara aktardığı paralarla zenginleşiyorlar ve sendika prensliklerini sürdürüyorlardı. Kârlı bir iş olduğundan «sarı» sendikacılık da genişliyordu.

İşçilerle hiç ilgilenmeden, patronlarla toplu sözleşme imzalayıp, sendika gelirini artırmaktan ibaret olan bu tür sendikacılıkta, işçilerin bilinçlenip uyanmasının, sendika ağalarının hiç işine gelmeyeceği açıktı. İşçi onlar için, kafa sayısı hesabıyla, aidat ödeyen bir kalabalıktı, kafa sayısı nekadardı çoğalırsa, gelir o kadar artıyordu.

İşçiden kopuk bu bürokratik sendikacılığın tepesinde Türk-İş vardı. Türk-İş'in baş görevi, iktidarla iyi ilişkiler kurmaktır. Zira sendikalara nimet genellikle bakanlık kapılarında sağlanmaktaydı. Ama iktidarda bazen CHP, bazende AP olmaktaydı. Her ikisiyle de iyi geçinmek gerekliydi. Sonra Türk-İş yöneticilerini seçen sendikacı çoğunluğunun kimi CHP li, kimi AP'liydi. Bunları kuzu kuzu Türk-İş bünyesinde barındırmak, her iki tarafın oylarını toplamak gerekliydi. Demirsoy'un sonradan benimsediği «partilerüstü» politika, bu hesapların sonucuydu. Dün, «işçi sosyalisttir», «işçi kendi öz partisini kurmalıdır» diyen Seyfi Demirsoy ve ekibi sendika ağalığını geliştiren yeni düzende, «partilerüstü» politikayı başarıyla uyguladılar ve Türk-İş'in rakipsiz yöneticileri oldular. Demirsoy'un eski fikirlerini savunan devrimci sendikalara ve siyasi teşekküllere düşman kesildiler. Devrimci görüşlere kayan sendikaları yıkmak, parçalamak için ellerinden geleni yaptılar. Rakip teşekküller, hatta sarı sendikalar kurdular. Ne varki, tabandaki işçinin bilinçlenmesi, sendikasına bağlanması Türk-İş yöneticilerinin bu çabalarının tam başarı sağlamasını engelledi.

Türk-İş bunun üzerine, iktidarla muhalefetle iyi ilişkilerden yararlanarak, kanun zoruyla devrimci sendikacılığı tasfiyeye yöneldi; Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonunu, Anayasaya aykırı olarak kanun yoluyla tasfiye edilecek, toplu sözleşme ve grev yapma Türk-İş'e bağlı sendikaların tekeline verilecekti. Toplu sözleşmeden yararlanmak üzere, öteki sendikalardaki işçiler, mecburen Türk-İş sendikalarına girecekler ve bu sendikalar silinecekti. «Sendika enflasyonunu önliyoruz. Sarı sendikacılığa son veriyoruz. Güçlü sendikalar yaratıyoruz» gerekçesiyle, gelişme yolundaki devrimci sendikacılık boğulacaktı...

İşte İstanbul ve İzmitte, Türk işçisi bu oyuna karşı direnişe geçti. 1961 yılında Saraçhanebaşın'daki 100 bin işçinin katıldığı büyük mitingde dile getirdikleri devrimci görüşlere ihanet Türk-İş yöneticilerine gereken dersi verdi. Bu büyük direniş boşa gitmiyecektir. Türk-İş'in utanç hanesine, Türk işçi sınıfının ise altın harflerle tarihine yazılacaktır.

DEVİRİM GAZETESİ Sayı: 38.7 Temmuz 1970.

Elektrik Yüksek Mühendisi Şinasi Güceri'nin, İŞÇİ DİRENİŞİ NEDEN ÖZEL KESİMDE GELİŞİYOR adlı yazısında:

Halinden memnun ve yarınından emin bir insanı kışkırtmak güçtür. Buna rağmen sosyal çalkantıların, ekonomik nedenlerini göremiyerek, olayları basit kışkırtmalar şeklinde izah etmek eğiliminde olanlara her yerde rastlanmaktadır. Ancak bu gibilerin meseleleri çözümlemekte görevli yönetim kadrolarının yüksek sorumluluk katlarına kadar çıkabilmesi bir toplum için üzücü bir talihsizliktir.

İşçiler görünürde bir kanunu protesto etmişlerdir. Ancak onları bu protesto için hazır bir ortam haline getiren bazı birikimlerin varlığını inkâr etmek mümkün değildir.

Bizce bu birikimlerin en etkili ruhsal tepkisi işçinin kendi «yarını» hakkında beslediği güvensizliktir.

Şimdi bu nokta üzerinde duralım.

ÖZEL KESİMDE DURUM

Türkiye'de tüketim maddesi imaline dönük hızlı bir sanayileşme hareketinin geliştiği bilinmektedir. Devletten de teşvik görerek özel sektör eliyle yaratılan bu köksüz sanayi, ulusal ekonomi için giderek taşınması ağır bir yük haline gelmiştir. Çünkü bu alandaki sanayi dalları gerek kuruluş sırasında lüzumlu olan sermaye malı, gerekse işletme döneminde ihtiyaç duyulan ham ve yarı mamul madde bakımından, devamlı olarak dış kaynaklardan beslenmek zorundadır.

Oysa Türkiye'nin döviz geliri, her sene daha fazla makina, yedek parça, ham ve yarı mamul madde ithalini gerektiren bu endüstri sektörünün dış harcamalarına dayanacak güçte değildir. Bu yüzden kota rejimi getirilmiştir. Altı ayda bir düzenlenip ilân edilen Kotalar belli bir döviz fonunu sanayiciler arasında, sözde hakkaniyetle, dağılması amacını gütmektedir.

Halbuki bu sanayi sektörünün büyüyen ihtiyacı karşısında Kota Fonlarının hep aynı kalması, sanayiciyi her gün biraz daha güç bir duruma sokmaktadır.

Bugün artık, başlangıçta ulusal hedeflere göre yöneltilmemiş, başıboş bir sanayici topluluğunun, genellikle büyük şehirler yakınında kurduğu sayısız endüstri tesislerinde kalabalık işçi kitleleri çalışmaktadır. Fakat, bu sanayi kesimi, başta döviz yetersizliğinden doğan ham madde sıkıntısı olmak üzere, çeşitli güçlüklerle karşılaşmaktadır.

Ham veya yarı mamul malzeme ithali için sanayiciye ayrılan kota tahsislerinin yetersizliğine ilâveten, transferlerin yedi sekiz ay gibi uzun süreler bekletilmesi ve bazı ahvalde sipariş edilen malın bedeline eşit miktarda bir meblağın ayrıca Merkez Bankasına teminat olarak yatırılması mecburiyeti gibi nedenler özel sektöre mensup sanayi kollarında işletme sermayesi ihtiyacını alabildiğine şişirmekte ve sanayiciyi, ticaret bankalarından yüksek faizle büyük borçlar almağa zorlamaktadır.

Bir yandan tesislerini tam kapasite ile çalıştıramamak diğer yandan maaşlarının maliyeti üzerine ağır faiz şartları yüklemek mecburiyetinde olan müteşebbis varlığını koruyabilmek için ister istemez üretimi yavaşlatmak, işçi sayısını azaltmak, işçi haklarını kabil olduğu kadar kısıtlamak gibi, işçinin çıkarına olmayan tedbirler düşünmeğe ve uygulamaya mecbur olmaktadır.

Bu durumu yakından izleyen ve düzelebileceğine dair ufukta bir ümit ışığı göremiyen işçi kitlelerinin halinden hoşnut olması geleceğine güvenle bakabilmesi elbetteki mümkün değildir.

DEVLET KESİMLERİNDE DURUM

Öte yandan devlet sektöründe bulunan sanayi kollarında da geniş işçi kitleleri çalışmakta ve fakat onlar için böyle bir huzursuzluk söz konusu olmamaktadır. Zira devlet ne yapıp yapıp işçilerin sosyal durumunu sarsacak ve onların ekmeğini tehlikeye sokacak herhangi bir tedbiri alma yoluna hiç bir zaman gitmemektedir. Devlet müesseselerine zarar edildiği zaman bile, bunun işçinin sırtından telafisi yerine, mecbur kalındığı takdirde genel bütçeden karşılanması yolu tercih edilir.

DİSK, Anayasaya aykırı bu tasarının kanunlaşmasını önlemek için, aylardır çılmadık kapı bırakmamıştır. Aldırış eden olmamıştır. CHP merkez takımı iktidardan çok daha hararetle biçimde Anayasaya aykırı tasarının destekçisi olmuştur. Bu şartlarda DİSK'e tabandaki işçiye dönüp, «Anayasa haklarını koru» demekten başka yapacak bir şey kalmamıştır. Toplum polisinin işçilerin

üzerine geliş güzel ateş açmasıyla, cumhuriyet tarihinin en büyük işçi hareketi kana bulanmıştır.

Sözün kısası Türkiye'de sanayi işçisi iki gruba ayrılmıştır. Birinci grubu devlet sektöründe çalışan ve devletin teminatına sahip olanlar teşkil etmektedir. İkinci grupta ise özel sektörde çalışan ve bu sektörün veremediği ve vermesinin mümkün olmadığı teminattan yoksun olan işçiler bulunmaktadır.

Böylece kendi başına buyruk iktisadi güçlerin keyfi yatırımlarıyla meydana getirilmiş olan bir sanayi alanı bu ikinci grubu teşkil eden kalabalık işçiyle ulusal ekonominin en kararsız bir istihdam bölümüne sahne teşkil etmekte ve olaylar bu sahneyi kurmuş olan serbest ekonomik güçlerin de kontrolünden ciddi şekilde çıkma yolunda olduğu intibahı uyandırmaktadır.

Türkiye'nin sosyal ve ekonomik problemleri, basit tedbirlerin üstesinden gelebileceği sınırların çok ötesine taşmıştır. Bir an için yurt dışında çalışan işçilerin kitle halinde memlekete döndüğünü düşünelim; Türk toplumunun karışacağı bunalımların seviyesi tahammül edilmez olacaktır.

Meselerinin çözülmesi radikal tedbirleri gerektirmektedir; fakat bu çeşit tedbirler, Türkiye gibi geri kalmış bir ülkede, ancak ulusal ve bağımsız bir ağır sanayi örgütünün devlet eliyle yaratılmasını öngören ve bu politikayı bütün gerekleri ile kapsayan bir kalkınma planı içinde tesbit edilebilir ve uygulanabilir.

DEVİRİM GAZETESİ S. 36, 23 Haziran 1970 Doğan Avcıoğlu, TİLKİ OYUNU adlı başyazısında:

«Türkiye, gittikçe ağırlaşan ve şiddet tedbirleriyle önlenemeyecek olan bir toplumsal bunalım içinde çırpınmaktadır. Bozuk düzen zorla ayakta tutulmak istendiği sürece, bunalım yaygınlaşacak ve yoğunlaşacaktır. İktidarın, çaresizlikten yönelmek zorunda kaldığı «kemer sıkma» politikası, az çok ciddiyetle uygulandığı takdirde, önümüzdeki aylarda, anarşik biçimde kurulmuş, bol atıl kapasite barındıran sanayiin güçleri artacaktır. Bir çok fabrikanın kapısını kapaması ve işsizliğin büyümesi beklenmelidir.

İş çevrelerinin yayın organı Ticaret Gazetesi, daha bir ay kadar önce, şöyle bir kehanette bulunmaktaydı:

«Göreceksiniz, çok yakın bir zamanda.. Bir çok fabrikalar kapanacak, işçi sokakları dolduracak, bugün bir kısmı talebe ve büyük bir kısımda maksatlı olarak meydanlarda savaştan anarşi taburları içine, alay alay boşta kalmış işçi de katılacaktır.»

Kapitalistlerin yayın organı gazetenin bu kehaneti, parlamento, hükümet, Türk-İş ve toplum polisinin hatalı tutumu dolayısıyla daha şimdiden gerçekleşmiş sayılabilir.

Bir gerçek açıkça bilinmelidir: Son olayların baş tahrikçisi, Türk-İş ile Türk-İş dalkavukluğunda yarış eden iktidar ve ana muhalefet partileridir. Türk İş, sakıncaları herkesçe kabul edilen sendika enflasyonunu önleme yolunda, uzun yıllar çaba göstermiş, bunu başaramayınca, işçi hareketi üzerinde kanun yoluyla kendi tekelini kurmaya yönelmiştir. Teşebbüsün Anayasaya aykırılığı üzerinde hiç durmayan büyük siyasi partilerin oylarıyla Türk - İş tasarısı mecliste kabul edilmiştir. Tasarı, DİSK'i ortadan kaldırdığı gibi, Türk-İş etrafında kümelenmiş az sayıdaki sendikaya toplu sözleşme yapma tekelini tanırlıktedir. İşçiler, isteseler de istemeseler de, toplu sözleşme tekeline sahip sendikalarda toplanacak, öteki sendikalar kapılarını kapamak zorunda kalacaklardır. Türk-İş grubu, kapitalizmden yana Amerikan tipi sendikacılığı benimsediğine göre bu yoldan devrimci sendikacılığa da paydos denilmiş olacaktır.

Ana muhalefet, ancak bu güçlü işçi direnmesi üzerindeki, düne kadar desteklediği tasarının Anayasaya aykırı olduğunu anlamıştır! Demirel'in Anayasayı hiçe sayan tutumunu desteklemekte ısrar eden AP grubunun ise, ne yapacağı belli değildir. Ama tasarının değiştirilmeden kanunlaştırılmasının yeni işçi direnişlerine yol açacağı muhakkaktır. Ve bu direnişler, ekonomik sıkıntının ve toplumsal huzursuzluğun gittikçe arttığı bir ortamda olacaktır.

Demirel ve temsil ettiği sınıflar, kendilerinin yarattıkları çıkmazdan, ordu ile gençliği, ordu ile işçiyi, ordu ile topraksız köylüyü karşı karşıya getirerek kurtulmaya çalışmaktadır. Bu, Demirel'in kendisini işin içinden sıyırmak ve sorumluluğu başkalarına bulandırmak için uzunca süredir başvurduğu bir tilki kurnazlığıdır. Ne varki, bu «Tilki Oyunu» sökmeyecektir Devrimci Kemalist gelenegi bütün canlılığıyla sürdüren Türkiye'nin zinde güçleri, ülkenin sosyal adalet içinde hızla kalkınmasını engelleyen bozuk düzenin ve düzenin çürümüş egemen sınıflarının bekçiliğini yapmaya hiç bir zaman rıza, göstermiyecektir. Silah, ters tepecektir.

PDA fraksiyonunun yayın organı İşçi-Köylü gazetesi tarafından Mart 1971 de birinci baskı yapılan «15-16 Haziran Yolunda İLERİ!» adlı broşür ise 13, 14 ve 15 nci sahifelerinde şunları yazmaktaydı:

«SARI SENDİKA ÇEMBERİNİ KIRALIM

Hâkim sınıflar işçi sınıfımızı sarı sendika çemberi içinde köleleştirmek için ellerinden geleni yapıyor. Patronların sarı sendikası Türk-İş'tir. Son senelerde gördüğümüz aşağı yukarı bütün işçi mücadeleleri Türk - İş'ten ayrılarak DİSK'e bağlı sendikalara girmek için verildi. Türk-İş patronlarla elbirliği ederek işçilerin iktidar mücadelesinin gelişmesini baltalamaya çalışıyor. Tarihimizin en büyük işçi hareketi olan 15-16 Haziran mücadelesini hâkim sınıflarla ağız birliği ederek lanetlemeye ve karalamaya çabaladı. Esasen, bu büyük mücadelenin temelinde Türk-İş'in iktidarla ortaklaşa hazırladığı kanunların çıkarılması vardı. Türk-İş «partiler üstü politika» yaygarası ile işçi sınıfımızı patronlara satıyor. İkiide bir «demokrasiye bağlılık» çılgınlıkları atarak işçi sınıfını ve halkımızı ezen sınıfların diktatörlüğüne uşakça bağlılığını ilân ediyor.

Bütün bunların yanında Türk-İş, işçi sınıfımızın günlük iktisadi mücadelelerinde de patronların safında yer alıyor. Ereğli Kömür İşletmelerinde 60 kuruş zam isteyen işçiler kurşunlandığı zaman Türk-İş işçileri suçluyor; «Bu işte komünist parmağı var» diye demeç veriyor. O, «haklar sendika tarafından alınmaz, hükümet tarafından verilir» diyor.

İşçi düşmanı, patron uşağı Türk-İş'in ipliği pazara çıkmıştır. İşçi sınıfımız bütün fabrikalarda verdiği mücadele ile onun ipliğini pazara çıkartmıştır. İşçi sınıfımız tarafından yıkılmakta olan kendi sarı sendikalarını ayakta tutabilmek, işçilerin uyanışını durdurabilmek için kanunlar çıkarıyor, toplum polisi ve toplum jandarması kuruyor. Fabrikalarda işçilere sarı sendikalara girmeleri için büyük zülüm uyguluyor. İşçilerin iktisadi hakları için mücadele eden DİSK'i kapatmak için alçakça planlar kuruyor.

Bütün bunlar sarı sendikaların ve onların federasyonu Türk-İş'in yıkılmasını önleyebiliyormu? Aksine işçi sınıfımız bütün alçaklıkları daha iyi görüyor ve daha kararlı olarak mücadele ediyor. 15-16 Hazirandan sonra baskılar daha da arttı, fakat mücadele hızla yayıldı. Lâstik-İş kolundaki işçiler bütün baskılara rağmen önemli başarılar kazandılar. Güneyn dokuma işçileri sarı sendikalara karşı amansız bir savaş açtı.

İşçi sınıfımızı sarı sendika çemberini parçalamadan en küçük haklarını bile kazanamayacağını artık bilmektedir. Bütün çabalar boşunadır. Türk-İş ve

onun arkasındaki patronlar işçi sınıfımızı sarı sendika çemberi içinde tutamıyacaklardır. Bu konuda yine bir işçi arkadaşına kulak verelim: «Birde sendika ağaları varki, işçi sınıfının bunları çok iyi tanınması lâzımdır. İşçi sınıfı bu ağaları tanımalıdırki, yetmiş sene sonra gelecek zürriyetinin köle olmamasını sağlayabilsin.»

Dış Basında olaylar

15-16 Haziran olaylarının dış basındaki yansıması da önemlidir. Biz, bu konuda iki örnek vereceğiz. Bunlar, Neue Zürcher. Zeitung adlı İsviçre gazetesinde yayınlanan ve olaylar yayında Türkiye'nin genel durumunu da değerlendirme amacı güden «Türkiye'de Politik Çöküntü Görüntüleri» adlı yazı ile Fransa'nın ünlü gazetesi Le Monde'ta yayınlanan «Sosyal Bunalım» adlı başyazıdır.

Şimdi bunları görelim;

TÜRKİYE'DE POLİTİK ÇÖKÜNTÜ GÖRÜNTÜLERİ (*)

Türkiye Başbakanı Süleyman Demirel, partisinin, sağ kanadını teşkil eden 41'lerin Mart ayında kendisine cephe almasıyla kaybolan çoğunluğunu bir kaç sandalyeyi «satın almak» suretiyle kurtardı. Ama ne varki, o günden bu yana gerek parlamento içindeki ve gerekse «atmosferik» etki yapan parlamento dışındaki Demirel aleyhtarı cephe, sağlamlaşmıştır. AP'den kopanlar, «tarihi» lider İnönü'nün yönetimindeki CHP, aydınlar, öğrenciler ve öğretmenler arasındaki baskı grupları, ordunun ve sivil memurların orta ve alt kademelerdeki «misyoner» edalı hoşnutsuzlar ve nihayet ilk kez siyasi bir faktör olarak harekete geçen sol işçi eylemi, memleketin içinde bulunduğu ekonomik, politik ve toplumsal bunalımı, Demirel'in kişiliğinde görmektedirler. Basının büyük çoğunluğu, beklenmekte olan ve Mart ayındaki hükümet bunalımından bu yana da ivedilik kazanan istikrar tedbirlerini (kemer sıkma), Demirel döneminin tipik işareti saymaktadır. Nihayet geçen sonbaharda başlayan ve hükümetin başını, kardeşlerinin ticari faaliyetlerinde nüfuz kullanmakla ve masonlukla suçlayan kampanya da hızlanmıştır. Açtığı bir dava nedeniyle, Demirel'in bu konudaki bir Meclis araştırmasını engellemesi ve muhalefet sempatisini Anayasa Mahkemesinin kararı iptal etmesi, yıpranmayı daha da arttırmıştır.

KAYBOLAN DESTEK

İlk Hükümet döneminde (1965-1969) Türkiye'de «özgürlük içinde kalkınma»nın şampiyonu sayılan ve Ekim seçimlerinden sonra usta taktikçi olarak adeta hayranlık uyandıran Demirel, bugün ılımlı yorumlarda bile, kurduğu üç kabine kastedilerek, yuvarlanma yolunda, «Süleyman III» diye adlandırılmaktadır. Hatta bir zamanlar partide liberalizm konusunda kendisinin müşaviri olan Prf. Aydın Yalçın dahi, «partiyi ve özgür düzeni» kurtarmak için ona karşı cephe alarak, Demirel'in durumunu, «Profumo ve Ted Kennedy» skandallarına benzetmiştir. Demirel bugün grubunun eyyamcı bir bölümünün desteği ve memlekette hüküm süren şaşkınlık sayesinde ayakta durmaktadır.

Türkiye'nin bugünkü karışık durumunu en iyi bilenlerden Amerikalı gaze-

(*) İsviçre'nin Neue Zürcher Zeitung adlı gazetesinde 2 Temmuz 1970 de yayınlanan bu yazı Devrim gazetesi tarafından Türkçeye çevrilerek 14.7. 1970 t. li 39 uncu sayıda yayınlanmıştır. Biz oradan aynen aldık.

teci Nick Budigton, 27 Mayıs dolayısıyla memleketin karanlık bir tablosunu çizmiş, ve devrimin 10. yıldönümü olan 27 Mayıs'ta, 1960 olaylarının tekrarlanması ihtimalinden söz etmişti. 27 Mayıs'ta biri emekli diğeri muazzaf iki subayın «ihtilâli teşvik» suçundan tutuklandığı açıklanmıştır. Ordu da birliği bozmamak için tutuklananlarla ilgileri olduğu ileri sürülen 50 kadar subayın Genelkurmayca tutuklanmasına cesaret edilemediği, hatta ihtilâlcilerin ordunun «kuvvetli adamı» İkinci Ordu Komutanı Faruk Gürler tarafından korunduğu söylentileri havanın daha da bulanmasına yol açmıştır.

İSTANBUL DA BÖLGESEL GENEL GREV

İstanbul dolaylarındaki fabrikalar ile Boğaz ve İzmit arasındaki montaj fabrikalarında çalışan işçilerin, sosyalist azınlık sendikası DİSK tarafından Haziranın ikinci haftasında gösterilere teşviki, talihin müstehzi bir cilvesi olarak Demirel'in durumunu şimdilik düzeltmiştir. Bütün parti gruplarınca desteklenen ve «yapıcı» sendikacılığı getireceği ileri sürülen, fakat pratikte sendikacılığı renksiz Türk-İş'in tekelinde bırakan ve sol sendika federasyonunun yasaklayan bir kanunu protesto etmek için 70 bin sanayi işçisi, Türkiye'de yasak olan bir çeşit bölgesel genel grev yapmışlardır. «Anayasayı Koruma Komiteleri» fabrikaları kısmen işgal, ve sabota ediyorlar, hatta ihtilâl bekleyen öğrenci örgütlerince de desteklenerek İstanbul'un «nevrallık» tanınan noktalarına doğru ilerliyorlardı.

Dört kişinin ölümü, elli kişinin yaralanması ve yüz kadar kişinin tutuklanmasıyla sonuçlanan olayın ilgi çekici yanı, isyana benzerliği değildi. Çünkü bu gibi eylemlere, üniversiteler nedeniyle alışılmıştır. 1970 yılının ilk yarısına kadar, son yılların öğrenci eylemlerinde ölen gençlerin sayısı 30'u bulmuştur. Bu kez işçi hareketine karşı takınılan tavır, hayret uyandırmaktadır. Hemen ordudan yardım istenmiş. Boğazda arabalı seferleri durdurulmuş ve Haliç üzerindeki köprüler açılmıştır. Ve TBMM tartışmalı bir toplantıdan sonra, bir kısım muhalefet oya katılmamakla birlikte, prensipte oy birliği ile dört haftalık Sıkıyönetimi onaylamıştır. İhtilâl meraklısı öğrenciler tarafından çok istenen ve fakat şimdiye kadar başarılamiyan işçi-aydın birliği, ilk kez DİSK'e bağlı işçiler yanında Türk-İş'e bağlı bir kısım işçilerin de katılmasıyla gerçekleşmiştir. Türkiye'de kurulan düzenin koruyucuları, -ister Demirel'ci, isterse ona karşı olsun-, bu profesyonel ihtilâlciler-prietarya hareketi üzerine parlamentocu olan ordu üst kademelerinin tutumlarını değiştirip müdahale edecekleri korkusuyla. «Demirel sorununu» şimdilik ikinci plâna itmişlerdir.

ORDUNUN PLANLARI HAKKINDA TAHMİNLER

Ordunun üst kademesinin ilk kez bir alternatif için gerçekten ciddi, çaba harcadığı anlaşılmaktadır.

Milli Güvenlik Kurulunun toplantıları, yüksek rütbeli genarellerin «otorite bunalımı» ndan şikâyetleri, devlet çarkındaki Ordu temsilcisi sayılan eski Genelkurmay ve şimdiki Devlet Başkanı Sunay'ın parti başkanları ve Genelkurmay ile temaslari, geniş çevrelerde bir «ordu ve partiler koalisyonu» plânı olarak yorumlanmıştır. Haftalardan beri bir Yahya Han formülünden söz edilmektedir. Buna göre Milli Güvenlik Kurulu, parti liderleri, yüksek mahkemelerin başkanları ve bazı subayların katılmasıyla genişletilecek ve sivil hükümet (Demirel'li yada Demirel'siz) muhafaza edilecektir. Yunanistan'daki Papadapulos formülü, gerek 1960 ihtilâlinde edinilen olumsuz tecrübeler ve gerekse Atina'ya karşı duyulan «düşmanlık» nedeniyle Türk genarellerince uygun bulunmamaktadır.

AP-CHP KOALİSYONU

Eğer bu plân mevcut idiyse ve halen mevcut ise, şimdilik ihtiyar İnönü'nün muhalefeti ile başarısız kalmıştır. Genelkurmayın diğer bir «askeri çözüm» alternatifi içinde yine aynı nedenler geçerlidir: AP ve CHP arasındaki büyük koalisyon. Ancak bunun için, AP Demirel'i CHP de Ecevit'i liderlikten uzaklaştırmalıdır. Halk Partisinde birlik yoktur. CHP biri eski genel sekreter Kemal Satır'ın etrafındaki yarı sağcılar, ikincisi yüksek rütbeli subaylarca tercih edilmekle birlikte zayıf kalan Nihat Erim etrafındaki yeni orta ve «çok fazla sola açılmış» olan Ecevit'in etrafındaki aydınlar ve aşırı sol olmak üzere üç guruba ayrılmıştır. Ecevit, Ekim seçimlerinde ilerici sloganlarla köy proletaryası arasında sağlam bir taraftar kitlesi kurmuş ve artık İnönü tarafından da kolayca istenilen yöne itilemeyecek bir duruma gelmiştir. Devletin kurucusu Atatürk'ün mirasçısı olan ihtiyar İnönü, «Atatürk'ün emaneti» ve parçalanmaya eğilimli olan partisi zarar görmeksizin Demirel döneminin kapanmasını istemektedir. Türk gazetecilerinin belirttiklerine göre, ufukta başka çözüm yolunun görünmediği bu bunalım içinde askerler, istikrar, (kemer sıkma) tedbirlerini mümkün olduğu kadar sürdürmesiz olarak alabilmesi için Demirel'e bir süre daha tanımışlardır.

KEMER SIKMANIN YÜKÜ

Halen Meclislerde görüşülmekte olan Personel ve Sendikalar Kanunları yanında (Bu sonuncu kanunun Anayasa Mahkemesince iptal edileceğine muhakkak nazariyle bakılmaktadır) bir takım vergi ve «asayiş» tasarıları da Meclise sunulmak üzeredir. Vergi kanunları, kısmen hükümete vergi oranları artırma yetkisi verme niteliğindedir. Zenginlere az çok yük yüklemek ve karaborsayı önlemek amacını güden öteki vergi tasarılarıyla ise, Türkiye'de çok yaygın (ve yararı şüpheli) montaj sanayiine şimdiye kadar tanınan muafiyetler kaldırılmakta, lüks tüketim ile geri kalmış ülkeler için tipik olan konut yapımı ve arsa alım- -satımı pahalılaştırılmaktadır. Tarım kesiminden de vergi alınmaktadır. Üniversitelerdeki «vahşi kovboy filmlerine» benzer durumlar, sağ ve sol ihtilâlcı gençlerin dernek kurma serbestisini kısıtlamak ve hiç değilse silah aramak için «üniversite özerkliği» ni sınırlamak suretiyle önlemek istemektedir.

Demirel yönetiminin bir sonucu olan ve dış ticaret alanında kaçınılmaz hale gelen dış kararlar ile dış ilişkilerdeki «tali bunalım»da durumu ayrıca ağırlaştırmaktadır. Geçen yıldan beri ertelenen Ortak Pazara girişin ikinci dönemi sağ muhalefetçe «Türkiye için intihar,» solcular «Türkiye ve Ortak Pazar için intihar» ve DPT tarafından hükümete verilen bir raporda ise «ekonomik macera» olarak vasıflandırılmaktadır.

AMERİKAN YARDIMI SONA ERİYOR

ABD Dışişleri Bakan Yardımcısı Richardson'un Nisan sonunda Ankara da belirttiğine göre, Amerikan yardımı da 1970'in ilk yarısından itibaren iyice sona erdirilecektir. Çünkü daha önceleri yapılan anlaşmalara göre, Türkiye'nin bu tarihlerde kendi kendine yeter hale gelmiş olması gerekmektedir. Amerikan yardımı yerine geçmek üzere kendileri ile pazarlık edilen Ortak Pazar, Dünya Bankası ve OECD ülkeleri ise, kronik hale gelen dış ticaret açığını kapatabilmek için Türk parasının değerinin düşürülmesinde ısrar etmektedirler.

Politik ve ekonomik yönden müzminleşen «Doğu Türkiye» sorunu ise, ülkenin genel bunalım sırasında, Bağdat'ta Barzani ve Irak Hükümeti arasında imzalanan «muhtariyet» anlaşmasıyla yeni bir aşamaya girmiştir. Anlaşma Ankara da kuşku ile izlenmektedir. «Aşırı solcu» sanılan genç Doğululara karşı

güvenlik tedbirleri arttırılmış ve bunların evlerinde araştırmalar yapılmıştır. Bir takım kişilere işkence edildiği de ileri sürülmektedir.

Türkiye'de Kürtlerin varlığı resmen kabul edilmemektedir. Bunlar Sosyalist dernekler ve partilerde (solcu aydınlar, DİSK'li sendikacılar ve İşçi Partisinin-) kendilerine bir sübap aramışlardır.

Fransız Le Monde gazetesinin 18.6.1970 tarihli başyazısında (*) olaylarla ilgili olarak özetle şöyle deniliyordu;

«SOSYAL BUNALIM

Salı akşamı ve çarşamba sabahı yapılan işçi hareketleri sonucunda Türkiye'de ilan edilen sıkıyönetim şaşırtıcı değildir. Sayısız yaralı - toplam 3 ölü - alışılmışın dışında değil. Ordu kuvvetleri çarşamba akşamından beri duruma hâkim bulunuyorlar.

Hükümetin hadiseler karşısındaki tutumu -ki fevkalade toplantı yapıldı- memlekette uzun zamandan beri hüküm süren sosyal hastalığı kabul edici mahiyettedir. İşçiler ücretlerinin ve hayat seviyelerinin yükseltilmesi için harekete geçmişlerdir. Durmadan yükselen fiyatlar (1963-68 arasında yüzde 72) Türkiye'nin ıstırabını çektiği yüzde 200'e varan enflasyonu çabuklaştırmıştır. '

Halkın hoşnutsuzluğu karşısında politikacılar işçi dünyasında büyük bir tolerans gösterisine girişmişlerdir. Nitekim Bülent Ecevit, 14 Haziranda genel grevin kanuniliğini savunmuştur. İşçi partisi başkan yardımcısı Rıza Kuas ise, 11 Haziranda Demirel hükümetini sendikal faaliyetlere set çektiği ve anarşiye sebep olduğu için suçluyordu.

Neticede kızgınlık, sadece DİSK'i değil, Türk-İş'i de harekete geçirmiştir. Patronlar ve otoritelerle yapılan görüşmelerin tatminkâr olmadığı hemen anlaşıldı. Hükümet hâlâ iki büyük güç arasında bir denge kurmanın imkân dahilinde olduğunu ümit etmektedir.

1961 de kurulan parlâmenter rejim tehlikede midir?

Bu şekilde düşünenler Devlet Başkanına ordunun kontrolunda bir idare şekli olan Pakistan usulü bir çözümü empoze etmek çabası içindeler. 13 Haziranda (Cumhuriyette) çıkan bir beyanatında Devlet Başkanı, Anayasaya olan saygısını belirterek, bu çözüm yolunu uygun bulmadığını açıklamıştır. Bütün mesele, Türkiye'de hüküm süren sosyal ve ekonomik problemlerin mevcut kadro ve müesseseler içinde çözülüp çözülmeyeceğidir.»

(*) Bu başyazı özet olarak Cumhuriyet gazetesinin 21 Haziran 1970 tarihli sayısında yayınlanmıştır. Biz, oradan aynen aldık.

BÖLÜM : IV

SIKIYÖNETİM İLANINA KARŞI AÇILAN DAVALAR ÜZERİNE

SIKIYÖNETİM İLANINA KARŞI AÇILAN DAVALAR ÜZERİNE

Olaylardan hemen sonra 16 Haziran akşamı İstanbul ili ile Kocaeli Merkez ve Gebze ilçelerinde Bakanlar Kurulunca Sıkıyönetim ilân edildiğini yukarıda belirttik. Sıkıyönetim ilânına ilişkin Bakanlar Kurulu kararı 16.6.1970 tarih ve 7/810 sayılı kararname ile Resmi Gazete'de yayınlandı.

Sıkıyönetim ilânına ilişkin bu karara karşı Danıştay'da üç İPTAL davası açıldı. Ayrıca, Bakanlar Kurulunca ilân edilen Sıkıyönetimin Anayasanın 124. maddesi uyarınca T. B. M. M. de onaylanması üzerine de T. B. M. M.'nin onay kararına karşı Türkiye İşçi Partisi İPTAL istemi ile Anayasa Mahkemesine başvurdu. Burada, Danıştay'da ve Anayasa Mahkemesinde açılan davalar üzerine verilen kararlara değinmek istiyoruz. Ancak daha önce, bu konuda hukukçular tarafından hazırlanan çok önemli bir rapordan söz etmek gerekiyor. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesinin 30 öğretim üyesi tarafından hazırlanan bu raporda, özellikle Sıkıyönetim ilânı kararının YARGI DENETİMİNE bağlı olduğu belirtilmekte ve ilân edilen Sıkıyönetimin Anayasanın 124. maddesinde aranan koşullar var olmadığından, hukuken sakat olduğu sonucuna varılmaktadır. Raporda ayrıca, Sıkıyönetim Mahkemelerinin durumuna da yer verilmekte ve bu Mahkemelerin Anayasanın 32. maddesine aykırı olduğunda görüş birliğine varılmaktadır.

İstanbul Hukuk Fakültesi öğretim üyelerinden Ord. Prof. Dr. Recai Galip OKANDAN, Prof. Dr. Ragıp SARICA, Prof. Dr. Tarık Zafer TUNAYA, Prof. Dr. Lütfü DURAN, Prof. Dr. Edip ÇELİK, Prof. Dr. Aytekin ATAAY, Prof. Dr. Ümit DOĞANAY, Prof. Dr. Sami AKINCI, Prof. Dr. Yılmaz ALTUĞ, Doç. Dr. Murat SARICA, Doç. Dr. Çetin ÖZEK, As. Server TANELLİ, As. Ergün ÖZSUNAY, As. Yavuz ALANGOYA, As. Hüseyin HATEMİ, As. Mehmet Can KÖKSAL, As. Ülkü AZRAK, As. Sait GÜRAN, As. Mustafa DURAL, As. Bülent TANÖR, As. İzzettin DOĞAN, As. Esin ÖRÜCÜ, As. Ersan İLAL, As. Bakır ÇAĞLAR, As. Atina DİAMANDİS, As. Hasan F. ERTUĞ, As. Metin TULUAY, As. İlhan ULUSAN, As. Bülent SÖZER, As. Ata SAKMAR tarafından hazırlanan çok değerli ve halen de güncelliğini koruyan bu bilimsel raporu aynen alıyoruz.

SIKIYÖNETİM HAKKINDA BİLİMSEL RAPOR

1 — Sıkıyönetim kararı yargı denetimine bağlıdır

Anayasamız yürütmenin ve yasamanın kararlarını yargı denetimine bağlamaktadır. Gerçekten, temelde «millî, demokratik, lâik ve sosyal bir HUKUK

devleti» ni gerçekleştirmeye yönelmiş bulunan Anayasa bu hususların gerçekleştirilmesi yönünden yargı denetimini «Hukuk Devleti» nin zorunlu bir sonucu ve garantisi olarak kabul etmiş, yargının üstünlüğünü ve bağımsızlığını mutlak olarak öngörmüştür.

114 üncü maddesinde «İdarenin hiç bir eylem ve işlemi hiçbir halde yargı denetimi dışında bırakılamaz» diyen Anayasamız, böylece yürütme organının her türlü işlemini yargının denetimine bağlarken, Anayasa mahkemesini kabul etmekle de yasama organının işlemleri konusunda yargı denetimini benimsemiştir.

Anayasamızın «Yargı denetimi» ne bunca önem verişinin nedeni kişi özgürlüklerinin yok edilmesini, Anayasaya aykırı kanunlar ve kanunlara aykırı eylem ve işlemlerle kişilerin haklarının tahribini engellemek ve hukuk devletini gerçekleştirmekten başka birşey olamaz. Bu açıdan yargı denetimini sağlayarak kişi özgürlüğünün en ufak bir tahdidini dahi engellemeye amaç bilen, hürriyetlerin düzenlenmesi açısından en uzak ihtimali dahi düşünerek sıkı kayıtlar getiren 11. maddeyi kabul eden bir Anayasa'nın özgürlükleri tümden askıya alan Sıkıyönetim rejiminin ilanını ve işlemlerini yargı denetimi dışında bırakmış olması düşünülemez. Aksini ileri sürmek, Anayasa'nın kendi temel eğilimi, sistemi ile çelişkiye düştüğünü iddia etmek anlamına gelir. Oysa, Anayasa'nın kendi içinde böyle bir iç çelişkiye düştüğünü gösterecek hiçbir belirti mevcut değildir.

Sıkıyönetim kararı, en azından T. B. M. M. Birleşik Toplantısında onaylanana kadar idarî bir işlem niteliğini taşımaktadır. İdare'nin kararı yasama organının bu konudaki onama kararı ile oluşan, yürürlüğe giren bir niteliğe sahip bulunmamakta, Sıkıyönetim rejimi yürütmenin (Bakanlar Kurulu) kararı ile kurulmakta ve uygulanmaya başlamaktadır. Dolayısıyla T. B. M. M. nin onama işlemine kadar, bu kararın idarî yargı denetimine tabi bulunduğu kesindir.

Bakanlar Kurulu'nun Sıkıyönetim kararının T. B. M. M. Birleşik Toplantısında onanmasından sonra ortada artık bir yürütme işleminin kalmadığı, bu işlemin bir yasama işlemi haline dönüştüğü kabul edilse bile bir hukukî işlem olarak Sıkıyönetim ilanının yargısal denetime tabi olması yönünden mesele yine değişmeyecek bu defa denetimi yapmağa yetkili organ Anayasa Mahkemesi olacaktır.

Açıklamak gerekirse:

Bir «yasama işlemi» haline dönüşme söz konusu oldukça, meydana gelen tasarruf ya bir kanun ya da bir meclis kararıdır.

Anayasa Hukukumuzda «kanun» dan iki şey anlaşılmaktadır: «maddi manada kanun», «şekli manada kanun». Fakat bir işlemin kanun adına hak kazanabilmesi için muhtevası bakımından bir kaide-tasarruf olsun olmasın. Anayasa'nın öngördüğü usul ve şekil şartlarına göre yapılmış olması gerekir. Türk Hukuk doktrininde «kanun» kavramının belirlenmesinde başvurulacak kıstasın şekli kriteri olduğu ileri sürüldüğü gibi (T. Güneş, Yürütme organının düzenleyici işlemleri, Ankara, 1965), Anayasa Mahkemesi de E. 965/19 sayılı kararında Anayasa Mahkemesinin yargı yetkisinin alanını şöyle ifade etmiştir: «...nitelikleri ne olursa T. B. M. M.'ce kanun adı altında yapılan bütün tasarrufların Anayasa yargısına bağlı tutulması gerekir.»

Bu şekil şartlarının başında ise, tasarrufun Anayasada öngörülen usullere ve sürelerle uyularak her iki meclisten geçirilmiş olması şartı gelir. Başka bir deyişle, Meclisler kanun yapma yetkilerini ayrı ayrı ve fakat ortaklaşa kullanabileceklerdir. Bu durumda «Birleşik Toplantılarda görülecek konuların (ka-

nun değil)... karar mahiyetinde olacağı tabiidir.» (Gerekçe md. 62). O halde Sıkıyönetim ilanı kararının onanmasına ilişkin T. B. M. M. Birleşik Toplantısı kararının şekil yönünden niteliğinin bir kanun olmadığı bir «karar» olduğu açıktır.

Bu işlemin şekil yönünden bir «karar» sayılması ise, aynı işlemin maddi niteliği ve yapısı dikkate alındığında varılacak olan sonuçla çelişmektedir. Gerçekten de, vatandaşlar için riayetli mecburi tasarrufların «karar» şeklinde değil, ancak «kanun» şeklinde yapılabileceği açıktır. Bu hususun Anayasanın 64. maddesinin gerekçesinde (Gerekçe md. 62) açıkça belirtilmiş olduğuna işaret edelim. Doktrinde de öteden beri aynı kanaat paylaşılmaktadır. Üstelik Anayasanın 11. md. sinin ilk fıkrası «temel hak ve hürriyetler, Anayasanın sözüne ve ruhuna uygun olarak ancak kanunla sınırlanabilir» hükmünü getirmekle, temel hak ve hürriyetlerle ilgili alanda yapılacak düzenlemelerin mutlaka kanunla olmasını şart koşturmuştur.

Sıkıyönetim ilanı kararının onanması ise, şekil bakımından bir «karar» olmakla beraber, vatandaşların belli bir bölgede ve geçici olsa dahi temel hak ve hürriyetler rejimini yakından ilgilendiren, bu hürriyetlere vahim sınırlamalar getiren bir karardır. Dolayısıyla, bu onama işleminin «karar» la değil, bir kanunla olması gerekirdi. Fakat, bilinen pratik güçlükler bu onama yetkisinin bir karar şeklinde ve T. B. M. M. Birleşik Toplantısında kullanılması yolunda bir düzenlemeye gidilmesini zorunlu kılmıştır. Pratik zorunluluklar sebebiyle seçilen bu yol, alınan bu kararın, vatandaşların hak ve hürriyetlerini ilgilendirdiği ve bu anlamda bir «kanun» gibi etki ve sonuç doğurduğu, dolayısıyla özünde bir kanun» olduğu gerçeğini değiştiremez. Dolayısıyla, Birleşik Toplantı kararının Anayasa Yargısı dışında tutulması düşünülemez. Bu, Anayasanın, hürriyetlerin genel rejimiyle ilgili 11/1. md. sinin, hürriyetlerin yargısal denetimini sağlamaya matuf Hukuk Devleti ilkesinin (md. 2) ve Anayasanın Devlet işlemlerinin yargısal denetimini öngören demokratik yapısının gereğidir. İşlemin adının, şekli yapısının bir «karar» olması onun, Anayasa yargısı denetimi dışında tutulmasını haklı gösteremez.

Nitekim, Anayasa Mahkemesi son olarak Soruşturma Hazırlık kurulunun görevine devamını engelleyen bir Meclis kararını da iç tüzüğün tadili niteliğinde bularak, bu işlemi denetlemeyi kendi yetki alanı içerisinde görmüştür. Aynı isabetli tavrı, iç tüzüğü değil Anayasanın kendisini tadil eden bütün bir Anayasal sistemi altüst eden bir kararın denetlenmesinde de göstermesi Anayasa Mahkemesinden kendisiyle tutarlılık ve kendisine sadık kalmak bakımından beklenir. Nitekim Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkındaki 44 sayılı kanunun geçici 5. mad. sinin 3 fıkrası da «kanun» adını taşımamakla beraber kanun mahiyetindeki sair metinlerinde Anayasa yargısına tabi tutulacaklarını belirtirken, isabetli bir şekilde Anayasa garantisi alanını genişleten bir tavrı takınmış, hürriyetler sistemini ve Anayasanın üstünlüğü ilkesini sağlama bağlamak için, sadece kanunların Anayasa yargısına tabi tutulacağını değil, kanun niteliğindeki metinlerin de bu denetime konu olabileceklerini açıkça belirtmiştir.

Varılan bu sonucu tamamlamak açısından, ileri sürülmesi muhtemel bir itirazında yersizliğini belirtmek gerekir;

Anayasanın 81. mad. sinde «Yasama dokunulmazlığının kaldırılması,» «üyelik sıfatının düşmesi» konularındaki meclis kararlarının Anayasa Mahkemesine gidilebileceği açıkça belirtildiğine göre, acaba diğer «karar» adını taşıyan tasarruflar aleyhine Anayasa Mahkemesine gidilemeyecek midir?

Dikkat edildiğinde görülecektir ki, 81. mad. de ön görülen kararlar T.B.M. M. tarafından verilecek kararlardan farklı bir nitelik taşımaktadır.

a) 81. md. de söz konusu olan kararlar meclisin kendi üyeleriyle ilgili bir nitelik taşır ve bu açıdan bir bakıma meclislerin kendi iç işleri ile ilgilidir.

b) Bu kararlar «bütün vatandaşlar için yükümlülük doğurucu tasarruflar» değildir.

c) Bu kararlar T. B. M. M. nin kararları değildir. Üye hangi meclise bağlıysa o meclisce verilmiş kararlardır.

Belirtilen farklılıklar sebebiyle 81. md. de söz konusu olan kararlar şekil yönünden de, öz bakımından da «karar» dır. Ve meclisin bu nitelikteki kararlarının, iç işleriyle ilgili tasarruflarının Anayasa Mahkemesinin yargı denetimine tabi olması kural değildir. 81. md. bu konuda istisna getirmiştir. Yoksa, özünde vatandaşlara ilişkin olma bakımından (kanun) niteliğindeki kararların denetim dışında oluşuna istisna getirilmemiştir.

Sonuç olarak, böyle bir sistem içinde, bütün özgürlükleri bir süre için askıya alan Sıkıyönetim rejimi kararının yargı denetimi dışında bırakılmış olabileceğini düşünmek mümkün değildir. Sıkıyönetim ilanı kararının, yukarıda da belirttiğimiz gibi T. B. M. M.'nin onama işleminden sonra Anayasa Mahkemesinde yargı denetimine tabi olduğu kesindir.

II — Sıkıyönetim ilanı için gerekli «sebeb unsuru gerçekleşmemiştir.

Sıkıyönetim ilan edilebilmesi için Anayasanın 124. md. sinde tadâdi ve tahdidi olarak tespit edilmiş bulunan sebeplerden hiç değilse birinin gerçekleşmesine bağlıdır. Bu sebepler, «savaş hali», «savaşı gerektirecek bir durumun başgöstermesi», «ayaklanma olması», «vatan ve Cumhuriyete karşı kuvvetli ve eylemli bir kalkışma olduğunu gösterir kesin belirtilerin meydana çıkması» şeklinde Anayasamızda tespit edilmiş bulunmaktadır.

Görülüyorki Anayasamızın 124. md. sinde Sıkıyönetim ilanı için aranan şartların ortak bir niteliği vardır. Bu da, Sıkıyönetimi gerektiren olayların hepsinin «millî güvenlik» seviyesinde olaylar olması, ülkenin ve devletin iç ve dış güvenliğini tehlikeye sokan nitelikte sayılmaları gereğidir.

16 Haziran olayları üzerine Sıkıyönetim ilan edilirken, hükümet, bu olayları «ayaklanma» olarak nitelendirmiş, T. B. M. M.nde aynı görüşü savunmuş ve Meclis de Sıkıyönetim kararını onaylamakla aynı görüşe katılmıştır.

16 Haziran olayları «ayaklanma» olarak nitelendirilerek Sıkıyönetim ilan edildiğine göre, bu olayların gerçekten «ayaklanma» olup olmadığının tespiti zorunludur.

1961 Anayasası Sıkıyönetim konusundaki hükmünü, bazı şekle ait değişikliklerle hemen hemen aynen 1924 Anayasasının 86. md. sinden almıştır. Bu hususu Temsilciler Meclisi Anayasa Komisyonu raporundan ve Meclis görüşmelerinden de çıkarmak mümkündür. «Ayaklanma» kelimesinin 1924 Anayasasının 86. md. sindeki «isyan» kelimesinin Türkçesi olarak kullanıldığı da, meclis görüşmeleri sırasında Anayasa Komisyonu sözcüsü Turan Güneş tarafından belirtilmiştir.

Bu durumda, 16 Haziran olaylarının bir Sıkıyönetim kararına sebep teşkil edebilmesi; bu olayların «isyan» hareketi olmasına bağlıdır.

«İsyan» kelimesinin fransızca ve İngilizce karşılığı «insurrection», İtalyanca karşılığı da «insurrezzione» dir. Nitekim 1924 Anayasasının fransızca tercümesinin 86. md. ile ilgili kısmında «isyan» karşılığı olarak «insurrection» keli-

mesi kullanılmıştır. (L. Lamouche tercümesi, in Les Constitutions Europeennes, Mirkin Guetzevich, Tome V, Paris, 1951). Bu durumda, yabancı hukuklarda «insurrection» kelimesinin ifade ettiği anlamı tespit etmek, «isyan» dan maksadın ne olduğunun tespiti bakımından yararlı olacaktır.

Yabancı doktrinlerde, siyasi iktidarı yıkmayı amaçlayan, mevcut düzene karşı yıkıcı hareketleri ifade eden «émeute», «rebellion», «révolte», «sédition», «soulevement» v.s. gibi değişik terimler mevcuttur. Fakat bunların hepsi kendi aralarında farklı hareketleri ifade ettikleri gibi «isyan» karşılığı kullanılan «insurrection» dan da kesin olarak farklıdır. Kabul edilen esasa göre, «insurrection», kurulu iktidarı devirmeye yönelmiş silahlı eylemdir. Ve bu eylemin, halkın büyük bir kısmının silahla katıldığı, ağır ve mevcut iktidarı devirmeyi amaçlayan bir eylem olması gereklidir. İsyan'ın «karışıklık-émeute» den farkı «karışıklığın» halkın bir kısmının katıldığı silahsız uzun süre devam etmeyen, önceden hazırlanmamış, belirli sebeplerle patlak vermiş, gürültülü protesto hareketleri olmasıdır. Karışıklık, sadece kamu düzenin bozulması sonucunu doğurduğu halde, isyan bir siyasal sonuç elde etmeye, «hükümeti devirmeye» yeni bir siyasal iktidar kurmaya dönüktür. Bu açıdan «isyan» belli ve somut bir amaca ve sonuca yönelmiş, örgütlü, önceden tasarlanmış bir nitelik taşır. Nitekim dil klavuzlarında da aynı tanımlar yapılmaktadır. (LAROUSSE, Grand Dictionnaire, Universel de XIX siècle; LITTREE, Dictionnaire de la langue française; P. ROBERT, Dictionnaire alphabétique et analogique de la langue française).

«İsyan» hareketi her ülke kanunlarına göre, suç olmak lazım gelir. Bu açıdan, suç olan isyan hareketinin hangi hallerde teşekkül ettiğinin ceza hukuku açısından incelenmesi, «isyan» dan maksadın ne olduğunu bize gösterecektir.

Türk Ceza Kanununun 149. md. si «isyan» fiilini düzenlemekte ve cezalandırmaktadır. «Herkim Hükümet aleyhine halkı silah ve uyuşturucu yahut boğucu veya yakıcı gazlar veya patlayıcı maddeler kullanmak suretiyle isyana veya Türkiye ahalisini birbiri aleyhine silahlandırarak mukateleyle teşvik ederse yirmi seneden aşağı olmamak üzere ağır hapis cezası ile cezalandırılır.» Bu maddenin mehzazı 1889 İtalyan Ceza Kanununun 120. md. sidir. Ve bu madde de «isyan» kelimesi karşılığı olarak «insurrezzione» kelimesini kullanmıştır. 120. madde birinci fıkrasında, «isyan» fiilini dolaylı olarak tarif etmiştir: «Herkim devlet iktidarına karşı krallık ahalisinin silahlı başkaldırısını gerçekleştirecek bir fiil işlerse» şeklinde, isyana teşviki cezalandıran 120. maddesinin ikinci fıkrasında «isyan gerçekleşmişse» demek suretiyle; isyandan maksadın «devlet iktidarına karşı ahalinin silahlı başkaldırısı» olduğunu ortaya çıkartmıştır. Nitekim 1889 Kanunıyla ilgili doktrin kitaplarında 120. maddedeki «isyan» teriminden ne anlaşılması gerektiği de incelenmiştir. Buna göre bir fiilin isyan teşkil edebilmesinin unsurları şunlardır.

1. Büyük bir halk kesiminin katıldığı hareketin mevcudiyeti.
2. Bunların o ülke sakinlerinden bulunması,
3. Topluluğun silahlı olması,
4. Silahlı topluluğun, devlet iktidarına karşı bir harekete girişmesi, (Florian, Dellitti contro la sicurezza dello Stato, Milano, s. 369).

İsyan için sıralanan bu unsurlar gayet açıktır. Bununla beraber şu noktalara da temasta yarar vardır. Bütün İtalyan doktrini, isyanın vazgeçilmez unsurlarından biri olan, «halkın silahlı» olması konusunda silah unsuru üzerinde de durmakta ve silahtan maksadın «teknik ve lügat» anlamında silah olması gerektiğini belirtmektedir. Diğer bir değişle, Ceza Kanununun silahlı ta-

rif eden 189. maddesi «isyan» fiilinin tespiti bakımından geçerli değildir. Nitekim, isyan fiilini cezalandıran Türk Ceza Kanunun 149. maddesi de fiil, «silah, uyuşturucu, boğucu yakıcı gazlar ve patlayıcı maddelerle» işlenmişse bunun isyan sayılacağını belirtmektedir.

İsyanın diğer bir ayırıcı unsuru da, «hükümete karşı» bir hareket olması ve onu devirme maksadının bulunmasıdır. Bu husus, 149. madde de açıkça ifade edilmiştir. İsyan siyasal iktidara karşı hareketi ifade etmekte ve fiili bir karşı koyma, cebri olarak düzeni ve iktidarı yıkmak şeklinde belirtmektedir.

Belirtilen unsurlar açısından 16 Haziran olayları değerlendirildiğinde bu olayların isyan fiili ile yakından uzaktan bir ilişkisinin bulunmadığı anlaşılabilmektedir. 16 Haziran olayları bir protesto hareketinden öteye gitmemektedir. Hareket, isyan sayılabilmek için zorunlu unsuru olan «silahlı olma» vasfını taşımamaktadır. Ayrıca isyandaki «amaç unsuru» da bu eylemlerde asla olmamıştır. Bellirtiliği gibi, bir ayaklanma, fiili hükümetin hukuken varlığını tanımayı, onu devirmeyi amaçlamışsa «isyan» olarak nitelendirilir. 16 Haziran olaylarının böyle bir amaca yönelmediği açıktır. Ve hareketin hükümeti devirmeye yönelmiş olduğu, hükümetin kendisi tarafından dahi ileri sürülmüş değildir. Hareket belli bir kanun tasarısını protesto etmek ve kamu oyunu etkileyerek kanunun çıkmasını engellemek amacını gütmektedir.

Bu durumda, 16 Haziran olayları nasıl değerlendirilebilir?

Bu olaylar, kamu düzenini çok kısa ve geçici olarak bozan protesto hareketleridir. Kamu düzeninden maksat, toplumun günlük hayatında maddi bir karışıklığın olmaması, belli düzenliliğin ve barışın varlığıdır. Söz konusu olaylar sadece antidemokratik ve Anayasaya aykırı olarak nitelendirilen bir kanun tasarısını protesto amacı ile düzenlenmiş ve etkisi itibariyle olsa olsa, kamu düzenini bozucu hareket olarak nitelendirilebilecek bir eylemden öteye gitmemektedir. Nitekim Bakanlar Kurulu adına, 16 Haziran günü toplantıdan sonra yapılan açıklamada da olaylar, kamu düzeninin bozulması olarak değerlendirilmiştir. Başbakan Süleyman Demirel'de T.B.M.M. Birleşik Toplantısında bu konuyla ilgili olarak yapmış olduğu konuşmada «Netice almak dendiği zaman bozulmuş olan kamu düzenini tekrar avdet ettirmek, emniyet ve güveni sağlamak sel bolmuş bulunan çalışma imkanlarını yeni baştan tanzim etmektir» derken, olayların sebep olduğu düzensizliğin «kamu düzeni» seviyesinde bir bozukluktan öteye gitmediğini belirtmiş bulunmaktadır. (T. B. M. M. TUTANAK DERGİSİ, C. 1, Toplantı 9, sf. 242).

Belirtilen esaslar karşısında, 16 Haziran olayları kesin olarak «insurrection» (isyan) olarak nitelendirilemez. Olsa olsa karışıklık (émeute) olarak nitelendirilebilir. Anayasamız ise, teknik ve tam anlamıyla isyanı sıkıyönetimin ilanının sebebi olarak kabul etmiştir. 124. madde Sıkıyönetim sebeplerini sıralarken, açıkça, olayların «vahametini» göz önünde bulundurmuş ve çok istisnai hallerde sıkıyönetim ilanını mümkün kılan bir düzenleme getirmiştir. Anayasamızın, sıkıyönetimin ilanı bakımından aradığı şart, millî güvenlik seviyesinde bir olayın, yani 124. maddede belirtilen olaylardan birinin gerçekleşmesidir. Yoksa, 16 Haziran sonrasında ilan edilen Sıkıyönetime sebep olarak sunulan kamu düzeni bozukluğu seviyesinde olaylara dayanılarak sıkıyönetim kararının verilmesi Anayasaya açıkça aykırıdır.

Bu sebeplerle, hükümetçe ilan edilen ve T. B. M. M.'ce onaylanan Sıkıyönetimin, sebep unsuru açısından Anayasaya açıkça aykırı olduğunu, Sıkıyönetimin uzatılmasının da aynı sakatlığı bünyesinde zorunlu olarak taşıyacağını belirtmek isteriz.

III. Sıkıyönetim uygulamasında kanunsuzluklar mevcuttur

Sıkıyönetim ilan işleminin sebep unsuru bakımından sakatlığı yanısıra yürürlüğe konulan bu yönetimin çeşitli işlemlerinde de Anayasaya ve mevcut kanunlara aykırılıklar bulunduğu görüşündeyiz.

1. Sıkıyönetim mahkemeleri olağanüstü ve istisnai mahkemelerdir ve yargı yetkileri yoktur

Anayasamızın 132. maddesi, «Askeri yargı» dan bahsetmekte, askerî mahkemelerin görevlerini tesbit etmektedir. Maddenin 3. fıkrasında ise, «Askerî Mahkemelerin savaş ve sıkıyönetim hallerinde hangi suçlar ve hangi kişiler bakımından yetkili olduğu kanunla gösterilir» denilmektedir. Bu fıkra açıkça göstermektedir ki, Anayasa Sıkıyönetim halinde yargı yetkisini normal Askerî Mahkemelere tanımakta ve sadece «kişi» ve «yargılanabilecek suçlar» açısından istisna kabul etmektedir. Diğer bir deyişle, Sıkıyönetim yargı yetkisine sahip organlar bakımından değil, bu organların yetkileri yönünden istisna getirmektedir. «Askerî Mahkemelerin» neler olduğu ise 353 sayılı «Askerî Mahkemeler Kuruluşu ve Yargılama Usulü Kanunu»nun 1. maddesinde gösterilmiştir. Bu maddede sayılan mahkemeler arasında «Örfî İdare Mahkemeleri» yer almaktadır. Anayasanın ve 353 sayılı kanunun bu hükümleri muvacehesinde, 3832 sayılı Örfî İdare Kanununun 5. maddesine göre kurulan «Örfî İdare Mahkemeleri» hukukî mesnedi bulunmayan mahkemelerdir ve bu 5. madde Anayasaya aykırıdır. 353 sayılı kanun, bu tür bir mahkemenin kurulacağını belirtmediğine göre Örfî İdare Mahkemeleri, istisnai olaydan sonra kurulmuş olağanüstü mahkemelerdir ve Anayasamızın 32. maddesinin öngördüğü tabii yargı yolu ilkesine de aykırıdır.

2. Sıkıyönetim rejimi de hukuka bağlı bir rejimdir

Anayasanın «Yargı denetimi»yle ilgili 114 cü maddesinin ilk fıkrası «İdarenin hiçbir eylem ve işlemi hiçbir halde (altını bir çizdik) yargı mercilerinin denetimi dışında bırakılamaz demekle, olağanüstü hal rejimleri içerisinde dahi, yargı denetiminin bir istisnasının söz konusu olamayacağını açıkça belirtmiş bulunmaktadır. Bu madde ile ilgili Anayasa Komisyonu gerekçesinde de aynen... madde metninde (herhangi bir halde) deyiminin kullanılmasından maksat, yargı denetiminin, Sıkıyönetim gibi olağanüstü hallerdede ortadan kalkmayacağını belirtmektir» denilmektedir. Böylece, Sıkıyönetim süresince Sıkıyönetim mercilerince verilecek kararların yargı denetimine tabi bulunduğu konusunda en küçük bir şüpheye yer kalmadığı söylenmek gerekir. Bir başka deyimle, Sıkıyönetim ancak kanunlarda tanınmış olan yetkileri kullanabilir, bunların ötesine gidemez.

Örfî İdare Kanununun 2. maddesinde «zabıta selahiyet ve vazifeleri askerî makamlara intikal eder» denilmektedir. Sıkıyönetim, bu açıdan zabitanın sahip olmadığı bir yetkiyi devren iktisap edemez. Bu açıdan hiçbir kanunun ne zabıtaya ve ne de özel olarak Sıkıyönetime tanımadığı, kişileri sorgusuz sualsiz günlerce hürriyetinden mahrum etme, hakim önüne çıkartmadan tutma yetkisi, ne ad altında olursa olsun Sıkıyönetim makamlarına tanınmamıştır. «Göz altında bulundurma» adı altında; yargıç önüne çıkarılmadan onbeş günü aşan bir süre ile mahpus tutulan, hürriyetinden mahrum edilen bir çok kişi mevcuttur. Mevzuatımızda, «göz altında bulundurma» diye bir müessese yoktur. Bu isim altında söz konusu edilen, «yakalama» olsa gerektir. 353 sayılı kanun ise 79 ve 80. maddelerinde bu müesseseyi düzenlemiştir. Buna göre, yakalama ancak belirli hallerde mümkündür ve bu hallerin mevcudiyeti durumunda da «yakalanan kişi derhal ve nihayet, tutulma yerine en yakın askerî mahkemeye

gönderilmesi için gerekli süre hariç, 24 saat içinde askeri mahkeme önüne çıkarılır». Kanun kişi özgürlüğünü sağlamak amacı ile, askeri mahkemeye gönderilmeme halinde ise bu konuda «sulh hakimlerinin» yetkili olacağını belirtmiştir. Kanunda, genel usul kanununda olmayan bir hüküm daha yer almakta ve «bu süre geçtikten sonra mahkeme ve hakim kararı olmaksızın hürriyetinden yoksun kılınamaz» denilmektedir. Görüldüğü gibi, Askeri Yargı Usulünde amaç, kişi özgürlüklerinin gerçekleşmesini, kanunsuz eylemlerin olmamasını sağlamaktır. Sıkıyönetim rejimi de, hukuk dışı bir rejim olmadığına göre, bu rejim içerisinde kanunların amir hükümlerine uyma zorunluğu vardır.»

Bu rapordan anlaşılacağı gibi gerek ilân olunan Sıkıyönetim ve gerekse Sıkıyönetim uygulamaları Anayasaya ve yasalara açıkça aykırı bulunmaktadır. Konunun bilimsel yönden bu denli açıklıkla belirmiş olmasına karşı açılan davalarda hiçbir sonuç alınamamıştır. Gerçekten, Bakanlar kurulunun Sıkıyönetim ilanına ilişkin kararına karşı yukarıda da söylediğimiz gibi Danıştay'a üç İPTAL davası açılmıştı. Bu davalarda davacılar, DİSK, İstanbul hemşehrisi olarak yazar Erol TOY ve o tarihlerde İstanbul Hukuk Fakültesi Öğrenci Birliği Başkanı olan Cavit KAVAK'tı.

Açılan İPTAL davaları üzerine Danıştay Dava Daireleri Kurulu, Danıştay'ın bu davalarda görevli olmadığına karar verdi. Danıştay Dava Daireleri Kurulu'nun bu konuya ilişkin 3 Temmuz 1970 tarihli kararı aynen şöyle idi:

DANIŞTAY DAVA DAİRELERİ KURULU KARARI

Esas : 970/419

Karar : 970/444

Tarih : 3.7.1970

T. C. Anayasasının 124 ncü maddesi aynen; «Savaş hali, savaşı gerektirecek bir durumun başgöstermesi, ayaklanma olması veya vatan ve Cumhuriyete karşı kuvvetli ve eylemli bir kalkışma olduğunu gösterir kesin belirtilerin meydana çıkması sebebi ile Bakanlar Kurulu, süresi bir ayı aşmamak üzere, yurdun bir veya birden fazla bölgesinde veya her yerinde Sıkıyönetim ilan edebilir ve bunu hemen, Türkiye Büyük Millet Meclisinin onamasına sunar, Meclis, gerekli gördüğü zaman. Sıkıyönetim süresini kısıtlayabileceği gibi, tamamiyle kaldırabilir. Meclisler toplanık değilse, hemen toplantıya çağrılır.

Sıkıyönetimin her defasında iki ayı aşmamak üzere uzatılması, Türkiye Büyük Millet Meclisinin kararına bağlıdır. Bu kararlar Meclislerin Birleşik Toplantılarında alınır.

Sıkıyönetim veya genel olarak savaş halinde hangi hükümlerin uygulanacağı ve işlemlerin nasıl yürütüleceği, hürriyetlerin nasıl kayıtlanacağı veya durdurulacağı kanunla gösterilir.» hükmünü taşımaktadır.

Maddede yer alan hükümlere göre, Sıkıyönetim Bakanlar Kurulunca ilan edildikten hemen sonra T. B. M. Meclisinin onamına sunulacak Meclis gerekli gördüğü takdirde süreyi kısaltabileceği gibi, kararı tamamen de kaldırabilecek, hele Sıkıyönetim süresinin devamı bahis konusu olacaksa bu her defasında ikişer ayı geçmemek üzere T. B. M. Meclisinin kararıyla mümkün olabilecektir.

Gerek T. B. M. Meclisinin Sıkıyönetim ilanı kararı üzerindeki tasarruf yetkisinin şumülü, gerekse, Sıkıyönetim süresinin uzatılması yolundaki kararların

ancak T. B. M. Meclisince alınabilmesi keyfiyeti; Bakanlar Kurulunun bu konuda; işin mahiyetinden gelen ve Anayasamız bakımından kendine özgü bir şekilde düzenlenmiş bulunan yasal nitelikte bir yetki kullanmakta olduğunu, özellikle Sıkıyönetim kararının veya süresi değiştirilerek Meclisçe onaylanması halinde artık ortada T. B. M. Meclisince tekabül ve tesahüp edilmiş ve tamamen yasama organının tasarrufu haline gelmiş bir kararın bahis konusu olduğunu ortaya koymaktadır.

Görüldüğü T. C. Anayasası, Bakanlar Kurulunun, Sıkıyönetim ilanına dair kararlarının, bir yönden Sıkıyönetim sebeplerinin var olup olmadığı ötesinden süresinin ne olması gerektiği yönlerinden yasama meclislerince denetlenmesini ve ancak T. B. M. Meclisinin kararı tesahübü halinde Sıkıyönetimin devamını öngörmüştür. Diğer yandan Anayasanın 124 ncü maddesinin Temsilciler Meclisinde müzakeresi sırasında komisyon sözcüsünün de benimsediği üzere, idari yargı mercilerinin denetlemesine tabi hususlar ancak Sıkıyönetim Kumandanlığının tasarrufları olarak mütalâa edilmiştir.

Açıklanan bu nedenler muvacehesinde, Bakanlar Kurulunca alınan Sıkıyönetim ilânı kararı, organik ve şekil bakımından idari bir tasarruf olarak görülmesine rağmen, Anayasanın 124 ncü maddesinin derpiş ettiği hükümler muvacehesinde niteliği bakımından yasal bir tasarruf olduğu hele T. B. M. Meclisince benimsenip onaylandıktan sonra bir yasama organı tasarrufu haline dönüştüğü, bu nedenle ortada idari mercilerin kesin ve uyulması zorunlu idari görevine giren bir kararın varlığından bahse imkan bulunmadığı açıktır.

Bu durumda, davanın görevsizlik sebebiyle reddine, 521 sayılı kanunun 72 nci maddesinin A bendi uyarınca 3.7.1970 tarihinde oyçokluğu ile karar verildi.

Danıştay Başkanı İ. Hakkı Ülgen	12. Daire Başkanı Celal Göydün	5. Daire Başkanı Sait Köksal
9. Daire Başkanı Kâmuran Erkmenoğlu	7. Daire Başkanı V. Hıfzı Tuz	6. Daire Başkanı Adil Dündar
4. Daire Bşk. V. Ragıp Tartan	8. Daire Başkanı V. İbrahim Koloğlu	10. Daire Başkanı V. Şükran Ersümer
11. Daire Başkanı V. Fahrettin Gömüllü	Üye Fehmi Gürpınar	Üye Fahrettin Öztürk
Üye Ahmet Boyacıoğlu	Üye Kazım Yenice	Üye Turgut Günalp
Üye Behçet Doğangülüç	Üye Ali Rıza Alparslan	Üye H. Hüsnü Başar
		Üye Şerafettin Özбек

Üyelerden Kâzım Yenice yukarıdaki karara «Tasarrufun asıl sahibinin icra organı olan Bakanlar Kurulu olduğunu, kararın yasama organınca onanmasının işlemin maddi niteliğini, özünü değiştirmediğini, Danıştay'ın Anayasanın 114 ncü maddesi hükmü dairesinde gerekli yargı denetimini yapmakla yükümlü olduğunu...» belirterek, karşı oy kullanmıştır.

Bakanlar Kurulunca ilân edilen Sıkıyönetim Anayasanın 124 üncü maddesine göre T. B. M. M.'ne onaylanmak üzere götürülmüş ve T. B. M. M.'ce 17 Haziran 1970 tarihli 14. birleşimde 228 sayılı ka-

rarla onaylanmıştı. Önce 1 ay süre ile ilân edilen bu Sıkıyönetimin süresi sona ermek üzere iken Bakanlar Kurulu 2 ay süre ile uzatılmasını kararlaştırdı. Sıkıyönetimin uzatılması ile ilgili bu ikinci Bakanlar Kurulu kararı da yine aynı şekilde onaylanmak üzere T. B. M. M. geldi ve sonuçta T. B. M. M. 15 Temmuz 1970 tarihli 18. birleşiminde 231 sayılı kararla uzatmayı da onadı.

Bu arada Danıştay'a açılan davalar yukarıda belirtildiği gibi GÖREVSİZLİK kararı verilerek reddedilmişti. Bu durumda başvurulacak Mahkeme Anayasa Mahkemesi idi. Danıştay, T. B. M. M.'nin onayı nedeniyle Sıkıyönetim ilanı kararını yasama organının bir işlemi saydığından Anayasa Mahkemesine dava açılması zorunlu olmuştu. T. İ. P., bu davayı açtı ve T. B. M. M.'nin yukarıda belirtilen iki onama kararının İPTALİ'ni istedi.

Anayasa Mahkemesi'de 17 Kasım 1970 tarihli kararında görevsizlik gerekçesi ile davayı reddetti. Anayasa Mahkemesi Bakanlar Kurulunun Sıkıyönetim ilanı ve ilân edilen sıkıyönetimin uzatılması kararının T. B. M. M.'de onaylanmasını bir yasa ve içtüzük saymıyor ve davada kendini görevli görmüyordu.

Anayasa Mahkemesinin bu konudaki kararı ve karşı oy yazıları aynen şöyle idi:

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI (*)

Esas Sayısı : 1970/44

Karar Tarihi: 17.XI.1970

Davacı: Türkiye İşçi Partisi.

Davanın konusu: Türkiye Cumhuriyeti Anayasa'sının 124. maddesi uyarınca İstanbul İli ile Kocaeli Merkez ve Gebze ilçelerinde 16.6.1970 günü saat 21.00 den itibaren bir ay süre ile sıkıyönetim ilanı hakkındaki Bakanlar Kurulu Kararının T. B. M. M. Birleşik Toplantısının 17.6.1970 gününde ve 14 üncü birleşiminde onaylanmasına dair 17.6.1970 günlü ve 228 sayılı Kararın ve bu kararın süresini 16.7.1970 tarihinden itibaren iki ay süre ile uzatılması hakkında T. B. M. M. Birleşik Toplantısının 15.7.1970 gününde ve 18 inci birleşiminde alınan 15.7.1970 günlü ve 231 sayılı Kararın Anayasa'ya aykırılığı ileri sürülerek iptali istenilmiştir.

I — İptal isteminin gerekçesi özeti:

1. Görev ve yetki yönünden :

Sıkıyönetim ilânının onanması ve süresinin uzatılması, şeklen karar adı ile ortaya çıkmakta ise de, bu yasama işlemi, maddi niteliği ve yapısı itibarıyla bir kanun durumundadır. Vatandaşlar için uyulması zorunlu tasarrufların ancak kanun şeklinde yapılabileceği açık bir gerçektir. T. B. M. M. Birleşik Toplantısında ve karar adı altında alınmış olsa da, vatandaşlar için uyulması mecburi tasarruf niteliğini taşıyan her yasama organı işleminin yargı denetimi içinde bulunması tabiidir. Nitekim Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama

(*) 30 Mart 1971 tarih ve 13794 sayılı Resmî Gazete ile yayımlanmıştır.

Usulleri Hakkındaki Kanun'un geçici 5. maddesinin üçüncü fıkrası da, kanun adını taşımamakla beraber kanun mahiyetindeki sair metinlerin de Anayasa yargısına tabi tutulacaklarını belirtirken, hürriyetler sistemini ve Anayasa'nın üstünlüğü ilkesini sağlama bağlamak için sadece kanunların Anayasa Yargısına tabi tutulacaklarını değil, kanun niteliğinde olan metinlerin de bu denetim konu olabileceklerini açıklamıştır. Sıkıyönetim ilânının onanması ve süresinin uzatılması gibi, bütün özgürlükleri bir süre için askıya alan veya kısıtlayan bir yasama işleminin yargı denetimi dışında bırakılabileceğini düşünmek, Anayasa'mızın temel ilkeleri ve getirdiği sistem karşısında mümkün değildir. Bu, Anayasa'mızın, hürriyetlerin genel rejimiyle ilgili 11/1 maddesinin, Hukuk Devleti ilkesinin (Md. 2) ve Devlet işlemlerinin yargısal denetimini öngören demokratik yapısının gereğidir.

2. Sebep unsuru yönünden:

Sıkıyönetim ilânı ancak Anayasa'nın 124. maddesinde tahdidi olarak tespit edilmiş bulunan sebeplerden hiç değilse birisinin gerçekleşmesiyle mümkündür.

16 Haziran olayları üzerine Sıkıyönetim ilân edilirken, Hükümet, bu olayları ayaklanma olarak nitelendirmiş. T. B. M. M. de aynı görüşü savunmuş ve yasama organı da sıkıyönetim kararını onaylamakla aynı görüşe katılmıştır. 16 Haziran olayları ayaklanma olarak nitelendirilerek sıkıyönetim ilân edildiğine göre, bu olayların gerçekten ayaklanma olup olmadığının tespiti zorunludur.

1961 Anayasası sıkıyönetim konusundaki hükmünü, bazı şekle ait değişikliklerle hemen hemen aynen 1924 Anayasa'sının 86. maddesinden almıştır. Bu hususu Temsilciler Meclisi Anayasa Komisyonu Raporundan ve Meclis görüşmelerinden de çıkarmak mümkündür. Ayaklanma kelimesinin 1924 Anayasa'nın 86. maddesindeki isyan kelimesinin türkçesi olarak kullanıldığı Meclis görüşmeleri sırasında komisyon sözcüsü tarafından ifade olunmuştur.

16 Haziran olayları değerlendirildiğinde, bu olayların isyan fiiliyle yakından uzaktan bir ilişkisinin bulunmadığı anlaşılmaktadır. 16 Haziran olayları bir protesto hareketinden öteye gitmemektedir. Hareket, isyan sayılabilmek için zorunlu unsuru olan silâhlı olma vasfını taşımamaktadır. Ayrıca isyandaki amaç, unsuru da bu eylemlerde asla mevcut olmamıştır. Bir ayaklanma fiili, Hükümetin varlığını hukuken tanımamayı ve onu devirmeyi amaçlamışsa isyan olarak nitelendirilir. 16 Haziran olaylarının böyle bir amaca yönelmediği açıktır ve hareketin Hükümeti devirmeye yönelmiş olduğu, Hükümetin kendisi tarafından dahi ileri sürülmüş değildir. Olay, Anayasamızın açıkça tanıdığı sendikal hak ve özgürlükleri kısıtlayan, bu niteliği ile Anayasa'ya aykırılığı açık, fakat iptal edilinceye kadar amacını gerçekleştirmiş olacak bir kanun tasarısına karşı, işçi kitlelerinin iktidarı Anayasa'ya saygıya davet eden bir protesto hareketidir. Bu hareket olsa olsa karışıklık olarak nitelendirilebilir. Oysaki, Anayasa'mızın, sıkıyönetim ilânı bakımından aradığı şart, millî güvenlik seviyesinde bir olayın, yani 124. maddede belirtilen olaylardan birinin gerçekleşmesidir.

Bu durumda, Hükümetin kendi beyanına göre dahi kamu düzeni bozukluğu seviyesindeki olaylara dayanarak sıkıyönetim ilânına karar verilmesi, bunun onanması ve süresinin uzatılması Anayasa'mıza açıkça aykırıdır.

II — Dayanılan Anayasa hükümleri:

Madde 2 — Türkiye Cumhuriyeti, insan haklarına ve Başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, millî, demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk devletidir.

Madde 11 — Temel hak ve hürriyetler, Anayasa'nın sözüne ve ruhuna uygun olarak ancak kanunla sınırlanabilir.

Kanun, kamu yararı, genel ahlâk, kamu düzeni, sosyal adalet ve millî güvenlik gibi sebeplerle de olsa, bir hakkın ve hürriyetin özüne dokunamaz.

Madde 64 — Kanun koymak, değiştirmek ve kaldırmak, Devletin bütçe ve kesin hesap kanun tasarılarını görüşmek ve kabul etmek, para basılmasına, genel ve özel af ilânına, mahkemelerce verilip kesinleşen ölüm cezalarının yerine getirilmesine karar vermek, Türkiye Büyük Millet Meclisinin yetkilerinden-
dir.

Madde 81 — Yasama dokunulmazlığının kaldırılmasına veya üyeliğin düş-
tüğüne Meclisçe karar verilmesi hallerinde, karar tarihinden başlayarak bir haf-
ta içinde, ilgili üye veya Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinden herhangi bi-
ri, bu kararın, Anayasa veya İçtüzük hükümlerine aykırılığı iddiasıyla iptali
için Anayasa Mahkemesine başvurabilir. Anayasa Mahkemesi, iptal istemini on-
beş gün içinde karara bağlar.

Madde 124 — Savaş hali, savaşı gerektirecek bir durumun baş göstermesi,
ayaklanma olması veya vatan ve Cumhuriyete karşı kuvvetli ve eylemli bir
kalkışma olduğunu gösterir kesin belirtilerin meydana çıkması sebebiyle, Ba-
kanlar Kurulu, süresi bira aynı aşmamak üzere, yurdun bir veya birden fazla
bölgesinde veya her yerinde sıkıyönetim ilân edebilir ve bunu hemen, Türkiye
Büyük Millet Meclisinin onamasına sunar. Meclis, gerekli gördüğü zaman, sı-
kıyönetim süresini kısaltabileceği gibi, tamamıyla de kaldırılabilir. Meclisler
topluluk değilse, hemen toplantıya çağırılır.

Sıkıyönetimin her defasında iki ayı aşmamak üzere uzatılması, Türkiye Bü-
yük Millet Meclisinin kararına bağlıdır. Bu kararlar, Meclislerin birleşik toplan-
tısında alınır.

Sıkıyönetim veya genel olarak savaş halinde, hangi hükümlerin uygula-
nacağı ve işlemlerin nasıl yürütüleceği, hürriyetlerin nasıl kayıtlanacağı veya
durdurulacağı kanunla gösterilir.

III — İptali istenen kararlar :

1. 17.6.1970 günlü ve 228 sayılı karar :

«T. B. M. M. Birleşik Toplantısı Kararı

İstanbul İli ile Kocaeli Merkez ve Gebze İlçelerinde Sıkıyönetim ilânına
dair

Karar No.: 228

Sendikalar Kanununun tadil tasarısı vesile ittihaz edilerek bugün İstanbul
ve Kocaeli illerinde önceden yapılan tahrik ve alınan tertipler sonucunda vu-
kubulan hadiselerin yatıştırılması sırasında Devlet kuvvetlerine karşı mukave-
met ve amme tesislerini tahrip şeklinde tezahür eden hareketler bir ayaklanma
mahiyetini almış bulunduğundan Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 124. mad-
desi gereğince İstanbul İli ile Kocaeli Merkez ve Gebze İlçelerinde 16.6.1970 gü-
nü saat 21.00 den itibaren bir ay süre ile Sıkıyönetim ilânına dair 16.6.1970 tari-
hinde Bakanlar Kurulunca alınan karar T. B. M. M. Birleşik toplantısının 17.6.
1970 tarihli 14 üncü birleşiminde onaylanmıştır. 17.6.1970»

2. 15.7.1970 günlü ve 231 sayılı karar :

«T. B. M. M. Birleşik Toplantısı Kararı

İstanbul İli ile Kocaeli Merkez ve Gebze İlçelerinde ilân edilmiş bulunan
Sıkıyönetim süresinin uzatılmasına dair.

Karar No: 231

Sendikalar Kanununun tadil tasarısı vesile ittihaz edilerek İstanbul ve Ko-

caeli illerinde önceden yapılan tahrik ve alınan tertipler sonucunda ve vukubulan hadiselerin yatıştırılması sırasında Devlet Kuvvetlerine karşı mukavemet ve amme tesislerini tahrip şeklinde tezahür eden hareketlerin bir ayaklanma mahiyetini almış bulunması üzerine Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 124. maddesi gereğince İstanbul İli ile Kocaeli Merkez ve Gebze İlçelerinde bir ay süre ile ilân edilip Türkiye Büyük Millet Meclisinin 17.6.1970 tarihli ve 228 sayılı Kararı ile onaylanmış olan Sıkıyönetimin 16.7.1970 tarihinden itibaren iki ay süre ile uzatılmasına Türkiye Büyük Millet Meclisi Birleşik Toplantısının 15.7.1970 tarihli 18 inci Birleşiminde karar verilmiştir. 15.7.1970.»

IV — İlk inceleme kararı şöyledir:

1. Ahmet H. Boyacıoğlu'nun işin Anayasa Mahkemesinin görevine girip girmediği konusunda görüşme açılması ve Avni Givda'nın dava konusu sıkıyönetim kararının halen yürürlükte bulunmamasının işin incelenmesine engellik edip edemeyeceğinin oylanması yolundaki önerilerinden önce Ahmet H. Boyacıoğlu'nun önerisinin oylanmasına Lutfi Ömerbaş, Salt Koçak, Avni Givda, İhsan Ecemiş ve Ahmet Akar'ın karşı oylarıyla ve oyçokluğu ile,

2. İşin görev yönünden incelenmesine geçilmesine Lutfi Ömerbaş, Salt Koçak, Avni Givda, Ahmet Akar ve Muhittin Gürün'ün dava konusu karar halen yürürlükte bulunmadığından görev sorununun incelenmesine yer olmadığı yolundaki karşı oylarıyla ve oyçokluğu ile karar verilmiştir.

a) Görevin önce incelenmesi sorunu:

Anayasa, 136. maddesiyle belirttiği kuraldan ayrılarak Anayasa Mahkemesinin görev ve yetkilerini bizzat kendisi tayin ve tespit eylemiştir.

Usul hukukumuzda görev deyimi çoğunlukla teknik ve dar anlamda kullanıldığı halde, yetki deyimi hem dar ve teknik ve hem de görevi dahi içine alacak biçimde geniş bir anlamda kullanılagelmıştır.

Geniş anlamıyla yetki, bir mahkemenin anlaşmazlıklara bakmak hususundaki hak ve mükellefiyetlerini ifade ettiği için yargı hakkı kavramı ile tedahül etmekte ve bir davada her şeyden önce bu hususun araştırılması gereğini ortaya koymaktadır. Gerçekten 22.4.1962 gün ve 44 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkındaki Kanun'un 42. maddesinde yer alan «Görev» deyimi, yargı hakkıyla eş anlamda ve geniş biçimde kullanılmış olduğundan, iptal davasına konu edilen kararların halen yürürlükte olup olmadığının araştırılmasına geçilmeden önce bu kararlara karşı açılan davanın görülmesinin Anayasa Mahkemesinin görevi içinde olup olmadığının tartışılması gerekli görülmüştür.

b) Konunun Anayasa Mahkemesinin görevi içinde olup olmadığı sorunu:

Sıkıyönetim, yurdun yönetiminde sorumlu bulunan yürütme organının, Anayasa'nın belli ettiği sınırlı nedenlerle ülkenin bir bölgesinde veya tümünde uygulayacağı olağanüstü yönetim usullerinden birini teşkil eder. Sıkıyönetim kararını, Anayasa hak ve özgürlüklerini kendiliğinden kısıtlayan ve onları belli bir süre askıya alan bir işlem olarak değil de, Anayasa'nın 124. maddesinin son fıkrasında açıklanan, sıkıyönetim ve genel olarak savaş halinde hangi hükümlerin uygulanacağını ve işlemlerin nasıl yürütüleceğini, hürriyetlerin nasıl kayıtlanacağını veya durdurulacağını gösteren kanun'nun ülkenin bir bölgesinde veya tümünde uygulama alanına konulması tasarrufu olarak nitelendirmek daha yerinde olur. Bakanlar Kurulu tarafından ilân edilen sıkıyönetim kararının yürürlükte kalabilmesi, daha doğrusu Anayasa hak ve özgürlüklerini kısıtlayan veya belli bir süre askıya alan kanun hükümlerinin uygulan-

masına devam olunabilmesi için, araya bir şart - tasarrufun girmesi yani organik bakımdan idari olan sıkıyönetim ilânı kararının Türkiye Büyük Millet Meclisince onanması gerekmektedir.

Sıkıyönetim ilânı kararının T. B. M. M. Birleşik Toplantısında onanma tasarrufunu, maddi bakımdan kanun addetmeye veya bu nitelikte bir işlem saymaya yahut İçtüzük hükmü gibi telâkki etmeye imkân görülememiştir.

Millî Birlik Komitesi tarafından kurulan Anayasa Komisyonunca hazırlanan Anayasa Tasarısında, «Kanunların, yasama meclisleri içtüzüklerinin ve bu meclislerce verilen her türlü kararların Anayasa'ya uygunluğunu denetlemek» görev olarak Anayasa Mahkemesine tanındığı, böylece Türkiye Büyük Millet Meclisinin ister kanun ister karar şeklinde, maddi bakımdan kaide - tasarruf veya şart - tasarruf niteliğinde olan bütün kararları Anayasa Mahkemesinin yargı denetimine tabi tutulması öngörüldüğü halde, Anayasa, 147. maddesinin birinci fıkrası ile «Anayasa Mahkemesi, kanunların ve Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüklerinin Anayasa'ya uygunluğunu denetler» yolundaki ilkeyi benimsemek suretiyle bu denetimi sadece kanunlara ve İçtüzüklere hasretmiş diğer bir deyişle T. B. M. M. nin Kanun veya İçtüzük niteliğinde olmayan kararlarını -Anayasa'nın ayırık olarak düzenlendiği hükümler saklı olmak üzere- bu denetimin dışında bırakmıştır.

Ülkemizde, değişik, idare şekillerinden sonra Cumhuriyet idaresinin kurulduğu ve önceki idareler zamanında kanun niteliğinde alınmış olmakla beraber kanun adını taşımayan bir takım metinlerin de bulunduğu ve bunlardan bir kısmının 22.4.1962 gün ve 44 sayılı Yasa'nın yürürlüğe girdiği tarihte ve hatta bu gün yürürlükte olduğu düşünülürse, anılan 44 sayılı Yasa'nın Geçici 5. maddesinin üçüncü fıkrasında öngörülen «Yukarıdaki fıkralar, kanun adını taşımamakla beraber kanun mahiyetindeki sair metinler için de uygulanır» yolundaki hükmün sevk sebebi açıkça anlaşılır. Bu fıkra hükmünün, maksat dışındaki bir anlam verilmek suretiyle, Yasama Meclisleri kararlarının Anayasa Mahkemesinin denetimine tabi olduğu yolundaki iddianın kanıtı olarak gösterilmesi yerinde bulunmamıştır.

Açıklanan bu nedenlerle, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 124. maddesi uyarınca İstanbul İli ile Kocaeli Merkez ve Gebze ilçelerinde 16.6.1970 günü saat 21.00 den itibaren bir ay süre ile sıkıyönetim ilânı hakkındaki Bakanlar Kurulu Kararının T. B. M. M. Birleşik Toplantısının 17.6.1970 gününden ve 14 üncü birleşiminde onaylanmasına dair 17.6.1970 günlü ve 228 sayılı karar ve bu kararın süresini 16.7.1970 tarihinden itibaren iki ay süre ile uzatılması hakkında T. B. M. M. Birleşik Toplantısının 15.7.1970 gününde ve 18 inci birleşiminde alınan 15.7.1970 günlü ve 231 sayılı karar kanun ve içtüzük niteliğinde bulunmadığından, Anayasa Mahkemesinin görevine girmeyen davanın reddine karar verilmelidir.

Sonuç :

Dava konusu kararların kanun ve içtüzük niteliğinde bulunmadığına ve Anayasa Mahkemesinin görevine girmeyen davanın reddine oybirliğiyle 17.XI. 1970 gününde karar verildi.

Başkan Vekili
Lütfi Ömerbaş

Üye
Fazıl Uluocak

Üye
Celâlettin Kuralmen

Üye
Sait Koçak

Üye
Hakkı Ketenoğlu

Üye
Avni Givda

Üye
Nuri Ülgenalp
Üye
Ahmet Akar
Üye
Muhittin Gürün

Üye
İhsan Ecemiş
Üye
Halit Zarbun
Üye
Şevket Müftügil

Üye
Recai Seçkin
Üye
Kâni Vrana
Üye
Ahmet H. Boyacıoğlu

KARŞIOY YAZISI

Anayasa Mahkemesine açılan iptal davalarında süre, yetki görev gibi konuların en başta incelenmesi gerektiğinde kuşku yoktur. Ancak eldeki 1970/44 esas sayılı işin apaçık bir özelliği vardır. Türkiye İşçi Partisinin 27.7.1970 gününde açtığı bu davanın konusu olan Türkiye Büyük Millet Meclisi birleşik toplantısı kararları sıkıyönetimle birlikte en son 16.9.1970 de, yani dava açıldıktan sonra yürürlükten kalkmış ve davanın konusu kalmamıştır.

Sonradan değiştirilme veya yürürlükten kalkma nedeniyle iptal davasının açıldığı gündeki muhtevalarını koruyamıyan metinlerin, iptal edilmeleri söz konusu olamayacağından, incelenmelerine de olanak bulunmadığı ve bu davaların karara bağlanmasına yer olmadığının saptanmasıyla yetinilmesi gerektiği ortadadır. Nitekim Anayasa Mahkemesi ötedenberi bu gibi durumlarda yani dava konusu hükümlerin davanın açıldığı tarihten sonra değişmesi veya yürürlükten kalkması hallerinde işin karara bağlanmasına yer olmadığı yolunda kararlar vermektedir.

İncelemekte olan davada dava konusu kararlar artık yürürlükte bulunmadığı, başka deyimle dava konusu ortadan kalkmış olduğu için bu kararların ele alınıp konunun Anayasa Mahkemesinin görevine girip girmediğinin araştırılması düşünülemez. Şu duruma göre iptal istenen kararların inceleme gününde yürürlükte bulunmamasıyla ortaya çıkan sorunun işin incelenmesine engellik edip etmeyeceğinin görev sorunun çözümünden önce ele alınması ve bir karara bağlaması zorunludur ve görev yönünden herhangi bir incelemeye gidilmesine ve karara varılmasına olanak yoktur.

1970/44 esas sayılı davada görev sorununa öncelik tanınmasına ve dava konusu kararların yürürlükte bulunmamasıyla oluşan hukuki durumun bir yana bırakılmasına ilişkin olarak Anayasa Mahkemesinin 17.11.1970 gününde verdiği karara bu nedenlerle karşıyız.

Üye
Avni Givda

Üye
Ahmet Akar

KARŞIOY YAZISI

İptal davasına konu edilen T. B. M. M. nin iki kararı, davanın açılmasından önce yürürlükten kalkmış bulunmaktadır.

«Anayasa'nın 149. maddesine göre, iptal davasına konu yapılacak metinlerin yürürlükte bulunmaları gerektiğinde kuşku yoktur. Zira, adından da anlaşılacağı üzere, iptal davasının konu olabilecek bir kanun veya içtüzük hükmünün, hukuken ve maddeten iptalinin mümkün olabilecek nitelikte bulunması zorunlu olup esasen yürürlükten kalkmış olması sebebiyle uygulama olanağını yitirmiş bulunan bir hükmün iptaline karar verilmesi de söz konusu değildir. Bu sonuca göre, iptal kararına konu olamayacakları önceden belli olan metinlerin, bu durumları bir yana bırakılarak, nitelikleri açısından karar konusu yapılmalarının uygun olmayacağı da meydardır.

Bu dosyadaki iptal davası da, yürürlükte bulunmamaları nedeniyle iptal ka-

rarına konu olamayacakları ilk bakışta ve açık-seçik görülen iki T. B. M. M. kararına karşı açılmış bulunduğundan bu durumun belirtilerek (İstemin karara bağlanmasına yer olmadığı) yolunda karar verilmesi gerekirdi.

Karara bu nedenle karşıyım.

Üye, Muhittin Gürün

KARARLARIN TARTIŞILMASI

Bu kararlar karşısında hukuki durum ne olacaktır? Anayasamız gerek yürütme organının ve gerekse yasama organının işlemlerinin Yargı denetimine bağlı olduğunu açıkça belirtmiştir. Anayasa 2. maddesi ile Türkiye Cumhuriyeti'nin bir «hukuk devleti» olduğu ilkesini de getirmiştir. «Hukuk Devletinin» ayırıcı niteliği, bütün eylem ve işlemlerin «hukuka bağlı» olmasıdır. «Hukuka bağlılık» ta Yargı denetimini gerekli kılar. Anayasamız 114. maddesi ile «idarenin bütün eylem ve işlemlerini» yargı denetimine bağlamıştır. 147. maddede de yasama organının işlemleri yargı denetimine bağlanmış bulunmaktadır. Demek ki, Sıkıyönetim ilanına ilişkin karar, yürütme organının, ya da yasama organının bir kararı da olsa, mutlak yargı denetimine bağlıdır. Öyle ise bu kararın Danıştay'ca, ya da Anayasa Mahkemesince denetlenmesi zorunludur. Bu sonuca vardığımızda yukarıdaki kararlardan birinin hukuka aykırı olduğu kolayca anlaşılır. Yalnız hukuka aykırılık acaba hangi kararda? Danıştay Dava Daireleri Kurulu kararı mı hukuka aykırı, yoksa Anayasa Mahkemesi kararı mı?

Bu iki Mahkeme arasındaki görev uyuşmazlığının çözümü için başvurulacak Uyuşmazlık Mahkemesi gibi bir Mahkeme olmadığından, uygulama yönünden hukuka aykırılığı saptamak yine kararı veren Mahkemelere düşmektedir. Yani Danıştay, ya da Anayasa Mahkemesi verdiği kararın hukuka aykırı olduğunu ve davada görevli bulunduğunu kabul edecek, davanın esası yönünden olumlu, olumsuz bir sonuca varacaktır. Bunu da ancak açılacak yeni bir dava da yapabilecektir.

Bizce; yukarıya aynen alınan bilimsel raporda da belirtildiği gibi, Sıkıyönetim ilanı kararını onayan T. B. M. M.'nin kararı, yurtaşların «temel hak ve özgürlükleri» nin sınırlandırılması olanağı verdiğinden bir «kanun» niteliğindedir. TBMM'nin Bakanlar Kurulunca ilan olunan Sıkıyönetimi onamaması halinde Sıkıyönetim devam etmeyecektir. Böyle olunca'da, Anayasanın 147. maddesi gereğince onama kararı, Anayasa Mahkemesinin yargı denetimine bağlıdır. Kısaca belirttiğimiz bu nedenle yukarıdaki kararlardan ikincisi, yani Anayasa Mahkemesi kararı hukuka uygun düşmemektedir. Anayasa Mahkemesi, bu davada kendini görevli sayıp, esasa ilişkin olumlu ya da olumsuz bir karar vermek zorundaydı.

DAVALAR ÜZERİNE

Bakanlar Kurulunca Sıkıyönetim ilan edilip, Sıkıyönetim Komutanının atanması ile birlikte İstanbul'da birde Sıkıyönetim Askeri Mahkemesi Kuruldu. Ancak, sonradan haklarında soruşturma açılan kişilerin sayılarının artması üzerine bir Mahkeme yeterli görülmediğinden ikincisi de kuruldu. Mahkemeler, 1 ve 2 No. lu Sıkıyönetim Askeri Mahkemesi olarak anılıyorlardı.

Sıkıyönetim Askeri Mahkemelerine atanan yargıç ve Savcılarının politik ve hukuki durumları konusunda ileri sürülen görüşlere ileride geniş olarak yer vereceğiz. Burada açılan dava ve soruşturmalar üzerinde genel olarak durmak ve davalardan önemli olanlara değinmek istiyoruz.

1970 Sıkıyönetiminin üç aylık uygulaması sırasında gerek Sıkıyönetimin ilanına neden sayılan 15-16 Haziran olayları ile ilgili olarak gerekse Sıkıyönetim süresi içinde meydana gelen olaylar nedeni ile çoğunluğu işçilerden ve öğrencilerden oluşan toplam 260 kişi hakkında Sıkıyönetim Askeri Mahkemelerinde 69 dava açıldı. Bu davalardan 38 i Sıkıyönetim döneminde Askeri Mahkemelerce karara bağlandı. Bu 38 davada iki sanığın beraatine ve 55 sanığın da çeşitli cezalarla mahkûmiyetlerine karar verildi. Cezaların en ağırı 1 yıl hapse mahkûmiyettir.

Sıkıyönetimin sona erdiği 17 Eylül 1970 tarihinde henüz soruşturması tamamlanmamış 106 dosya Sıkıyönetim Komutanlığı tarafından İstanbul C. Savcılığına devredildi. İstanbul C. Savcılığı bu dosyalar hakkında yetkili Adliye Mahkemelerinde davalara devam edilmesini kararlaştırdı ve dosyalar İstanbul, Eyüp, Kadıköy, Kartal ve Kocaeli ile Gebze Mahkemelerine gönderildiler. Davalara bu Mahkemelerde devam edildi (1).

Sıkıyönetim sona erdiğinde Askeri cezaevinde 29 kişi tutuklu olarak bulunuyordu. Bu kişiler Sıkıyönetimin sona ermesi ile birlikte Paşakapısı cezaevine sevkedildiler. Tutuklu olanlar arasında DİSK Yöneticileri de vardı. Sıkıyönetim Askeri Mahkemeleri, Sıkıyönetimin sona ereceğini bildikleri halde bu kişilerin tahliyelerine karar vermemişlerdi. DİSK Yöneticileri ile ilgili dosya İstanbul C. Savcılığınca İstanbul 4. Ağır Ceza Mahkemesine sevkedilince savunucular tutuklu olan sanıkların salıverilmeleri için Mahkemeye başvurdular. Mahkeme, duruşma yapmaya dahi gerek görmeden 26 Eylül 1970 tarihinde tutuklu 20 kişinin salıverilmesine karar verdi. Böylece DİSK yöneti-

(1) 3832 sayılı yasada 1402 sayılı yasadakine benzer bir hüküm bulunmadığından o dönemde Sıkıyönetim kalktığında Mahkemelerinde görevi sona eriyordu.

cileri de dahil sanıklardan büyük bir kısmı üç ayı geçen tutukluluktan sonra özgürlüklerine kavuşabildiler. Diğerleri de ilgili Mahkemelerce kısa sürede serbest bırakıldılar. Ancak, bazıları hakkında verilen cezalar kesinleşmişti. Bunlar altı ayla bir yıl arasında değişen cezaları tamamlayarak cezaevlerinden çıkabildiler. Sıkıyönetim Mahkemelerince o dönemde verilerek kesinleşen ceza en çok bir yıldır. Bir yıla mahkûm olupta cezasını tamamlayarak çıkan, diğer bir deyimle o dönemde en uzun süre hapistede kalan kişi ise bir İ. E. T. T. biletçisi olan Adem Muhammet GÜRDOĞAN'dır.

15-16 Haziran olayları üzerine kurulan Sıkıyönetim Mahkemelerinde ilk davalar 29 Haziran 1970 tarihinde başladı. Özellikle ilk oturumu son derece ilginç olan bu davanın sanıklarından üçü Arçelik işçisi biri ise Kartal tuvaletlerinin temizleyicisi idi (2).

Sıkıyönetim Mahkemelerinde açılan davalarda Askerî Savcılar, nedenini tam olarak çıkaramadığımız bir ayırım yaptılar. Birbirleri ile bağlantılı olan birçok sanığı ve davayı ayırarak açtılar. Gerçi Yargılama usulü bakımından buna engel bir yasa hükmü yoktur, ancak bir çok olayın tam olarak aydınlanması bu nedenle mümkün olamadı. Örneğin Anadolu yakasındaki olaylarla ilgili olarak 85 sanıklı olarak açılan toplu davanın yanında bir sanıklı ya da ikişer beşer sanıklı grup davalarda açıldı. Hatta bazı kişiler hakkında birden çok dava açıldığı da oldu. Sıkıyönetim mahkemelerinde açılan tüm davalara burada yer vermek olanağı bulamadık. Yalnızca toplu davalardan önemli saydığımız bazılarını biraz geniş olarak anlatıp diğerlerini kısaca özetlemeyi uygun bulduk.

Davalarla ilgili soruşturma safhalarında Anayasaya ve yasalara aykırı bir dizi uygulama ile karşılaşıldı. Gerek sanıklar ve gerekse savunucular, aykırılıklara, baskılara, anti-demokratik uygulamalara, savunma hakkının kısıtlanmak istenmesine karşı sonuna kadar direndiler (3).

Demokratik mücadelede yılmadan uğraş veren bu kişiler yanında, demokrasi ve özgürlük düşmanları, kendilerini kurtarmak için en yakınlarını dahi ihbar edebilen, korkak ve hainlerde çıktı. En önemli sorunlarda disiplin ve ciddiyetten uzak davranışlarda bulunanlar oldu. Bunların bazı örneklerine de yer vermediği uygun gördük ve devrimci hareketin geleceği için gereken derslerin çıkarılmasında yardımcı olur umuduyla kitaba aldık (4).

(2) Bk. aşağıda Rona RONAY ve ark. davası

(3) Bk. Bölüm VI

(4) Bk. Bölüm VII.

DİSK DAVASI

Bu dava sanıkları, DİSK yöneticileri ile DİSK'e bağlı sendikaların bazı yöneticileri ve yine bu sendikaların işyeri temsilcilerinden oluşmaktaydı. Bu kişiler, olaylardan hemen sonra 16.6.1970 de gözaltına alındılar. Tutuklanma istemi ile sivil mahkemeler önüne çıkarıldıklarında ise bu mahkemeler tutuklamayı reddettiler. Sıkıyönetimden sonra ise ancak 29.6.1970 tarihinde Askeri Mahkeme önüne çıkarıldılar ve tutuklandılar. Bu süre zarfında hiçbir yasal dayanak olmaksızın gözaltında tutuldular (5).

Davanın (1) No. lu sanığı olan DİSK Genel Başkanı Kemal TÜRKLER tutuklanma istemi ile çıkarıldığı Askeri Mahkeme önünde şöyle dedi;

«14.6.1970 günü Merter Sitesi Lastik-İş Salonlarında yapılan toplantıyı bizzat yönettim, oradaydım. Mezkûr günkü toplantı için Vilayete önceden 171 sayılı kanunun öngördüğü şekilde bir bildiride bulunmadım. Çünkü, toplantıyı dışarıdan bir salon kiralayarak değil, sendikaya bağlı binalardan yararlanarak yaptık. Toplantı tahminime göre 400 kişinin iştiraki ile oldu. Ve gayesi konferans niteliğindeydi... Ben, toplantıda işçiyi saldırlı bir yürüyüşe ve toplantıya sevk edici hiçbir konuşma yapmadım ve 15.6.1970 günü de Vilayete 17.6.1970 günü yürüyüş yapacağımıza dair bildiride bulundum. Ancak, Vilayet bildirgeyi 171 sayılı kanunun öngördüğü bazı hususları ihtiva etmemesi nedeni ile kanunsuz bularak bize tebligat yaptı. Ancak işçi alternatifi 274 ve 275 sayılı kanunların tadili sebebiyle sokağa dökülmeye her an müsaitti ve 15-16.6.1970 tarihindeki yürüyüş oldu.»

DİSK Genel Sekreteri Kemal Okur SÜLKER ise aynı Mahkeme önünde şunları söyledi:

«Ben, 14.6.1970 günü Merter sitesi Lastik-İş salonlarında yapılan toplantıda bulunmadım. O gün evimdeydim. 15-16.6.1970 tarihlerinde yapılan yürüyüş ve toplantılara katılmadım.»

Sanıkların tutuklanmalarından sonra ise davanın açılması için iki aya yakın uzun bir bekleyiş dönemi başladı. Bu bekleyiş Ağustos'un ikinci haftasına kadar sürdü. Sonuçta Sıkıyönetim Savcısı Hâkim Yb. Hakkı ERKAN tarafından hazırlanan 13.8.1970 tarihli iddianame (1) No. lu Sıkıyönetim Mahkemesine verildi ve dava açılmış oldu. İddianamede şöyle deriliyordu;

(5) Bk. aşağıda Bölüm VI.

T. C.
İSTANBUL SIKIYÖNETİM KOMUTANLIĞI
ASKERİ SAVCILIK

İSTANBUL
13.8.1970

SAYI : 1970/7
ESAS No. : 1970/107
KARAR : 1970/67

İDDİANAME

- SUÇ** :
- 1 — Hükümet aleyhine halkı isyana teşvik etmek üzere ittifak etmek.
 - 2 — Kanunlara karşı gelmeye halkı teşvik ile Memleketin emniyetine tehlike iras edecek surette neşriyatla bulunmak.
 - 3 — 171 sayılı kanuna muhalefet etmek.

SANIKLAR

- 1 — Kemal TÜRKLER : Himmet oğlu 1926 doğumlu (...) Türkiye Maden-İş Sendikaları ve Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu Başkanı
- 2 — Kemal Okur SÜLKER : Emin oğlu 1919 doğumlu (...) Maden-İş Gazetesi yazı işleri müdürü, DİSK genel Sekreteri.
- 3 — Yaşar ÖNSEN : Mahmut Rıfat oğlu 1929 doğumlu (...) Lastik-İş Sendikası Başkan vekili.
- 4 — Cavit ŞARMAN : Osman oğlu 1926 doğumlu (...) Türkiye Maden-İş Sendikası Genel Başkan vekili.
- 5 — Şinasi KAYA : Fazıl oğlu 1938 doğumlu (...) Türkiye Maden-İş Sendikası Başkan vekili, DİSK yönetim kurulu üyesi
- 6 — Hilmi GÜNER : Halit oğlu 1933 doğumlu (...) Türkiye Maden-İş Sendikası Başkan vekili
- 7 — Orhan MÜSTECAPOĞLU : Hüseyin oğlu 1340 doğumlu (...) Resim işleri ile iştigal eder.
- 8 — Kadir KARATAY : Ali Osman oğlu 1341 doğumlu (...) Ter-mo Buhar cihazları fabrikasında işçi
- 9 — Saffet KAYALAR : Naşit oğlu 1940 doğumlu (...) Alumin-yum fabrikasında döküm ustası
- 10 — Neşet DEMİRCAN : Hüseyin oğlu 1940 doğumlu (...) Rabak Alüminyum Kablo fabrikasında işçi baş temsilcisi

- 11 — Uğur ÖZDOĞAN : Hüseyin oğlu 1944 doğumlu (...) AEG-ETİ fabrikasında işçi.
- 12 — Celâl ALÇINKAYA : Aşir oğlu 1933 doğumlu (...) Rabak Bakım fabrikasında şoför ve işçi temsilcisi
- 13 — Cemal DOĞAN : Muharrem oğlu 1931 doğumlu (...) Cizlavet lastik fabrikasında işçi.
- 14 — Rafet YILDIRIM : Kasım oğlu 1942 doğumlu (...) Beşiktaş Un fabrikasında çalışır işçi baş temsilcisi
- 15 — Burhan ŞAHİN : Feyzullah oğlu 1936 doğumlu (...) İstanbul Matbaasında çalışır.
- 16 — Ömer GEÇER : Hasan oğlu 1933 doğumlu (...) Sütlüce Lastik eşya fabrikasında çalışır İşçi Baştemsilcisi.
- 17 — İsmet DEMİR : Mustafa oğlu 1945 doğumlu (...) Gebze AEG - ETİ fabrikasında çalışır, İşçi temsilcisi.
- 18 — Şemsettin AKBAŞ : Ali oğlu 1936 Doğumlu (...) Fargılas'ta çalışır İşçi temsilcisi.
- 19 — Fehmi NASUHOĞLU : Sabri oğlu 1933 doğumlu (...) Abott Amerikan fabrikasında çalışır. İşçi Baştemsilcisi.
- 20 — Recep AKGÜL : Sadık oğlu 1945 doğumlu (...) Türk Demir Döküm fabrikasında çalışır Lokal temsilcisi.
- 21 — Turgut ALAAĞAÇ : Ali oğlu 1943 doğumlu (...) Türk Demir Döküm fabrikasında çalışır işçi temsilcisi.
- 22 — Hakkı ÖZTÜRK : Dursun oğlu 1942 doğumlu (...) Türkiye Maden-İş Sendikası 7 nci Bölge Temsilcisi vekili
- 23 — Remzi ARSLAN : Ali oğlu 1939 doğumlu (...) Arçelik A.Ş. de çalışır. İşçi Baş temsilcisi.
- 24 — Orhan Adem SEVİNÇ : Ahmet oğlu 1933 doğumlu (...) Sungurlar Kazan fabrikasında çalışır.
- 25 — Hüsnü ÖZDEMİR : Adil oğlu 1923 doğumlu (...) Avukat

Yukarıda hüviyetleri ve isnat olunan suçların mahiyetli vazırlı sanıklar haklarında İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığının 25.6.1970, 26.6.1970 ve 30.6.1970 tarih ve AD.MÜŞ. 970/235 sayılı soruşturma emirlerine istinaden yapılan tahkikat sonunda:

15-16 Haziran 1970 günleri İstanbul'da vukubulan tahrip, Cebir ve Şiddetle Devlet Kuvvetlerine karşı gelme, Devlet Kuvvetleri ile çarpışma, ölüm ve yara-

lama fiilleri ile neticelenen olayların aşağıda açıklandığı şekilde cereyan ettiği anlaşılmıştır.

Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu (DİSK) Yürütme Kurulunun 28 Mayıs 1970 günü yapılan toplantısında; Yönetim Kurulunun 3 Haziran 1970 günü saat 10 da olağanüstü toplantıya davet edilmesine 274-275 sayılı yasaları değiştirecek tasarılarla ilgili son hazırlıkların gündeme alınmasına, genel sekreter Kemal SÜLKER'in meclis çalışmaları ve son durumları hakkında bilgi edinecek için Ankara'ya gönderilmesine, 3 Haziran 1970 günü toplanan aynı kurulun 274-275 sayılı kanunlarla ilgili olarak olağanüstü toplantıya çağrılan Yönetim Kurulu gündeminin münhasıran 274-275 sayılı kanunları değiştiren tasarılar olmasına karar verilmiştir.

Karar gereğince 3 Haziran 1970 günü DİSK Yönetim Kurulu toplanarak;

1 — 274 - 275 sayılı kanun tasarılarını incelemek üzere Celâl BEYAZ, İbrahim ÇETKİN ve Avni ERAKALIN'dan kurulu bir komisyonun son olarak bir inceleme raporu hazırlamasına,

2 — Tasarı Komisyonunun, yanısıra Kemal NEBİOĞLU başkanlığında Salih ÇETİN, Celal BEYAZ, Şinasi KAYA, Hilmi GÜNER ve Mustafa BAŞTAN'dan kurulu bir eylem komitesi teşkiline ve her iki komisyonun hazırlayacakları raporları 5 Haziran 1970 günü yapılacak olağanüstü yönetim kurulu toplantısına sunmalarına,

3 — Basın'a bu yolda bildiri verilerek uyarı komitesinin seçildiğinin bildirilmesine DİSK yürütme kurulunun bu konuda şimdiden hazırlık yapmasına,

4 — Uyarı heyetinin Cumhurbaşkanı, Başbakan, Millî Güvenlik kurulu genel sekreteri, Ana muhalefet partisi genel sekreteri ile Tabii Senatörler Kurulunu ziyaret etmesine, gerekli randevülerin şimdiden istenmesine,

5 — Ankara temaslarından sonra ve gerekirse veya işin gidişine göre İstanbul'da bir Basın toplantısı düzenleyerek temas sonuçlarını açıklamaya.

6 — Konuya işçilere indirebilmek için bugüne kadar yapılan Sendikal çabalar dışında, en yakın zamanda DİSK'in Sendikalar temsilcileri ile bir Kapalı Salon toplantısı düzenlenmesine,

7 — Genel Başkan'a alınan kararların yürütümü için tam yetki verilmesine ve Genel Başkan'ın yapacağı davetlere bütün Yönetici ve görevlilerin mutlaka uyarak eylemin süratle geliştirilmesine,

8 — Eylem komitesinin önerilerinin yetkili organlarda kararlaştırıldıktan sonra uygulamaya konulmasına, Eylem komitesinin varılan kararları uygulamada gerekli organizasyonu tam yetki ile yapmasına, 5 Haziran 1970 günü saat 14 de tekrar toplanılmasına karar alınmıştır.

5 Haziran 1970 günü toplanan DİSK yönetim kurulu, 3 Haziran 1970 günü alınan karar gereğince 274-275 sayılı kanunlardaki değişikliği getiren tasarılar üzerinde inceleme yapan Celal BEYAZ başkanlığındaki İbrahim ÇETKİN ve Avni ERAKALIN'dan müteşkil komisyonun hazırladığı rapor ile Kemal NEBİOĞLU başkanlığındaki Salih ÇETİN, Celal BEYAZ, Şinasi KAYA, Hilmi GÜNER ve Mustafa BAŞTAN'dan kurulu Eylem Komitesinin verdiği raporlar üzerinde görüşerek DİSK Yürütme Kurulu ile bu kurulun münasip göreceği Sendikacılar dan kurulu bir uyarı heyetinin Ankaraya gitmesine ve uyarı niteliğindeki temaslarda, 274-275 sayılı yasaların Anayasaya aykırılığını belirten bir raporun verilmesine ve Eylem Komitesinin Anayasa haklarını kullanarak direnme yapılması için gerekli hazırlık çalışmalarını yapmasına karar verilmiştir. 6 Haziran 1970 günü toplanan DİSK yürütme kurulu Ankara'ya gidecek heyetin Pazartesi gününden sonra gitmesine ve yapacağı temaslara ilgili Ankara'da

basın toplantısı tertiplenmesine yetki verilmesi kabul edilerek DİSK Yönetim Kurulunun 3 Haziran 1970 günü yaptığı toplantısında alınan kararın 4 ncü maddesi gereğince Sayın Cumhurbaşkanı, Başbakan, Ana muhalefet partisi genel sekreteri, Milli Güvenlik kurulu Genel Sekreterine 274-275 sayılı kanunlarda yapılan değişikliği getiren kanun tasarıları dolayısıyla görüşebilmeyi temin için randevu verilmesi isteğini muhtevi telgraflardan 9 Haziran 1970 günü Sayın Cumhurbaşkanınının 13 Haziran 1970 günü kabul edeceklerine dair telgrafın gelmiş olması, diğer yerlerden cevap alınamamış bulunması karşısında uyarı heyetine dahil DİSK Genel Başkanı Kemal TÜRKLER, Genel Sekreteri Kemal SÜLKER, DİSK Yürütme kurulu üyesi Kemal NEBİOĞLU, Ehli İman TUNCER, ve DİSK Yönetim Kurulu üyesi Celal BEYAZ 10 Haziran 1970 Çarşamba günü Ankara'ya hareket ederek Ankara'da bulunan Lastik-İş Genel Başkanı DİSK Yönetim Kurulu üyesi İstanbul Milletvekili Rıza KUAS ile konuşmuşlardır.

11 Haziran 1970 Perşembe günü Uyarı Heyeti Ana Muhalefet Partisi Genel Sekreteri Bülent ECEVİT ve bazı Tabii Senatörlerle 274-275 sayılı kanunları tadil eden tasarılar üzerinde görüşerek bu kanun tasarılarının getirdikleri ile Anayasaya aykırılığı hususunun duyurulduğu, Başbakanla görüşmek imkanının verilmediğinden ve İstanbul milletvekili Rıza KUAS'ın aynı gün akşama 274 sayılı Sendikalar Kanununu değiştiren yeni tasarının Millet Meclisinden geçtiğini haber vermesi üzerine uyarı heyetine dahil Kemal TÜRKLER, Kemal SÜLKER, Kemal NEBİOĞLU, Ehli İman TUNCER, ve Celal BEYAZ'ın 11 Haziran 1970 günü akşamı Ankara'dan hareket ederek 12 Haziran 1970 günü sabahı İstanbul'a geldikleri uyarı heyetine dahil şahısların ifadelerinden anlaşılmıştır.

12 Haziran 1970 günü Kemal TÜRKLER'in ifadesine göre saat 11 de Basın Toplantısı yapılarak DİSK Genel Başkanı Kemal TÜRKLER'in Basın'a (Sendikalar kanununu değiştiren yeni tasarı EKSPRES sureti ile Millet Meclisinde 3,5 saatte görüşülüp kabul edildi. A.P., C.H.P., G.P. oylarının birleştiği yeni tasarı işçilerin serbestçe sendika seçme özgürlüğünü yok etmektedir. Memleketimizde Faşist Sendikacılığı getirmenin temelleri atılmaktadır. Bundan sonra Türk-İş dışında bulunan işçi Sendikalarının hayat hakkı tanınmayacak, işçiler üyesi olmadıkları halde haraç şeklinde Türk-İş'e aidat ödemek zorunda bırakılacaktır.

Türk-İş'e tanınan Sendika diktatörlüğü çalışma hayatına baskı, terör ve ızdırıp getirecektir.

Bu kanun işçinin doğal hakkı olan Sendika seçme özgürlüğünü Anayasanın 46 ncı maddesine rağmen ortadan kaldırmaktadır. Meclisten çıkan yeni kanun tasarısı getirdiği ilkeler açısından tümü ile Anayasaya aykırıdır. Bunu hükümet, partiler ve Türk-İş de bilmektedir. Ancak ne varki Anayasa Mahkemesi Kanunu iptal edinceye kadar iş işten geçmiş olacaktır. Zira işçilerin Sendikalarından istifa hakkı kullanılmayacak kadar ağır ve güç işleyecek hükümlere bağlanmıştır.

Bu sebeple amaç olan Devrimci Sendikaları ve DİSK'i bertaraf etmeyi kanunla sağlamayı düşünmektedirler, esasen plan budur.

Kanun zoru ile Türkiye'de tek Konfederasyon ve her iş kolunda Sendika tekeli kanunla kurulmaktadır. Örnek olarak gösterilen Memleketlerin hiç birinde kanun zoru ile Sendika sayısı azaltılmamıştır. Eğer talebimiz olan işçiye Sendika seçme bakımından referandum hakkı tanınmışsa güçlü Sendika ilkesi gerçekleşir. Oysa, hükümet ve işbirlikçisi Türk-İş diğer sömürücü güçler referanduma yanaşmamışlardır. Onların demokrasiye olan bağlılıklarında bu kadardır. Bunlar farkında olmadan bindikleri dalı kesecek kadar gaflet içindedirler.

DİSK, bu meselenin Anayasa çizgisi içine sokulması mücadelesini verecektir. Bunun için de kesin eylem biçimlerini tespit etmek üzerine bugün saat 14 de DİSK Genel Yönetim Kurulu olağanüstü, yarın saat 14 de ise DİSK'e bağlı sendika yönetim kurulları, pazar günü ise, sendika yöneticileri ile işyeri temsilcileri saat 10'da Merter sitesindeki Lastik-İş binasında toplantıya davet edilmişlerdir.

Bu toplantılarda alınan kararlar DİSK tarafından derhal uygulamaya sokulacaktır.) şeklinde bildiride bulunmuştur.

Bu bildiri muhtevassından anlaşılacağı üzere Sendikalar Kanununu değiştiren yeni tasarının EKSPRES sureti ile Millet Meclisinde 3,5 saatte görüşülüp kabul edildiği, bununla Memlekette Faşist Sendikacılığın temellerinin atıldığı, Türk-İş'e tanınan Sendika diktatörlüğünün çalışma hayatına baskı, terör ve ızdırıp getireceğini, DİSK'i bertaraf etmeyi kanunla sağlamayı düşündüklerini, Hükümet ve İşbirlikçisi Türk-İş ve diğer sömürücülerin referanduma yanaşmadıklarını, bunların farkında olmadan bindikleri dalı kesecek kadar gaflet içinde oldukları ifade ile DİSK'in bu meselenin Anayasa çizgisi içine sokulması mücadelesini vereceğini bunun içinde kesin eylem biçimlerin tespit etmek üzere 12 Haziran 1970 günü saat 14 de DİSK Genel Yönetim Kurulunun, 13 Haziran 1970 günü DİSK'e bağlı Sendika yönetim kurullarının, 14 Haziran 1970 günü ise DİSK'e bağlı Sendika yöneticileri ile İş yeri temsilcilerinin Merter Sitesindeki Lastik-İş Sendikası binasında toplantıya davet ettikleri ve bu toplantılarda alınan kararların DİSK tarafından derhal uygulamaya sokulacağı açıklanmıştır.

12 Haziran 1970 günü öğleden sonra olağanüstü toplantıya çağrılan DİSK Genel Yönetim Kurulu 13 Haziran 1970 günü saat 14. de Lastik-İş binasında DİSK'e bağlı sendika yöneticilerinin daveti ve bu toplantıda 274-275 sayılı kanunlarla ilgili bu güne kadar yapılan çalışmaların ve sarf edilen çabaların anlatılmasına, 14 Haziran 1970 Pazar günü saat 10. da Lastik-İş binasında DİSK'e bağlı sendika yöneticileri, DİSK yönetim kurulu, işyeri işçi temsilcileri, lokal temsilcilerinin davetine, bu konferansta 274-275 sayılı kanunlar hakkında DİSK ve bugüne kadar yapılmış olan temaların, çalışmaları, sarf edilen gayretlerin anlatılmasına, bu konferansta yapılacak olan önerilerden esinlenerek Anayasa ve Kanunlar içinde demokratik hakların sonuna kadar kullanılarak 274-275 sayılı kanunlarda yapılmak istenen değişikliklerin Anayasaya aykırı taraflarının, Uluslararası Çalışma Teşkilâtınca kabul edilmiş. İnsan Hakları Beyannamesine girmiş Sendika özgürlüklerinin kısıtlandığı konularının kamu oyuna duyurulmasına, konuya eğilmeyen Hükümetin uyarılmasına, Parlamentonun ve tüm ilgililerin dikkatinin çekilmesine ve bu konuda Anayasal eylem biçimlerinin DİSK Yürütme Kurulu tarafından tespit ve düzenlenmesine karar alınmıştır. Bu kararda imzaları açılmış olan Kemal TÜRKLER, Kemal SÜLKER ve Şinasi KAYA'nın imzaları mevcut değildir.

DİSK Yönetim Kurulunun 3 Haziran 1970 günü yaptığı toplantıda aldığı kararın altıncı maddesinde konuyu işçilere indirebilmek için bugüne kadar yapılan çabalar dışında en yakın zamanda DİSK'in Sendikalar temsilcileri ile bir kapalı salon toplantısı düzenlenmesine karar verildiği ve genel başkan Kemal TÜRKLER'in 12 Haziran 1970 günü yaptığı basın toplantısında Sendika Yöneticilerinin ve İşçi Temsilcilerinin 13-14 Haziran 1970 günleri yapılacak toplantılarda alınacak kararların DİSK tarafından derhal uygulamaya sokulacağı ifade edildiği halde 12 Haziran 1970 günü öğleden sonra olağanüstü toplantı yapan Genel Yönetim Kurulunun da kararında 13-14 Haziran 1970 günleri DİSK'e bağlı Sendika Yöneticileri, İşçi Temsilcileri ve Lokal Temsilcilerinin iştirakleri ile yapılacak toplantının bir konferans mahiyetinde olduğunun ifa-

de edilmiş olması toplantının mahiyetine özel bir şekil vermek gayretinden ileri geldiği kanısına varılmıştır.

Nitekim Lastik-İş Sendikası Genel Başkanı Rıza KUAS'ın 12.6.1970 tarihli ve 1970-8 sayılı (Temsilci Arkadaş) diye başlayan (Türk Sendikacılığının kararı ile ilgili olarak 14.6.1970 Pazar günü saat 10.00 da DİSK'e bağlı bütün kardeş sendikaların yönetici kadroları ile işyerleri sendika temsilcilerinin katılacakları bir toplantı düzenlenmiştir. Bu toplantı Pazar günü saat 10.00 da Sendikamız Genel Merkezi toplantı salonunda yapılacaktır. Sendika özgürlüğü ile ilgili olarak düzenlenen bu toplantıya mutlaka katılman gerekmektedir) şeklindeki çağrısında da yapılacak toplantının bir konferans mahiyetinde olmadığı açıkça görülmektedir.

13 Haziran 1970 günü yapılan DİSK'e bağlı sendika yöneticilerinin yaptığı toplantıda ne konuştukları tespit edilememiştir. DİSK Yürütme Kuruluna ait karar defterinde (13 Haziran 1970 Cumartesi günü saat 11.00 de 274-275 sayılı kanunlarda yapılmak istenen değişikliklerle ilgili randevu isteğine müspet cevap veren Sayın Reisi Cumhurbaşla DİSK adına Kemal NEBİOĞLU, Rıza KUAS ve Kemal TÜRKLER'in görüşmesine) karar alındığı anlaşılmıştır. 14 Haziran 1970 günü DİSK'e bağlı Sendika yöneticileri ile İşçi ve Lokal temsilcilerinin birlikte toplanması kararlaştırıldığı halde 13 Haziran 1970 günü ayrıca DİSK'e bağlı sendika yöneticilerinin toplantıya çağırılması ve görüşme yapılmasının mana ve mahiyeti anlaşılamamıştır.

14 Haziran 1970 pazar günü Merter Sitesinde Lastik-İş Sendikası binasında DİSK'e bağlı sendika yöneticileri, İşçi ve Lokal temsilcilerinin iştiraki ile yaptıkları toplantıda Sıkıyönetim Komutanlığının arama kararlarına istinaden 20 Haziran 1970 günü Lastik-İş Sendikasına ait binada yapılan aramada ele geçen teyp bandında toplantının ceryan tarzı ve kimlerin neler konuştuğu neler yapılmak istendiği açıklanmaktadır.

Teyp bandından tape edilen 14 Haziran 1970 pazar gününe ait toplantıdaki konuşmacılara ait hususlar aşağıda arz edilmiştir.

MURAT HAN BEDEL konuşmasında: (Çok muhterem kardeşlerim benim ismim Murat Han Bedel, Türkiye Maden-İş Sendikası Teşkilatlandırma daire-sinde sarı şebekelerin hışmına uğrayan emeğinin karşılığını alamayan kardeşlerimizle beraber teşkilatlanma yönünden görev alan bir kardeşiniz olarak bugün çok mutluyum. Çünkü, devrimci işçi sendikalarının bünyesinde bulunan ve devrimci işçi sendikalarını yüzelli bininin üstündeki işçilerini temsil eden kurmaylarının huzurunda konuşuyorum. Bu benim için en mutlu gündür. Alacağınız kararın bir kurmay heyetinin aldığı karar olarak ta isabetli olacağından asla şüphem yoktur. Sizi hürmetlerle selamlarım kardeşlerim. Muhterem kardeşlerim 274 ve 275 yasaları hayat olan ve hayatın ta kendisini temsil eden emekçi insanların elinden almak isteyen ve hattızatında 1961 Anayasasının çok dışında bulunan bu 274 ve 275 yasalarından daha kötüsünü getirmek isteyen kişilerin elbetteki karşısına dikileceksiniz. Bu sizin en tabii hakkınızdır. 1961 Anayasasının 46. maddesi elbetteki size sendikalaşma özgürlüğünü vermiş bu günkü düzen içinde bulunan satılmış kişiler Amerikan sarı sendikacılık şebekesini kurmak için sizler uyandırdığınız için ve bu hakları ellerinizden almak istiyorlar, ama unutuyorlarki devrimci işçi sendikalarının bünyesinde bulunan kurmay heyeti burda canları ile gerektiği zaman ölüm mücadelesini vermeye her zaman azimlidir. Kardeşlerim ben heyecanlı konuşuyorum. Çünkü teşkilatlanma devrelerinde yasal haklarını en iyi şekilde kullanan bilinçli devrimci işçi sendikaları konfederasyonu bünyesi altında çalışan emekçi kardeşlerin yap-

miş oldukları eylemlerle onlara ne demek istediklerini açıkça ortaya koymuş, kanunları getiren haysiyetsiz kişiler elbetteki tedirgin hale gelmişlerdir. Bu sizin gücünüzdür, bu gücün üstünde bulunan kuvvetli bir güç mümkün değildir. Olamaz. Bizler sizleri en iyi şekilde yani Devrimci İşçi Sendikaları konfederasyonunu kuranlar elbetteki, Türkiye'de çalışan işçilerin haysiyetlerini perestişlerini ve insan gibi yaşama hak ve kurallarına sahip çıkacaklarını taa geçmişte görmüş ve bugün kurmuş işte, onun yetiştirmiş olduğu meyve vermeye başlamıştır. Bu meyveyi size çok görenlerin elbetteki hesaplarını görmeniz gerekiyor, bu sizin hakkınızdır kardeşlerim. Muhterem kardeşlerim bu kanun kuvvetinin zayıfa kabul ettirdiği bir tür güçtür o kadar. Bir kuvvet değil kanun bizim, bizim dediklerimiz elbetteki kabul edilecektir. Bundan başkasına inanmıyorum. Devrimci işçi sendikalarının konfederasyonunun bünyesinde bulunan kurmay heyetli buna kesin karar vermiştir, kararlıdır. Muhterem kardeşlerim organizasyona gelince, bu organizasyonun çok iyi şeklini bilen devrimci işçi sendikaları konfederasyonunun bünyesinde bulunan kişiler onun organizasyonunu çok iyi biliyorlar, o kadar güzel biliyorlar ki, o kadar güzel uyguluyorlar ki, ondan güzel uygulama ondan güzel başarı hiçbir yerde mümkün değildir. Çünkü kararı siz verdiğinizize göre, kararda sizin hakkınız olduğuna göre elbetteki onun uygulaması da sizin ellerinizdedir. Buna inanıyoruz. Alacağınız kararda başarılar temenni eder hepinizi hürmetle selamlarım, sağolun kardeşlerim.) şeklinde.

İsmi tespit edilemeyen bir konuşmacının (Kardeşlerim bizim fabrikada çok değerli bir müdür vardır bize affedersiniz tuvalete gitmeyi marka hesabına koyuyor ve... Arkadaşlar biz bugün altıyüz işçi bu kanun için ölmeye hazırız ve direnmeye de hazırız arkadaşlar)

İsmi tespit edilemeyen konuşmacı (Arkadaşlar Maden-İş Sendikası 4. Bölge temsilcisi... ve Süleyman Demirel'in kardeşi olan Şevket Demirel'in Haymak Sanayi fabrikasından işçi temsilcisi başkanım ve biz işçiler ufacık bir hareketimizle işçiler böyle bir saldırı yaptığı zaman hemen patronlar tarafından Devletin askeri, jandarması ve polisi derhal fabrikamızda yığılmasıdır. Arkadaşlar bunlar bizim, jandarmalar ve polisler bizim askerlerimiz ve polislerimizdir. Ve bunları bu şekilde önleyen patronları ezmek için dün ufacık bir hareketimizden dolayı derhal hemen jandarmayı fabrikaya yığmışlardır. Arkadaşlar, bizlerin alın teri ile kazanmış olduğumuz haklarımızı işverenler ve dünkü yavrularımızın rızkını yiyen sarı şebekeler tarafından her an karşı koyacağız. Arkadaşlar ben yarın sabahtan itibaren şartları basıyorum, arkadaşlar burada sözlerime son vermeden hepinize savaşınızda başarılar dilerim).

Arçelikten bir işçi temsilcisine ait olan ve ismi tespit edilemeyen bir konuşmacı; (Sevgili arkadaşlarım, ben Arçelikten... ustabaşısı Maden-İş sendikası üyesi. Kardeşlerim, bugün bizler Türkiye'de ilk defa işçi sınıfının gücünü ortaya koymak üzere toplanmış bulunuyoruz. Bugün en mutlu günümüzdür. Bugün bizlerin fabrikada çalışan işçilerin sözlerinden bizim düşmanlarımızın korkması gerek, onun için arkadaşlarım, kardeşlerim, burada çok iyi düşünmemiz karşımızdaki güçlerin durumunu çok iyi bilmemiz lazımdır. Biz ne kadar güçlü isek karşımızda da bizim kadar güçlü olan ve gücün senelerden beri organizesini yapan bir takım güçler mevcuttur. Bunun en başta geleni ülkemizdeki basındır. Türkiye'deki basın tamamen bizlerin karşısında olan bizlerin her an her saniye kişilerin patronların işverenlerin ve Amerikan patronlarının emrindedir. Görüyoruz arkadaşlar, bu kanun meclise üç ay önce verilmiştir. Üç aydan beri gazeteler sadece üçüncü sayfelerinde, ikinci sayfelerinde haber vermekteler. Bugün fabrikalarda çalışan

işçi arkadaşlar yeteri kadar bu kanunun çıkıp çıkmayacağından dahi haberi yok, işte bütün bunları göz önüne almamız lazım. Bizi yarın harekete başladığımız zaman bu basın yine bizim karşımıza dikilecektir. Onun için bizim mücadelelerimiz sadece fabrikalarla değil, biz basınada parti grubu olarak karşısına çıkmamız gerek. Basını da susturmamız gerek, basının bizden yana hiç olmazsa bizim yönümüzde çalışmasını sağlamamız gerek, arkadaşlarım. Bizim mücadelelerimiz bizleri 669 seneden beri sömürmekte, bizlerden haraç almaktalar, bizleri soymaktalar, biz bu adamdan 669 senelik alacağımızı istiyoruz. Bir de bunun faizi var, ya bize bunun hepsini verirler veyahut defolup giderler. Bitsin bu adamların senelerden beri yapmış oldukları haksızlıklar. Bunun için arkadaşlarımız bütün gücümüz bundan sonra fabrikalara, fabrikalarda en iyi şekilde arkadaşlarımıza anlatm zamanıdır. Eğer biz fabrikalarda çalışan arkadaşlarımızla birlikte olursak ve bunun yanında diğer fabrikalarda çalışan işçi arkadaşlarımızı yanımıza alarak bizleri ezmek isteyen, bizleri her an susturmak isteyen güçleri ve bu güçleri yok etmek için elimizden gelen ve kanımızın son damlasına kadar çarpışmamız gerek ve bu doğrultuda bu savaşta bütün arkadaşlarımıza başarılar dilerim.)

Türk Demir Döküm fabrikası işçilerinin temsilcisi olarak kendini tanıtan, fakat kimliği tespit edilemeyen konuşmacı; (Değerli kardeşlerim, ben 1500 işçinin çalıştığı Türk Demir Döküm fabrikası işçilerinin temsilcisiyim. Kardeşlerim 32 Millet vekilinin Büyük Millet Meclisinden çıkartmış olduğu bu kanuna karşı derhal direnmeliyiz. Anayasa haklarımız olan bu direnişe yarından itibaren geçmeliyiz. Biz fikrimizi kararımızı kendimiz vermeliyiz. Ne genel başkan, ne genel başkan vekili, devrimci sendikalar tabandan idare edildiği için kararı tabandan veriliyor. Burada kardeşlerim kararı bizler vermeliyiz. Bizler Demir Döküm işçileri olarak karar aldık, and içtik, yarından itibaren Anayasal hakkımız olan direnişe geçeceğiz. Arkadaşlar, kardeşlerim, bizim namusumuz gibi koruduğumuz sendikaları kapatmak isteyenler, kapatabilirler ama bizim kafamızdaki bilgileri asla kapatamayacaklardır. Onun için hepinizi saygı ile selamlarım, vazifenizde başarılar dilerim.)

RIZA KUAS konuşmasında; (Değerli kardeşlerim, burada işçi kardeşlerimin, temsilci kardeşlerimin konuşmalarını aynen Meclis kürsüsünden yaptım. Radyoda dinleme imkanını bulan arkadaşlarımız varsa dinlemişlerdir. Onun uzun uzun size anlatmıyacağım. Şu anda Cenevre'de toplanan 117 devletin temsilcileri toplantı halindeler. Görüşülen konuda Dünya Sendikacılık özgürlüğü hususunda, halen devam ediyor. Bundan evvelde beynelmilel görüşmeler var, bu beynelmilel sözleşmelere göre işçileri beynelmilel sözleşmelerin işçiler sendikası zabıtası ile sendika adına çıkıyorlar. Sendikadan ayrılmak diye sözleşmeler var, bu sözleşmelerde de Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti imzasını atmış mührünü basmış bulunmakta, bizim memleketimizde de aynen uygulanacaktır dedik. Bunun Meclis Kürsüsünde de söyledik. Beynelmilel sözleşmeler var siz böyle bir kanun çıkarıyorsanız bütün dünya Türkiye ile alay eder, getirdikleri kanun yüzüdeyüz Anayasaya aykırı ama Kemal NEBİOĞLU kardeşimin dediği gibi Anayasa mahkemesine gidinceye kadar atı alan 'Üsküdar' geçer. Zaten Anayasa planları programları bu yönden o zamana kadar biz icabına bakarız diyorlar. (...) A.P. diye partiyi karşınızda göreceksiniz amma A.P.'nin arkasındaki güçleri göreceksiniz. Yani kapitalist patronlar yani patron partileri bu Anayasa ile taban tabana zıt. Çünkü Anayasa patronların kapitalizmin aleyhine bir Anayasadır. Anayasa direnme hakkını vermiş, grev hakkını vermiş, onlara girmiyor bu zihniyet. Kapitalizmin yani patronların bu Anayasa ile zıt bir görüşün şahitleri olduğunu anlatmak için söylüyorum. 3008 sayılı İş Kanunu çıkarken dedik

ki, bu Anayasaya aykırı, Anayasa bunu geri getirecektir dedik bizi dinlemediler. Anayasa geri gönderdi, mecliste söyledim, efendim usulden geri gönderdik dediler. Usul ne imiş? Usul nedir biliyormusunuz? Komisyonun Anayasaya göre Siyasi partilerin kuvvet oranına göre kurulması lâzım. Komisyonu, siyasi partiler kanununa göre, Anayasaya göre ve kuvvet oranına göre kurmuyorlar. Biz istediğimiz gibi komisyonu kurarız diyorlar kuruyorlar. Diğer taraftan biz bu kanunu kuruldan geçiriyoruz. Benim konuşmalarım tamam Türkiye'de işçiler, işçi temsilcileri eski bildiğiniz işçiler değildir artık onlarda Türkiye'de oynanan oyunları, hakların nasıl elde edileceğini öğrenmişlerdir. Bu kanunu işçiler geri aldirtacaklardır, sizi yanıltacaklardır dedim. Söyledim, bugüne kadar Türk işçileri imkanları nispetinde şuurlu hareket etmesi sonunda Türk işçi kanununun akması, sadece bir polis kurşununa hedef olmuş kardeşimiz diğer yönlerde böyle bir mücadele ortamında işçi kanı akıtmamıştır. İşçi kanlarının akmasına sebebiyet verecektir. Anarşinin gelmesine sebebiyet verecektir. Anayasayı çiğniyorsunuz gittiğiniz yol yanlıştır. Sebebiyeti siz veriyorsunuz dedim onlara neye benziyor bu biliyormusunuz? A.P. mesela çoğunlukla iktidara geldi, bütün siyasi partileri kapatacak, sadece A.P. kalacak, başka bir parti kalmayacak anlamın diğeride bunu söyledim. Türk-İş'i bırakacaksınız başka sendika bırakmayacaksınız. Amerikan emperyalizminin paralelinde patronlar ile elele istediğiniz gibi toplu sözleşmeler, istediğiniz gibi anlaşmalar yapacaksınız, öyle yağma yok, uyanık devrimci işçiler size bunu yaptırmayacaktır. dedim. Ben Türk-İş yönetin üyeliği yaptım senelerce bizler hepimiz Türk-İş üyesiydik. Yönetim kurulu üyeliği yaptım, niçin ayrıldım Türk-İş'ten? Niçin DİSK'i kurduk? Niçin? Onlara sorarsanız işte T.İ.P. karar almış Malatya kongresinde de onun için. Hayır efendim, İşçi Partisi Malatya kongresinde böyle bir karar almadı arkadaşlar. Good-Yearde de grev devam ediyor, Good-Year'de çalışan temsilciler buradalar, onlarda bilirler Kocaelindeki arkadaşlarımız Good-year'de grev devam ediyor. Altmış üç gün olmuş işte işveren dize gelmiş direniyor. Ticaret ve Sanayi odasında toplantı halindeyiz. Bütün isteklerimizi madde madde kabul ediyor. Toplantılarda bütün isteklerimizi harfiyen kabul ediyorlar. Gece olmuş 0.2 geceyarısı sabaha karşı bir telefon alıyoruz Ankara'dan. Acele bizi Ankara'ya çağırıyorlar, toplantı Ankara'da yapılacaktır. Gece bindik arabaya Ankara'ya gittik. İrtibat sabahleyin saat 10.00 da, çalışma bakanıda Bülent Ecevit, Bülent Ecevit'in huzurunda toplantı yapacağız, toplantı orada devam edecek güya arkadaşlar. Sabahleyin Ankara'ya gittik, birde gazetelere manşetlere bakıyoruz, Türk-İş konfederasyonu Türkiye'deki bütün grevleri ertelemiş ne imiş Kıbrıs meselesi, ne imiş çıkartma. Türk-İş Konfederasyonundan bir beyanat ben grevleri erteledim. Affedersiniz, Bana ne ulan (!) grevleri erteleyeceksin, Memlekette çok önemli bir mesele varsa Kıbrıs meselesi varsa hükümet var, mesela hizmet, kanun Anayasa yetki vermiş vahim meselelerde istediği gibi grevleri ertelıyor. Teksif grevini erteler, maden grevini erteler, fırıncılar grevini erteler, memleketin ekonomik menfaatleri açısından zarar oldumu hükümetin yetkisi var grevleri erteler, tam altmış üç gün olmuş grev yapıyorum, ertesi gün Türk-İş karar almış grevi ertelıyor. Onuda uzatmıyalım arkadaşlar saat 10.00 da randevü verdik Ankara'ya gittik, ertesi sabah bütün gazeteler grevler erteleniyor. Saat 10.00 da Çalışma Bakanının kapısında bekliyoruz HALİL TUNÇ ile İSMAİL TOPKAR içerden çıktılar, biz dediler toplu sözleşme imzaladık. Patron olarak siz toplu sözleşmeyi imzalarsınız. Sendikanın Genel Başkanı benim dedim, seni toplantıya alsa idik bu toplu sözleşmeyi imzalayamazdık, niye sen çok hak istiyorsun yahu olurmu? Savaşımız bu. Niçin bunları anlatıyorum? Ondan sonra da geliyorlar efendim Zonguldak'ta Maden işçileri kurşunlandı, onları destekleriz yö-

netim kurulu üyesiyim Türk-İş Genel sekreteri gider İzmit'te basın toplantısı yapar beyanat verir, Türk işçisini orduya karşı kıskırtır, 15 gün gazeteler manşet attı, hatırlayın bunu yalancının mumu yatıya kadar yanar. Hatırlıyorsunuz öyle bir teşkilatın içinde işçi hakkını arayamaz. İşçi haklarını elde etmek mümkün değil, mümkün olmadığı içindir ki, başbaşa verdik kafakafaya verdik, bu davaya inanmış kimseler birgün Konfederasyonu kuralım dedik ve kurduk arkadaşlar. Kardeşlerim yapılan konuşmalar sırasında orada 15 tane milletvekili vardı dendi, 450 milletvekili olsada sonuç değişmez arkadaşlar. Konuştular, çünkü gruplarının kararı var. orada oturan 15 milletvekili daha evvel kendi grupları öyle grup toplantısı yapıyorlar, her parti grubu ayrı ayrı grup salonları var, kararlarını kesin orada alıyorlar, zaten onun için biz burada karar aldık mı bu grubun kararıdır. Bu grubun kararına nasıl hepiniz uyacaksınız, uyarsak onlarda kendi parti gruplarında önceden toplanıp karar alıyorlar. Bu kanunu nasıl çıkartacağız? Öyle mi tamam. Meclise 10 kişi geliyor. Önemli olan kendileri karar alıyor onlar. Bunları öğreneceğiz bileceğiz arkadaşlar. Benî memnun eden bir şey her zaman tekrar ediyorum, Türk işçi sınıfı hergün biraz daha uyanmakta, bütün meselelerin çözüm noktası olan Meclis koltuğuna artık kanaat getirmeye başlamıştır. Konuşmalar arasında işittiğim bir tane KUAS değil on tane KUAS göndereceğiz diyorsunuz, 50-100 tane meclise göndermediğiniz takdirde ızdıraplarınız da devam edecektir. Sömürücü düzen devam edecektir. Amerikan emperyalizmi Türkiye'den gitmiyecektir. Kapitalizm alabildiğine gidecektir. Uçuruma gidecektir. Türkiye'yi boğmaya gidecektir. Türkiye'yi kurtaracak olan işçi sınıfının inancı odur. Orada söyledim TURHAN FEYZİOĞLU bana cevap ver. ERDAKAN Demir Çekme fabrikasında işçileri sâna sömürtmemek için çalışıyoruz. Bu palavraları bırak dedim. İşçi sınıfı hergün uyanıyor, şimdi arkadaşlar mesele gayet açık. Bir taraftan SÜLEYMAN DEMİREL'in ağabeyisinin fabrikası, arkadaşlar kurtuluş, emekçi halkın kurtuluşu sizlerin meclise gelmesidir. Sizleri biran evvel orada bekliyorum. Alacağımız kararda hayırlı olmasını diler hepinize saygılar sunarım. Konuşma devri kapandı hareket başladı. Herkes güzel söz söyler, mesele güzel hareket yapabilmekte ve o hareketin sonucunu anlayabilmektedir. Hareketin başlangıcında önemli değildir, mesele sonuca ulaşmaktır. Ben teklif getiriyorum, alacağımız kararı sonuna kadar yürütme hususunda söz vermek için huzuruza çıktım, son sözüm budur.)

KEMAL TÜRKLER (Sevgili kardeşlerim bundan üç sene evvel DİSK'in bayrağını açarken hakikaten bu bayrağın açılmasına sebep olan nedenler mevcuttu ve bu bayrağın açılmasında düşündüğümüz ümitlerde bugün tahakkuk etmiş meyvelerini vermeğe başlamıştır. Hakikaten uzatmaya, konuşmaya vaktimiz kalmadı. DİSK'i neden kurmuştuk? Çünkü TÜRK-İŞ ve işçi sınıfının en yüksek örgüt noktasında bulunan kişiler Amerikan dolarlarına satılmış bir sarı şebeke haline gelmişlerdi. Çünkü Türkiye'de işçi sınıfının uyutulmaya devam edilmesi için programlar hazırlanmış, uygulanmaya başlanmıştı. Çünkü Türkiye işçi sınıfının uyanmaması için kalın zincirlerle örülmeye başlanmıştı. İşçilerin işçi sınıfı olarak uyanmaya başlaması zincirleri patlatıp özgürlüğüne kavuşması lazımdı. İşte onun için DİSK'in bayrağını açtık. Türk işçi sınıfının ilerici ve öncü olan bu kesiminde zincirlerini patlatanlar gelsinler, geliyorlar, bugün bu özgür işçi sınıfının öncü kesimini yarattılar. Bugün buna mani olmak isteyen kanunları meclisten aldırarak, onlara karşı çıkmak için öne düşmüşler, işçi sınıfını ayağa kaldırıyorlar ve karşı çıkıyorlar. Sevgili kardeşlerim sabahtan beri 29 kardeşim konuştu Bu 29 kardeşimin konuşmasında yapılmış olan teklifler şunlardır: Bizler özgür işçiler olarak özgürlüğümüzü asla vermeyeceğiz ve

çıkarılmakta olan kanunlar meclisten geri alınıncaya kadar şartları yarın sabahdan itibaren çekmeliyiz, direnmeye girmeliyiz teklif edildi. Bunun ismi genel grevdir? Direnmemidir? Fiili grevdir? Fiili durumudur? İşgalmidir? Tasarılar geri alınıncaya kadar çalışmamak, onu ilgili olanlar düşünsünler, onlar için versinler arkadaşlarımızın dedikleri, şu, bu tasarılar Meclisten geri alınıncaya kadar çalışmayacağız. İstek referandum yani sendika seçme konusunda işçilerin oyuna başvurma sisteminin getirilmesini istiyoruz ve Türk İş cuntası kurulmasını istemiyoruz. Kardeşler bu direnme hareketlerine başlandığı takdirde, çünkü yazılı tekliflerde var onların hepsini toparlayarak söylüyorum fabrikalarda oturarak vakit geçirmekte gerek fabrikalarda gerekli kadar nöbetçi bıraktıktan sonra kendi muhitlerindeki yollarda sokaklarda, halk arasında pankartlar ve dövizlerle yürüyüş yapmak, buna kim karar verecek? Gene işçilerin kendileri karar verecekler. Bir yandan bir fabrika işçileri yürüyüşe başladıkları zaman önünden geçtikleri fabrikalardakiler onlara katılacak kardeşler. Gene bu yürüyüş teklifleri içerisinde oluyor. Yürüyüşler ve mitingler düzenlemek. Bunu DİSK olarak organize edeceğiz, tahminen çarşamba gününü sabahdan itibaren İstanbul'un muhtelif bölgelerinde yürüyüşler yapmak şartı ile Taksim meydanında veyahut bir başka meydana saat 17. den sonra miting yapacağız. Bu mitinglerde de yine burada olduğu gibi işçi kardeşlerim söz hakkına sahip olacaklar ve bütün işçiler oraya gelmiş olacak, bir daha orada kendileri karar almış olacaklar. Gene konuşmalar içinde böyle bir dava ve savaşta eşlerimiz ve çocuklarımızın da yanımızda bulunması lazımdır. Düşünün bir defa, fabrikalar önünde, halk arasında ve tertip ettiğimiz büyük miting ve büyük yürüyüşte yanımızda eşlerimiz, çocuklarımız, gereken diğer akrabalarımız veya beraber oturanlarda bulunursa böyle bir gücün karşısına çıkacak başka bir güç var mıdır? Saldırmak için değil, herhangi bir ihtimale karşı, gerek sağdan, gerek soldan veya önden arkadan yapılacak herhangi bir saldırıya karşı kendimizi müdafaa etmek için gerekli tedbirleri almaya çalışacağız. Nasıl ki işyerlerimizdeki bundan önce cereyan etmiş olanlarda kardeşlerimiz saldırı için değil kendisine saldırırlara karşı koyabilmek için tedbirler almışlarsa o tedbirleri bizde alacağız. Asla ve asla kişiliğimizi çiğnetmeyeceğiz. Üzerimize saldırı yaptırmayacağız, saldırana karşı koyacağız ve kendimizi müdafaa edeceğiz. Kardeşler bu dava içerisinde, bu savaş içerisinde eğer topluca belediye otobüslerinden yararlanmak istenirse, vapura binmek gerekirse, banliyö trenine binmek gerekirse topluca bilet almayacağız. Biletimiz en güzel şerefimizi ifade eden anlımızdaki işçilik damgamızdır. Bu işler için hemen yarın mı diyelim daha yakın mı diyelim, genel grev mi? Ben bunları teklif ediyorum bu kararlar sizindir. Öyle temenni ederimki sizde aynı görüştesinizdir. Yani bu kanunlara karşı direnişe geçmemiz gerekiyor arkadaşlar. Bu kanunlara karşı, aleyhimizde meclisteki kanuna karşı gerekirse hatta en kısa bir zamanda biz DİSK'e bağlı bütün sendikaların DİSK'in bünyesinde olan devrimci dediğimiz sendikaların hemen kendi iş kollarına greve geçmesi gerekir arkadaşlar. Çok değerli arkadaşlar, biz işçiyiz. Dünyada her şeyi yapan işçiler amma işçiler durduğu zaman ve geçen sefer bir arkadaşım söyledi. Dünyada her şeyi yapan işçiler durdukça dünya durur arkadaşlar, uçak durur, gemi durur, fabrikalar durur bütün vasıtalar durur. Çünkü biz işçiler buna hakim olduğumuz müddetçe her şeyde o zaman kendiliğinden hal edilmiş olur. Arkadaşlarım, benim söyleyeceğim bundan ibarettir. Sizin alacağınız kararların sizleri geride bekleyen arkadaşlarınız için ve memleket için hayırlı ve uğurlu olmasını dilerim. Saygılarımı sunarım.

ŞİNASİ KAYA : (Söz almamın sebebi nasıl bir işlem yapmak lazımdır ki,

buna siz karar vereceksiniz. Yalnız bugünkü Milliyet gazetesinde olduğu gibi bazı yanlış anlaşılmalara var, sanki efendim yapılan kanun çok güzelmış, çok iyi imiş de DİSK ve ona bağlı sendikaların işine gelmiyormuş onun için karşı çıkıyorlar gibi gösteriyorlar da neden DİSK buna karşı çıkmalıyız söyleyeceğim. Evvela niye böyle bir kanun getiriyorlar oradan işe başlayalım. Arkadaşlar mesele şudur, bu kanunun hazırlanış taslağı bundan 5-6 sene evveli geriye gider. Daha kanun 2 yaşında iken yani yeni çıkmış iken eski kanun bu kanun çıktıktan sonra Türkiye'de artık grev hakkı verildi. Öyle ise işçiler grev hakkına sahip olunca grev yapıp daha fazla taleplerde bulunacaklar endişesinde olan bazı sermayedarlar vardır. Bunlar Amerikan sermayesinin bulunduğu yerleri, çünkü Amerikan sermayesi Türkiye'ye gelirken kendi hükümetinden garanti alarak gelir. Ben bu ülkeye yatırım yapacağım ve sanada kar haddinden vergi vereceğim der Amerikan hükümetine, ama buna karşılık ben garanti isterim der. Hükümeti ona bu garantileri verir o da gelir burada ilaç fabrikası kurar, lastik fabrikasını kurar ve otomobil fabrikasını kurar ondan sonra da garanti ister. Bakın (Amerikan hükümeti önce Türk-İş'e siz daha yeni sendikalaşıyorsunuz, sizin sendika gücünüz yok, öyle ise size yardım edelim, para yardımı yapalım diye lafa başlar ve aslında Amerikan işverenlerinin kurduğu A. İ. D. Teşkilâtından yani işverenlerden Türk-İş'e paralar gelmeye başlar. Bu para ile ne yapılacaktır. Amerika bunu verirken onunda altını çizerek söyler, eğitim yapılacaktır. Nasıl eğitim (...) beyinleri yıkmak lazım. Türk-İş'in başkanından başlayarak Türk-İş'e bağlı sendikaların yöneticileri üçer aylık birer buçuk aylık Amerikaya davet edilir ve Amerika'da sendikacılıkla falan ilgisi olmayan, bakın falan Üniversitemiz ne kadar güzel, Niyagara şelalesi nasıl? Bilmem ne gibi... Onunda kursağına sermayedarların parasını indirir ve bizimde beynimizi yıkar. İşte bu yöneticiler Türkiye'ye geldikleri zaman Amerikan işverenin işlerinde biraz daha dalavereye getirdiği zaman bunun karşısına hemen başlarlar, buradaki aile teşkilatını, memurları Türk-İş'e gidip gelmeye falan... Lastik işçileri hatırlayacaklardır, İzmitteki grevlerinde. Lastik İş ve bizde Türk-İş üyesi iken, Türk-İş'in hocamız bulunan başkanları kalkıp bu zorlukları, partiler yapmak lazım şöyle böyle diye bağırıyorlar, amma son gün RIZA KUAS direnmese idi, oradaki lastik işçilerini satıyorlar, oradaki Lastik işli arkadaşlar çok iyi bilirlerki işte Türk-İş bu politikayı izledi. Sendikalara mutlaka grevde imiş gibi özellikle Amerikan işyerlerinde grev imiş gibi görünür, iş aslında işçilere yardım edemeyiz şeklinde. Grev yapmayı anlaştıralım sizi bilmem ama ben Bakan ile konuşayım falan netice uyusmak işte arkadaşlar mesele budur sonra ne oldu?. Sonra DİSK kuruldu. Bir bakın bakalım Amerikan işyerleşti şimdi acaba hangi konfederasyonun üyesi. Sendikaların elinde ilaç sanayii Türk işin bünyesinde mi DİSK'in bünyesinde mi? Kimya-İş sendikası Lastik-İş sanayii Lastik-İş sendikası, montaj sanayii Maden-İş sendikasında eee.. ondan sonra daha ne vardır? Türk-İş'e yeniden 12 milyon vermez. Çünkü arkadaşlar biz size bu parayı veriyorduk ama bunu gayesinde kullanın diye eee. Şimdi siz bu bünyenizle bunlarda gitti, şimdi Devlet fabrikaları kaldı. Benim Amerikan işyerlerinde Türk-İş'in üyesi iken Kimya Sendikası 30 kuruş alırken şimdi 130 kuruşa hayır diyor. Öyle ise bunun sonu nereye varacak, bu itibarla esas patronların patronları durumundaki Amerikalı vatandaşlar Amerikan hükümeti emperyalizmin başka bir çeşiti, yahut emperyalizmin detayı olan doğutucu, tamamlayıcı olan sömürüye devam edemez duruma gelir. Ben o zaman gerek hükümet edenlerin, gerekse arka verip, para verip doyurduğu sarı Türk-İş şe-

bekesinin kulaklarını büküp, efendiler birşeyler yapmamız lâzım derken işte o zaman bu şebekeler toplanır böyle bir kanun hazırlarlar. Dün arkadaşlarıma anlattım, bu kanunu hazırlarken hukuki bir sürü oyunlar (...) Düşünemiyorlar Türk işçisi hiçbir zaman hiçbir yerde uydu olamaz ve bu kanuna mutlaka direneceğini düşünmüyorlar. Eğer bunu düşünseler zaten bunu yapmamayı düşünürlerdi. Arkadaşlar biz bir açıdan bugün ABDİ İPEKÇİ yazmış bilmediği için efendim, ne istiyorsunuz arkadaşlar. Bu politikayı eden konfederasyon şudurki, bu kanun çıktıkta bütün işçilerde bunun bünyesinde amma olmaz ya deli olmak lâzım bunun bünyesinde peki 25 kuruştaki toplu sözleşmemiz saat ücretlerinde 25 kuruş ücret zammı alındı. Altına imza bastık hem hiç öyle önünüze gelmez ne gelsin ona karşı çıkamazsınızki, ondan başka yok çünkü diyemeyiz ki arkadaş sen beni 25 kuruşa satıyorsun. Ben devrimci Lastik-İş'e giderim, Kimya-İş'e giderim, Maden-İş'e giderim gene teklif edemezsiniz. Çünkü ondan başka yer yok artık. Kurulması da mümkün değil. Kurarsanız toplu sözleşme yapamazsınız, grev hakkınız yok, öyle ise varsa da yoksa da o, işte biz buna karşıyız İşçilerin kendi iradeleri dışında istemedikleri, arzu etmedikleri halde, zorla götürüp bir sendikaya arkadaş sen üye olacaksın, üye olmam, olmayabilirsiniz, bu hakkın var. Amma üye olana 50 lira ödüyorsa ücret zammı alabilir, sen alamazsın. İstersen üye olma onda hürsün (...)

Arkadaşlar bizim karşı çıktığımız bundandır. Sayın Genel Başkan anlattı, biz ne istiyoruz. Yani sendikalarımız elden gidiyorsa tutmuş bağırıyormuyuz? Hayır birtek şey istiyoruz, diyoruz ki, eğer işçiler (A) sendikasını istiyorsa o arkadaş onu tespit etsin, (B) sendikasını istiyorsa onu geçsin, onlar diyorlarki, olmaz böyle seçim, zaten seçim yokken böyle hale geldiniz. Yaa işçilere birde seçme hakkı tanır isek nasıl tutarız efendim. Bilmem Tekstil fabrikalarını nasıl tutarız, onlar hepsi oylarını atıveriyorlar ve bizim bünyemizden gidenler bir yandan Amerikan dolarlarının muslukları kısılmış ve bir yandan bizim bu işçilerde altımızdan giderlerde aidatını alamayız, bizim halimiz ne oluyor endişe ve korkusudur. Hiç korkmasınlar efendim. Biz 750 bin üneyi temsil ediyoruz diyorlar, iyi sandığa 750 bin üyenin oyu çıksında o yine Bakan'ı göndersin bakalım. İşte arkadaşlarım efendim sendikalar bilmem ne oluyorda bilmem ne gidiyorda onun için Türk-İş gitsin aleyhinde onun için karşı çıkıyoruz demiş ABDİ İPEKÇİ, DİSK'in aleyhinde olduğu için değil, işçiyi köle yapmak istediği için, zorla bir yere bağlamak istediği için karşıyız. Yoksa işçinin kararına karşı değiliz. Karşı olsak onun oyunu falan istemeyiz, işçi karar verecek o yapacaktır. Çünkü en güzel kararı gerçekten işçiler veriyorlar. İnaniyorum ki, bugünde en güzel kararı siz vereceksiniz. Vereceğiniz karar ne olursa olsun vatandaş ŞİNASİ KAYA olarak işçi ŞİNASİ KAYA olarak ölüme kadar sizinle beraberim, alacağınız...)

SAFET KAYALAR : (arkadaşlar Saffet Kayalar, Maden-İş Tüm değerleri yaratan bizleriz, emekçileriz. Hak bizim, gerçek adaleti bizler kuracağız, doğal yasaları, sosyal yasalar bizim yasalarımızdır. Bugün burada meselelerimizi, sınıfsal çıkarılarımıza sahip olmanın en somut örneğini veriyoruz. Aynı zamanda en canlı örneğini. Birde sizleri buraya toplamaya sevk eden yasanın çıkarılışına bir göz atalım. 32 tane adam (namussuz) toplum, bizim vekilimiz biz de rey vermişiz, haklarımızı can pahasına, hayatımız pahasına aldığımız hakları geri almak istiyorlar, vermeyeceğiz, vermeyiz. Onlar kim? Parayı Allah sayanların temsilcileri, peki bu adamlar sadece 32 kişimi? 450 tane. Nerede ötekiler, neredeler, nerede soracağız? Kendilerinden soracağız, onlar bugün bu kanunu çıkartmakla, bu yasayı çıkartmakla kendi sistemlerine kendi dü-

zenlerine ihanet ediyorlar, temeline son kazmayı vuruyorlar, son kazmayı vuruyorlar. Onlardan hizmet bekliyemeyiz, tepeden inme kararları, tepeden inme neticeleri tanımıyoruz, tanımayacağız. Kararları kendimiz alacağız, hepimiz alacağız, asalakları sırtımızdan silkeleyeceğiz, arkadaşlar buraya kadar önemli cümleler kurmaya çalıştım, heyecanım engel tabii, fakat bunu iyi bilsinler bilenler bunların değer verdiği tek şey para ve bunu buradan eylemimizin niteliğini çıkartıyorum. Eylemimiz bunların yaralarına, kapitallerine vurulan darbe olacaktır. Fabrikalarını işlemez hale getirecek, değerimizi bütün insanlarımıza, bütün emekçilere, köylülere, küçük esnafa, yanımızda olan herkese anlatacağız. Teşekkür ederim.)

KEMAL KESKİN : (Arkadaşlar görüyorsunuz ki emperyalizmin uşakları son oyunlarını oynamaya başladılar. Türk-İş yöneticileri ekmek teknelerine tabii ki tekme vurmak istemiyorlar. Çünkü A. İ. D.'den aldıkları paranın miktarını da hesap ettik. Zamanla satılmışlıklarını bir defa daha ispat etmeye kalktılar. Çünkü ağababaları kulaklarını çekti. Biz güçlendikçe, işçi sınıfı DİSK'e gönül bağladıkça artık yavaş yavaş Amerikan emperyalizminin parasında kesilmeye başladı. Çünkü dikkat ederseniz yabancı sermayenin tamamen Türkiye'de bulunan işyerlerinin çoğu DİSK'e bağlı sendikalar tarafından sözleşmelere bağlanmaktadır. Arkadaşlar, devrimci işçinin bir görevi vardır, burjuvanın çıkarttığı işçiden yana olmayan kanunu yırtıp onun suratına atmaktır. Biz, bugün bunu yapacağız, hiçbir kimse bunun önüne geçemeyecektir. DİSK yöneticileri son ihtarlarını vermişlerdir. Onlara ben şunu diyorum; eğer bu kanunu paşa paşa geri almazlar ise Türkiye'de işçi sınıfı gerçekten onlara gereken dersi verecektir. Arkadaşlar büyük bir mesuliyet taşıyoruz arkadaşlar. Bu devrede kader bize bu görevi vermiş oldu. Bakın yani Türk işçi sınıfının dünya tarihine baktığımız vakit aynı şeyler olmuştur. Bizim devremize tesadüf etti. Hepimiz temsilciyiz, işyeri görevlisiyiz, sendika görevlisiyiz, görevlerimizi en iyi şekilde yapacağız ve bunlara dur diyeceğiz. Arkadaşlar bu kanunu çıkartamayacaklar, meclis getirdikleri gibi geri alacaklar. Ben KEMAL KESKİN olarak şerefim üzerine yemin ediyorum size. Kanımızın son damlasına kadar mücadele edeceğiz.)

NEŞET DEMİRCAN : (Arkadaşlar hepinizi hürmetle selamlarım. Ben, NEŞET DEMİRCAN, Türkiye Maden-İş Sendikası 7. Bölge işyeri temsilcisi. Daha önce sendikanın yetkilileri ve diğer arkadaşlar yeni çıkan kanunların rezalesini ortaya koydular. Bu konuda ben bir şey söyleyecek değilim. Arkadaşlar görüyorsunuz, yaşadığımız şu günlerde Ankara'da ne laflar dönüyor. Bu namussuzlara ne kadar daha müsaade edeceğiz. Bu namussuzlara ne zaman hadlerini bildireceğiz. DİSK'in bünyesinde Türk işçisi olarak ağırlığımızı koymuş durumdayız. Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu olarak, Maden-İş Sendikaları, ben kısaca şunu söylemek istiyorum; Burada bugün büyük bir gaye uğruna toplanmış bulunuyoruz. Ben şahsen Türk işçi sınıfı olarak Büyük Millet Meclisinde 32 namussuzun çıkartmış olduğu kanunu eğer kendileri geri almazsa, onlara bu kanunu yalata yalata böyle sürünge tabiiyetine girecek şekilde yalatacağız. Ben şahsen NEŞET DEMİRCAN olarak kanımın son damlasına kadar RABAK işçileri adına 118 işçi adına burada ant içiyorum.)

ÖMER GEÇER : (Konuşmama başlamadan evvel başta yöneticiler, DİSK yöneticileri, Sayın Genel Başkanımız, Türkiye tebeşir tozlarının içerisinde çalışan kardeşlerim, torna tezgahlarının talaşını istemeyerek miğdesine gönderen kardeşlerim, boya sanayiinde boya zehirlerini yutan kardeşlerim, hepinizi hürmetle selamlarım. Kardeşlerim yarım saat zarfında bu mikrofonda sayın DİSK'-

in genel başkanı KEMAL TÜRKLER olmak üzere çok şeyler anlatılmıştır bu mikrofondan. Kardeşlerim bu yeni çıkacak kanunun bizler Türkiye'de DİSK kolunda çalışan işçi kardeşlerim, birbirine bağlı olduğu müddetçe bu kanunlar çıkmayacaklardır. Arkadaşlarım biz yeterki birbirimize kenetlenmiş olalım. Beyler çıkmıyacaktır ve çıkartmıyacağız bu kanunları. Arkadaşlar, kardeşlerim biz ufak tefek de olsak affedersiniz yılanı büyüktür karıncanın eline düştüğü zaman yutulmaktadır. Kıpıraşmıyorlar kardeşlerim. Bizim gücümüz yalnız bu raya toplanmak suretiyle, işyerlerinde çalışan arkadaşlarımıza anlatmak suretiyle bu kanun geri gitmez arkadaşlar. Bizler başımızda bulunan başkanlarımızı meydanlarda büyük mitingler, büyük toplantılar yapmak suretiyle bunu durdurabiliriz arkadaşlar. Yalnız burada sesimizi değil dışarıda duyurmak lazım arkadaşlar. Ben baştan buna inanıyorum ve bunun üzerinde duracağım arkadaşlar. Şimdi zaman var diye uyumayacağız. Sendikalarla devamlı temas halinde arkadaşlarımızla temas halinde bunu meydanlara çıkaracağız arkadaşlar. Biz kimse durduramaz, hakkımızı kimse elimizden alamaz. İşçi artık uyandı. Hiçbir gün bizim hakkımızı alamazlar arkadaşlar. 61 Anayasası da bu hakkı vermiştir. Hiçbir memlekette devrim olmadan Anayasa kanunları genç dinlenir arkadaşlar benim söyleyeceklerim bu kadar hepinizi hürmetle selamlarım.)

Kendisini SAMİ KAÇAR olarak tanıttığı bilirkişice tespit edilen konuşmacı (Kıymetli arkadaşlarım, bugün burada tarihi bir karar almak üzere toplanmış bulunuyoruz. Ben Gebze Hür Cam Sendikası Başkan vekiliyim. Muhterem arkadaşlar zamanımız çok kısa, çıkmış olan kanunlara karşı biran evvel eyleme girmemiz için burada alacağımız tarihi kararı biran önce anlamamızla ve şunu da şu vesile ile hatırlatmak isterim, çıkmış olan yasalar ve çıkacak olan yasalar bizi hiç bir zaman emeğimizin, gücümüzün elimizden alacağı endişesinde değiliz. Bize canı veren Allah emeğimizin alınterimizin hakkını da ancak mezarda alabilir. Bu kuvvetleri varsa bunu gösterebilir. Bunu da gösterebilecekler, bizim birlik ve beraberliğimiz içinde sizlerden istirhamım burada alacağınız tarihi kararın biran önce alınması, emekçi kardeşlerimizin de ona göre hazırlamanızı rica ediyorum.)

UĞUR ÖZDOĞAN : (Arkadaşlar burada heyecanımızın seviyesine çıkmış bulunmaktayız. Sizlere şurada selamlamak değil önünüzde fersah fersah eğilmek geliyor içimden. Çünkü şimdiye kadar feryat etmek istediğimiz, sesimizi duyurmak istediğimiz ve duyurmaya çalıştığımız birçok anlarımız olmuştur. Heran için de istiyoruz. Fakat şurada fırsatı hazırlayanlar ve hep beraber birarada hareket etmek isteyenler kimseler olarak önünüzde eğilmek istiyoruz. Arkadaşlar bugün bir Amerikan Emperyalizmi bir tanesi işçinin savunmasını yaptığı zamanın tarihi olan bir Mayıs hala yurdumuzda modern olarak kutlamaktayız. Bizim işçilerimizin ve geleceğimizin zaferi olan ve bayram olan bir günü tayin etmek bizim burada vereceğimiz kendi kararımıza bağlıdır. Sizlerden istiyorum ki, başkalarının zaferlerini bayramlarını yapmıyalım. Ve bugünkü kararlarımızla bir zafer verelim. Bu bayramı kendimize amel edelim.)

CEMAL DOĞAN : (Saygı değer ve kıymetli evlatlarımla sabahki kahvaltısına iki tane zeytin almak için toplanan işçi kardeşlerim; Bendeniz Cizlavet Lastik Fabrikası Baştemsilcisi CEMAL DOĞAN. Kardeşlerim, bu çatı altında toplanmış Devrimci İşçi Lideri ve İşçileri görüşlerimizi Cizlavet Lastik Fabrikasında çalışan 1500 işçi namına candan selamlarım. Muhterem kardeşlerim bu çatıyı emeğinin hakkı, işçi kardeşlerimizin emeği, alınının teri ile meydana getiren RİZA KUAS'ın emekçi sınıfının uyarıcısına atmış olduğu temel burju-

va temeli değildir. Muhakkak ki, bir işçi emeğinin temelidir. Bu temeli yıkmak için mecliste 32 milletvekiline karşı bir milletvekili çıktığı görülmüştür ve 32 milletvekilinin içerisindeki bir milletvekili herhalde TURHAN FEYZİOĞLU Kayseri... değildir. Hayatını işçi uğrumuza vakfeden ve bu çatıyı işçi için kuran bir milletvekili çıkmıştır. O da RIZA KUAS'tır. Zannetmesinler ki 32 milletvekiline karşı bir tek milletvekili, RIZA KUAS bu işi yapamıyacaktır. RIZA KUAS'ın arkasında bütün devrimci işçi sendikaları ve ondan ileri gelen işçi sendikalarının arkasında bütün devrimci işçiler yer almıştır. Bu kanunu çıkarırlar ne emperyalizmlerdir, biliyorsunuz ne emperyalizmlerdir, işverene Amerikan dolarlarla katılan paralarla satılan Alçak şerefsiz insanlardır. Kıymetli arkadaşlarımız, burada alacağımız kararlar nedir biliyorsunuz? Nedir? İlk önce memleket, ikinci Devlet, üçüncü sabahleyin tekrar kahvaltı yapmadan ve çocuğuna 25 kuruş vermeden işe giden işçi arkadaşlarımızın haklarıdır. Bu karara karşı çıkacak hangi kitle, hangi burjuva, hangi yüksek gelirli alçak varsa çıkar karşıma. Muhterem arkadaşlar, özür dilerim, kusura bakmayın, teklilyorum, yaşı 35, dişlerim takma, bu takma dişlerimle bu kararı alan DEMİREL Hükümetini yeriz yer. Kıymetli arkadaşlarım biz burada böyle konuşurken, çok affedersiniz, kusura bakmayınız gerici, ilerici, davacı gelir. Ben şarkın en hücre köşesinde beni büyüten bir babanın evladiyım, eğer Türkiye'de Devrimci işçi sendikalarının içinde varsa Komünist bulsun onu, komünist diyen pezevenkler, baş eğitelim. Öyle onun bunun üzerine bok atmakla bir taban uyandırdığı zaman bunun huzursuzluğu sermayesinden gidilerek işçiye bir yerde soğukluk verebilen şahıs bugün gelsin bugün burada dinlesin burada. Kıymetli arkadaşlarım mecliste alınan kararlar, işverenlerin yanında olan Sarı Sendikaların kararıdır. Bu sendikanın alacağı karar bir yerde işverenin sağ cebine elini sokan bir yerde sol cebine elini sokan, işçinin alın terini yakalar. Yaptığımız zaman, sağ cebini aradığımız zaman, sol cebini aradığımız zaman herhalde... boğaza gitmek için bir günde, haftada birgün hakkımız olduğunu hehepimiz bilirsiniz değil boğaz pazarın yolunu zor buluruz. Çünkü, cebimizde 20 liradan fazla bir paramız yoktur. Arkadaşlar, muhterem arkadaşlar burada toplanan aydın sınıfın ileri gelenleri, devrimci sınıfın ileri gelenleri. Herşeyini bilirler, içimizde vardır. Geçen pazar Vinlex fabrikasında teşvik etmeye gittiğimiz zaman o gün bir adam çıkarsa biliyorsunuz? İşçi arkadaşımızın tarafından işveren adamın surati parçalanır. 1200 kişi büyük bir fabrikada kalacak, işyerinin 20 kişi konuşacak, işverenin 30 kişisi konuşacak yok öyle şey, yok, konuşacaksa konuşacak yada birlik kitle alın terini elinin emeğini patronun gelmiş olduğu emeğinin üstündeki daha değeri almak için bir kitle konuşacaktır. Bu konuşacağı zaman mecliste para ile oraya seçilen adamların işine gelmez. Zannetmesinlerki, RIZA KUAS'ın parası yoktur. RIZA KUAS'ın cebinde bir kuruşu yoksa bu devrimci kitle KEMAL NEBİOĞLU-KEMAL TÜRKLER-RIZA KUAS gibi devrimci şahıslar arkasından her zaman gidecektir ve gitmeye de burada ant içeceğiz. Arkadaşlarım biz eğer kitlenin idarecileri, başımıza bir idareci seçtikse bu idareciler bugün burada bu kitlenin bu tabanın, bu eli nasırlının alacağı kararları bize iletacaktır. Bize iletacaktır. Çünkü benim evimde bekleyen iki yaşındaki çocuğum baba sen gittiğin yerden bana ne getiriyorsun diye soracaktır. Bende evladım ben şimdi bir şey getirmeyeceğim sana ileride işçi olduğun zaman daha büyük haklar getirebileceğim diye söyleyeceğim. Kıymetli arkadaşlarım, büyük aydınlar kusura bakmayın uzatıyorum, özür dilerim, bütün aydınlar, bütün devrimciler, açık bakarlar açık, gözleri parlak, parlak Bakıyorum içimizde uyuyan bir göz yok, hepinizin gözleri parlıyor, hepinizin, bir

verde bu binayı değilde Meclis binasını alt üst etmeye kudretimiz vardır arkadaşlar.)

CELAL ALÇINKAYA : (Ben 6 ncı bölgeye bağlı işyeri baştemsilcisi CELAL ALÇINKAYA. Maden-İş üyesi çok değeri DİSK'e bağlı tüm burasını şu anda temsil eden işyerleri temsilcisi olarak ve sizlerle beraber şu bir tek hedefimiz olan bu sendikalar kanununu ve buna benzer bizim aleyhimize çıkan birçok kanunlara karşı olmak suretiyle burada sizleri tabanda olmak suretiyle ve bu aynı zamanda başka bir sendikalarından olmadığı gibi Türkiye Maden-İş Sendikası ve Devrimci DİSK'e bağlı sendikacıların prensibi olarak evvelâ kararlarını tabandan aldıkları için onun için benim görüşüme göre bu kanunlar tabanda oldukça ve bu nedenlerle bu kararlara dayanarak ilerideki hedeflerine ulaşırlar. Başka sendikalar, sarı sendika diyeceğim başka sendikalar çünkü başlarına yaptıkları için bu dümenlerine kendi yaptıkları için tabandakilerin haberi olmadığı için onlar hiçbir zaman için burada, bu memleketimiz Türkiyemizde barınamıyacaklardır. Arkadaşlar bizler işçi olarak bizim aleyhimizde kim olursa olsun, çalışan kim olursa olsun kişiler aramızda ve Türkiyemiz'de onlara fırsat vermeyeceğiz arkadaşlar. Mesela yalnız sendikalar kanunları değil ve bizim aleyhimize Meclisten birçok kanunlar çıkabilecektir arkadaşlar. Ama biz işçi olarak elele vereceğiz, tüm olarak ve işyerlerinde çalışan bizim kardeşlerimizle beraber meseleleri de ele alacağız. Gerekirse buradan Ankaraya kadar yürüyeceğiz arkadaşlar. Sendikalar Kanunu değiştirilir, demin Sayın KEMAL NEBİOĞLU'nun dediği gibi, 32 kişinin de gazetede okuduğumuz zaman 17 kişiyle kanun tasarısı kabul ediliyor ve bu kanun tasarısına kabul eden kişiler ve ona benzer onu müdafaa eden kişiler demek oluyor ki, işçi sınıfını müdafaa eden işçi yararına kanun çıkaracak, işçi yararına kişiler değil, ben kendim adına o kişilerin Büyük Millet Meclisine layık olarak görmüyorum arkadaşlar. Çok değerli arkadaşlar, kararınız KEMAL bey'in dediği gibi çok önem taşıyan bir karardır. Bu kararı bizim için değil bizi bekleyen geride binlerce belki yüzbinlerce ve daha milyonlarca insanın kararı ve onların yararına,... bir karardır. Arkadaşlar bu kararımızı hemen burada vermek gerekiyor arkadaşlar.)

REMZİ ARSLAN : (Sömürtüye, zulme son veren bilinçli fedekâr kardeşlerim. Hepinizi 2500 Arçelik işçisi adına selamlarım. Arkadaşlarım, arkadaşlar görüyorumki hepimiz çok heyecanlıyız. Ve bizi binler ve işçi arkadaşlarımız sabırsızlıkla beklemektedir. Burada alacağımız karar, Türk İşçi tarihine ilk imzasını atacak devrimci İşçi Sendikalarının kararıdır. Arkadaşlar, işte ilkokuldan beri uyumanın cezalarını çekiyoruz. 32 tane şerefsiz Milletvekili bizim aleyhimize karar alırken bir tane şerefli, devrimci, milliyetçi bir milletvekili bunu müdafaa'ya kalktığı zaman bunu hali ile sözleri yok olmuştur. İşte biz, kişiye bağlı değil etikete kıymet veren kişileriz. Biz oraya 32'nin karşısına 64 milletvekili göndermiş olsaydık ne bu karar bizim aleyhimize alınırdı ne de sermayeye kiralık usaklık eden Meclisteki şahıslar bu kararı alabilirlerdi. Arkadaşlar, 1970 senesi Türk İşçisinin bilinçlenme uyanma senesidir. Arkadaşlar, bizim aleyhimize çıkacak kanunlara bizi bağliayacak o elleri mutlaka kıracağız. Arkadaşlar, bizi hiç kimse esaret zincirine vuramıyacaktır. Arkadaşlar, ne bu kanunları çıkarabilecekler, ne biz çalışan işçilere ihanet edebileceklerdir. Arkadaşlar, icap ederse o Türk-İş'i ortadan kaldıracacağız, iktidarı ortadan kaldıracacağız, bizler bir kahve içmeğe paramız olmaz iken alın terimizi sömüren işverenlerle işbirlikçi çoban sülü denen kişi bu akşam Hilton'larda Boğaz'larda eğlenmektedir. Arkadaşlar, onlar orada Viski içerken biz 15 kuruşluk bir Terkoz suyunu dahi

bulamıyoruz. Arkadaşlar, işte bizim alınterimizi yiyen bu şerefsizlere her zaman için ders vermeğe hazırız arkadaşlar. Kusura bakmayın bizim heyecanlanıyorum ben bundan iki sene evvel Arçelik fabrikasına girdiğim zaman bir kişi Maden-İş'in ismini anamıyordu arkadaşlar. Bütün baskılara, zülme boyun eğerek, o Arçelik işçisi esaret zincirlerini kırarak Devrimci bir örgüt etrafında tek kitle halinde 2500 kişi olarak toplanmıştır. Arkadaşlar, bugün Türk İşçisinin kurtuluş savaşında 2500 kişi olarak canını vermeye hazır, gene Arçelik işçisi olarak burada karşınıza ben çıkmaktayım, arkadaşlar. Kardeşlerim, bu hükümet ne bu kanunları çıkarabilecek ne de bize ihanet edebilecektir. Ettiği an bütün hangi yoldan bunlara mani olunabilecekse bunu burada bu kararı burada alacağız ve mutlaka bunu değerlendireceğiz. 2500 kişi olarak yarın sabahattan itibaren savaşa hazırız arkadaşlar. Bugün alınan bu Türk İşçisinin Kurtuluş savaşı için alınan kararı sabırsızlıkla bekleyen Arçelik İşçisine ilk müjdeyi vermeğe hazır ve yarından itibaren ölümse ölüm, direnme ise direnme, yürüyüş ise yürüyüş, hükümet basma ise hükümeti basma, Türk-İş'i ortadan kaldırmaksa... hazırız arkadaşlar.)

NECMİ ARAL : (Muhterem arkadaşlarım, Sayın idareci arkadaşlar ben PİLASTEL Plastik Plastik-İş'e bağlı PLASTEL Plastik işçi temsilcisiyim. Değerli kıymetli arkadaşlarım, bizler buraya işçi temsilcileri yani işyeri temsilcileri olarak DİSK'in camiasında toplanmış DİSK Devrimci İşçi Sendikasının cemaatinin toplanmış birer temsilcisi olarak işyeri temsilcisi olarak toplanmış bugün arkadaşlarımızında beyan ettiği gibi, açıkladıkları gibi 32 nasıl tarif edeyim artık Milletvekili diyelim gene, milletvekilidir. 32 Milletvekilinin 450'e karşı kendilerini bugün sermaye ile beraber olup işçi aleyhine çıkarılacak kanunlara evet deyip imza basan samimiyetsiz insanları siz tarif edin, ahlâksız bugün memlekette tabandan dinamit koyan insanlar bugün memleketin bağımsızlığı ile bugün memleketin hürriyetsizliğine gerçekten dinamit koyan o insanlar sözde vatanperver olanlar, memleketi hizmet edenler, onlar kendilerine göre millette ben burada sadece işçi sınıfı olarak tarif etmiyorum bunu köylü, memur ve bugün memleketin üretimini sağlayan sanayide arkadaşlarımın da tarif ettiği gibi çeşitli iş kollarında ve çeşitli zorluklarla, çeşitli yoksulluklarla evine giderken acaba bugün çocuğuma ne yedirebileceğim, evime giderken kira verebilecekmiyim, hatta bunun ötesinde yarın işveren bana para verecekmi? diyen, düşünen kardeşlerimin menfaatini düşünmeyen hergeleler bugün bizim aleyhimize çıkarılan kanunlara imza basmaktan utanmayan sıkılmayan kimselerdir. Arkadaşlar, benim konum arkadaşlarımında işaret ettikleri gibi her şeyi açık açık ortaya koydular. Bizim problemimiz işçi sınıfı değil sadece bugün Anadolu köylerinden gazete görmeyen, ilkokul görmeyen, medeni araçlardan istifade edemeyen, hatta evine yol bulamayan, bırak köyünü evine yol bulamayan halkımızın yoksulluğu giderek memurlarımızın giderek işçi arkadaşlarımızın, giderek çocuklarımızın zorla kazandıkları hayat şartlarının bugün işçi sınıfının üzerine daha evvel çıkarılan kanunları kısıtlamak, kanunları gene kendi aleyhlerine çevirerek torbanın ucunu büzmek istiyorlar. Artık Devrimci İşçi Sendikaları bünyesinde toplanan bizler bunlara dur deme zamanı gelmiştir. Biz bunlara dur demezsek elbette diyeceklerdir ki, KEMAL TÜRKLER Devrimci Genel Başkanı DİSK genel başkanı KEMAL TÜRKLER kışkırtıcılık yapıyor diyeceklerdir. RIZA KUAS kışkırtıcılık yapıyor diyeceklerdir, Anarşî arayacaklar, Basın-İş kolunda olan... reket yapan işgal edilen yürüyüş yapan kimseleri yine aynı keza aynı böyle yapacaklardır. Bunlar ne içindir, hakikaten böyle midir? Gerçekte böyledir. Amma bunun altındaki nedenleri neden söylemiyorlar. Demiyorlar ki, yahu biz bu millet'in haklarını kısıtlıyoruz amma bu milletin haklarını vermi-

yoruz amma işçi haklarını vermiyoruz amma bunlar neye verilmiyor, bunu neden açık söylemiyorlar. Biliyorsunuz Türk-İş Genel kongresi oldu, Bunu nerede yaptılar? Erzurum'da yaptılar, Erzurum'da yapılan genel kongrede dânişıklı bir döğüş olmuştı. Hepiniz biliyorsunuz, dediler ki, SEYFİ DEMİRSOY burjuvanın temsilcisidir. Biz dedi genel grev istiyoruz. Türkiye çapında bunu iki gruba ayırdılar. Grup hayır dedi, bazı grup evet dedi. Niye bunu SEYFİ DEMİRSOY ileri sürdü. Çünkü, işçiden yana şirin görünmek istedi. Ama onun karşısına Çalışma Bakanı çıktı dedi ki, bu dediğin memleketin yıkımına gider dedi. Belki onun açısından olabilir ama bunu organize ederken hiçbir şey olmayacaktır muhterem arkadaşlar. Bizler daima kendi menfaatlerimizi korumak için çalışıyorsak muhakkak ki sermaye çevresinde kendi haklarını kendi çıkarlarını dışı dönük sermayelerini memleketi sokup memleketi biraz daha sömürmek gayesiyle yüzdelerini almak suretiyle kendi kasalarını yükseltmeye çalıştılar. Bizim yapacağımız şey burada arkadaşlarımızın da ifade ettiği gibi bu alacağımız kararlar isabetli olacaktır. Bunların yapacağı şey, bize yine diyecekler ki, kışkırtıyorlar, yine diyeceklerki yıkıcılık yapıyor diyeceklerdir. Desinler zararı yok ama biz birgün olacak söz sahibi biz olacağız. Söz sahibi biz olacağız. Amma benim birtek şeyim var sizden istediğim, bugün oy zamanı geldiği zaman burjuva sınıfının altındaki küçük burjuva dediğimiz memurun sınıflar işçi sınıfını oy zamanı geldiği zaman Anadolu'nun köyünü bilmeyen, Anadolu ki köylünün ismini dahi yediği yemeğin rengini, gittiği yolun taşı mı yoksa toprak mı veyahutta ne biçim yol olduğunu bilmeyen kimseler oy almaya gittiği zaman halkımızın onlara hayır demesini işçi arkadaşlarımızdan da oy avcılarına hayır demesini istiyorum. Bütün çıkarımız bütün gayretimiz bundan doğacaktır. Bunun yanında bugünkü arkadaşlarımızın işaret ettiği gibi yapacağımız hareketler, burada alacağımız kararlar gerçekten yerinde olacaktır. Artık Devrimci Sendikalar çıkarıcı sendikalara, çıkarıcı zümreye dur deme zamanı gelmiştir. Hepinizi Plastik işçileri namına candan hürmetle selamlarım.)

İSMET DEMİR : «Sevgili işçi kardeşlerim, hepimizi canı gönülden selamlarım. Ben AEG-ETİ temsilcilerinden İSMET DEMİR. Mikrofona ilk sefer çıkışım olduğu için belki heyecanlıyım kusurumu bağışlayın. Büyük Millet Meclisinde 32 tane mebustan bahsediliyor. Bu 32 mebus Anayasa kanununda olmayan birşeyi-yürürlüğe sokmuşlardır. Anayasa'ya aykırıdır bu. Madem ki onlar, Anayasaya aykırı olarak hareket edebiliyorlar, bizim de umumi bir grev yapmamız bu Anayasada yok amma madem ki onlar yapabiliyor bunları, biz de yapabiliriz. Anayasa var sesleri varsa kullanalım bunu umumi bir grev yapalım ve kanunu geri alıncaya kadar direnelim. Bütün gücümüzü ortaya koyalım. Bu bütün arkadaşlar buraya çıkarak türlü türlü nedenlerini anlattılar. Artık bir daha benim anlatmama herhalde lüzüm yok. Ya Ankara'ya kadar hep birlikte bütün işçideşlerimizle gidelim devamlı surette protesto edelim, sonuna kadar direnelim, ya da bütün iş kollarında bu kanun geri alıncaya kadar grev yapalım, çalışmayalım benim söyleyeceklerim bukadardır.)

RECEP AKGÜL : (Sayın proleterya sınıfı, Ben Türk Demir Döküm adına RECEP AKGÜL. Arkadaşlar halen yürürlükte yürürlüğe sokmak istedikleri bir kanunla ve bu meclisten geçmiş vaziyettedir. Bu kanunlaşmış sayılabilecektir. Ancak Senato türlü formasyonlardan geçtikten sonra bu belli oluyorki işçi sınıfını pardon kapitalist düzende burjuva sınıfının kurduğu kanunlar, müeyyideler daima onlar tarafından onları yaşatmak için çıkartılan kanunlardır. Her zaman da bu işçi sınıfını ezmek için kendini ayakta tutmak için başvurduğu yollardır. Siz halen kanun karşısına biraz evvel bir arkadaşımız bir şey söyledi.

Benim iki yaşında evde bir çocuğum var. Baba akşam eve gelirken bana ne getireceksin dedi, biz o arkadaş ve hepimiz olarak konuşuyorum, iki yaşındaki çocuğumuz yarın sabah evde çıkarken baba bana ne getireceksin dediği vakit oğlum ben akşama eve gelmiyeceğim savaşa gidiyorum demesi lâzım Çünkü bu savaş babasının değil oğlunun gelecekte oğlunun savaşıdır. Bugün alacağımız savaşın kararı bizden sonra gelecek işçi sınıfını yaşatmamız için yapacağımız bir savaştır. Arkadaşlar, biz Türk Demir Döküm olarak bu savaşa her zaman hazırız. Gerekirse bu kanunun koyduğu toplum polisi gibi isim de veriyorum para ile doyurulmuş kişileri bizim üzerimize kışkırtabilirler. Her zaman onlarla savaşmaya her zaman gırtlak gırtlığa gelmeye hatta ve hatta sonuna kadar artık onlar ne şekilde yapacaklarsa yapsınlar onlarda kabullenmeye razıyız arkadaşlar. Bizim bütün isteğimizi Türk Demir Döküm olarak biz burada kararlıyız, Savaş hazırız arkadaşlar.) şeklinde konuştuğu bu arada KEMAL TÜRKLER'in muhterem kardeşlerim Türk Demir Döküm'deki olaylardan sonra büro personeli durumunda olan 150 kardeşim aralarında toplanmış artık bu sermaye sahibinin boyunduruğuna bundan sonra bizler hüküm sürdüremeyeceğiz, işçi kardeşlerimizle gidelim devamlı surette protesto edelim, sonuna kadar direnelim, yemek yerlerine girmişler bugün sadece 13 şefe, müdür veyahutta bunun dışındaki kimseler hariç tamamı işçilerin arasına karışmak suretiyle kendi çaplarında bu mücadeleye katılmışlardır. Şeklinde konuşmayı müteakip RECEP AKGÜL konuşmasına devamla: (Arkadaşlar bu genel mesele amma bizim savaş devamı olmadığı için detayına inmedim. Aslında onu da açıklayayım. Türk Demir Döküm olarak 131 kadroda memur diye nitelendirdikleri şahıslar var, bunlar işveren tarafından gerekli şekilde kullanılıyorlar, işçi ile memurun arasındaki bir fark kademesi gözeterek şöyle mesela onlar memurlar dilediği şeyi dilediği şekilde yaptırıyorlar. Bunu işçiden uzak tutmağa sevdasında görünüyorlar. Biz memur arkadaşlar tamamımız birden Maden-İş'e üye olduk ve halen toplu iş sözleşmesi toplantıları halindeyiz. Sayın ŞİNASI bey'e bir ifsaatta bulunmuşlardır. Yahu Şinasi bey sen memurları sendikaya aldın bizim gizli işlerimiz var İ. B. M. hesapları yapmamız lazım, yapamıyoruz, memurda senin kapsamına girdi. Biz bunları bu hesapları dışardan adam tutarak yaptırıyoruz olurmu? Bizim elemanımız varken niye dışardan yaptıralım demişlerdir. Yani yaptığı yolsuzluğu açıkça ortaya dökmüştür. Demekki, bu yolsuzluk yapıyordu, benden gizliyor ben şimdi hakikatleri ortaya dökmek için bu topluluğa girmiş vaziyeteyim. Yapılan suistimalleri sendikaya bildireceğim. Buda sendikada sendika olarak onların karşısına çıkacaktır. Bir yolsuzluk derken şöyle işçinin hakkının yenme bakımından söylüyorum. Böyle bir şey nasıl olabilir. Kalkıyorlar dışarıda hesaplarını yaptırıyorlar, gizli olarak dışardan para ödüyorlar ve bundan şikayetçi oluyorlar. Herşeyden evvel bir işveren işçisine nasıl yolsuzluk yapar. Bu gibi yollara girmişlerdir. Ve biz tüm memurlar olarak sendikaya kayıt olduk e bu işten çok müzdarip olduklar. Yahu Şinasi bey siz burda başımıza bunu açtınız öbür taraftan Arçelik var Bozkurt var bunun gibi şeylerle bize geçerse biz çok güçsüzleşeceğiz gibi yakınmalara girmişlerdir. Yani onların pozisyonu işçiye karşı güttükleri politikayı anlatmak açısından söylüyorum sizlere.)

ŞEMSETTİN AKBAŞ : (Çok kıymetli arkadaşlar hepinizi hürmetle selamlarım. Ben Kimya-İş kolundan fabrika baştemsilcisi; Sayın arkadaşlar kendi bildiğim kadar sizlere bir şeyler anlatmak istiyorum. Türk-İş'in 8. kurul toplantısında Erzurum'da ben bildiğim kadar izledim. Hakikaten çok ilginç ve aleyhimize alınan kararlar hepimizce malumdur. Ve denildi ki, doğu memleketi kalındırmak maksadı ile Erzurumda kongreyi tertiplədiler, maalesef bu yalan idi ne için gittiler, sadece ilkbahar havasından faydalanmak için ve o güzel

tabiattan faydalanmak için oraya gittiler ve nihayet bize çıkarılan kanunları hepiniz tek tek izlediniz. Madem öyle ise kanunlar gayet basit ise bizde kendilerimize göre kanunlar yapmaya çalışacağız. Arkadaşlar kanun dediğiniz zaman nasıl yapacağız? Büyük Millet Meclisinde değildir. Bu meclis olarak bir kısım kanun yapacağımız şimdiye kadar yapılan hareketlerde sayabileceğim kadar SİNGER, DEMİR DÖKÜM - efendim ECA çok yerlerde yapıldı, o bize oldu bir kanun ve karşıdaki işverenler dahi bundan korkmaya çalıştılar. Yarın en ufak bir hareket olsa dahi bizim işyerimizde bu hale düşecektir. Şunu da hiç unutmuyorum, biz Kimya-İş koluna ilk girdiğimiz zaman bizim işverenimiz dedi ki: siz Kimya-İş koluna girmeyecektiniz istediğiniz sendikaya ben sizi kayıt edebilirim. Ne demek biliyormusunuz? Seni fazla toprağa alıştırmak değildir. Yalnız kendisini yesin Boğazlarda, sahillerde, denizlerde. Bugün denize gireyim dersin giremezsin arkadaşlar. Her tarafını kapamışlar, deniz de onlarındır. Artık bu tabiat yarattığı İstanbul'un akın eden kişiler dahi, ben şahsen faydalanamıyorum. Hepimiz gecekondulu sahillerinde oturuyoruz. Onun için bunu yapmamız için tek kanunumuz budur. Oybirliği ile karar alacağız. DİSK'in bünyesinde olan tüm işyerlerinde Pazartesi günü, Salı günü, işe şartelleri indirip oldu bir kanun, benim konuştuğum budur.)

ORHAN ADEM (SEVİNÇ) : (Sungurlar Kazan fabrikası işçileri namına sizleri selamlarım. 1939 senesinden beri o zaman 5 yaşında bir Türk çocuğu ve Türk eri olarak sizlere kendimi takdim ediyorum. Ve o zamandan bu zamana kadar bugünü bekledim. Ve bir konuşma hakkına sahip oldum kardeşlerim. O zamanlar beş yaşında idim. Mustafa Kemal Atatürk vefat etmişti. O zamanlarda annem bana yüz gram ekmeği karne ile alıyor kendisi yemiyor bana yediriyordu. Bu zamana kadar açtım, sefildim ve fakirdim. Hakkımı aramak için kimseye başvuramıyordum. Ve sadece ben değildim tabii, hepimiz böyle idik. Yaşım şimdi 37, yine karnım doymuyor, çalışıyorum alnımın teri ile hakkımı alamıyorum. Seni çalıştırıp hakkını alanlar size şimdiki bu devrede kanunları yaratanlardır. Alnımdan akan alın teri, namus teri onların hazinelerine onların işkembelerine, kursaklarına doluyor. Fakat bugün öyle bir an gelmiştir ki, kardeşler bu haklarımızı ve candan olan isteklerimizi onların işkembelelerine vura vura, boyunlarına kafalarına tekme ata ata alacağız. Bu bizim hakkımızdır. Mustafa Kemal bizlere layıkciyiz, milliyetciyiz, halkçıyız, devletçiyyiz dediği zaman onlar bunların yolundan gitmemişlerdir. Hâlâ o eski devri, Osmanlı devrini yaşatmak istiyorlar. Biz Osmanlıları, düşmanları çizmemizle atıyorlar. Kolumuzun gücümüzün kuvveti ile fırlattık. Şimdi ise, yine bizi ezme istiyorlar. Onlara duyuralım ki, sizler yanlış yollara gidiyorsunuz. Bu işi iyi, bu köylü, bu gençlik, bu vatanın öz evladınız. Anamız Fatma, babamız Ahmet. Değil ki Josef, ne bileyim, Yaşın, Dimitri yahut Şoşef değil çünkü benim evden çıkarken eve hello veyahutta ne bileyim karıma, kuku yahutta monşer demiyorum. Doğrudan doğruya öztürkçe ile konuşuyorum. Allahaismarladık helallaşıyorum. Belki bana çalışırken bir kaza olursa evime gelemem diye helâlından ayırıyorum. Onlar gibi gidipte barda, tiyatrolarda, Amerika'da bilmem nereler de paraları sarfetmiyorum. Ben İstanbul'da büyüdüm yaşı 37 daha İstanbul'un çok yerlerini bilmiyorum. Bu neden? Maddiyat durumum bakımından. Çünkü, maddiyat durumum iyi değil. Bizlerin hiçbirimizin iyi değil. Görmediğimiz yemediğimiz, gidemediğimiz çok şeyler var. Bu hakları bizden her zaman esirgediler. Alın terimizle çalıştık. Bu farkların karşılığını vermediler, bizi yok pahasına çalıştırdılar. Köle gibi çalıştırdılar. Ve bizde artık uyandık. Onlarda uyansınlarki; Türk işçileri her zaman uyanıktır ve her türlü devrime şevkatli ve köleliğe karşıdır. Ve her zaman için de olacaktır. Bunları ezmeğe ve onlara

bu şekilde direnmeğe biz bütün gücümüzle bütün kuvvetimizle birlik olarak onları biz yerlere sereceğiz. Onlar değil ki, bizim kolumuza zincir vuracaklar o zincirleri biz onların boynuna asarak birer, affedersiniz kaba söyleyeceğim ayı gibi çekeceğiz. Yaşasın Türk İşçisinin, köylüsünün birliği ve kuvveti. Biz bu vatanda değil, her hangi bir yerde olursa olsun bütün dünyaya Türk İşçisinin gücünü ve kuvvetini bildireceğiz. Ve dünya ülkelerinde... ayağa kalkacaklardır. Onlarda haklarını arayacaklardır. Söyleyeceklerim bu kadar.)

AHMET TOP : (Arkadaşlar... fabrikasını temsilen AHMET TOP. Bizim çalıştığımız fabrika Lastik-İş Sendikasına bugünlerde geçmiş bulunuyor. Uzun bir çalışma neticesi, işçi arkadaşlarımızın sarı sendika içerisinde bulunduklarını müdrik oluşları ve onların artık tamamen menfaatlerine aykırı olarak çalışan bu sendikanın fabrika dahilinden atılıp bugün işçinin temel prensiplerine inmiş olan ve DİSK'e bağlı Lastik-İş sendikasına aktarma şekli düşünülmüştür. İşçiler arasında ve tatbikattan getirilen şu 5-10 gün içerisinde muvafakiyete erişmiştir. Arkadaşlar meseleye tam yerinde temas ediyor. Yani işçinin uyanışı sarı sendika ile hakikaten ve davalarına temas eden Milli Sendikaların meydana gelişini idrak edişi etrafında böyle bir tasarı düşünülüyor. Bu tasarı kimler tarafından düşünülüyor? Evvela kompradorlar tarafından düşünülüyor. Meclisteki milletvekilleri tarafından değil arkadaşlar. Bunu hazırlayan bugünkü sermayedir. Sıkışık bir duruma girmiştir. Ve bütün fabrikalarda DİSK'e mensup sendikalar doğal kanun olarak bütün imkanlarını kullanarak işgale, protestoya muhtelif şekillerde baskıya gidiyorlar. Bunun için tek çare elimizde bulunan 274-275 numaralı kanunlar üzerinde islahat yapmak kendileri yönünden zaten, esasen temelde bu iki kanun Anayasanın özüne tamamen aykırı iken bu sefer tamamen çürütülmüş vaziyette Anayasanın artık tümüne... aykırı duruma düşmüşlerdir. Arkadaşlar, Türk İşçisine şu kadarını gösterebilir ve izah edebiliriz. Bilmeyen arkadaşlarımıza Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu Türk-İş, bu Amerikan parası ile, A. İ. D.'nin vermiş olduğu para ile yaptırdığı binada oturuyor ama bugün Lastik-İş kendi işçilerinin bizzat emekleri ile vermiş oldukları şu binada topluyor sizi. Bu söz size kâfidir, bunu bilmeniz gerek. Muhterem arkadaşlar, hakikaten muazzam bir dönem içinde bulunuyoruz. Türk İşçisinin tümünü hakları elden gidiyor. Böyle bir tehlike durumundayız. Size birçok misal verebilirim. Madem ki biz Türk çocukları olarak 32 milyon Türk insanı olarak hudutlarımızın muhafazasına, müdafaasına, namus ve şerefimize karşı en ufak bir tehlike geldiği takdirde tek vücut oluyoruz burada Türk İşçisini namus ve şerefine bir leke atılıyor. Dikkat buyurun, mücadelemizi vereceğiz ama bu mücadelede her türlü meşakkate göğüs gereceğiz, açta kalacağız, yoksul da kalacağız, icap ederse öleceğiz arkadaşlar. Çünkü bizden evvel şehit olan arkadaşlarımızın her türlü başka bir maksadı yoktu. Türk İşçisinin bugünkü hakları için şehit olmuşlardı. Biz onların kemiklerini sızlatmayacağız ve onlar için elimizden geldiği kadar aynı yolda yürümeye azmedeceğiz arkadaşlar. Muhterem kardeşlerim, bu mücadele yeni değildir. Bu dün tezahür etmiş değildir. Bu meselenin temeli eskilere dayanır. Türkiye İşçi Sendikalar Konfederasyonu uzun zamandan beri patrondan yana çalışmaktadır, patronla elele vermiştir. Devlette bir patrondur, devletle beraber sırt sırta vermiş vaziyettedir. Artık bunu görmemeye kör olmak lâzım. Arkadaşlar görmemek için gözlerinizi yummuş olmanız lâzım arkadaşlar. Türk-İş patrondan yanadır, artık bu inkâr edilmez. Hükümet arkasındadır. Hükümetle her noktada elele vermiştir. Görüyorsunuz... vesile Amerikan sermayesine dayanmaktadır. Her iki grupta ve Türk-İş bugür hükümette Amerikan sermayesi ile idare edilmektedir. Biz buna karşıyız ve bunu halledeceğiz. Bunu kökünden söküp atacacağız. Yabancıların bizim işimize müda-

halesini muhakkak önleyeceğiz. Arkadaşlar, Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu karşısında DİSK'i görmekle rüyasını kaybetmiştir. Uykularını kaybetmiştir. Artık tamamen bunun çaresine bakacağız. Bunun çaresi ancak parlamento yolu ile. Çünkü 450 milletvekilinin tamamı kendisinden yanadır. Tamamen kompradorlardan yana, mütegalibelerden yana arkadaşlar. Arkadaşlar, halktan tek bir kişi yoktur. İşte bir tek arkadaşımız RIZA KUAS vardır. O da, bu kanuna karşı mücadeleyi yaptı, bu bizim için büyük bir şereftir. Kendisine teşekkür eder bu meselede doğal kanunlar yeter. Arkadaşlar doğal kanunlar bunu biz tatbik ediyor her iş yerinde doğal kanunlar var, genel grev diye BÜLENT ECEVİT söylüyordu. Nerede idi bu kanun çıkışında, müdafaa edilmişinde? Genel grev isteyen BÜLENT ECEVİT neden parmak koymadılar, grupları vardı, neden karşı gelmediler. Olmaz arkadaşlar, o halde biz samimi olan tarafa parmağımızı koyacağız. Öyle ise kendilerinin grev dediğini, biz doğal kanun olarak genel greve doğru gideceğiz.)

RAFET YILDIRIM : (Gıda-İş Beşiktaş un fabrikası işçi temsilcisiyim. Arkadaşlar başımızdaki kötülere kaldıracacağız, iyileri getireceğiz ne dersiniz? Bu işlere biz muvaffak olabiliرمىz olamazmıyız? Bütün işçi arkadaşlarımıza buradaki bütün konuşulan anlatılan durumların hepsini anlatabileceğiz. Kafanıza bunları koyun, kafanızda aklınızda tutamayacaksanız defterinizin bir köşesine yazın arkadaşlar. Biz, un fabrikaları greve gitmiştik. Bizim grevimizi Bakanlar kurulu üç gün içerisinde erteledi. KEMAL beyla konuştuk, bizim başkan ile KEMAL bey dedi ki, bizim grev ertelendi çocuklar ne yapacağız, dedik ağabey siz hiç merak etmeyin, biz muvaffak olacağız. Nasıl dedi. Muvaffak olacağız direneceğiz, çalışmayacağız dedim. Hakkımızı alıncaya kadar savunacağız, kanımızın son damlasına kadar savaştacağız, hakkımızı alacağız diye söz verdik. Sendika arkadaşlarımız da bize söz verdiler, sizin hakkınızı alacağız diye. Nitekim muvaffak olduk, bir tas çorbayı bize çok gördüler, vermek istemediler, nitekim ondan kurtulduk çorbamızı da aldık. Bir ses, şimdi ne yapacağız RAFET? şimdi ne yapmamız gerekiyor? Arkadaşlar yarın sabah erkenden saat 07.00 da işbaşı yaptığımız takdirde fabrikalara yol verdiğimiz anda ustabaşlarımız fabrikalarda dedikodular çıkardı, neye çalışmıyorsunuz dendiği anda, çalışmıyoruz diyeceğiz, icap ederse öldüreceğiz. öleceğiz. 32 tane milletvekili değil bizim başımıza köpek getirmişler. Bizim başımıza köpek getirmişler, bu köpekleri kaldırmaya çalışacağız. Amerikan köpeğidir bunlar. Türk köpeği olsa yine kucağımızda taşırız. Savaştacağız, uğraştacağız, Türk işçisinin tarihlerini kanımızla beyaz duvarlara yazacağız. Okunacak... benim diyeceklerim bu kadar, malûm ya heycanlıyım, burada tetkikte duruyoruz, emir bekliyoruz.)

VEHPİ KAYMALIOĞLU olarak anons edilip kürsüye gelen ve **FEHMİ NASUHİOĞLU** olduğu anlaşılan konuşmacı: (Arkadaşlarım, altı aydan beri bizim programımızda yani yüzde yüz sermayeli Amerikan şirketinde toplu iş sözleşmesi devam ediyordu. Daha başladığı günden son güne kadar bizim hukuk müşaviri bu kanunun çıkacağından söz ediyordu ve bunun altı ay uzamasının sebebi de bu kanun çıkıpta bizim grev hakkımızı alamamamız bekliyorlardı. Maalesef Kimya-İş daha açık göz davranarak grev hakkını alarak biz bu gün haklarımızı almış durumdayız. Ve aldığımız haklar Türk-İş'in almış olduğu haklardan belki beşyüz misli Senemize 125-125, üç senelik çocuk zamları, sosyal yardımlar, hepsi fevkalade. Türk-İş'in kollarında şimdiye kadar almış oldukları zamları acaba biliyor musunuz 25 kuruş. 15 kuruş çocuk zammı, 7.30 lira, 10 lira üç çocuktan fazla olduğunda para alamazsınız. Bizim aklımız ermez, biz Türk İş'i falan bilmiyoruz, bizim tanıdığımız bildiğimiz DİSK'e bağlı sendikalardır,

başka sendikalarla bizim alış verişimiz yoktur. Fakat son günlerde görüyoruz ki SÜLEYMAN DEMİREL tamamen şaşırđı, ne yapacağını bilmiyor. Şaşkın ördök suya bıraktığımız zaman götün götün yüzermiş, bu da başladı artık geri geri yüzmeğe, kendisi zamanında çobanlığından bahsediyordu, acaba bütün Türk işçisini davar sürüsümü zannediyor? Özdür dilerim, artık eski devir ölmüştür. Davar sürüsü ölmüştür. Artık karşısında bir aslan sürüsü vardır. Artık ne yapmak gerekiyorsa hepimizin bir anda sendikacılarımızın vermiş olduğu emirlerden çıkmaya çağız. Ölüm kalım. Ölürsek, şehit kalırsak gaziyiz. Yapmış oldukları kanun değıl Türkiye'de dünya arasında hiçbir tarafta böyle bir kanunun çıkmasına imkan yoktur. Fakat bunlar bizi zavallı görerekten bu kanunu çıkaracaklarını zannediyorlar Maalesef aldanıyorlar. Bu gibi kanunlar bundan sonra yürümeyecek. Çünkü Devrimci sendikamız bizleri artık bilinçli bir işçi durumuna getirmiştir. En ufak bir kötü hareketlerine gözlerimizi yummayacağız. Ve bunlarda Anayasayı babayasa durumuna getirmeye de göz yummayacağız. Bundan böyle bütün arkadaşlar hep beraber olacaktır. Ne yapması gerekiyorsa sendikamızın vereceğı emirleri bekliyoruz. Grev, yürüyüş her harekete hep beraber katılacağız.)

BURHAN ŞAHİN : (DİSK bünyesindeki Basın-İş'in İstanbul Matbaası iş yerinden. Arkadaşlar buradan birçok arkadaşlarımız günlük konuları konuştular. Her gün her işçi arkadaşımızın, her emekçinin hatta bizim bünyemizde olmayan, Türk-İş bünyesinde bulunan henüz bizim eriştiğimiz bilince erişemeyen arkadaşlarımızın bizim gibi çok çile çekiyorlar. Fakat bunlarda elbetteki ilerideki günlerde pişecekler ve gerçek sınıflarını, gerçek mücadele eden insanların yanında yer alacaklardır. Şöyle bir halk arasında, yani bizim aramızda şöyle bir tekerleme var. Yüzyıldan beri devam eden bir tekerleme. Atalarımız zengin kodamanlardan, ensesi kalın olanlardan bahsetmiyorum. Fakat atalarımız sömürölüp horlandıkları zaman bir tekerleme uydurmuşlar, fakat teşhis çok yerinde, bilimsiz bir tekerleme oluyor. Bu Yavuz hırsız ev sahibini bastırır demişler. Gerçekten biz yüzyıllardan beri sömürölmüşüz, fakat bunları kim sömürmüştür? Niçin sömürölmüşüz? Çoğunlukta olduğumuz halde azınlığın hakimiyetine niçin girmişiz. Onu bilemeyiz, henüz daha yeni yeni bilmeye başlıyoruz. İşte şimdi bu mecliste Türkiye'nin genel nüfusunun % 95'i hatta % 98'i fakir olduğu halde, ters orantıdaki meclis ancak bu kadar kanun çıkartabilir. Tabii ki fakirin lehine kanun çıkarmaz. Gittikçe kendisini yontulan ve takatı kesildikçe daha fazla vurmağa çalışan bir sınıf diktası yaratılır. Karşı sınıfı, sınıf kitlesi yaratmakla itham ederler. Kendisi yüzyıllardan beri sınıf diktası yaratmışlardır. Bunu artık emekçi sınıfı gördükçe hırçınlaşıyorlar. Meclislerde ve arkalarında bulunan dış sermaye çevreleri ve onun maşaları ile birlikte hareket ediyorlar, kapı arkalarından gizli toplantılar yapıyorlar. Hatırlarsınız bir hafta zarfında Türk-İş binasına Başbakan ve Çalışma bakanı defalarca ziyarette bulundular. Neden? Türk-İş bugün paravana olarak işçi sınıfını durdurmak için yaratılmış bir teşkilattır. Arkadaşlar ben Basın-İş'in Adana şubesi başkanlığını yaptım. Üç sene önce de Türk İş bünyesinde idim. Özdür dilerim, kendimi takdim etmiş olmayayım, genel başkan vekilliğine kadar seçildik. Ve Türk-İş de mevcut bulunan ikinci Basın-İş var. Türk-İş'in kuklası 95.000 lirayı üç zarfında yedi. Bunun çevresi böyle olunca. Türk-İş ne olurdu acaba? Halil Tunç'un odasına ziyarete girebilmek için, bir gece yol giden insan üç saat, dört saat kapıda bekliyor ki iki laf etsin, derdini söylesin. Bu Türk-İş budur. Ama bunu hepimiz biliyoruz. Bunu, yani şimdi şu arada yazabilmemiz ve öğrenmemiz, karar vermemiz gereken, bir tek konu var şimdiden sonra. Stratejimiz ne olacaktır? Taktığımız nedir? Bunu tesbit edeceğiz, ondan sonraki hareketlerimizi ona göre tanzim edeceğiz. Biz DİSK fedarasyonu olarak, Türkiye'de ki emekçilerin

küçük bir kesimini teşkil ediyoruz. Aslında bütün emekçiler bir araya gelse, zaten bu payandaları ile beraber yırtılırlar bunlar. Anlıyorlar ki Türkiye'de ki bu emekçiler gittikçe bilinçleniyor ve kendi bilinçlenen insanların yanına doğru gittiklerini görünce hırçınlaşıyorlar. Ve bu gibi bir takım kanunlar çıkartıyorlar. Şimdi 32 Milletvekilinden bahsettik. Arkadaşların çoğu aslında bu 32 Milletvekili değil bütün meclistir. Tüm meclis ters orantılı bir seçimle yani kasten bilimsiz bırakılmış, bilmeyerek rey vermiş, masum insanların reyleri ile meclise gelenlerin kapitalistleri korumak için çıkardıkları kanundur. Bunun 600'ü de 450'si de gelse aynı kanunu çıkartacaklardır. Doğal yasalarından bahsediyorlar. Kendileri ondan sonra çıkıyorlar sermayecilerle gizli kapı aralıklarında, Apdi İpekçi ile şunla bunla pazarlıklara girişiyorlar. Bu mudur yani, yiyicilerin yani 274-275 sayılı kanunları çıkardık övünenler değil hiç birisi, hepisi bunların işçi akımını gerçek yolundan çevirebilmek için konulmuş engellerdir. Biz bunları artık görüyoruz. Ve bundan sonra daha fazla göreceğiz. Şimdi benim son olarak söyleyeceğim bir şey var. Bizim şimdi, gerçi bana düşmez, hepiniz karar vereceksiniz ama, umuma bir tek sözüm var. Ben derim ki; Toplum psikolojisi şu anda bizim için çok önemlidir. Biz burada hepimiz inanmış insanlar olarak toplandık. Greve gidelim, iş yerinde pasif direnmeye gidelim. Kabul. Fakat biz niçin % 98 fakir halkı olan Türkiye'de kendimizi kabul ettirmiyoruz? Haklı olduğumuz halde bunu bilelim. Onun için benim bir teklifim var. Çoluğumuzla çocuğumuzla yürüyüş yapacağız. Toplum mal edeceğiz bunu. Bu bakımdan bunu bir teklif olarak topluma sunuyorum. Canı gönülden istiyorum bunu. Çünkü Türkiye'de, bilinçli, gerçek yolda olanlar hep eziliyorlar. Ezilsinler, canım kurban ama bir şey elde edelim, yani şu hareketi bir iktidarın ve sermayenin kuklası Türk-İş için işçiyeye işleyebilmeliyiz. Mevcut düzenin kapitalistlerin elinde olduğunu biz, halka, bilmeyenlere bildirmeliyiz. Hareketimizi ona göre düzenleyip, ona göre yürüyüşler düzenlemeliyiz. İş yerlerinde grev yapmışız. Zaten şimdi sendikacılık nedir arkadaşlar? 50 lira zam alıyorsunuz, hayat % 200 artıyor. Bunu dursun, sendikacılık biz, 50 lira zam sendikacılığı yapmayacağız arkadaşlar. Arkadaşlar, toplum kalkınıncaya kadar mücadelemizi devam ettireceğiz. Biz bu halkın gerçek iktidarını buluncaya kadar her ne yolda olursa olsun mücadelemize devam edeceğiz.)

HAKKI ÖZTÜRK : (Sevgili kardeşlerim, bu gün başlayacağımız savaşların kararlarını alıyoruz. Ve ondan sonrada tüm teçhizatla, fiilen savaşın içine girmenin içindeyiz. Bu bakımdan savaşımız kutlu olsun. Değerli kardeşlerim bazı arkadaşlar tanırılar, dünede biraz konuşmuştuk. Kısaca tanımayanlara kendimi tanıtayım. Ben Ereğli Morrison firmasında, yani çoban sülü'nün işine baktığım zaman sendikalaşma hareketlerini öğrendim. Maden işe girdim. Çoban Sülü ise bizi kovdu. Daha sıcak yuvamız olan Maden-İş'in bünyesine gönderdi. Halen Maden-İş 7 nci Bölge, yani İzmit Bölge temsilcisi vekilliğini yapmaktayım. Değerli kardeşlerim bu gün yaptığımız toplantı ve aldığımız kararların önemini 1919 larda Atatürk'ün Samsun'a çıkışından 1920-1922 Sivas ve Erzurum kongrelerinden kat kat daha önemlidir. Çünkü o günkü savaşlarda da emperyalistleri kovuk ama içimizdeki yabancıların uşaklarını kovamadık maalesef bu hale geldik. Dış devletler arasındaki haysiyetimizi yitirmiş durumdayız, dış devletler arasında en geri kalmış bir ülkeyiz. O bakımdan bu günkü kararımız ve toplantılarımız o günkü kongrelerden daha çok önemlidir. Çünkü bu kararı ve kongrenin bizzat her türlü nimetlerin yaratıcısı olan bizler yapıyoruz, bizler kararı veriyoruz. Biz verdiğimiz kararı da yaptığımız bir savaşlarda kan döktüğümüze göre kolay kolay bizi daha çok sömürmek isteyen hainlere artık iplerimizi, iplerimizi veremeyeceğiz arkadaşlar. Bu böyle biline. Sevgili kardeşlerim, hainler son günlerini

yaşamaktadırlar. Dikkat ediyorsanız, dünde söylediğim gibi, bu kokuşmuş düzen yavaş yavaş yıkılmaktadır. Onun yöneticilerinin de ödü kopmaktadır. Çünkü onlar suçludur. Onlar yıllardan beri alın terimizi sömürmüşlerdir. Onlar bizim yeraltı - yerüstü kaynaklarımızı Amerikan gavuruna peşkeş çekmişlerdir. Bizim onlardan hesap sormamız gerek. Bu hesaplarda böyle Türk Ceza merciinin adliyesinde olmaz. Halkın huzurunda, halk mahkemelerinde sorulacaktır. Sevgili kardeşlerim, değerli kardeşlerim, bizi hain yönettiği için, hainlerin yönetimi bizim yararımıza olmaz. Şinasi bey kardeşimiz, Amerikanın Türkiye'deki oyunlarını ve ona uşaklık edenleri belgeleriyle, misalleriyle güzel ortaya koydu. Şimdi bu uşaklar efendilerine yaranamadılar. Dedğim gibi musluklar kapanmaktadır. O bakımdan bu baskı kanunları gelmektedir. Her zaman söylediğim gibi, gine de söylüyoruz. Bu güne kadar işçimizin haysiyeti eşittir para. Ama bu gün işçiler parayı bir yana itmişler, özgürlük haklarını kullanmak için Toplum polisleriyle, ordularla kavga edebilecek şekilde sınıflarının bilincine varmışlardır. O bakımdan bu kavgada fert olarak, yönetici olarak görev alan sizleri saygı ile kutlarım. Sevgili kardeşlerim, değerli kardeşlerim, daha evvelden konuştuğum için yine sık sık konuşuyorum. Mcselerin esasına inmekle artık kişisel yönden söylüyorum. Gerçek yoldur bilinmektedir. Ancak benim bir takım önerilerim vardır. Bu komite heyeti, komado heyeti bunların dikkate alırsak çok memnun olurum. Beni, dünde söylediğim çok kesin propaganda basın dairemiz başkanı sayın Hilmi beyin dediği gibi, büyük manşetler, savaş başlıyor, herkes hazır olsun şeklinde tansiyon vermek, yürüyüşlere mutlaka ve mutlaka çocuklarımızla ailelerimizle katılmamız arkadaşlar.. Bu arada savaşta tevkif edilen kardeşlerimiz olur. Tevkif edilen yerleri mutlaka basmalıyız arkadaşlar. Karakolda olabilir, Valilikte olabilir, mutlaka basmalıyız orayı arkadaşlar. Arkadaşlar bu arada mümkün mertebe yönetici ve ele başı durumunda görünen arkadaşları bu faşist komando gestapo şeflerine teslim etmemek için gayret sarfetmeliyiz. 2-3 sloganımızın tesbitini burada yapmalı arkadaşlar. Böyle mesela, bilmem yok bağımsız, bilmem ne şekilde söylemeden, önce mutlaka sloganlarımız burada tesbit edilmeli. Ve yapılacak her harekette Anayasa Direniş Komitesi'nin mutlaka disiplini altında olmalıdır arkadaşlar. Olacak galiba efendim, marşta benim ka-naatime göre iki marşta söylendi. Birisi daha ziyade katıldığımız noktalardaki, bilirsiniz İstiklal marşı söylendiği zaman bize karşı duranların durması gerektir. Aksi halde saygısızlıktır. Gerçi onlar o saygıyı çoktan yitirmişler, formalite gereği yapıyorlar. Ama İstiklal marşı söylemek olmaz. Arkadaşlar bir başka şey de bu direnme 3 günlük, 5 günlük olmasın. Arkadaşlar, dünde sayın genel başkanımızın söylediği gibi, DİSK Genel Başkanımızın söylediği gibi, Kanun Meclisten alınmaya kadar bu direnme yapılmalıdır. Arkadaşlar bundan önce Örfi idare mi olur, Hükümet mi istifa eder, onlar bizi mandallamaz. Mühim olan bu kanunun geri alınmasıdır. Arkadaşlar biz diyoruz ki mutlaka ve mutlaka kanunların geri alınmasına kadar bu direnme devam edecektir. Eğer Hükümet soğuk kanlılık gösterir, eğer devlet kuvvetleri halen ondan yana görünür, veya hala meseleyi psikolojik yönden yıkmaya çalışırlarsa şunu açıkça kabullenmek, karar altına almakta fayda vardır. Bu gibi hallerde fabrikaları dinamitlemek... arkadaşlar bunu mutlaka karar almalıyız. Arkadaşlar, efendim son dikkate alındı mı? Sayın Genel Başkan, Sayın Genel Başkan, son teklifim dikkate alındı mı?) Şeklinde 14 Haziran 1970 Pazar günü Merter sitesindeki Lastik-İş Sendikası binasında yapılan toplantıda ki konuşmalardan anlaşılacağı üzere 274-275 sayılı kanunlarda değişikliği getiren kanun tasarılarının geri alınmasının temin edilmesi maksadı işçilerin cebir ve şiddet kullanarak devlet kuvvetlerine karşı gelinmesi hatta icap ederse fabrikaların dinamitlenmesi kararlaştırılmış-

tır. 15 Haziran 1970 günü sabahından itibaren Sungurlar, Vinlex, E.C.A., Otosan, Silvan, AUER, AEG, Tıkbaş, Doğu Galvenize, Arıtaş, Arçelik, Singer, Semir Döküm, Profilo, Rabak, Magirus, Kavel, İşsan, ve diğer bir çok fabrikalarda uygulamaya geçtikleri bu kuruluşlara mensup işçilerin önceleri oturma grevlerine başladıkları bilahare toplu halde fabrikaları terk ederek muhtelif yönlere doğru toplu olarak kanunsuz yürüyüşe geçtikleri ve bilhassa fabrikaları dolaşarak fabrikalardaki işçileri dışarı çıkarmak için maddi ve manevi baskı yapmak hareketlerine iştirak etmek zorunda bıraktıkları topluluğa katılmak istemeyen işçileri de tartakladıkları ve olaylara sebebiyet verdikleri, Kartal, Eyüp, Bakırköy, Levent ve Sağmacılar semtinde yaygın bir vaziyette ve tahrikkar bir durumda devam eden bu hareketlerin önlenmesi ve devamına mani olunması için İstanbul Valiliğince, İller İdaresi kanununa dayanılarak istenilen Askeri Kuvvetlerle iş birliği yapmak suretiyle sıkı ve devamlı güvenlik tedbirlerinin alındığı, Kartal cihetinde bulunan fabrikalardan guruplar halinde ellerinde bayrak ve filamalar olduğu halde çıkan işçilerin Kartal-Ankara yolu Yakacık kavşağında yolu trafiğe kapadıkları yapılan ihtar ve ikazlar neticesinde trafiğin normal hale getirildiği buradan ayrılan işçilerin Kartala doğru kanunsuz yürüyüşlerine devam ettikleri, saat 14.30 sıralarında Bakırköyde bulunan Emayetaş fabrikasında çalışan 500 kadar işçinin Basınköy Adliye binasının önüne doğru kanunsuz yürüyüşe geçtikleri adliye binası önünde zabıta kuvvetlerince dağıtıldığı bunlardan yakalanarak adalete verildikleri, saat 15.45 sıralarında Singer fabrikası civarında toplanan 3000 kadar işçinin ellerinde pankart ve dövizler olduğu halde Yakacık istikametine doğru yürüyüşe geçtikleri Yakacıkta askeri ve polis kuvvetleri tarafından dağıtılmak istendiklerinde mukavemet ettikleri, saat 16.15 sıralarında tahrik edilmiş kalabalık bir işçi gurubunun Yunus İstasyonu civarında yolcu tirenini seferden durdurdukları, saat 16.30 sıralarında 3000 kadar işçinin Eczacı Başı ilaç fabrikası civarında toplanarak kanunsuz yürüyüşe geçtikleri, saat 16.50 sıralarında Kartal havalisinde ki işçi kitlelerinin anormal bir şekilde hareketlere tevessül etmesi karşısında Askeri birliklerin buraya gelerek gerekli tertibatı almak suretiyle her hangi bir tahrikata meydan verdirmedikleri, saat 17.00 sıralarında Topkapıdan Sağmacılar İstikametine doğru giden işçi gurubunun ve buna yolda iltihak edenlerin yol boyunca bağırıp çağırarak yürüdükleri, saat 17.30 sıralarında Alibey köyü istikametinden gelen çok kalabalık bir işçi gurubunun Eyüp Emniyet Amirliği binasını sararak olayların tahrik ve teşfikçisi olarak yakalanıp buraya teslim edilmiş olan arkadaşlarını almak istedikleri, saat 18.00 sıralarında işçilerin Haymak Demir Döküm fabrikasını tahrip etmeye başladıkları alınan güvenlik tedbirleri sayesinde yapılacak diğer tahrip olayına meydan verilmediği İstanbul Valiliğinin 22.6.1970 gün ve Emniyet Müdürlüğü 15450 sayılı yazılarından anlaşılmıştır.

15 Haziran 1970 pazartesi günü işçi hareketleri yukarda belirtildiği şekilde devam ederken Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu (DİSK) genel sekreteri KEMAL SÜLKER ve tertip komitesi üyelerinden KEMAL NEBİ-OĞLU, CELAL BEYAZ, ŞİNASI KAYA, SALİH ÇETİN, HİLMİ GÜNER ve MUSTAPA BAŞTAN imzalarıyla Kemal Sülker'in ifadesine göre saat 11.00 sıralarında İstanbul Valiliğine verilen bildirimde (İstanbul'un işçi çalıştırma iş yerlerinin bulunduğu yerden başlayarak Taksim'e çıkan güzergahlardan olmak üzere 17.6.1970 çarşamba günü saat 08.00 den itibaren yürüyüşler ve aynı gün saat 17.00 de ise Taksim meydanında bir miting düzenlendiği) belirtilmiştir. Bu bildirim tetkik edilerek İstanbul Valiliğinin 15 Haziran 1970 gün ve Emniyet Müdürlüğü 1 nci Şube 14907 sayılı yazılarıyla (171 sayılı toplantı ve gösteri yürüyüşü hürriyeti hakkındaki kanunun 4ncü maddesi uyarınca ilimiz dahilinde ya-

pılacak olan yürüyüş güzergahları ile toplantı ve yürüyüş güzergahları Vilayet Makamının 16.10.1969 gün ve Yazı işleri bürosu 163 R sayılı tamimi ile neşredilmiş ve bu tamim 16.10.1969 tarihli Akşam ve 10 Ekim 1969 tarihli Her Gün gazetesinin 7 ve 5 nci sahifelerinde ilân edilmiştir. Tertip etmek istediğimiz bu yürüyüş 171 sayılı kanunun 4 ncü maddesine ve aynı gün Taksim meydanında tertip ettiğiniz mitingin amacı belirtilmemiş olduğundan keza 171 sayılı kanunun 7 nci maddesi hükümlerine aykırı düşmektedir. Yapmak istediğiniz bu yürüyüş, mitingi yaptığınız takdirde 171 sayılı toplantı ve gösteri yürüyüşü hürriyeti hakkındaki kanuna muhalif olacağı ve kanunsuz bir mahiyet arzedeceği) gerekçesiyle durum müracaat edenlere duyurulmuştur.

Kemal Türkler'in ifadesine göre 17 Haziran 1970 çarşamba günü yapılacak yürüyüş ve miting için 14 Haziran 1970 günü yapılan toplantıdan sonra yürütme kurulunca ayaküstü karar verildiği, Kemal Nebioğlu'nun ifadesine göre ise 14 Haziran 1970 günü yapılan toplantıdan sonra DİSK yönetim kurulunca kararlaştırıldığı ve Kemal Sülker Okur'un ifadesine göre ise 15 Haziran 1970 günü meydana gelen haberleri büroda iken telefonda gazetecilerden öğrenince durumu Genel Başkan Kemal Türkler'e duyurmak için Maden-İş sendikasına gittiğini ve orada yürütme kurulundan Kemal Türkler, Kemal Nebioğlu, Ehlî İmam Tuncer ve Rıza Kuas'ın bulunduğunu telefonla gazetecilerden duyduklarını genel başkana ilettiğini ve genel başkanında iyi ki geldin biz de çarşamba günü için yürüyüş ve mitingi düşünüyorduk dediklerini protesto mahiyetinde bir yürüyüş ve mitingin kabul edeceğini bildirerek orada verilen karar gereğince 17 Haziran 1970 çarşamba günü yapılacak yürüyüş ve miting için hazırlanan bildirim saat 11.00 de Vilayete verildiği ifade edilmiştir.

17 Haziran 1970 çarşamba günü yapılacak yürüyüş ve miting için kararın ne şekilde ve ne zaman nerede alındığına dair yukarıda belirtilen birbirini tutmayan beyanlar ve ne şekilde bildirimde bulunacağı keyfiyeti malum iken belirtilen şekilde müracaat edilmesi muvacehesinde ve bilhassa olayların başlamasından sonra müracaatın yapılmış olmasının mana ve mahiyeti gözükmemektedir.

15 Haziran 1970 pazartesi günü yapılacak işçi hareketinde gerekli tansiyonu vermek için 13 Haziran 1970 günü hazırlandığı tesbit edilen Maden - İş sendikasının yayın organı olan sendika adına genel başkan Kemal Türkler'in sahibi bulunduğu Kemal Sülker'in sorumluluğunda çıkarılan Maden-İş gazetesinin direniş özel sayısı olarak bastırılmış bulunan ve büyük manşetlerle işçi sınıfı hazır ol büyük savaşımız başlıyor şeklinde başlayan ve bir çok basılmış resimlerle fabrikalara gelen işçilere dağıtılarak işçilerde arzu edilen tansiyonun doğması sağlanmıştır.

16 Haziran 1970 Salı günü sabahın erken saatlerinde işçilerin kanunsuz eylemlerine devam ettikleri Otosan'dan, Singer fabrikasına çıkan Çayırova'dan Pendik'den gelen binlerce işçinin İstanbul'a doğru kanunsuz yürüyüşe geçtikleri Bostancı da Bağdad caddesini takiben Kadıköy'e doğru yürüyen işçilerin Bağdad caddesinde saat 11.30 sıralarında Suadiye de bulunan bir kafeteryanın önündeki şahısları kovalamak suretiyle devam ettikleri saat 12.40 sıralarında Şaşkın Bakkala gelen işçi topluluğunun önüne çıkan barikatın işçilerin tarafından yarılarak Kadıköye doğru yürümelerine devam ettikleri topluluğun Fenerbahçe kavşağına geldiği sırada daha evvelden polis ve Askeri kuvvetler tarafından müsterek kurulmuş olan barikatın işçiler tarafından yarılmak istendiği. İşçilerin

taş ve sopalarla barikat kuran zabıta kuvvetlerinin üzerine hücum ettikleri ve barikatı yarmaya muaffak oldukları Kadıköy istikametine doğru yürüyüşlere devam ettikleri bu arada bir çatışmanın vuku bulduğu işçilerin silah ve sopa kullandığı buna karşılık polis ve askeri kuvvetlerin de havaya ateş etmek zorunda kaldıkları bu arada her iki taraftan yaralananlar olduğu 10 bini aşkın işçi gurubunun saat 14.50 sıralarında Altıyol dan Kadıköy'e giderken Üsküdar'a yöneildikleri saat 15, 11 sıralarında Ankara asfaltı başında bulunan trafik noktasını tahrip ettikleri saat 16.00 sıralarında Otosan önüne geldikleri bu arada Kızıltoprak istikametinden gelen bir işçi grubunda 16.10 sıralarında Kadıköy Kaymakamlık binası önüne geldikleri ve buradan aleyhte tezahurata başladıkları daha sonra kaymakamlık binasının etrafını saran bu işçilerin binanın camlarını taş ve sopalarla kırdıkları ve binanın içine hücum etmek istedikleri binanın önünde duran biri hususi olmak üzere üç otoyol yaktıkları Askeri birliklerin olay yerine gelmesi ile kaçışan işçilerden bir kısmının Haydarpaşa istikametine doğru yöneildikleri orada bulunan barikatı aşamıyarak çeşitli yönlerle dağıldıkları, aynı gün Otosan'dan çıkan 1000'i aşkın bir işçi grubunun saat 09.25'te ana yola çıktığı İstanbul istikametinde yürümeye başladıkları Acıbadem köprüsü civarında polis tarafından önlerinin kesildiği, burada polisle çatıştıkları, polise sopa ve taşlarla hücum ettikleri bilahere çeşitli istikametlere kaçmaya mecbur edildikleri kaçanlardan büyük bir kısmının Üsküdar meydanına indiği ve buradan Tekel fabrikasında çalışan işçilerle birlikte Beykoz istikametine doğru yöneildikleri ve bu işçilerin yürüyüşlerine mani olmak için barikat kurulduğu ve çatışmanın olduğu her iki taraftan yaralananların bulunduğu, Kadıköy yakasında olayların devam ettiği sırada İstanbul yakasında da saat 9.30 sıralarında Bakırköy ve civarındaki fabrikalardan çıkan 4-5 bine yakın işçi gurubunun saat 11.15 sıralarında Topkapı kavşağında oturma grevine başladıkları bu işçilerin şehire ineceği tahmin edilerek barikat kurulduğu işçilerin bu barikatı yararak şehrin muhtelif istikametlerine doğru yürüdükleri, müteakiben kurulan ikinci barikatı da yarıdıktan sonra topluluğun Fındıkzade'ye geldiği, Fındıkzade'deki barikatı da yararak Fatih istikametine doğru yürümelerine devam ettikleri, Fatih'ten Vezneciler - Hasanpaşa fırını önü - Beyazıt - Divanyolu güzergahını takiben yürüyüşlerine devam ettikleri, Vilayet önüne doğru gelmek istedikleri, ancak Cağaloğlu kavşağında kurulan barikat neticesinde Vilayete sapmalarının önlendiği, fakat Sultanahmet meydanında toplanan işçilerin Alemdar Emniyet Başkomserliği yönünden Vilayete doğru gelmeye muvaffak oldukları, Vilayet önünde bir müddet protesto gösterisinde bulundukları, bilahere Eminönü istikametine doğru yürüyüşe geçtikleri, kafilenin Taksim'e gitmesini önlemek için köprülerin daha evvelce açtırıldığı bu sebeple topluluğun Unkapanından Fatih'e oradan da Edirnekapi istikametine doğru giderek fabrikalarına gittikleri, saat 10.20 sıralarında Ayazağa yolunda 3 bin kadar bir işçi grubunun Zincirlikuyu istikametine doğru yürüyüşe geçtiği ve Zincirlikuyu civarında polis ve askerler tarafından kurulan barikatı yararak Şişli istikametine doğru yürüdükleri bu sırada ilki taraf arasından bir çatışmanın olduğu işçilerin zabıta kuvvetlerine sopa ve silahla saldırdıkları ve bu çatışma sırasında polis ve işçilerden yaralananların bulunduğu, bilahere gelen askeri kuvvetlerle birlikte kafilenin Şişli istikametine yürütmesine mani olunduğu, işçilerin bir kısmının Profilo fabrikasına girdikleri diğer bir kısmının muhtelif istikametlere dağıldıkları, saat 11.50 sıralarında Bakırköy ve civarına gelen binlerce işçinin Ömür yoğurdu önünde toplandıkları ve yapılan ihtarlara rağmen Bakırköy'e kadar yürüyerek orada muhtelif istikametlere dağıldıkları, saat 12.15 sıralarında Topkapı civarından hareket eden 3 bin'i aşkın işçi gurubunun Vatan caddesinden Aksaray istikametine doğru yürüyüşe geçtiği ve

yoldan tekrar dönerek Topkapı istikametine yürüyüşe devam ettikleri ve bilahere dağıldıkları, saat 15.15 sıralarında 100 kişilik bir öğrenci ve işçi grubunun İstanbul Teknik Üniversitesinden Dolmabahçe meydanına doğru yürüyüşe geçtikleri bu topluluğun bilahere Teknik Üniversite Gümüşsuyu binasından çıkanlarla birleştikten sonra Taksim'e doğru yürüyüşe geçtikleri, Gümüşsuyu Askeri Hastahanesi karşısında bulunan Türk-İş'e ait binanın camlarını kırdıkları ve müteakibin tekrar Teknik Üniversiteye dönerek Gümüşsuyu binasına geldikleri, Silahtarğa civarındaki fabrikalardan çıkan bir grup işçinin Eyüp yolunu takiben Taşlıtarla meydanına geldiği ve buradanda vaki iltihaklarla birlikte 7 bini aşan işçi grubunun saat 16.00 sıralarında buradan ayrılarak Alibeyköyü üzerinden Silahtarğa'ya geldikleri ve müteakiben Sungurlar Kazan fabrikası önüne gelerek gösterilerde bulunduktan sonra dağıldıkları, 16.6.1970 günü meydana gelen bu olaylarda Toplum Zabıtası Müdürlüğünde görevli YUSUF KAHRAMAN, işçi YAŞAR YILDIRIM, MEHMET GIDAK ve lokantacı ABDURRAHMAN BOZKURT'un öldükleri, bilahere Numune Hastahanesinde işçi MUSTAFA BAYRAM'ında öldüğü bu işçi olayları sırasında işçilerin fırınlardan parasız olarak zorla ekmek aldıkları, başkalarına ait vasıtalara zor kullanmak suretiyle parasız olarak bindikleri kendilerini almayan şoförleri dövdükleri ve otolarını kısmen tahrip ettikleri, Kartal Emniyet Amirliği binasının camlarını da kırarak tahrip ettikleri, gerek 15 Haziran ve gerekse 16 Haziran 1970 günleri yapılan kanunsuz ve tahripkâr yürüyüşlerde işçilerin ellerinde ağaç ve demir sopaların bulunduğu İstanbul Valiliğinin 22.6.1970 gün Emniyet Müdürlüğü 1. Şube 15450 sayılı yazılardan anlaşılmıştır.

Her ne kadar 17 Haziran 1970 günü saat 08.00 den itibaren yürüyüşler yapılacağı ve aynı gün saat 17.00 de Taksim meydanında bir miting düzenlendiği 15 Haziran 1970 günü İstanbul Valiliğinden bildirilmiş ise de, bunun nitekim sanıklardan KEMAL TÜRKLER'in müdafaaten dermeyeran ettiği gibi (biz 17 Haziran 1970 günü bir yürüyüş yapmağa karar vermiştik fakat işçiler daha evvel davranarak kendiliklerinden harekete geçtiler) şeklinde bir müdafaazemini yaratmak maksadına matuf gerçekleri kamufle eden bir müracaat olarak vasıflandırmak gerekir. Yukarıda açıkladığı gibi kanunsuz yürüyüşler başladıktan sonra yapılan bu müracaata başka bir anlam vermek mümkün değildir.

14 Haziran 1970 tarihli toplantıda birçok konuşmacıların (yarından itibaren) diyerek alınan kararların 15.6.1970 gününden itibaren icraya konulacağını açıkça ifade etmiş olmaları bu düşünce ve kanaati takviye etmektedir. Aynı toplantıda konuşan DİSK yöneticilerinin (siz karar verin biz organize edeceğiz) şeklindeki konuşmalarından ve toplantıya tekaddüm eden çalışmalarından kanunsuz yürüyüş şeklinde tecelli eden yürüyüşlerin, DİSK yöneticileri tarafından tertip edilip toplantıda bulunan işyerleri temsilcileri vasıtasıyla fabrikalara kadar intikal ettirilerek 15-16 Haziran 1970 günleri sevk ve idare edildiği anlaşılmaktadır. Bütün fabrikalarda evvelâ işi bırakıp çalışmamak daha sonra fabrikalardan çıkarak takip edilen yol üzerindeki fabrikalardaki işçileri almak suretiyle belirli yollardan planlı bir şekilde yürüyüşlere devam edilmesi bu hareketlerin kendiliğinden olmayacağını teyit etmektedir. Böylece 15-16 Haziran 1970 tarihlerinde yapılan kanunsuz yürüyüşlerin 14 Haziran 1970 günü toplantıda bulunan sanıklar tarafından tertip ve sevk ve idare edildiği bir vakia olarak sübut bulmaktadır.

FIİLLERİN HUKUKİ TAVSİFİ

Yukarıda sureti cereyanı açıklanan ve sabit görülen fiillerin hukuki vasfını sıhhatli bir şekilde tayin ve tesbit edebilmek için 14 Haziran 1970 günü DİSK ve buna bağlı Sendikalar yöneticilerinin, işyerindeki işçi baştemsilcisi, temsilci-

leri ve lokal temsilcileri ile beraber yaptıkları toplantı ile bu toplantıda alınan kararların icrası sadedinde 15 ve 16 Haziran 1970 günleri vuku bulan olayları ayrı ayrı tahlil ve münakaşaya tabi tutmakta zaruret vardır.

14 Haziran 1970 günlü toplantı: Gerek toplantıya tekaddüm eden günlerdeki sendikacıların faaliyetleri ve gerekse toplantıda konuşma yapan şahısların sözlerinin muhtevassından sarahatle anlaşılabileceği gibi 274 ve 275 sayılı kanunların tadiline ilişkin kanun tasarısının Millet Meclisince hükümetin teklifi gibi aynen kabul edilerek Senato'ya sevk edilışinden duyulan endişe üzerine teklifin kanunlaşmamasını temin için ne şekilde hareket edileceğini tesbit maksadına matuf olarak toplantının tertip edildiği anlaşılmaktadır. Toplantıda konuşmacılar ana hatları itibariyle işçilerin bazı Anayasal haklarını ihlâl ettiğini kabul ettikleri 274 ve 275 sayılı kanunların tadiline ilişkin tasarının Anayasaya aykırı olduğunu muhtelif şekillerde izaha çalışarak bu kanunun çıkmaması veya tasarının geri alınması için neler yapmaları gerektiğinin bugün mutlaka tesbit edilmesi lüzumuna işaretle bu cümleden olarak grev, yürüyüş, miting ve direniş gibi yolların ihtiyar edilebileceğini ifade etmelerinden başka;

KEMAL TÜRKLER Kimliği tesbit edilemeyen bir konuşmacının (Biz bugün 600 işçi bu kanun için ölmeye hazırız...) (Rapor 2)

Arçelik fabrikasında çalıştığı anlaşılan fakat kimliği tesbit edilemeyen bir konuşmacının (Eğer biz fabrikalarda çalışan arkadaşlarımızla birlik olursak ve bunun yanında diğer fabrikalarda çalışan fabrika işçileri arkadaşlarımızı da yanımıza alarak bizleri ezmek isteyen bizleri her an susturmak isteyen güçleri yok etmek için elimizden gelen ve kanımızın son damlasına kadar çarpışmamız gerek ve dövüşte bu savaşta bütün arkadaşlarıma başarılar dilerim.) (Rapor 3)

RIZA KUAS'ın kanunun müzakeresi sırasında Millet Meclisi kürsüsünden kanun kabul edildiği takdirde vuku bulacak olayları ifade sadedinde (...işçi kanunlarının akmasına sebebiyet verecektir. Anarşinin gelmesine sebebiyet verecektir. Anayasayı çiğniyorsunuz, gittiğiniz yol yanlıştır. Sebebiyetini siz veriyorsunuz dedim.) (Rapor sayfa 4)

KEMAL TÜRKLER'in (...saldırmak için değil herhangi bir ihtimale karşı gerek sağdan gerek soldan veya önden arkadan yapılacak herhangi bir saldırıya karşı kendimizi müdafaa etmek için gerekli tedbirleri almaya çalışacağız. Nasıl ki, işyerlerinde bundan önce cereyan etmiş olanlardan kardeşlerimiz saldırı için değil kendilerine saldıranlara karşı koymak için tedbirler almışlarsa o tedbirleri biz de alacağız. Asla ve asla kişiliğimizi çiğnetmiyeceğiz. Üzerimize saldırı yaptırmayacağız, saldırılara karşı koyacağız ve kendimizi müdafaa edeceğiz. Kardeşler, bu dava içerisinde bu savaş içerisinde eğer topluca Belediye otobüslerinden yararlanılmak istenirse, vapura binmek gerekirse topluca, veya banlıyo trenine binmek gerekirse topluca bilet almayacağız, biletimiz en güzel şerefimizi ifade eden alnımızdaki işçilik damgamızdır...) (Rapor sayfa 7)

CEMAL DOĞAN'ın (Bu binayı değilde Meclis binasını alt üst etmeğe kudretimiz vardır arkadaşlar...) (Rapor sayfa 14)

REMZİ ASLAN'ın (...İcap ederse o Türk-İş'i ortadan kaldıracacağız, iktidarı ortadan kaldıracacağız) (Rapor sayfa 16)

REMZİ AKGÜL'ün (...Toplum polisi gibi isimde veriyorum para ile doyurulmuş kişileri bizim üzerimize kışkırtabilirler her zaman onlarla savaşmaya her zaman gırtlak gırtlığa gelmeye razıyız...) (Rapor sayfa 18)

RAFET YILDIRIM (...ustabaşlarımız niye çalışmıyorsunuz dediği anda çalışmıyoruz diyeceğiz, icap ederse öldüreceğiz, öleceğiz...) (Rapor sayfa 4)

HAKKI ÖZTÜRK'ün (...bizim onlarda hesap sormamız gerek. Bu hesaplar da böyle sulh ceza merciinin adliyesinde olmaz, halkın huzurunda halk mahkemelerinde olacaktır...) aynı şahsın (...bu arada savaşta tevkif edilen kardeşlerimiz olur, tevkif edilen yerleri mutlaka basmalıyız arkadaşlar, bu karakolda olabilir, valilikte olabilir, mutlaka basmalıyız arkadaşlar...) (...bu arada mümkün mertbe yönetici veya elebaşı durumunda gözükten arkadaşları bu faşist komando şeflerine teslim etmemek için gayret göstermeliyiz arkadaşlar...), (...eğer hükümet soğukkanlılık gösterir, eğer Devlet kuvvetleri halen ondan yana gördür veya meseleyi psikolojik yönden yıkmaya çalışırlarsa şunu açıkça kabullenmek, karar altına almakta fayda vardır. Bu gibi hallerde fabrikaları dinamitlemek...) gibi yıkıcı, alınacak tedbirlerde cebir ve şiddete yer veren görüşlerini konuşmalarına ilave etmiştir.

Temsil ettikleri işçi kitlesinin bazı haklarının korunmasına matuf alınması gereken tedbirleri görüşmek üzere toplanan temsilcilerden herhangi birinin kişisel görüş ve kanaatlarının toplantıya katılan diğer şahısları cezai sorumluluk yönünden bağlamıyacağı her türlü izahtan varestedir.

Ancak Türk Ceza Kanunu bazı ahvalde ve bilhassa cemiyetin varlığını ve devamını korumaya matuf olarak demokratik hukuk devletinin esaslarını bozmaya ilişkin fikir beraberliği yapmayı, yine niyet tahakkuk etmese dahi halkı hükümet kuvvetlerine karşı isyana teşvik gibi halleri müeyyide altına almıştır.

Bu tür fikir beraberliğine varan kimselerin niyetlerini açıkça ifade edeceklerini, faaliyetlerini niyetlerini açığa vurur şekilde tanzim edeceklerini kabul etmek gerçekçi bir düşünüş olamaz. Bu kimselerin ekseriya kanunların tanıdığı hak ve hürriyetlerin arkasında faaliyet göstermeleri seçecekleri en emin yoldur.

Bu itibarla tamamen işçi sınıfını ilgilendiren 274-275 sayılı kanunların taddili tasarısını protesto amacı altında gizli bir maksadın bulunup bulunmadığının araştırılması suçun tavsifinde en önemli rolü oynar.

14 Haziran 1970 tarihli toplantı işçilerin bazı sendikal haklarını ihlâl ettiği kabul edilen kanun tasarısının hükümet tarafından geri alınması veya kanunlaşmasına mani olmak için ne gibi tedbirler alınmasını tesbit ve tayin etmek için tertip olunduğuna göre bu gibi ahvalde greve gitmek, gösteri yürüyüşü yapmak gibi kanunî yollar mevcut iken konuşmacıların bu kanunî tekliflerin yanında savaştan, kan dökmekten, kanunları tanınamaktan, polise saldırmaktan ve bunun için tedbirli olmayı bahis konusu etmelerini hüsnüniyete makrun olarak kabul etmek mümkün olamaz. Bu da göstermektedirki; kanunî bir hak olan gösteri yürüyüşü perdesi altında işçi sınıfı isterse etrafı yıkar, asker, polis tanımaz, şayet kanun tasarısı geri alınmazsa veya kanunlaşırsa daha fenalarını yapabiliriz gibilerden adeta hükümeti tehdit ve kanun yapıcısını manevî baskı altında bulundurmak maksadına matuf olarak kanlı olayların tertibi düşünülmüştür.

Bu toplantının gerçek mahiyetine inebilmek ve toplantıdan neler elde edilmek istendiğinin açıklığa kavuşturabilmesi için toplantıyı tertip eden DİSK ve buna bağlı sendikaların faaliyetlerine bir göz atmakta fayda vardır.

DİSK ve buna bağlı sendikaların sosyalist bir teşekkül oldukları aşikârdır. Hernekadar bir kuruluşun sosyalist yapıda olması kanun nazarında hakikî ni-

yetlerinin kötü olduğuna bir mesnet teşkil etmez ise de bu teşekkürlerin Anayasasının sosyalizme açık bulunduğu perdesi arkasında Anayasa'nın (Sosyalizm) mefhumuna verdiği anlamın dışına taşıdığı, memlekette yasaklanan siyasi bir ideolojinin tahakkukunun peşinde koştuğu ve işçi sınıfını muhtelif vesilelerle bu yönde eğitime çalıştığı gerek DİSK'in çalışma raporunda ele alınan fikirler gerekse bu teşekküle bağlı Lastik-İş sendikasının işçiler için tertip ettiği seminerlerde ele alınan konular ve Sendikanın çalışma raporundaki düşüncelerden anlaşılmaktadır.

Bu cümleden olarak: DİSK'in 1968-1970 yılı III. GENEL KURULU ÇALIŞMA RAPORU adlı kitabın 100. sahifesindeki (Sosyalizmin bütün ustaları, uygulayıcıları geniş cephe kurma olanağı ortaya çıkarsa öncülüğün mutlak ve mutlaka işçi sınıfında olması gerektiğini ısrarla belirtirler. Bunu öneren kitaplar Türkçeye çevrilmiş bulunmaktadır. (İKİ TAKTİK-LENİN-YENİ DEMOKRASİ-MAO ÇETUNG) o halde asker sivil aydın kesimin yönetiminde bir ortak cephe, bir geniş cephe amacını gizleyerek etkin azınlık tezine çağırılıp olur olmaz yerde Devlet güçleriyle karşı karşıya gelmekle keskin sosyalist görünmenin bizi aldatmaması gerekir. Sivil-asker-aydın kesimin bir kadro olarak yukarıdan aşağı kuracağı bir iktidarı sosyalist iktidar saymak ise ne sosyalizmin bilimine uyar ne de sosyalist öğretinin uygulama alanı bulduğu ülkelerin deneyleri buna doğruluk kazandırır.

Bilindiği gibi sosyalizm emekçilerin kurduğu bir düzendir, emekçilerin yönettiği bir düzendir. Emekçilerin ideolojisidir, emekçilerin dünya görüşüdür, emekçilerin ekonomik teorileridir, emekçilerin ahlak anlayışlarıdır. Bu bakımlardan emekçiler adına asker-sivil aydın kardonun ya da keskin sosyalistlerin bir entellektüel kadrosunun şu veya bu yoldan iktidara gelmesi sosyalizmin kurulması demek değildir. Bir azınlığın emekçiler adına tahakkümüdür. Yukarıdan aşağıya bir yeni baskı düzenidir. Biz aşağıdan yukarı emekçi halkla beraber onun şevkli çabası ile sosyalizmi kurmak için işçi sınıfının bilimi ve tarihsel öncülüğü etrafında tüm emekçilerin, emekten yana olan aydınların iktidarı için mücadele veriyoruz.)

Türkiyemiz ve Lastik-İş Sendikası 16. dönem çalışma raporu adlı kitapta. (İŞÇİ SINIFININ TARİHİ GÖREVİ) başlığı altında sahife 81-82 de (Sömürü nerede olursa olsun bir gün sona ermeğe mahkûm. Kapitalizmden önce başka sömürü şekilleri olmuş tarihte, gün gelmiş hepsi sona ermiş. Kapitalizmin alın yazısında bu. Nitekim içinde yaşadığımız dünyada kapitalist sömürden kurtulmuş toplumlar var; Sovyet Rusyası ile Çin'i ile Yugoslavyası, Bulgaristan'ı, Macaristanı, Polonyası, Çekoslovakyası, Arnavutluğu, Kübası ile sosyalist toplumlar. Kapitalizmin hâlâ yaşadığı ülkelerde de gün gelip sona erecek. Çünkü o bağrında kendi ölümünde doğacak bir çelişkiyi taşıyor. Bu çelişki sömürücü kapitalist sınıfın menfaati ile sömürülen işçi sınıfının menfaati arasındaki bir çelişkidir: üretim sosyal bir nitelik kazanmış ama üretimden aslan payını alan bir azınlık oluyor. Sebep üretim araçlarının mülkiyeti o azınlığa ait de ondan! O halde yapılacak şey ÜRETİM ARAÇLARINI KAPİTALİST SINIFIN ELİNDEN ALARAK TOPLUMA MALETMEK, SÖMÜRÜNÜN KAYNAĞINI KURUTMAK, SÖMÜRÜCÜ VE SÖMÜRÜLENİ OLMAYAN BİR TOPLUM YARATMAK.)

(Bu çelişki kendiliğinden sonra ermeyeceğine göre kim yapacaktır bunu? Bu tarihi ve aynı zamanda şerefli görev, kapitalist toplumlarda işçi sınıfına düşüyor. İşçi sınıfı kendisini sömüren sınıfa karşı devamlı bir mücadele vermek. İktisadi iktidarı olduğu gibi siyasi iktidarı da ellerinde tutan kapitalist sınıfın hakimiyetine son verecektir.)

(PARLAMENTARİZM VE SOSYALİZM) başlığı altında (sayfa 85-86) Parlamento rejiminin batılı ülkelerin gelişmelerinde burjuva devriminin yarattığı bir yönetim şekli olduğu izah edildikten sonra;

(Parlamento işçi sınıfı için bir amaç değil bir araçtır. Bu araçla işçi sınıfı hem parlamentoya herşeye rağmen girebilen millici bir takım unsurlarla rahatça temas imkanını bulabilir hemde toplumun bütün milli ve demokratik haklarına hitap etmek fırsatını elde etmiş olur. Kendisinin öncülük görevinin gerçekleşmesinde bütün bunlar ihmal edilmemesi gereken hususlardır. İşçi sınıfının öncülük mücadelesine parlamento içinde vereceği mücadele de dahildir. Parlamento hakim sınıfların işine yarıyor diye o alan terkedilemez.) şeklindeki düşünce ve fikirleri ile dünya devletleri arasında komünizm rejiminin hâkim olduğu devletleri örnek alarak ve büyük sosyalist üstadları olarak vasıflandırdıkları LENİN, MAO-Çe-Tung gibi komünizm rejiminin önderliğini yapmış bulunan şahısların plan ve taktiklerine uygun şekilde memlekette sosyalizmin tahakkuk ettirilmesi gerektiğini savunan kuruluşların önderliğini yapan şahısların işçi sınıfını sınıf bilincine ulaştırıyoruz, işçi emeklerini sömürenlerle mücadele ediyoruz, işçilerin Anayasasının tanıdığı haklara kavuşmaları için gayret sarfediyoruz mealindeki sloganlarla ve bunlar gibi kanuni hürriyetlerin perdesi arkasında demokratik cemiyetlerde aranan insan haysiyet ve haklarını tanımayan sınıfsız bir devlet düzeni yaratmaya fikirlerini memlekete yaydıkları inkârı gayri kabil bir gerçektir.

Komünizm denilen siyasi doktrinin prensipleri cebir ve şiddet üzerine toplanır. Olaylara tekaddüm eden günlere kadar İstanbul'daki bütün işyerlerinde direniş denen, fabrikaya gelindiği halde çalışmamak şeklinde tecelli eden ve hiçbir kanunun cevaz vermediği bir yola başvuru olarak memleketin iktisadi hayatını felce uğratmak ve adeta devlet yönetimine ağırlıklarını koymak amacına matuf hareketler bir nevi şiddet taktikinden başka bir şey değildir.

Böyle bir siyasi ideolojiye sahip kimselerin işçi kitleleri üzerinde söz sahibi ve onları şu veya bu yönde harekete geçirmek kudretine sahip kimseleri topalayarak; (274-275 sayılı kanunların tadiline ilişkin tasarı kanunlaşmak üzere, bizim artık yapacak bir şeyimiz yoktur, kanun çıkmasına mani olmak mümkün değil, esasen sizin haklarınızı korumak üzere kurulmuş bulunan DİSK bu kanunla ortadan kaldırılmaktadır, bu hususta ne yapılacağına siz karar vermelisiniz.) dedikten sonra bunun için normal yollardan hareket etmenin bir fayda temin etmeyeceğini, bunun yegane yolu hükümete karşı şiddet kullanmaktır fikrini telkin maksadına matuf olarak karşılarına asker dahi çıksa tecavüz edilmesi gereğine işaret etmiş olmaları muvacehesinde; çıkarılmakta olan kanunla işçilerin bazı sendikal haklarının kısıtlandığını işçi temsilcilerine ve bunlar vasıtasıyla işçilere iletmek maksadı ile toplantının tertip edilmiş olduğunu kabul, gerçekleri inkâr eden bir düşünüş olacaktır. Keza 15 ve 16 Haziran 1970 günleri yapılan yürüyüşlerde tankların üzerine çıkmak, askerlerin ellerindeki silahları almaya teşebbüs etmek gibi hareketlerle birlikte şimdiye kadar Türkiye'de vuku bulan toplum hareketlerinde eşine rastlanmıyan ordu mensuplarına karşı vaki tecavüzün toplum psikolojisinin doğurduğu olağan hadiselerden olarak kabul etmek hiçbir mantık kuralı ile bağdaşamayacak bir muhakemeden ibaret olacaktır.

Şu halde hakiki amaç nedir? Kanuni yollar mevcut iken vurmaktan, kırmaktan, savaşmaktan bahsetmenin anlamı ne olabilir?

Bu amacın yukarıda siyasi ideolojilerini belirttiğimiz kişilerin bir kanun tasarisını protesto perdesi arkasında masum işçi kitlelerini fabrikalardan dışarı çıkarıp hükümet kuvvetleri ile çatışmalarını temin ile emellerini tahakkuk ettire-

bilmek için illeride tasavvur ettikleri harekâta esas olmak üzere, işçinin potansiyelini ve bu gibi olaylar karşısında hükümet kuvvetlerinin gücünün derecesini ölçmekten başka izah mümkün değildir.

Sıkıyönetim Askeri Savcılığı olarak görevimizin sıkıyönetimin ilanını gerektiren olaylar ve olaylara taallük eden fiillerle ilgili olarak sanıkları huzurlarına çıkarmak olduğunda şüphe yoktur. Bu itibarla görevimizin başlangıcı 14 Haziran 1970 günlü bahis konusu toplantıdır. Bu toplantıya tekaddüm eden günlerdeki faaliyetlerin görevimiz haricinde kaldığı şüphesizdir. Olayları tertip eden kişilerin mensup oldukları teşekküllerin hakiki maksat ve gayeleri ile görevimize taallük eden olayları aydınlanmasına ışık tutar düşüncesi ile temas edildiğine işaret etmek isteriz.

Toplantıda konuşsun veya konuşmasın toplantıya iştirak etmiş bulunan sanıkların hareketlerini işçilerin hükümet aleyhine isyana teşvik edilmesi şeklinde nitelendirilmesi gerekir.

14 Haziran 1970 günkü toplantıda toplantıya iştirak edenlerin işçileri hükümete karşı isyan ettirilmesi hususunda karara vardıkları ve böylece T. C. K.'nın 171. maddesinde yazılı suçu işledikleri anlaşılmaktadır. Şöyle ki, T. C. K. 'nın 171. maddesi 149.maddesinde yazılı suçun hususi vasıtalarla işlenmesine birkaç kişi tarafından ittifak edilmesini suç saymıştır.

Maddede bahis konusu edilen 149. madde T. C. K. 'nın Devlet Kuvvetleri aleyhine cürümler faslında yer aldığına nazaran 149. maddede yazılı olan (Hükümet aleyhine) tabirinden (Hükümet kuvvetlerinin) bahsedildiği aşıkârdır. Polis ve askerde birer hükümet kuvveti sayıldığına ve toplantıda yürüyüşe mani olacak her türlü kuvvete karşı gelineceği bahis konusu edildiğine nazaran tacevüzlerde hükümet kuvvetlerinin hedef tutulduğu her türlü izahatan varestedir.

Kanunda bahis konusu edilen (ittifak) dan maksat birden fazla kimsenin aynı husus hakkında fikir beraberliğine varmalarıdır.

Söz konusu edilen tasarının geri alınması yahutta çıkmamasını temin için ittihazi gereken tedbirler meyanında yapılacak olan gösteri yürüyüşlerinde hükümet kuvvetlerine karşı şiddet kullanılması hususundaki konuşmalar ve bu hususta yapılan tekliflere mümkün olduğu halde toplantıda bulunanların herhangi bir itirazda bulunmamış olmaları halinde bu teklifi benimseyerek bu hususta irade beraberliği yaptıkları cihetle suçun tekaddümünde aranan ittifak unsurunda bu şekilde vücut bulmuştur.

Toplantının sadece ittifaka varan şahısların bulunabileceği bir toplantı olması ve bu hali ile herkese açık bir toplantı vasfında bulunmaması muvacehesinde (gizlilik) unsuru da tahakkuk etmiştir. Bu itibarla sanıklardan KEMAL TÜRKLER, YAŞAR ÖNSEL, CAVİT ŞARMAN, SİNASİ KAYA, HİLMİ GÜNER, SAFFET KAYALAR, NEŞET DEMİRCAN, UĞUR ÖZDOĞAN, CELAL ALÇINKAYA CEMAL DOĞAN, RAFET YILDIRIM, BURHAN ŞAHİN, ÖMER GEÇER, İSMET DEMİR, ŞEMSETTİN AKBAŞ, FEHMİ MASUHOĞLU, RECEP AKGÜL, TURGUT ALAAĞAÇ, REMZİ ASLAN, HAKKI ÖZTÜRK, ORHAN ADEM SEVİNÇ ve KADİR KARATAY T. C. K. 'nın 171. maddesini ihlâl etmişlerdir.

Olayların sureti cereyanını izah kısmında açıklandığı üzere aynı sanıklar kanunsuz yürüyüşleri tertip ve idare etmek sureti ile ayrıca 171 sayılı toplantı ve gösteri yürüyüşleri hürriyeti kanununun 18. maddesini de ihlâl etmişlerdir.

Sanıklardan ORHAN MÜSTECAPLIOĞLU ile HÜSNÜ ÖZDEMİR'in 14 Haziran 1970 günü toplantıya katıldığı ve 15-16 Haziran 1970 günleri yapılan kanunsuz yürüyüşleri tertip ve idare ettikleri hususunda bir delil elde edilememiş ise de; sanık ORHAN MÜSTECAPLIOĞLU'nun 15-16 Haziran 1970 günleri yapılan

kanunsuz yürüyüşlere katılma HÜSNÜ ÖZDEMİR'inde 16 Haziran 1970 günü kanunsuz yürüyüşe iştirak etmek suretiyle 171. sayılı toplantı ve gösteri yürüyüşleri hürriyeti kanununun 18. maddesini ihlâl ettikleri kendilerinin samimi itiraflarından anlaşılmıştır.

Sanık KEMAL OKUR SÜLKER'in durumuna gelince:

Maden-İş gazetesinin 15.6.1970 günü yayınlanan özel sayısının ilk sahifesinde; büyük puntolarla (İŞÇİ SINIFI HAZIR OL, BÜYÜK SAVAŞIMIZ BAŞLIYOR.) şeklinde ve sahifelerinde de (Haklarımız için sonuna kadar kavga edeceğiz, kavga-hakkını ara düşmanlarımıza karşı savaşalım) cümlelerini ihtiva eden resimlerle tahrik ve teşvik edici neşriyatta bulunulmuştur.

14 Haziran 1970 günü toplantıda konuşan HAKKI ÖZTÜRK: (Bilirkişi raporu sahife 27) konuşmalarında büyük manşetlerle (SAVAŞ BAŞLIYOR, HERKES HAZIR OLSUN) şeklinde tansiyon vermesi teklifinde bulunduğu nazara alındığında bahis konusu edilen gazetenin özel direniş sayısının toplantıda alınan kararların gerçekleşmesini temin edebilmek maksadına matuf olarak hazırlanıp 15.6.1970 tarihinde erken saatlerden itibaren fabrikalarda işçilere dağıtılmaya başlandığı anlaşılmaktadır.

Gazetenin ilk sahifesindeki (İŞÇİ SINIFI HAZIR OL, BÜYÜK SAVAŞIMIZ BAŞLIYOR) ibareleri ile 15.6.1970 günü yapılan kanunsuz yürüyüşlerin yapılmasının tahrik ve teşvik edildiği gazetenin son sahifelerinde yazı ve resimlerde de memleketin emniyetine tehlik iras decek şekilde işçiler kanunlara karşı gelmeye teşvik edildiği neticesine varılmıştır.

Gazetenin mes'ul müdürü bulunan sanık KEMAL OKUR SÜLKER'in Basın Kanununun 16. maddesinin âmir hükmüne göre bu yazı ve resimlerden sorumlu olduğu cihetle sanığın 171 sayılı kanunun 17. maddesi delâletiyle aynı kanunun 24. maddesini ve T. C. K. nun 155. maddesini ihlâl ettiği anlaşılmıştır.

Yukarıda açıklandığı üzere sübuta eren fiillerden dolayı sanıklardan KEMAL TÜRKLER, YAŞAR ÖNSEN, CAVİT ŞARMAN, ŞİNASİ KAYA, HİLMİ GÜNER, SAFFET KAYALAR, NEŞET DEMİRCAN, UĞUR ÖZDOĞAN, CELAL ALÇINKAYA, ÖMER GEÇER, CEMAL DOĞAN, RAFET YILDIRIM, BURHAN ŞAHİN, İSMET DEMİR, ŞERAFETTİN AKBAŞ, FEHMİ NASUHOĞLU, RECEP AKGÜL, TURGUT ALAĞAÇ, HAKKI ÖZTÜRK, ORHAN ADEM SEVİNÇ, REMZİ ASLAN ve KADİR KARATAY'ın T. C. Kanunun 171 ve 171 sayılı kanunun 18. maddesi ve T. C. K. nun 80. maddesine tevfikana tecziyeleri ile takdir olunacak cezaların T. C. K. nun 71. maddesi uyarınca içtimaina,

Sanık ORHAN MÜSTECAPLIOĞLU'nun 171 sayılı kanunun 18 ve T. C. K. nun 80. maddesi uyarınca cezalandırılmasına,

Sanık HÜSNÜ ÖZDEMİR'in 171 sayılı kanunun 18. maddesine tevfikana tecziyesine,

Sanık KEMAL OKUR SÜLKER'in 171 sayılı kanunun 17. maddesi delaletiyle aynı kanunun 24. maddesi, T. C. K. nun 155. maddesi uyarınca cezalandırılması ile takdir olunacak cezaların T. C. K. nun 71. maddesine tevfikana içtimaina karar verilmesi ve sanıkların muhakemelerinin İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığı (1) No. lu Askeri Mahkemesinde yapılması iddia ve talep olunur.

Mühür
imza

Hakkı ERKAN
As. Hâkim Yarbay
Sıkıyönetim As. Savcısı

Dava ile ilgili kısa bilgiler

İddianameden de anlaşılacağı gibi dava önce 25 kişi aleyhine açılmıştı. Ancak dava devam ederken ek iddianamelerle Murathan BEDEL ve Ahmet TOP adlı sanıklarda katılınca sanık sayısı 27 ye yükseldi.

İstanbul (1) no. lu Sıkıyönetim Askeri Mahkemesinde 970/16 E. sayı ile kayıtlı bu davanın duruşmalarına 21 Ağustos 1970 günü başlandı. Mahkeme Kurulunda Başkan Tuğgeneral Mehmet HARPUT, Duruşma yargıcı Hâkim Yb. Muzaffer BAŞKAYNAK ve üye yargıcı Hakim Yzb. Hamdi ÖNCÜLOĞLU bulunuyorlardı. (6) İddia makamında ise Askeri Savcı olarak Hâkim Yb. Hakkı ERKAN ve Hâkim Yb. Kemal ÇOŞKUNER vardı.

İddianameyle sanıklar için istenilen cezalar bakımından ise sanıklar üç guruba ayrılmışlardı. DİSK Genel Başkanı Kemal TÜRKLER'in de içinde bulunduğu grup için istenilen cezanın yukarı haddi 8 yıl ağır hapti. Genel Sekreter Kemal SÜLKER hakkında ise Askeri Savcı, 3 yıl hapis cezası istemekteydi (7).

Yargılama sırasında davanın önemli sanıklarının Mahkeme önünde verdikleri ifadeleri örnek olarak aynen aldık (8) Davanın diğer sanıkları ise genellikle iddianamede kendilerine yüklenilen eylemleri ve özellikle 14 Haziran 1970 tarihinde Merter Sitesinde Lastik-İş sendikasında yapılan toplantıdaki konuşmalarının iddianamede yer alan bazı bölümlerini reddettiler, iddianamede belirtilen biçimde konuşma yapmadıklarını söylediler.

DİSK davasının üzerinde durulmaya değer en önemli yanı sanırız yargılama sırasında sanık ve savunucuların verdikleri demokratik mücadeledir. Örneklerini aşağıda geniş olarak anlatmaya çalışacağımız bu demokratik mücadeleye, Anayasal hak ve özgürlüklerin uygulanabilmesi ve demokratik bir ortamın yaratılmasında yararlanacak son derece önemli ve değerli belgelerin hazırlanmasını da sağlamıştır.

Bu davanın sanıklarından bazıları hakkında başka davalarda açılmıştı. Böylece aynı kişiler birden çok davada sanık durumundaydılar. Örneğin bu davanın sanıklarından olan Ne'şet DEMİRCAN ile Saffet KAYALAR aynı zamanda İzmit'te meydana gelen olaylar nedeniyle de yargılanıyorlardı.

(6) Bu kurul sonradan değişmiştir. Esasen Sıkıyönetim Mahkemelerinde kurullar her davada bir ya da birkaç kez değişmiştir.

(7) TCK. nun 171/2 inci maddesinin yukarı haddi 7 yıl ağır haptir. 155 inci maddesinde ise yukarı had iki yıldır. 171 sayılı yasanın 18 ve 24 üncü maddelerinde de yukarı had bir yıl hapis cezasıdır.

(8) Bk. aşağıda bölüm. VII..

Davanın sıkıyönetimin sona ermesinden önceki son oturumunda da Askeri Mahkeme birçok sanığın tahliye istemelerini reddetti. 17 Eylül 1970 de Sıkıyönetim sona erdiğinde daha önce de belirttiğimiz gibi tutuklu sanıklar sivil cezaevlerine nakledildiler. Bu dava İstanbul 4. Ağır Ceza Mahkemesinde görülmeye başladı. Ağır Cezanın 970/262 E. sayısına kayıtlı olarak devam ederken de 1971 Sıkıyönetimi ilân olundu. Ağır Ceza Mahkemesi «görevsizlik» kararı vererek davayı Sıkıyönetim Askeri Mahkemesine gönderdi. İstanbul (2) No. lu Sıkıyönetim Mahkemesi de 17.8.1972 tarihinde «yürürlükteki sıkıyönetimle ilgisi olmadığından» görevsizlik kararı verdi. Böylece Ağır Ceza Mahkemesi ile Sıkıyönetim Komutanlığı ve Sıkıyönetim Askeri Mahkemesi arasında dava yönünden «görev uyuşmazlığı» doğdu. Sonuçta görevli mahkemenin belli edilmesi için dosya Uyuşmazlık Mahkemesine gönderildi. Ancak, bu Mahkemece herhangi bir karar verilmeden 1803 sayılı Af Yasası yürürlüğe girdiğinden dava düştü.

Davanın ilginç yanı ve eleştiriler

Davanın en ilginç yanı Merter Sitesinde yapılan ve ses alma aygıtı ile banta alınan konuşmalardı. Davada Askeri Savcı kanıt olarak bu bantlara dayanıyordu. Bantları, dosyadaki tutanaklardan anlaşıldığına göre toplantıdan 6 gün sonra toplantının yapıldığı salonda Sıkıyönetim ve polis yetkililerince yapılan arama sırasında ele geçirilmişti.

İlerici, devrimci kesimde bantlar nedeniyle DİSK yöneticilerine karşı dozu oldukça ağır bazı eleştiriler yapıldı. Bunlardan en önemlilerini şöyle sıralayabiliriz:

- DİSK yöneticileri konuşmaları niçin banta almışlardır?
- Hadi, böyle bir hata yaptılar, bunu önlemek ve bantları saklamak yoluna niçin gidilmemiştir?
- DİSK'in amaçladığı ve gerçekleştirmeye çalıştığı eylemin yöntemi ve biçimi üzerinde yapılan konuşmalar dışında, adeta burjuvazinin eline silah verir gibi yapılan bazı zararlı konuşmalara niçin engel olunmamış, izin verilmiştir?

Bu eleştiriler DİSK yöneticileri ile birçok ilerici kişi arasında sert tartışmalara yolaçtı. Ancak bu tartışmalar, o dönemin diğer çekişme ve kısır tartışmalarının havasını taşımaktaydı. Eleştiriler içinde özünde doğru ve haklı olanlar vardı. Örneğin üçüncü eleştiri doğru idi, DİSK yöneticileri bu konuyu dikkatten kaçırmış ya da gerektiği gibi üzerine varamamışlardır. Fakat yine de dönemin koşulları içinde eleştiri özünde doğru ve haklı olsa da, DİSK'i dışardan hırpalamak taktik olarak yanlış. Doğru olan ve hüner isteyen

bu ve benzeri eleştirileri DİSK içinde kalarak yapmak, hatayı ortaya koymak ve yöneticileri örgüt içinde eleştirmektir.

Anadolu yakasındaki olaylarla ilgili toplu dava

15-16 Haziran direnişi sırasında en önemli olaylar Anadolu yakasında olmuştur. Özellikle Kartal, Kadıköy, Üsküdar yörelerindeki bu olaylar sırasında Haymak fabrikası tahrip edilmiş, Kartal ve Kadıköy'deki A.P. binaları basılmış, polis arabaları devrilmiş, birçok sivil araba yakılmıştır. Topluluk birkaç yerde özellikle polisle çatışmış, bu çatışmalar sırasında birçok kişi yaralanmıştır. 15-16 Haziran da ölümlerin hepsi de Anadolu yakasındaki olaylar sırasında meydana gelmiştir.

İşte, son derece önemli bu olaylar nedeniyle Sıkıyönetim Mahkemelerinde birçok dava açıldı. Bunlardan en önemlisi ise toplu olarak 80 işçi aleyhine açılanıydı (9).

Bu davanın sanıklarının büyük çoğunluğunu Haymak ve Otosan fabrikalarının işçileri oluşturmaktaydılar.

Dava, İstanbul (1) No. lu Sıkıyönetim Askeri Mahkemesinde 970/5 E. no. ile açıldı. İddianameyi yine Hâkim Yb. Hakkı ERKAN hazırlamıştı. 7 Temmuz 1970 tarihli bu iddianamede aynen şöyle deniliyordu;

T. C.
İSTANBUL SIKIYÖNETİM KOMUTANLIĞI
ASKERİ SAVCILIK

İSTANBUL
7/TEMMUZ/1970

SAYI : 1970/
ESAS NO : 1970/4
KARAR NO: 1970/4

İ D D İ A N A M E

SUÇ : I — Toplantı ve gösteri yürüyüşü Hürriyeti Kanununa muhalef ve Nası izar.

SANIKLAR:

- | | |
|------------------|---|
| 1 — Enver ÇAPKUR | : Abdullah oğlu 1930 D. lu Kartal Soğanlık Köyü Orta mahalle No: 16 da mukim. Haymak Döküm Fabrikasında işçi. |
| 2 — Reşat KIŞ | : Mevlüt oğlu 1937 D. lu Kartal Soğanlık Köyünde oturur. Haymak Döküm Fabrikasında işçi. |

(9) Davaya sonradan ek iddianamelerle 5 işçi daha katıldığından sanık sayısı 85'e çıkmış ve bu dava 85 sanıklı dava olarak adlandırılmıştır.

- 3 — Abdullah ANGİN : Mustafa oğlu 1940 D. lu Kartal Soğanlı Köyünde oturur. Haymak Döküm Fabrikasında işçi.
- 4 — Hidayet SATIŞ : İzzet oğlu 1940 D. lu Kartal Soğanlı Köyünde oturur Haymak Döküm Fabrikasında işçi.
- 5 — Ali Şükrü ANGİN : Mustafa oğlu 1939 D. lu Kartal Soğanlı Köyünde oturur. Haymak Döküm Fabrikasında işçi.
- 6 — Şerafettin AĞIN : Ethem oğlu 1941 D. lu Kartal Soğanlı Köyünde oturur Haymak Döküm Fabrikasında işçi.
- 7 — Lütfullah YURKEN : Abdullah oğlu 1928 D. lu Samandıra Sultanbeyli Köyünde oturur. Haymak Döküm Fabrikasında işçi.
- 8 — Ahmet TEPELİ : Mahmut oğlu 1940 D. lu Pendik Taşlıbayır Kayalık mevkiinde oturur. Haymak Döküm Fabrikasında işçi.
- 9 — Ali PEKDEMİR : Mehmet oğlu 1946 D. lu Kartal Soğanlı Köyü Orta Mahalle No: 99 da oturur. Haymak Döküm Fabrikasında işçi.
- 10 — Salih METİN : Sami oğlu 1940 D. lu Pendik Taşlıbayır Kayalık Mahallesi No: 28 de oturur. Haymak Döküm Fabrikasında işçi.
- 11 — Muammer DURSUN : Mustafa oğlu, 1945 D. lu Ümraniye Esen Evler, Kavaklıdere Cad. No: 88 de oturur. Haymak Döküm Fabrikasında işçi.
- 12 — Mustafa ANKARA : Hüsnü oğlu, 1932 D. lu Selamsız Cad. Selami Ali Mah. No: 48 de oturur. Haymak Döküm Fab. da işçi.
- 13 — Vasvi AKDİKEN : Rahmi oğlu, 1943 D. lu Tuzla Muhacir Mah. No: 36 da oturur. Tuzla Porselen Fabrikasında işçi.
- 14 — Yalçın ÖZEN : Halil oğlu, 1934 D. lu Tuzla Yenicamli Ara Sok. No: 15 de oturur. Tuzla Porselen Fab. da işçi.
- 15 — Remzi ERSOYLU : Tahir oğlu 1931 D. lu Tuzla Muhacir Mah. Yeni ara Sok. No: 7 de oturur Tuzla Porselen Fabrikasında işçi.
- 16 — Yekta AYDINDOĞMUŞ : Dursun oğlu 1931 D. lu Tuzla Küçük Alay Mahallesi No: 40/C de oturur. Tuzla Porselen Fabrikasında işçi.

- 17 — Kadir KABAKCI : Şerafettin oğlu, 1943 D. lu Pendik Yeni Mah. Akay Sok. No: 25 de oturur Silvan Sanayiinde işçi.
- 18 — Mehmet BİRİCİK : İbrahim oğlu 1944 D. lu Kadıköy Yıldız Sok. No: 26 da oturur. Otosan Fab. da işçi.

ŞUÇ : II — Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü Hürriyeti Kanununa Muhalefet ve nası İzrara teşvik ve Nası İzrar.

SANIK: Eşraf GÜÇKAN : Mehmet oğlu, 1947 D. lu Kartal Soğanlı Köyünde oturur. Haymak Döküm Fabrikasında işçi.

ŞUÇ : III — Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü Hürriyeti Kanununa Muhalefet ve Nası İzrara teşvik.

SANIKLAR :

- 1 — Nihat ÜNAL : Abdullah oğlu 1938 D. lu Pendik Yenimahalle Söğüt Sok. No: 17 de oturur. Tuzla Porselen Fab. da işçi.
- 2 — Nuri AY : Bekir oğlu 1938 D. lu Tuzla Postahane Yolu Mah. No: 25 de oturur. Tuzla Porselen Fabrikasında işçi.
- 3 — Mehmet TOSUNCUK : Cemal oğlu 1942 D. lu Yakacık Aile Sok. No: 19 da oturur. SUPERLİT Boru Fab. da işçi.
- 4 — Osman TOMAR : Hamdi oğlu 1940 D. lu Kartal Karlıtepe Aile Sok. No: 19 da oturur. Superlit Boru Fabrikasında işçi.
- 5 — Hasan ÇAKAR : Kadir oğlu, 1936 D. lu Kartal Orhantepe Mah. numarasız evde oturur.

ŞUÇ : IV — Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü Hürriyeti Kanununa Muhalefet

SANIKLAR:

- 1 — Selâhattin ÇAL : Kâmil oğlu, 1944 doğumlu Maltepe Gülsuyu Gecekondü Mah. No: 137 de oturur. Haymak Döküm Fabrikasında işçi.
- 2 — Hüsnü DEMİREL : İsmail oğlu 1936 doğumlu Maltepe Gülsuyu Cad. No: 30 da oturur. Haymak Döküm Fa. da işçi.
- 3 — Abdi KARAKAŞ : Sadettin oğlu 1947 D. lu Kartal Çirçir Cad. Şerif Ali Sok. No: 2 de oturur. Haymak Döküm Fab. da işçi.
- 4 — Halim RAMAZANOĞLU : İsmail oğlu 1932 D. lu Kartal Soğanlı Köy Orta Mah. No: 99 da oturur. Haymak Döküm Fabrikasında işçi.

- 5 — Zeynel GÜL : Emir Ali oğlu, 1947 D. lu Kartal Yakacık Yolu Santral Karşısı Numarasız evde oturur. Mühendislik Sanayiinde işçi.
- 6 — Ali ÇELİK : Ömer oğlu, 1335 D. lu Cevizli Tugay Yolu üstü Sefa Sok. No: 46 da oturur. Singer Fabrikasında işçi.
- 7 — Kemal COŞKUN : Ali oğlu 1944 D. lu Pendik Yakacık Altı Başkan Caddesi No: 12 de oturur. Superlit Boru Fab. da işçi.
- 8 — Ahmet Sadık GÜNEY : Mehmet oğlu, 1929 D. lu Küçükyalı Gümrükçüler Sok. No: 10 da oturur. Tuzla Porselen Fab. da işçi.
- 9 — Hasan BOYOĞLU : Rıza oğlu 1937 D. lu Tuzla Yayla Mah. No: 57 de oturur. Tuzla Porselen Fabrikasında işçi.
- 10 — Akın SEVER : Hasan oğlu 1939 D. lu Tuzla Yeni Cami Sok. No: 4 de oturur. Tuzla Porselen Fabrikasında işçi.
- 11 — Emin ÜRESİN : Hasan oğlu 1334 doğumlu Pendik Taşlıbayır, Bağlar Cad. No: 24 de oturur. Tuzla Porselen Fabrikasında işçi.
- 12 — Osman KÖPRÜCÜ : Recep oğlu, 1930 D. lu Kartal Çavuşoğlu Mah. No: 21 de oturur. Demirci.
- 13 — Ahmet YATMAZ : Osman oğlu 1943 D. lu Pendik Hatboyu Cad. No: 50 de oturur Berber.
- 14 — Mehmet ÇETİNTAŞ : Ali oğlu 1941 D. lu Kadıköy Mandıra Cad. Çalılık Sok. No: 56 da oturur. Otosan Fabrikasında işçi.
- 15 — Recep Ali ARSAN : Zeki oğlu 1949 D. lu Alibey Köyünde oturur. Otosan Fabrikasında işçi.
- 16 — Kadir TOKAL : Hasan oğlu 1927 D. lu Mecidiyeköy Fulye-bayırı Sakız Ağacı Cad. Yeniyol 3/13 de oturur. Otosan Fabrikasında işçi.
- 17 — Celal KIRIŞ : Kemal oğlu 1944 D. lu Göztepe Mashar-bey Sok. No: 29 da oturur. Otosan Fabrikasında işçi.
- 18 — Ruhl ÇELEBİ : Ziya oğlu 1945 D. lu Kadıköy İncirli Bos-tan Menekşe Ap. Blok 2, D. 3 de oturur. Otosan Fabrikasında işçi.
- 19 — Binalı ÇİFTÇİ : Adil oğlu 1943 D. lu Kadıköy Yavuz Sok. No: 20 de oturur. Otosan Fabrikasında işçi.

- 20 — Ekrem AYKAN : Rıza oğlu 1942 D. lu Fatih Ispanakçı Sok. No: 5 de oturur. Otosan Fabrikasında işçi.
- 21 — Cezmi SIRGÜVENÇ : Mehmet oğlu 1945 D. lu Selimiye Camii Şerif Sok No: 41/4 de oturur. Otosan Fabrikasında işçi.
- 22 — Nurettin KİRAZ : Cafer oğlu 1947 D. lu Üsküdar Libadiye Örnek Mah. No: 65 de oturur. Otosan Fabrikasında işçi
- 23 — Cemal ÖZÇAMLI : Cevdet oğlu 1944 D. lu Üsküdar Sarı Gazı Cad. No: 36 da oturur. Otosan Fab. da işçi.
- 24 — Cemal SANCAKTAR : Ömer oğlu 1933 D. lu Maltepe Gecekonduları (Gülsuyu) Kütahya Kereste Fabrikasında işçi.
- 25 — İlhami AKDENİZ : Yasin oğlu 1942 D. lu Maltepe Gülsuyu Gecekondularında oturur. Haymak Döküm Fabrikasında işçi.
- 26 — Hüseyin ÇAVDAR : Hasan oğlu 1931 D. lu Maltepe Gülsuyu Gecekonduları No: 69, oturur. Singer Fabrikasında işçi.
- 27 — Şerafettin ŞAHİN : Salim oğlu 1942 D. lu Kadıköy Nahit Bey Sok. No: 43 de oturur. Otosan Fabrikasında işçi.
- 28 — Şeref ÖZDEMİR : İdris oğlu, 1944 D. lu. Kadıköy Berberbaşı No: 7 de oturur. Otosan Fabrikasında işçi.
- 29 — Mehmet ÖZDEMİR : Bekir oğlu 1944 D. lu Kadıköy Hürriyet Sok. No: 76 da oturur. Otosan Fabrikasında işçi.
- 30 — Mehmet SAYGI : Niyazi oğlu 1945 D. lu Kadıköy Cengiz Sok. No: 25 te oturur. Otosan Fabrikasında işçi.
- 31 — Hasan ALTINTAŞ : Hasan oğlu 1933 D. lu Kadıköy Güven Sok. No: 12 de oturur. Otosan Fabrikasında işçi.
- 32 — Sabahattin BEKÇİ : Ali oğlu 1946 D. lu Cevizli hatboyu Cad. No: 62 de oturur. Otosan Fabrikasında işçi.
- 33 — Baki BALI : Bekir oğlu 1941 D. lu Erenköy Fırın Sok. No: 34 de oturur.
- 34 — Arif ÇEKİÇ : Hüseyin oğlu 1932 D. lu Pendik Akay Sok No: 25 te oturur. Silvan San. işçi.

- 35 — Cemil KARTAL : Mustafa oğlu 1939 D. lu Pendik Taşlı Bayır No: 11/A da oturur. Silvan San. işçi.
- 36 — Sadık BOZKIR : Osman oğlu 1943 D. lu Maltepe Gülsuyu gecekondularında oturur. Silvan Sanayiinde işçi.
- 37 — Necati YENİTÜRK : Şaban oğlu 1940 D. lu Kartal Tugay yolu No: 31 de oturur. Silvan sanayinde işçi.
- 38 — Hakkı ERAYDIN : İbrahim oğlu 1951 D. lu Pendik eski Yakacık köyü No: 59/B de oturur. Silvan Sanayiinde işçi.
- 39 — Mehmet MARAŞLI : Dursun oğlu 1941 D. lu Kadıköy çeşme Sok. No: 13/b de oturur. Otosan Fabrikasında işçi.
- 40 — Harun ÖNUSTA : Mehmet oğlu 1942 D. lu Kadıköy Günel Sok. No: 1 de oturur. Otosan Fabrikasında işçi.
- 41 — Sadık KILIÇASLAN : Sadık oğlu 1931 D. lu Kadıköy güven Sok. No: 27 de oturur. Otosan Fabrikasında işçi.
- 42 — Mehmet GEDİZ : Sefer oğlu 1947 D. lu Fikirtepe Gül Sok. No: 17 de oturur. Otosan Fabrikasında işçi.
- 43 — Kemal EROĞLU : Ethem oğlu 1944 D. lu Kadıköy Bülbül Sok. No: 16 da oturur. Otosan fabrikasında işçi.
- 44 — Burhanettin EREN : İbrahim oğlu 1945 D. lu koşu yolu Kadife Kalfa çeşme sok. No: 32 de oturur Otosan Fabrikasında işçi.
- 45 — Arif KARA : Recep oğlu 1944 D. lu Kadıköy Müteveli çeşme sok. No: 1 de oturur. Otosan fabrikasında işçi.
- 46 — İsmail BUĞDAYCI : Hakkı oğlu 1930 D. lu Pendik Stadyum Sok. No: 53/3 de oturur Otosan Fabrikasında işçi.
- 47 — Tahsin AKAR : Mevlüt oğlu 1944 D. lu Küçükyalı Akel Sok. No: 53/3 de oturur. Otosan Fabrikada işçi.
- 48 — Abidin Fahri KUŞÇULAR : Kazım oğlu 1947 D. lu Pendik Kentiyol No: 1/1 de oturur.
- SUÇ : V — Nası İzzar
SANIKLAR:
- 1 — Celil OKTAY : Hasan oğlu 1948 D. lu Pendik Dolaybağ Köyü Bağlam Sok. No: 23 de oturur Haymak Döküm Fabrikasında işçi.

- 2 — Zekeriya BAYIR : İzzet oğlu 1943 D. lu Soğanlı Köyü Orta mahalle No: 27 de oturur Haymak Döküm Fabrikasında işçi.
- 3 — Himmət YILDIZ : Reşat oğlu 1940 D. lu Kartal Soğanlı Köyü No: 81 de oturur Haymak Döküm Fabrikasında işçi.
- 4 — Nazım SANCAK : Salih oğlu 1939 D. lu Kartal Soğanlı Köyü Yenimahalle No: 68 de oturur Haymak Döküm Fabrikasında işçi.
- 5 — Hasan Hüseyin PEHLİVAN : Ali oğlu 1938 D. lu Kartal Soğanlı Köyü Bahçelievler No: 33 de oturur.
- 6 — Hilmi DURUŞKAN : Sami oğlu 1932 D. lu Kartal Gülsuyu Gecekondu No: 154 de oturur.
- 7 — Ömer BAĞCI : Fazıl oğlu 1943 D. lu Kartal Soğanlı Köyü No: 81 de oturur Haymak Döküm Fabrikasında işçi.

SUÇ : VI — Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü Kanununa Muhalefet ve vazifeli Memura Mukavemet.

SANIK:

Binalı ARSLAN : Hasan oğlu 1938 D. lu Kartal Gülsuyu Gecekondu No: 154 de oturur Singer Sana-yinde işçi.

SUÇ TARİHİ : 15 Haziran 1970 ve 16 Haziran 1970

Yukarıda Kimlikleri ve İsnat olunan Suçları göstefilmiş bulunan sanıkların Suçlarını, Sübut ve hukuki vasıf yönünden tahlil ve münakaşa etmeden evvel olayların hazırlanış ve cereyan tarzının genel olarak izahında fayda mülhaza etmekteyiz.

OLAYLARIN TERTİPLENMESİ

274 numaralı Sendikalar Kanunu ile 275 numaralı Toplu İş Sözleşmesi, Grev ve Lokavt Kanunun tadiline ilişkin Kanun Tasarılarını Protesto etmek maksadı ile bazı tertipler almak niyetinde olan Devrimci İşçi Sendikalar Konfederasyonu kendisine bağlı sendikaların görüş ve kanaatlerini almak ve yapılması düşünülen Protesto şeklini ve icratını kararlaştırmak üzere 14.6.1970 günü kendisine bağlı İşçi Sendikalarının yetkileri ile bunların işyerlerindeki Baş temsilci ve temsilcilerini Lastik-İş Sendikasının Merter Sitesindeki Yeni Binasında toplanmış, Toplantıya iştirak edenlerin görüş ve kanaatlarını aldıktan sonra 15 ve 16. Haziran. 1970 günü bütün işçilerin iştiraki edeceği bir yürüyüş yapılması ve bu yürüyüşün cereyan tarzı karar altına alınmıştır.

Toplantıda bulunan DİSK Başkanı KEMAL TÜRKLER'in aynı (Değiştirmesi düşünülen Sendikalar Kanununa karşı yapacağımız eylemler için sizi serbest bırakıyoruz. DİSK size bu eylemlerinizi hiç bir şey vermeyecektir. Düşünün, taşının ve karar verin. Bu Kanun tasarısı Sendikal bütün hakları elinizden almaktadır. Sizleri dayanaksız ve aç bırakmak niyeti gütmektedir. Haklarınızın ellerinizden alınmaması için kesin mücadele yapacaksınız. Bu mücadelenizde karşınıza Polisin çıkarılması çok zayıf bir ihtimaldir. O zaman Asker çıkacak

kim çıkarsa çıksın muhakkak kendileri ile kesin mücadele edeceksiniz ve çarpı-
şacaksınız. İçinizden bir kişi dahi tutuklansa bu arkadaşımız nereye götürülürse
götürülsün hep beraber oraya gideceğiz ve orayı basıp arkadaşımızı kurtaracağız.
Kanun Filan dinlemeyeceğiz. DİSK hareketlerin dışında kalacaktır. Fabrikalarda
derhal Anayasal direniş Komiteleri kurulacak ve hareketleri bunlar yürütecekler-
dir. Eylem şekilleri İşgal, Grev şeklinde başlatılacaktır. İş yerlerinin tahrip edil-
mesi, Dinamitlenmesi eylemlerin gelişmesine göre düşünülecektir. Hareketler Sen-
dika tadil tasarısının geri alınmasına kadar sürdürülecektir. Çalışmadığınız günle-
rin paralarında Patronlardan alacağız) Şeklinde bir konuşma yaparak 15 ve
16 Haziran 1970 günleri yapılacak olan hareketin ana hatlarını toplantıda bulu-
nanlara Empoze etmiştir.

Toplantıda alınan kararların tatbikini sağlamak ve alınan kararları sistemli
bir şekilde işyerine ulaştırmak amacı ile Ali Bey Köyünde Genel bir Komite ku-
rularak 15.6.1970 günü yapılacak Hareketlerin hazırlık safhası tamamlanmış-
tır.

15 Haziran 1970 günü cereyan eden olaylar :

Yukarıda açıklandığı şekilde alınan kararlar DİSK'e bağlı Sendikaların iş-
yerlerindeki temsilcileri vasıtasıyla işyerlerine ulaştırmak sureti ile 15.6.1970
günü sabahından itibaren SUGURLAR, VİNLEKS, ECA, OTOSAN, SİLVAN,
AUER, AEG, TIKBAŞ, DOĞU GALVENİZE, ARITAŞ, ARÇELİK, SİNGER, DEMİR
DÖKÜM, PROFİLO, RABAK, OTO MARSAN, MAGİRÜS, KARAYOLLARI, KAVEL,
İZSAL, GÜNTERM ve ELEKTRO METAL Fabrikalarında işçilerin işi bırakarak
çalışmamaları şeklinde başlayan olay DEV-GENÇ mensubu gençlerin Fabrikaları
dolaşarak (Haklarımızı kendimiz alacağız. Birlik olacağız, Mücadele edeceğiz,
savaşacağız, Biz ezilenlerin, Sömürülenlerin yanında yer alan onların mücadelesi-
ni kendi mücadelemiz sayan Devrimciler olarak bütün soygun Planlarına, bu
kanunları çıkaran tüm satılmışlara, Amerikan uşaklarına karşı savaştan Dev-
rimci örgütler olarak değil koşmak yorulmak hadiselerine atılmak, ölmek pahasına
sizlerin yanındayız ve sonuna Kadar gözümü kırpmadan ezilen halkımızın kur-
tuluşu için kavga vereceğiz. Yaşasın işçilerin, Köylülerin, Öğrencilerin, Memur-
ların ve tüm ezilenlerin Devrimci dayanışması) Şeklinde yazılı Beyannameler
Dağıtılmaları neticesi tahrik olan işçiler fabrikaların dışına taşmış ANKARA
asfaltında toplanarak Kartal'a kadar bütün fabrikalara uğrayıp (Dışarı - Dışarı,
Kitlemizi Çoğaltacağız) Sloganları ile işçileri dışarı davet etmişlerdir.

Ali Bey Köyü semtindeki Fabrikalardan toplanan Beş bine yakın işçi elle-
rinde sopalar olduğu halde Eyüp'e doğru yürümüşler Polis tarafından nezarete
alınanları kurtarmak maksadı ile Eyüp Polis Karakolunu basmışlardır.

Diğer taraftan Anadolu yakasındaki Fabrikalara gidilmiş bu meyanda gerek
dışarıdan gelen işçiler gerekse içerideki işçilerin iştiraki ile Haymak Demir Döküm
Fabrikası tahrip edilmiştir.

Aynı gün Kartal'daki İstanbul Bölgesi İşçiler Birliğinde bir toplantı yapıla-
rak Hareketlerin 16.6.1970 günü sabahı saat : 8 de AEG, ve SİNGER Fabrikala-
rından başlatılması Cevizli'ye kadar yürüyüşe geçilmesi buradaki Fabrika işçileri
ile birleşerek Kartal'a gidilmesi, Kartal'da AP, MHP partilerine ve Sarı Sendika-
lara alt binaların tahrip edilmesi, Kartal'dan sonra Kadıköy istikametine geçi-
lerek Suadiye Semtindeki binaların tahrip edilmesi karar altına alınmıştır.

16 Haziran 1970 günü Cereyan eden Olaylar :

Singer ve Silvan Sanayii Fabrikalarında gelen işçi topluluğu Ankara İstika-
metinden yürüyüşe devam ederken Koşu yolundaki Acıbadem köprüsünün hemen
altında Polisler tarafından bunları takiben daha gerilerde Ankara-Selimiye

yol kavşağı bölgesinde inzibat grubu ile 23 ncü Tugay'dan bir Tabur Kuvvetinde bir birlikle Barikat kurulmuş, Polis Şeflerince kendilerine yürüyüşlerin kanunsuz olduğu, Dağılmaları söylenilmesine rağmen işçiler haklarını aradıklarından bahisle tecavüze geçmişler Polisleri Taş yağmuruna tutarak Polis barikatı ve daha sonrada İnzibatların Kurdukları barikatı, bunu takiben'de Bir Tabur Kuvvetlerindeki Askeri Kuvvetide kısmen çevresinden dolaşarak kismende cepheden yarmak sureti ile geçerek Üsküdar doğru hareketle Üsküdar meydanında toplanmışlardır. Üsküdar meydanında toplanan işçiler Tekel Fabrikasındaki işçilerle temastan sonra onlarıda aralarına katarak 1000 leri aşan işçi topluluğu Paşabahçe Fabrikası işçilerini almak üzere Beylerbeyi istikametine yönelmişler, fakat yol üzerinde bulunan Tünelde Askeri barikatla karşılaşınca bu teşebbüslerinden vazgeçip Üsküdardan karşıya geçmek istemişlerse de ilgililerin Araba vapurlarını iskelelere yanaştırmaması üzerine yönlerini Kadıköy istikametine çevirmişlerdir.

Kartal'da Emniyet Amirliği binası ile AP binasını tahrip ederek yürüyüşe devam eden 10000 e yakın işçi topluluğu ise Suadiye-Caddebostan semtlerinde karşılarına çıkan özel vasıtaları tahrip etmişlerdir.

Kurbağalı dere köprüsü üzerinde 15 GMC ile barikat kurulmak sureti ile işçiler durdurulmak istenmiş isede burada işçilerle Polis Kuvvetleri arasında silahlı çatışma olmuş bu çatışma sonunda bir Polis Memuru ile 3 işçi ölmüş bir çok vazifeli ve işçide yararlanmışlardır.

Üsküdardan gelen işçilerle Karabağalı dere istikametinden gelen büyük bir işçi topluluğu Kadıköy Kaymakamlığı ve Emniyet amirliğinin camlarını kırmışlar iki toplum polisi vasıtasını tahrip etmişlerdir.

Diğer taraftan 10000'nin üstünde olduğu tahmin edilen bir işçi topluluğuda Vilâyet yürümek istemişlerse de Çağaloğlu Tanklarla kesildiğinden bunda muvafak olamamışlardır.

SANIKLARA İSNAD OLUNAN FİİLLERİN SÜBUTU

I — Birinci grupta toplanan Sanıkların fiillerinin sübutunun münakaşası

Haymak Demir Döküm Fabrikası işçilerinden borucu Mehmet adındaki bir şahsın, Fabrika Müdürü Mehmet KOZAN'a 15.6.1970 tarihinde Fabrika işçilerinden Ali Şükrü ANGİN'in Singer Fabrikasına gidip adı geçen Fabrikanın işçilerinde alarak Haymak Demir Döküm Fabrikasına geleceklerini ve Fabrikayı tahrip edeceklerini haber vermesi üzerine Müdürün keyfiyeti, Kartal Jandarma Birlik Komutanına bildirerek Fabrikanın korunmasını talep ettiği, Jandarma Birlik Komutanı Baş çavuş Mehmet Ay, 15.6.1970 günü sabahı bir miktar jandarma eri alarak Fabrikaya gelip fabrikanın önünde barikat kurduğu, Fabrika işçilerinin normal vardiye saatinde işlerine başlamış olmalarına rağmen saat 8.30 sıralarında işlerini bırakıp, çalışmamaya başladıkları; Bir süre sonra Arçelik Fabrikasından çıkan işçilerin, Haymak Demir Döküm Fabrikasına doğru yürüyüşe geçtikleri, durumun vahimleştiğini gören Başçavuş Mustafa AY durumdan Kartal ilçesi Kaymakamını haberdar ederek takviye kuvvetleri aldıkları, Otosan ve Arçelik Fabrikalarından gelen işçiler Fabrika önüne kadar gelerek Fabrikaya girmek istemişlerse de, Jandarmalar tarafından bırakılmadığı, ancak işçilerin aralarından seçtikleri Temsilcilerinin içeriye girmelerine müsaade edilerek, içerideki işçilerle görüşmeleri temin edildiği ve durumun bu şekilde ögleye kadar devam ettiği; Öğleden sonra sabah vardiyesinin saati dolması sebebi ile içeride bulunan Maden-İş Sendikasına bağlı işçiler, Metal-İş Sendikasına kayıtlı olan işçileri dışarı bırakarak, kendileri içeride kalıp, bütün kapılara kapatıldıkları; Otosan, Arçelik ve Kartaldaki diğer Fabrikalardan toplanan işçilerin Fabrika civarında yığınaklar yapmaya başladıkları, gelen bu işçilerin Jandarma

Barikatını yararak evvela dışarıdan taş atmak sureti ile Fabrikanın Camlarını kırdıkları daha sonra bir kısım işçilerin Fabrikanın kapılarına yüklenerek içeri girdikleri, bir kısım işçinin Fabrika Lojmanlarına doğru yöneldikleri, Fabrikaya giren işçiler içerideki işçilerle birlikte Fabrikanın muhtelif kısımlarını tahrip ettikleri, fabrikanın Lojmanlarının bulunduğu kısma Silahlı Kuvvetlere mensup bir miktar Kuvvet getirilmiş isede işçilerin, bir şahsın kendilerine Silah çektiğini ve Lojmanlarda silah bulunduğunu iddia ve bahane ederek Lojmanlara girip tahrip ettikleri, bir ve iki numaralı Dosyada mevcut evrak ve şahitlerin beyanları ile bir vakıa olarak sübuta ermektedir.

Haymak Demir Döküm Fabrikası işçilerinden olan Sanık ENVER ÇAPKUR, REŞAT KIŞ, ABDULLAH ANGIN, HİDAYET SATIŞ, ALİ ŞÜKRÜ ANGIN, ŞERAFETTİN AĞIN, LÜTFULLAH YÜRKEN, AHMET TEPELİ, ALİ PEKDEMİR, SALİH METİN, MUAMMER DURSUN ve MUSTAFA ANKARA'nın Tahrip olayının vukubulduğu zaman, Fabrika içinde bulundukları bir ve iki numaralı Dosyada mevcut Fabrika Müdürü ve Postabaşı olarak görevli şahısların beyanları ile anlaşılmaktadır. (Dos. 1 Dizi 58-66).

Adları geçen bütün Sanıklar ifadelerinde dışarıdan gelen işçilerle birlikte Fabrikayı Tahrip ettiklerini ve aynı zamanda 16.6.1970 günü Kartal'dan Kadıköy'e kadar olan yürüyüşe iştirak ettiklerinin itiraf etmişlerdir.

Sanıklardan Ali Şükrü ANGIN, Şerafettin AĞIN'ın fiilleri ise şahit Şükrü KARABUDAK (Dos. 2 Dizi 160), Veli ÇAL (Dos. 2 Dizi 141) ve Sadık USLU (Dos. 2 Dizi 176) nin şahadeti ile teyit olunmuştur.

Olayın Mahiyeti itibarıyla yeteri kadar şahit vesair delil elde edilememiş isede, sanıkların itiraflarının hadisenin sureti cereyanına uygun bulunması, olaya karışan başkalarının isimlerinin de vermek sureti ile işin detayına kadar inerek olayı anlatmış olmaları bu itibarla ifadeyi tespit edenlerin, hakikate aykırı olarak bu şekilde olayı ifade zaptına kendiliklerinden dercetmelerindeki imkansızlık ve aynı olaya adları karışıp, aynı şahıslar tarafından tutulan ifade Zabıtlarına bu şahısların (Tahrip olayına ve yürüyüşe katılmadım) şeklinde olan ifadelerinin aynı dercolunması gibi nedenlerle maddi ve manevi her hangi bir cebir olmaksızın yapıldığı anlaşılmakla bu samimi itirafları fiilin sübutuna kafi birer delil olarak kabul edilmiştir.

Bu itibarla yukarıda adları yazılı sanıkların, Haymak Döküm fabrikasının tahribine beraberce iştirak ettikleri ve 16.6.1970 günü Kartal'dan itibaren Kadıköy'e kadar yürüyüşe katıldıkları sabit görülmüştür.

Silvan Sanayii işçilerinden olan sanık KADİR KABAKÇI'nın ise Haymak Demir Döküm Fabrikasındaki tahribat olayına katıldığı 13 numaralı Dosyadaki Günaydın Gazetesinin 16.6.1970 tarihli nüshasında çıkan resmi ile (Dizi 133), 16.6.1970 tarihinden de elinde sopa olduğu halde Silvan'dan Kuşdili-Kızıltoprak'a kadar yürüyüş yapan toplulukta bulunduğu samimi itirafı (Dos. 13 Dizi 24) ve şahit Mustafa GÜNEŞ (Dos. 13 Dizi 76) ile Tekin AKA (Dos. 13 Dizi 59) nin ifadeleri ile sübut bulmuştur.

Otosan Fabrikasında işçi olan Mehmet BİRİCİK'in ise; 15.6.1970 günü Otosan işçileri temsilcileri ile birlikte işçileri yürüyüşe teşvik ederek, işçilerle beraber Haymak Fabrikasına gelip Lojmanın aranmasına bizzat iştirakla diğer işçilerle beraber Lojmanlarının tahribine karıştığı; Şahit Sabri ÖZÇAKIR (Dos. 9 Dizi 59) ın beyanı, Sanık Mehmet ÖZDEMİR (Dos. 13 Dizi 4) ve Tahsin AKAR (Dos. 9 dizi 79) ın atfı ve sanığın tevilli itirafı (Dos. 9 dizi 91) ile sabit olmak tadır.

Sanıklardan Vasvi AKDİKEN, Yalçın ÖZEN, Remzi ERSOYLU ve Yekta AYDINDOĞMUŞ'un fiilleri (Dos. 4).

16.6.1970 tarihinde Tuzla Porselen ve Süperlit boru fabrikasında toplanan işçileri bir çoğunun ellerinde sopalar olduğu halde Kartal istikametine müteveccihen yola çıktıkları, sanıklardan Remzi ERSOYLU, Yalçın ÖZEN, Vasvi AKDİKEN, ve Yekta ERDOĞMUŞ'un ellerinde sopalar olduğu halde işçileri yürüyüşe teşvik ettikleri Tugay Yolunun Asker barikatı ile kapatıldığını öğrenmeleri üzerine aynı sanıklar işçi topluluğunu Yakacak yol ayrımından Kartal'a sevk ederek kahve ve dükkanlarda oturanları dışarı çıkarıp kendilerine iltihaka zorladıkları, Kartal Emniyet Amirliğine gelindiğinde, bazı işçilerin teşviki ile camları kırılmak sureti ile Karakol Tahrip edildiği, tahrip edenler arasında Vasvi AKDİKEN, Yalçın ÖZEN, Remzi ERSOYLU ve Yekta AYDINDOĞMUŞ'un da ellerinde sopalar olduğu halde bulundukları; şahit Osman KOÇ (Dos. 4 Dizi 30) Asaf ERGÜN (Dos. 4 Dizi 17) Muammer ÇAKMAK (Dos. 4 dizi 12) Osman BOĞAZ (Dos. 4 dizi 18) ve Mehmet ERDAL (Dos: 4 dizi 18)'in ifadeleri ile sübuta ermiştir.

II — Yukarıda 1 numarada açıklandığı gibi Haymak Demir ve Döküm Fabrikasına kadar olan yürüyüşe katıldığı kendisinin samimi itirafı (Dos. 2 lardan Haymak'ın önüne gelen işçileri fabrikanın lojmanlarının tahribine teşvik ettiği ve tahribe bizzat iştirakta bulunduğu; kaza 16.6.1970 günü de Java Fabrikasına kadar olan yürüyüşe katıldığı kendisinin samimi itirafı (Dos. 2 Dizi 39) şahit Sadık USLU (Dos. 2 Dizi 170), Celal DELGEN (Dos. 2 Dizi 140) Şevki UĞUR (Dos. 2 Dizi 140), Veli ÇAL (Dos. 2 Dizi 141) ve Ahmet ÇELİK (Dos. 2 Dizi 142 nin ifadeleri ile sübut bulmaktadır.

III — 1 Numarada açıklandığı üzere, 16.6.1970 günü Tuzla Porselen ve Süperlit Boru Fabrikalarından toplanarak Kartal istikametine yürüyen işçiler arasında bulunan Nihat ÜNAL, Nuri AY Mehmet TOSUNCUK ve Osman TOMAR'ın ellerinde sopalar olduğu halde işçileri yürüyüşe ve Kartal Karakolunun tahribine teşvik ettikleri şahit Asaf ERGÜN (Dos. 4 Dizi 17), Mehdiye ŞENGÜL (Dos. 4 Dizi 6), Mümin ALBİR (Dos. 4, Dizi 3), Kerime TÜZÜN (Dos. 4, Dizi 2) Atilla ALKAN (Dos. 4, Dizi 1), Şerife GÜLER (Dos. 4, Dizi 7) Mustafa FİĞEN (Dos. 5 Dizi 12, 13), Abidin DÜNDAR (Dos. 5 Dizi 27), ve Ali ÖZGÜL (Dos. 5 Dizi 31) ün şahadetleri ile sübut bulmaktadır.

Sanıklardan Hasan ÇAKAR, 15.6.1970 günü Haymak Demir Döküm fabrikasına gelen işçi yığınına dışarıdan katılarak fabrika önünde işçiye hitaben (Hücum fabrikaya diyerek eli ile fabrikayı gösterip, bu kadar fabrikaları nereden yapıyorlar, vurun, kırın işçi uyanmıştır haklarınızı zorla alın) demek sureti ile işçileri teşvik ettiği; şahit Mehmet Ali ÜNAL (Dos. dizi 8)'in şahadeti ve muhbir Seyfettin TÜRKDÖNMEZ (Dos. 3 dizi 10) un beyanı ile subut bulmuştur.

IV — Haymak Demir Döküm Fabrikası işçilerinden olan Selâhattin Çal, Abdi Karakaş ve Halim Ramazanoğlu'nun 16.6.1970 günü Kartal'dan Kadıköye kadar olan yürüyüşe katıldıkları hiçbir maddi ve manevi tesir altında kalmadan yaptıkları samimi itiraflarıyla (sırası ile Dos. 2; Dizi 47 - Dos. 1 dizi 14 - dos. 1 Dizi 6) ve sanıklardan Hüsnü DEMİREL'in 15.6.1970 günü Otosan'dan gelen işçi gruplarına Kartal'da iltihak ederek Haymak Fabrikasına kadar yürüdüğü Tanık Sadık USLU'nun beyanı (Dos. 2 Dizi 170) ile sabit olmaktadır.

Her ne kadar Sanık Abdî KARAKAŞ 16.6.1970 günü Hastahaneye gitmek sebebi ile yürüyüşe katılmasının imkânsızlığını iddia etmiş ise de; Bir numaralı dosyanın 35 sırasındaki Hastahanenin yazılarında Sanığın o tarihte Hasta-

haneye müracaat ettiğine mütedair bir kayıda tesadüf edilemediğinin belirlenmesi muvacehesinde iş bu müdafa Vahit Görülmemiştir.

Sanık Zeynel GÜL'ün, 16.6.1970 günü Ankara Asvaltından başlayarak Pendik-Kadıköy istikametinde yürüyen işçilerle beraber Kurbağalı dere civarına kadar geldiği; keza 15.6.1970 günü de Haymak Fabrikasına kadar devam eden yürüyüşe iştirak ettiği samimi itirafı (Dos. 14 Dizi 42) ile;

Singer Fabrikasında işçi olan Sanık Ali ÇELİK'in ise 16.6.1970 günü Singer Fabrikası işçilerini Silvan Fabrikası işçileri ile birleşerek yürüyüş yapmaları için teşvik edip, Maltepe tslikametine doğru giden işçilere iştirak ettiği sanığının itirafı (Dos. 14 Dizi 43) ve şahit Tufan ÇARBAŞ (Dos. 14 Dizi 59, Dos. 13 dizi 101) Durmuş SAYIN (Dos. 13 Dizi 104) ve Ahmet SEVİNÇ (Dos. 13 dizi 108 ve Dos. 14 Dizi 59) ın ifadeleri ile sübuta ermektedir. Her ne kadar sanık Hektaş Fabrikasında çalışan kızının yalnız kalmaması için bu yürüyüşe katıldığını iddia etmiş ise de, 14 numaralı Dosyanın 60. sırasında mevcut ilgili Fabrikanın yazılarında, sanığın kızı olduğunu beyan ettiği Müzeyyen ÇELİK adında iş yerinde bir işçi bulunmadığının belirtilmesi muvacehesinde sanığın bu müdafaasının hakikate uygun olmadığı anlaşılmıştır.

16.6.1970 tarihinde Pendik Belediyesi civarında elinde sopa olduğu halde topluluk içinde görülen Superlit Boru Fabrikası işçilerinden olan Kemal COŞKUN'un ise anılan gündeki yürüyüşe katıldığı şahit Mustafa AKGÜL ve Nedim YILDIZ (Dos. 14 dizi 44) ın beyanları ve sanığın tevil yolu itirafı (Dos. 14 Dizi 43) ile sübuta ermektedir. Her ne kadar sanık yürüyüşe zorla iştirak ettirildiğini iddia etmiş ise de topluluk içinde eli sopalı olarak görülmesi, belediye binasına Bayrak çektilmesi için Gayret göstermesi muvacehesinde iş bu müdafaasında samimi olmadığı ve bu itibarla yürüyüşe arzusu ile katıldığı kanaatine varılmıştır.

Tuzla Porselen Fabrikası işçilerinden olan sanık Ahmet Sadık GÜNEY, Hasan BOYOĞLU, Akın SEVER ve Emin ÜRESİN'in 15.6.1970 günü Fabrikalarından çıkarak ellerinde sopa olduğu halde diğer işçileri zorla yürüyüşe teşvik ettikleri ve husule getirdikleri bir büyük işçi grubu ile Kartal'a geldikleri ve böylece yürüyüşe katıldıkları tanık Osman KOÇ (Dos. 4 Dizi 30), Mehdiye ŞENGÜL (Dos 4 dizi 6), Mümin ALBİR (Dos 4 Dizi 3), Sevim TÜZÜN (Dos. 4 dizi 2) ve Atilla ALKAN (Dos. 4 dizi 1)'in beyanları sübut bulmaktadır.

Otosan Fabrikası işçilerinden olan Mehmet Çetintaş, Recep Ali Aslan, Kadir Tokkal, Celâl Kiriş, Ruhi Çelebi, Binali Çiftçi Ekrem Aykan, Cezmi Sırgı, veç, Nurettin Kiraz ve Cemal Özcamlı, 15.6.1970 günü Otosan Fabrikasından çıkarak diğer Fabrikaların işçileri ile birlikte Haymak Demir Döküm Fabrikasına kadar gelen Topluluğun içinde yürüyüşe katıldıkları, Sanıkların samimi itirafı (sırası ile Dos. 6, dizi 11, 12, 13, 14, 15, ve 55) 16, 17, 18, 19, 20) ve fotoğraflarla (Dos. 6 dizi 31) ve Kadir Tokkal, Cemal Özcamlı, Binali Çiftçi ve Mehmet Çetintaş'ın fiilleri ise ayrıca Abdullah Dökmen (Dos. 6 Dizi 9) ve Mustafa Özkan (Dos 6 dizi 10) ın sahadetleri ile sübut bulmaktadır.

Aynı sanıkların 16.6.1970 gün bir gün evvel yaptıkları anlaşma üzerine Fabrikadan toplu halde çıkarak diğer fabrikaların işçileri ile de birleşerek Kadıköy istikametinde yürüyüşe geçen topluluk içinde bulundukları. Koşu yolu üzerindeki Acı Badem Köprüsünün 150 metre kadar altındaki polis ve daha sonra İnşabatların kurduğu barikatı ve daha sonra 23 üncü Tugay'a ait bir tabur kuvvetindeki Askeri Barikatı geçtikleri sanıkların samimi itirafı ile sübut bulmaktadır. (İtirafın bulunduğu dosya ve diziler yukarıda açıklanmıştır.)

Kütahya Kereste Fabrikası işçilerinden olan Cemal Sancaktar'ın ise 16.6.1970 günü Kartal İstikametinden gelen ve Kadıköy istikametine giden işçi topluluğuna iştirak ettiği samimi itirafı (Dos. 1 dizi 15) Gazetede çıkan resmi (Dos. 1 Dizi 15/a), şahit Yusuf Günaydın (Dos. 1, dizi 68) ve Kadir Aldım (Dos. 1 dizi 68) ın beyanları ile sabit olmaktadır.

Otosan Fabrikası işçilerinden olan İlhami Akdenizin'de Fabrikasına ait gruplarla 15.6.1970 günleri yürüyüşe katıldığı samimi itirafı ile (Dos. 1 dizi 8) sabit görülmüştür.

Silvan Sanayii İşçilerinden olan sanık Arif Çekiç, Cemil Kartal, Sadık Bozkır, Necati Yenitürk, Hakkı Eraydın ve Abidin Fahri Kuşçular'ın Fiillerine delil:

15.6.1970 günü Silvan Sanayiine saat 8 de gelen teknik müdür Aka'ya Fabrika kapıcısı olan Ekrem Koç'un saat 7 de işbaşı yapan işçilerin işi bırakmak istediklerini söylemesi üzerine Teknik Müdür Tekin AKA'nın Fabrika işçi beş temsilcisi Arif Çekiç ile işçi temsilcileri Necati Yenitürk, Cemil Kartal ve Sadık Bozkır'ın odasına çağırarak işçilerin işi bırakacaklarını duyduğunu, bunun ne sebeple olduğunu sorduğunda; Temsilcilerin haklarını almak için iki gün direnmeye geçeceklerini saat 9 da bütün işçilerin işi bırakacaklarını söyledikleri müdürün, müsaade alınıp alınmadığı, Fabrikanın uğrayacağı zararın ve iki gün işe gelmeyen işçilerin işlerine son verileceğini belirtmesine karşı işçi baş temsilcisi Arif Çekiç'in haklarımızı alıncaya kadar devam edeceğiz, siz ne yaparsanız yapınız şeklindeki konuşması üzerine Teknik Müdürün kendilerine gitmelerini söylediği ve arkalarından dışarı çıkarak görebildiği işçilere durumun Kanunsuz olduğuna ikna edici şekilde konuşma yapmakla meşgul olurken saat 9 sıralarında baştemsilci Arif ÇEKİÇ'in çaldığı düdükle işçilerin işyerlerini terk ederek bahçede toplandıkları toplanan işçilere, Fabrika işletme şefi Ahmet Seyyar ve İşletmeci Niyazi Dokürel'in işverenle aralarında ihtilâf olmadığını, yaptıkları için Kanunsuz olduğunu protesto mahiyetinde yürüyüş yapmak istiyor-sanız hiç değilse fırında çalışan 10 kişiyi bırakmalarını istemesine rağmen, baştemsilci Arif Çekiç'in hiçbir işçi bırakmayacaklarını, gitmeyenleri döve döve götürceklerini belirterek ve elinde bir demir sopa olduğu halde Sadık Bozkır'la beraber Fabrikayı dolaşarak katılmak istemeyen işçileri de katılmaya teşvik ettikleri, bu arada işçi temsilcisi Cemil Kartal'ın da Silvan Sanayii karşısında bulunan Singer Fabrikasına giderek oradan temin ettiği 50 sopalı işçi ile beraber döndüğü ve böylece iştirak etmeyen işçileri de kendilerine katılmalarını sağladığı bu suretle Silvan Sanayii İşçileri yürüyüş yapmak üzere Fabrikayı terk ettikleri ve Singer Fabrikası işçileri ile birleşerek Haymak Demir Döküm Fabrikasına doğru yürüdükleri; Sanıkların tevîl yolu itirafları (Sırası ile Dos 13 dizi 15, 16 (5/57), 93 (Dos. 10 dizi 3,) şahit Tekin AKA (Dos. 13 dizi 59) Sabahattin Mollaoğlu (Dos 13 dizi 67) Ahmet Seyyar (Dos 13 dizi 68) Haluk Akman (Dos. 13 dizi 69) Niyazi DOKUREL (Dos. 13 dizi 70) Kabil Kanun (Dos 13 dizi 71) Yurdal Öztürk (Dos. 13 dizi 72 ve Dos 10 dizi 2) Mustafa Güneş (Dos. 13 dizi 76) Ahmet Maraz (Dos. 13 dizi 76) ve Hasan Yılmaz (dos. 13 dizi 77/ın şahadetleri ile sübut bulunmaktadır.

Sanıklardan Hakkı Eraydın'ın yukarıda açıklandığı şekilde başlayan baş temsilci ve temsilcilerin teşvik edilerek işçilerin eli sopalı olarak devam ettirdikleri yürüyüşe katıldığı sanığın itirafı (Dos. 10 dizi 3) 16.6.1970 gününde mensup olduğu Silvan Sanayii Fabrikasının yürüyüşüne katıldığı samimi itirafı (Dos. 10 dizi 3) ve şahit Yurdal ÖZTÜRK'ün beyanı (Dos. 10 dizi 2) ile sübuta ermektedir.

Sanıklardan Abidin Fahri Kuşçular ise 16.6.1970 günü Silvan Sanayii işçileri ile birlikte hareketle Bağdat caddesi üzerinden Kızıltoprak'a kadar yürüyü-

şe katıldığı samimi itirafı (Dos. 11 dizi 9) ile anlaşılmaktadır.

16.6.1970 tarihinde Arif Çekiç'in tahrik ve teşviki ile Silvan Sanayii işçileri, kartlarını bastıktan sonra işe başlamadan Fabrikayı terk ederek Kadıköy istikametine doğru yürüdükleri ve bunların içinde yukarıda adları yazılı Arif Çekiç, Cemil Kartal, Sadık Bozkır ve Necati Yenitürk'ün de bulunduğu Fabrika Müdürü Sabahattin Mollaoğlu'nun şahadeti (Dos. 13 dizi 67) ile sabit olmaktadır.

Mehmet Maraşlı, Harun Önusta, Sadık Kılıçaslan, Mehmet Gediz, Kemal Eroğlu, Burhanettin Eren, Arif Kara, İsmail Buğdaycı, Tahsin Akar, Şerafettin Şahin Şeref Özdemir, Mehmet Özdemir, Mehmet Saygı, Hasan Altıntaş, Sabahattin Bekçi ve Baki Balı'nın durumlarına gelince:

Sendika baştemsalcısı Hasan Altıntaş'ın 15.6.1970 günü Otosan Fabrikası Maden-İş Sendikasına bağlı işçi temsilcileri toplanma yeri olan lokale saat 8 sıralarında gittiği ve diğer temsilciler olan Mehmet Karaca, Tahsin Akar, İsmail Buğdaycı, Mehmet BİRİCİK ile Şerafettin Şahin'i çağırttıktan sonra saat 8.30 da Lokal Temsilcilerini de aynı yere celp edip aralarında o günü yapacakları yürüyüşün şekline dair karara vardıktan sonra işçi ve Lokal temsilcilerinin iş yerlerine döndükleri; Hasan ALTINTAŞ ve Mehmet KARACA başta olmak üzere işyerlerindeki işçileri yürüyüşe iltihak ettirmek için gerekli faaliyeti gösterdikten sonra Otosan Fabrikası önünde toplandıkları ve bu arada Mehmet Karaca yüksek bir yere çıkarak (274 ve 275 sayılı kanunlarda yapılan değişiklikler Ana Yasa Özgürlüklerimizi kısıtlamakta ve bizleri istediğimiz Sendikayı seçmek hakkımızı elimizden almaktadır. Biz bu değişikliğin Protesto etmek amacı ile bütün gücümüzü ortaya koyup, yürüyüş yapacağız. Arçelik işçisinde karşıdadır, diğer Fabrika işçileri bizlerle birlikte aynı şekilde yürüyüşe geçecektir. İcabederse Ankara'ya kadar yürüyüp Meclise girip kendi Kanunlarımızı kendimiz yapacağız, bizim işverenle hiç bir ihtilafımız yoktur. Otosan'a en ufak bir zarar gelmeyecektir. Burası bizim ekmek yediğimiz yerdir.) diyerek Saat: 9.45 de bu teşvikle bütün işçiler Fabrikayı terk edip yürüyüşe başladıkları, başta Hasan ALTINTAŞ elinde Megafon olduğu halde yürüyüşü idare ettiği, Kartal istikametindeki Fabrikalardan Java Fabrikası işçilerini alarak Haymak Fabrikasının önüne geldikleri ve yukarıda adları yazılı sanıkların bu işçi topluluğunda bulundukları; sanıkların samimi itirafları (sırası ile Dos. 7 dizi 2,3) (Dos. 9 dizi 4 ve 27) (Dos. 9 dizi 5 ve 29) (Dos. 6 dizi 27) (Dos. 9 dizi 7 ve 28) (Dos. 9 dizi 8 ve 26) (Dos. 9 dizi 67) (Dos. 9. dizi 79) (Dos. 13 dizi 9) (Dos. 13 dizi 6) (Dos. 13 dizi 4) (Dos. 13 dizi 11) (Dos. 13 dizi 11) (Dos. 13 dizi 27) (Dos. 13 dizi 8), şahit Turgut Oktay (Dos. 7 dizi 3), Ali Küçükkaya (Dos. 7 dizi 4), Dündar Olgun (Dos. 7 dizi 1), Varol Karagülmez (Dos. 9 dizi 51), Alaattin Ekmekçi (Dos. 9. dizi 43), Teoman İlkin (Dos. 9. dizi 40), Mehmet Aykanat (Dos. 9. dizi 47), Abdurrahman Şen (Dos. 9. dizi 49), Rüştü Tanrıöver (Dos. 9. dizi 49), Kemal Yetiş (Dos. 9. dizi 50), Mustafa Bilimli (Dos. 9 dizi 52), Muammer Şirin (Dos. 13 dizi 28), ve Ünsal Yılmaz (Dos. 13 dizi 28) in beyanları ile sübut bulmuştur.

16.6.1970 günü, bir gün evvel alınan karara uyularak Otosan işçileri saat 8.00 de bahçede toplanıp fabrikanın güvenliğini ve içeri giriş çıkışları kontrol etmek için fabrikada bir miktar işçi bırakarak saat 9.30 da iş kıyafetleri ile yürüyüşe geçtikleri; en önden işçi baş temsilcileri olmak üzere Haydarpaşa'ya doğru yürüdükleri, Acıbadem köprüsünde barikat kuran polislin ihtarına rağmen dağılmayarak vaki çatışma sonunda barikatı yarıp Üsküdar'a doğru gittikleri, orada tekel fabrikası işçilerini de alıp Beylerbeyi istikametinde yürüyüşe geçtikleri ve askerlerden müteşekkil barikatı görünce istikametlerini tekrar Üs-

küdar'a ve oradan da Kadıköy'e çevirip İş Bankası önünde barikat yapan polis ve askeri kuvvetle çatışmaları ve saat: 14.30 dan itibaren Otosan fabrikasına yegân yegân döndükleri ve yukarıda adları yazılı sanıkların bu yürüyüşede katıldıkları gene yukarıda zikrolunan şahit beyanları ile sübuta ermektedir.

Sanık Hüseyin Çavdar'a gelince: Sanığın 15.6.1970 günü Singer Fabrikasında işbaşı yapan işçilere o gün için basılan maden-iş gazetesini zorla dağıtarak baş temsilci olması sebebiyle diğer işçi temsilcileri ile birlikte işçileri yürüyüşe teşvik ettiği ve iştirak etmeyenleri zorla toplayarak Haymak fabrikasına doğru yürüyüşü sağladığı;

16.6.1970 günü de aynı şekilde Singer fabrikası işçilerini tahrik ve teşvik ile diğer fabrika işçileriyle beraber Kadıköy istikametine yürüyüşe sebebiyet verdiği tevil yollu itirafı (Dos. 13 dizi 10) ve şahit Kemal Çalışkan, Durmuş Sayın, Sabahattin Topraksüren, Mustafa Aydın, Ahmet Sevinç'in (sırasıyla Dos. 13 dizi 102-108) ifadeleri ve Singer fabrikası müdürünün yazısı ile (Dos. 13 dizi 89-91) sübut bulmaktadır.

V — Celil Oktay, Zekeriya Bayır, Himmet Yıldız, Nazım Sancak, Hasan Hüseyin Pehlivan, Hilmi Duruşkan ve Ömer Bağcı'nın fiilleri :

I nci grupta yazılı sanıkların fiilleri izah olunurken olay açıklandığı gibi yukarıda adları yazılı sanıkların dışardan gelen işçilerle beraber Haymak fabrikasını tahrip ettikleri, Celil Oktay, Himmet Yıldız, Nazım Sancak, Hasan Hüseyin Pehlivan, Hilmi Duruşkan ve Ömer Bağcı'nın samimi itirafları (sırasıyla Dos. 2 dizi 31, 32, 33, 35, 44, 36) ve şahit Mustafa Ay (Dos. 2 dizi 54), Haşım Kılıç (Dos. 2. dizi 53), Hasan Güzeller (Dos. 2 dizi 53), Şükrü Karabudak (Dos. 2 dizi 160) ifadeleriyle sanık Zekeriya Bayır'ın inkârına rağmen fiili; şahit Ali Nuri Göktaş (Dos. 2 dizi 128), Ali Rıza Tokat (Dos. 2. dizi 158) ve Salih Ak'ın (Dos. 2 dizi 157) ın ifadeleri ile sabit olmaktadır.

VI — Sanık Binali Aslan'ın durumuna gelince;

Sanığın, 15.6.1970 günü Singer fabrikasından yürüyüşe katılmak istemeyen işçileri zorladığı, 16.6.1970 günü bizzat yürüyüşe katılarak Kartal'a kadar gittiği bir kısım işçi topluluğunun Kartal jandarma karakolunu sardıkları sırada elinde singer filaması olduğu halde ön saflarda görüldüğü ve karakol görevlilerine arkadaşlarımızı geri verin yoksa karakolu yıkarız diye bağırduğu ve uzman çavuş Haşım Kılıç'ın yakasına sarılarak sarstığı şahit Mevlüt Yıldız, Mustafa Çakır, Ali Sandemir, Haşım Kılıç ve Orhan Erman'ın beyanları ile (sırasıyla Dos. 12 dizi 22-24) sübuta ermektedir.

SANIKLARIN SABİT GÖRÜLEN FİİLLERİNİN HUKUKİ TAVSİFİ

171 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü Hürriyeti Kanununun 13 ncü maddesi, kanuna uygun şekilde beyanname verilmeden yahutta beyannamede gösterilen yürüyüş için tesbit edilmiş gün ve saati beklemeden yapılan yürüyüşlerle, sopa, taş ve demir gibi kanunda sayılan vasıtalarla hamil olarak yapılan yürüyüşleri, keza genel yollardan yapılan yürüyüşlerle kanunun yasakladığı mahallerde kamunun huzur ve istirahatini ihlâl eder nitelikteki gürültülü şekilde yapılan yürüyüşleri kanuna aykırı yürüyüş olarak kabul etmiştir.

İstanbul valiliğinin 22.6.1970 gün ve şube 1, D. 2 sayılı yazı ve ekinde serahatle anlaşılabacağı üzere; her ne kadar Disk genel sekreteri Kemal Sülker tarafından 15.6.1970 tarihindeki bir dilekçe ile İstanbul'un işçi çalıştıran işyerlerinin bulunduğu yerlerden başlayarak Taksim'e çıkan güzergâhlardan olmak üzere 17.6.1970 günü saat 8.00 de başlayacak bir yürüyüş tertip edileceği İstanbul

valiliğine haber verilmiş ise de, 17.6.1970 tarihinde yapılacağı bildirilen yürüyüşün 15.6.1970 günü başlatılması ve yürüyüşe iştirak eden şahısların ellerinde demir, sopa gibi vasıtaların bulunması muvacehesinde 15-16.6.1970 günleri yapılan yürüyüşlerin 171 sayılı kanunun 13 cü maddesine göre kanuna aykırı yürüyüş olduğu her türlü izahattan varestedir.

171 sayılı kanunun 18 ci maddesi; kanunsuz yürüyüşleri tertip veya idare edenlerle bunların hareketlerine bilerek iştirak edenlerin bu fiillerini suç sayarak kanuni müeyyide altına almıştır. Kanunun açık ibaresinden anlaşılacağı üzere, fiilin suç sayılabilmesi için, katıldığı yürüyüşün kanunsuz olduğunu failin bilmiş olması şart koşulmuştur.

Sanıklardan bazıları yürüyüşün kanuna aykırı olduğunu bilmediklerini iddia etmişlensed; sanıkların katıldıkları yürüyüşü teşkil eden topluluk içinde eli sopalı insanların bulunması ve yürüyüşlerin kamunun huzur ve istirahatini ihlâl eder nitelikte gürültülü bir şekilde genel yollara taşması bu hallerin ise bizzatıhi kanuna aykırı yürüyüş olarak kabulü iktiza edeceği cihetle sanıkların işbu müdafaaları kabule şayan görülmemiştir.

Sanıkların kurulan barikatlerin yarılmasına bizzat iştirak ettikleri ve ilgililerin, yürüyüşün kanunsuz olduğu ve dağılması hususundaki ihtarlarını duydukları hususu kesin bir şekilde tesbit edilememiş olması haliyle 171 sayılı kanunun 22. maddesinin uygulanmasını gerektiren sanıklar tayin ve tesbit edilememiş isede, bütün sanıkların muhtelif mahallerde polis veya askerler tarafından yürüyüşün durdurulmak istendiğini anlamış olmaları, katıldıkları yürüyüşün kanunsuz olduğunu bildiklerine karine olarak kabul edilmiştir.

15 ve 16.6.1970 günü yürüyüşe iştirak edenlerin durumu; şayet yürüyüşe katılma şekilleri aynı vasıfta ise aynı suçun işlenmesi kararının cümlesinden olarak kanunun aynı hükmünün birden fazla ihlâli mahiyetinde kabul edilerek bunlar hakkında T. C. K. nun 80. maddesinin uygulanması uygun mütalâa olmuştur.

Diğer taraftan bazı sanıklar, diğer işçilerin cebir ve şiddet kullanarak dava konusu yürüyüşlere kendilerini zorla iştirak ettirdiklerini iddia etmişlensed; bir an için bîdayette yürüyüşe zorla iştirak ettirildikleri kabul olursa bile, binlerce kişinin bulunduğu bir topluluktan ayrılma daima mümkün olabilmesine rağmen sanıkların uzun bir yürüyüşe devam etmiş olmaları, keza bütün sanıkların Disk'e bağlı sendikalara kayıtlı bulundukları ve daha evvelce alınan kararlara göre yürüyüşe katılan bütün fabrikaların yürüyüşe başlamadan evvel iş bırakılarak çalışılmamış olması karşısında sanıkların bu şekildeki müdafaalarında samimi olmadıkları kendi arzuları ile yürüyüşe katıldıkları kanaatine varılmıştır.

1 — Numara altında toplanan sanıklar içinde 13-16 arasında yazılı sanık Basri Akdiken. Yalçın Özen, Remzi Ersoylu ve Yekta 'Aydınoğlu'sun Kartal emniyet amirliğinin tahrip olayı; karakolun tahribindeki tutukluların geri alınması saiki nazara alındığında fiilde, hükümete karşı şiddet ve muvakalet unsuru görüldüğünden bu şahısların fiillerinin T. C. K. nun 517 maddesine uygun olacağı ve husule gelen 385 lira tutarındaki hazine zararının adı geçen sanıklardan müteselsilen ve mütesariken tahsil gerektiği neticesine varılmıştır.

Haymak Demir Dökümü Fabrikasının tahribine iştirak eden sanıklarında ondan fazla olmaları nazara alınarak bunların fiilleri de T. C. K. nun 517. maddesine uygun görülmüştür.

SANIKLARA UYGULANMASI İSTENEN KANUN MADDELERİ

I — ci grupta yazılı sanıklardan Reşat Kış, Hidayet Satış, Ali Şükrü Angın ve Şerafettin Ağın'ın 171 sayılı kanunun 18 ci maddesi ve T. C. K. nun 517. maddesine tevfikân tecziyeleri ve takdir olunacak cezaların T. C. K. nun 71. maddesine tevfikân içtima ettirilmesi;

Enver Çapkur ve Abdullah Angın'ın 171 sayılı kanunun 18. T. C. K. nun 80 ve T. C. K. nun 517. maddelerine tevfikân tecziyeleri ile takdir olunacak cezaların T. C. K. nun 71. maddesine tevfikân içtima ettirilmesine;

Vasfi Akdiken, Yalçın Özen, Remzi Ersoylu ve Yakta Aydınoğlu'nun 171 sayılı kanunun 24,23/a, T. C. K. nun 517. maddelerine tevfikân tecziyeleri ile takdir olunacak cezaların T. C. K. nun 71. maddesine tevfikân içtima ettirilmesine;

Ve 353 sayılı kanunun 16. maddesine tevfikân hazine zararı olan 385 liranın sanıklardan mütesarihen ve müteselsilen tahsiline;

Sanık Kadir Kabakçı'nın 171 sayılı kanunun 18,23/a T. C. K. nun 517. maddesine tevfikân tecziyesi ile takdir olunacak cezanın T. C. K. nun 71. maddesine tevfikân içtima ettirilmesine;

Sanık Mehmet Biricik'in 171 sayılı kanunun 18 ve 24, T. C. K. nun 517. maddesine tevfikân tecziyesine takdir olunacak cezanın T. C. K. nun 71. maddesi uyarınca içtima olunmasına;

II. grupta yazılı:

Sanık Eşref Güçkan'ın 171 sayılı kanunun 24, T. C. K. nun 311/2 ve T. C. K. nun 517. maddesine tevfikân tecziyesi ile T. C. K. nun 71. maddesi uyarınca takdir olunacak cezaların içtimasına;

III — cü grupta toplanan sanıklardan

Sanık Nihat Ünal, Nuri Ay, Mehmet Tosuncak ve Osman Tomer'in 171 sayılı kanunun 24, 23/a ve T. C. K. nun 311/2 maddeleri uyarınca tecziyeleri ile takdir olunacak cezaların T. C. K. nun 71. maddesine tevfikân içtimasına;

Sanık Hasan Çakar'ın 171 sayılı kanunun 18 ve T. C. K. nun 311/2 maddeleri uyarınca tecziyesi ile takdir olunacak cezanın T. C. K. nun 71. maddesine tevfikân içtimasına;

IV cü grupta yazılı sanıklardan:

Sanık Selâhattin Çal, Hüsnü Demirel, Halim Ramazanoğlu, Osman Köprücü, Cemal Sancaktar, Sabahattin Bekçi, Sadık Kılıçaslan, Burhanettin Eren ve Abidin Fahri Kuşçular'ın 171 sayılı kanunun 18, maddesine tevfikân tecziyelerine;

Abdi Karakaş'ın 171 sayılı kanunun 18. maddesine tevfikân tecziyelerine; Zeynel Gül, Mehmet Çetinbaş, Recep Ali Aslan, Kadir Topkal Celâl Kiriş, Ruhi Çelebi, Binali Çiftçi, Ekrem Aykan, Cezmi Sırgüvenç, Nurettin Kırız, Cemal Özcamlı'nın 171 sayılı kanunun 18 ve T. C. K. nun 80. maddesine tevfikân tecziyelerine;

Sanık Kemal Coşkun'un 171 sayılı kanunun 23/a maddesine tevfikân sanık Ali Çelik'in 171 sayılı kanunun 18 ve 24. maddelerine tevfikân tecziyesi ile takdir olunacak cezanın T. C. K. nun 71. maddesine tevfikân içtimasına;

Sanıklardan Ahmet Sadık Güney, Hasan Boyoğlu, Akın Sever'in 171 sayılı 24 ve 23/a maddelerine tevfikân tecziyelerine ve takdir olunan cezaların T. C. K. nun 71. maddesine tevfikân içtimasına,

Sanık Emin Üresin'in 171 sayılı kanunun 24 ve 23/a maddesine tevfikân tecziyesine ve takdir olunacak cezanın T. C. K. nun 71. maddesi uyarınca içtimasına;

Sanık Ahmet Yatmaz'ın 171 sayılı kanunun 23/a maddesine tevfiikan tecziyesine;

Sanık İlhami Akdeniz'in 171 sayılı kanunun 18 ve T. C. K. nun 80. maddesine tevfiikan tecziyesine;

Sanık Hüseyin Çavdar'ın 171 sayılı kanunun 24 T. C. K. nun 80, sanık Şerafettin Şahin, Şeref Özdemir ve Mehmet Özdemir'in 171 sayılı kanunun 18 ve T. C. K. nun 80 maddelerine tevfiikan tecziyelerine sanık Mehmet Saygın'ın 171 sayılı kanunun 18 ve 23/b maddesine tevfiikan tecziyesi ile takdir olunacak cezanın T. C. K. nun 71. maddesine tevfiikan içtimaina;

Sanık Hasan Altıntaş'ın 171 sayılı kanunun 24 ve T. C. K. nun 80, sanık Baki Balı'nın 171 sayılı kanunun 24 ve T. C. K. nun 80, Sanık Cemil Kartal, Arif Çekic'in 171 sayılı kanunun 24 ve T. C. K. nun 80, sanık Sadık Bozkır ve Necati Yenitürk'ün 171 sayılı kanunun 24 ve 18. maddelerine tevfiikan tecziyeleri ile haklarında tayin olacak cezaların T. C. K. nun 71 maddesine tevfiikan içtimaina, sanık Hakkı Eraydın'ın 171 sayılı kanunun 18 ve 23/a maddesine tevfiikan tecziyelerine ve takdir olunan cezanın T. C. K. nun 71. maddesine tevfiikan içtimaina;

Sanık Mehmet Maraşlı, Harun Önusta, Mehmet Gediz ve Kemal Eroğlu'nun 171 sayılı kanunun 18. maddesi ve T. C. K. nun 80. maddesi uyarınca tecziyesi-ne;

Sanık Arif Kara'nın 171 sayılı kanunun 18 ve T. C. K. nun 80. maddeleri uyarınca, sanık İsmail Buğdaycı ile Tahsin Akar'ın 171 sayılı kanunun 18 ve 24 üncü maddelerine tevfiikan tecziyeleri ile takdir olunacak cezanın Türk Ceza Kanununun 71. maddesine tevfiikan içtimaina;

V. grupta toplanan sanıklardan Celil Oktay, Zekeriya Bakır, Himmet Yıldız, Nazım Sancak, Hasan Hüseyin Pehlivan, Hilmi Duruşkan, ve Ömer Bağcı'nın T. C. K. nun 517. maddesi uyarınca cezalandırılmalarına;

VI. grupta yazılı sanık Binali Aslan'ın 171 sayılı kanunun 24 ve T. C. K. nun 258 maddeleri uyarınca cezalandırılması ile takdir olunacak cezaların T. C. K. nun 71 inci maddesi uyarınca içtimaina;

I. nci grupta yazılı olan Lütfullah YÜRKAN, Ahmet TEPELİ, Ali PEKDEMİR, Salih METİN, Muammer DURSUN, ve Mustafa ANKARA'nın 171 Sayılı Kanunun 18 maddesi ve T. C. K. nun 517 inci maddesi uyarınca tecziyeleri ile haklarında takdir olunacak cezaların T. C. K. nun 71 inci maddesi uyarınca içtimaina karar verilmesi ve sanıkların muhakemelerinin İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığı Askeri Mahkemesinde yapılması talep ve iddia olunur.

İmza

HAKKI ERKAN

Hava Hakim Yarbay

Sıkıyönetim K. Askeri Savcısı

Dava ile ilgili kısa bilgiler:

İddianame ile sanıklar hakkında istenilen cezaların en hafifi altı aydan başlamaktaydı. Bu davanın yargılaması sırasında özellikle sanıklara yapılan baskı ve işkenceler söz konusu edildi. Sanıklardan birçoğu, Kartal'da görevli jandarmaların kendilerine baskı ve işkence yaptıklarını ve ifadelerin kendi ifadeleri olmadığını ileri sürdüler ve bunu kanıtlamaya çalıştılar.

Sıkıyönetim sona erdiğinde bu dava da bitmemiştir. Sanıklardan bir kısmı da tutuklu bulunuyordu. Onlar da DİSK davası sanıkları gibi sivil cezaevine, nakledildiler. Dava dosyaları ise olayların cereyan ettikleri yerlere göre görevli Kadıköy, Kartal v.b. gibi Mahkemelere devredildi. Davalara bu mahkemelerde devam olundu. Tutuklu olan sanıklarda bu Mahkemelerce salıverildiler.

1971 de Sıkıyönetim yeniden ilân olduğunda bu davalarda sona ermemiştir. Adliye mahkemeleri dosyaları görevli saydıkları Sıkıyönetim Mahkemesine gönderdiler. Ancak Sıkıyönetim Mahkemesi de kendini görevli saymadı, böylece bu davalarda da görev uyuşmazlığı çıktı. Bu arada 1803 sayılı af yasası yürürlüğe girdiğinden davalar düştü.

Kocaeli (İzmit) Olayları ile ilgili dava

15-16 Haziran'da İzmit'in doğu ve batısındaki fabrikalardan yürüyüşe geçerek şehre gelen ve burada toplantı yapan işçilerle ilgili olarak bir dava açıldı. Bu olaylar ve 17.6.1970 günü Pirelli, Good-Year ve çelik Halat fabrikalarında işçilerin direnişe geçmeleri ile ilgili olarak önce 31 işçi gözaltına alınmış ve Sıkıyönetime sevk edilmişlerdi. Sıkıyönetim, gözaltına alınan sanıklardan yalnızca 11'i aleyhine dava açtı, sonradan İsa Ruhi GÖBÜT adlı sanığın da katılması ile davada sanık sayısı 12'yi buldu. Gözaltında tutulan diğer işçiler ise Sıkıyönetimce gerekli soruşturma yapılmak ve haklarında Adliye Mahkemelerinde dava açılmak üzere İzmit'e geri gönderildiler (10).

İzmitteki olaylarla ilgili olarak Sıkıyönetim Askeri Mahkemesinde haklarında dava açılan 12 sanıktan çoğu Türk Kablo fabrikası işçileri ve Kocaeli Devrimci İşçi Köylü Birliği adlı derneğin yöneticileriydiler.

Davanın başında sanıklardan 8 i tutuklu durumdaydılar. Diğer sanıklar ise tutuksuz yargılanıyorlardı. Dava, 970/13 E. no. ile Sıkıyönetim (1) No. lu Askeri Mahkemesinde görülüyordu. Askeri Savcının 11 Temmuz 1970 tarihli iddianamesi aynen şöyleydi;

T. C. İSTANBUL SIKIYÖNETİM KOMUTANLIĞI ASKERİ SAVCILIKI

SAYI : 970/29
ESAS NO : 970/39
KARAR NO: 970/17

İSTANBUL
11/7/1970

(10) Talat ÖZ, İhsan DOBRA, Zekeriya KARA, Yaşar YAVUZ v.d. adlı bu işçiler hakkında Kocaeli C. Savcılığınca 17.6.1970 tarihinde Pirelli, Good-Year ve Çelik Halat fabrikalarında işçileri direnişe tahrik ve teşvik ettikleri iddiası ile Kocaeli Asliye Ceza Mahkemesinde dava açıldı.

İ D D İ A N A M E

S U Ç : Toplantı ve gösteri yürüyüşleri hürriyeti kanununa muhalefet

SANIKLAR

- 1 — Sırrı ÖZTÜRK : Mehmet oğlu 1932 D. lu (...) Türk Kablo Fab. İşçi, Kartal Askeri Cezaevinde mevkuf
- 2 — Mustafa BAYKARA : Ömer oğlu 1944 D. lu (...) Kartal Askeri Cezaevinde mevkuf
- 3 — Hakkı ÖZTÜRK : Dursun oğlu 1942 D. lu (...) Kocaeli Maden-İş Sendikası 7. Bölge temsilci vekili, Kartal Askeri Cezaevinde mevkuf
- 4 — Salih GÜROL : Muhlis oğlu 1942 D. lu (...) Kartal Askeri Cezaevinde mevkuf
- 5 — Neşat DEMİRCAN : Hüseyin oğlu 1940 D. lu (...) Kartal Askeri Cezaevinde mevkuf
- 6 — Remzi ÇAKAR : Saffet oğlu 1943 D. lu (...) Kartal Askeri Cezaevinde mevkuf
- 7 — Saffet KAYALAR : Naşit oğlu 1940 D. lu (...) Kartal Askeri Cezaevinde mevkuf
- 8 — Turgut UYSAL : Rıza oğlu 1938 D. lu (...) Kartal Askeri Cezaevinde mevkuf
- 9 — Nihat ŞAHİN : Ali oğlu 1942 D. lu (...)
- 10 — Emin AYVERDİ : Mahmut oğlu 1931 D. lu (...)
- 11 — Hüseyin ÖZYAMANOĞLU : Ahmet oğlu 1942 D. lu (...)

TEVKİF TARİHİ : 29.6.1970 (NİHAT ŞAHİN, AYVERDİ, HÜSEYİN ÖZYAMANOĞLU hariç)

SUÇ TARİHİ : 15 ve 16 Haziran 1970

Tat. İs. Kn. Md. : 171 Sayılı Kanunun 18 ve 24, T. C. K. nun 71 (NİHAT ŞAHİN için) 171 sayılı Kanunun 18 ve T. C. K. nun 80, 171 Sayılı Kanunun 24 ve T. C. K. nun 71 (SIRRI

ÖZTÜRK, MUSTAFA BAYKARA, HAKKI ÖZTÜRK, NEŞAT DEMİRCAN, REMZİ ÇAKAR, SAFFET KAYALAR, TURGUT UYSAL, EMİN AYVERDİ için) 171 Sayılı Kanunun 18 ve T. C. K. nun 80 (HÜSEYİN ÖZYAMANOĞLU) hazırlık soruşturması sonunda:

15.6.1970 günü saat 8.30 da Yarımca'daki Aygaz işçilerinin DİSK'in almış olduğu 274 ve 275 sayılı kanunlarda değişikliği öngören ve Meclise sunulmuş olan kanunu protesto amacı ile işyerlerini bırakarak 10 u kadın olmak üzere 300 kadar işçi grubunun Ankara - İstanbul yoluna çıkarak Kocaeline doğru

yürüyüşe geçtikleri Türk-Kablo Fabrikasının önüne gelindiğinde SİRRI ÖZ-TÜRK gelenleri karşılayarak ve gelen grup (Kablo dışarıya) (İşçi dışarıya) İşçi buraya sloganları ile dağ başını duman almış ve İstiklâl Marşını söyleyerek saat 11.00 e kadar bu durumu devam ettirmelerine rağmen çok az miktarda işçinin kendilerine katılmış olmaları karşısında 5 kadın işçiye ellerinde pankartlar olduğu halde işyerine soktukları kısa bir müddeti müteakkip geriye dönen bayan işçilerden sonra beklenilmiş ve Türk Kablo işçilerinin yemeğe çıkışları anında Sırrı ÖZTÜRK ve arkadaşları yemekhaneye giderek işçileri yürüyüşe ikna etmiş ve bu fabrikanın işçileri yemeği müteakip üzerlerinde iş elbiseleri olduğu halde Aygaz işçileri ile birlikte yürüyüşe geçmişler ve aynı mevkide bulunan Demirel Kollektif Şirketine ait iş yerinde çalışan 15-20 kadar işçiye de yanlarına alıp yolun sağını takiben ve trafiğe açık bulundurarak şehre doğru yürümeye geçmişlerdir. Kortej şehir içinde Boru fabrikasının karşısında geldiği anda gidiş geliş ayrılmış olan yolun sağını tamamen kapatmışlar ve bu arada kendilerine T. İ. P. ve Kocaeli Devrimci İşçi Köylü Birliği mensuplarında Mustafa BAYKARA'nın da katıldığı görülmüştür. Bundan sonra sloganlar yüksek sesle tekrarlanmış Hükümet istifa, Demirel istifa, Kahrolsun Türk-İş, Yaşasın DİSK denilmiş, ordu evine gelindiğinde (Ordu ordu çok yaşa) (Ordu, gençlik, İşçi elele) şeklinde tezahüratta bulunarak yürüyüşlerine devamla Maden-İş Sendikası önüne kadar slogan ve marşları tekrarlayarak gelmişler ve bu arada REMZİ ÇAKAR ve HAKKI ÖZTÜRK'den Kahrolsun Amerikan Sendikası alınan demokratik hakları geri vermiyeceğiz v.s. ibareli pankartları almışlar ve işçilere dağıtarak Alemdar Caddesini takiben mitingin yapılacağı alana gelmişler ve şehrin doğu kesimindeki işyerlerinin de geleceklerini beklemek üzere istirahte geçmişlerdir.

Saat 11.00 raddelerinde Köse Köy mevkiinde bulunan RABAK, ÇELİK HALAT fabrikası işçilerinden 200 kadarı İzmit istikametine doğru yürüyüşe geçmişler ve ellerinde pankartlar olduğu halde bu topluluğu RABAK fabrikasından SAFFET KAYALAR'ın yönettiği görülmüştür.

Yürüyüşçüler Pirelli fabrikası civarına geldiklerinde karayolunu trafiğe kapattıklarından Jandarma Merkez Birlik Komutanı tarafından ikaz edilmişler daha sonra yolu trafiğe açan işçiler karayolunun sağını takiben Emniyet Müdürlüğünün önüne gelerek Emlâk caddesi ve demiryolunun güneyindeki Demiryolu caddesini takiben Alemdar caddesi yolu ile çocuk parkı önüne gelmişler ve daha evvel oraya gelen diğer fabrika işçilerine katılmışlardır.

Burada ilk sözü SAFFET KAYALAR almış ve özetle (... buraya toplanışımızın sebebi 274 ve 275 sayılı yasaları 34 milyonun temsilcisi olan 450 millet vekilinden sadece 17 kişinin katıldığı bir toplantıda aleyhimize olarak ve gizlice değiştirmişlerdir. Bu yüzden direnişe geçmiş bulunuyoruz bu kanunu yapacağımız direnişle geri aldırıp onlara tükürdüklerini yalattıracağız. Bu direniş haklarımızı alana kadar devam edecektir. İşveren çalışmadığımız günlerin ücretlerini mecburen ödeyecektir...) demiş ve Kablo Fabrikasından SİRRI ÖZTÜRK şu konuşmayı yapmıştır. (...Anayasaca verilmiş hakların 17 kişilik bir millet vekili grubu tarafından geri alınmak istendiğini bu sebepten direnmekte olduklarını, her kıymeti yaratan işçinin haklarının Amerikan emperyalistleri ve onların yerli işbirlikçileri tarafından gasbedilmeye çalışıldığını, uyanık Türk İşçilerinin buna müsaade etmiyeceğini sonuna kadar direneceklerini...) ifade etmiş, daha sonra konuşmaya başlayan RABAK fabrikasından NEŞAT DEMİRCAN (...Türk işçisinin sendika bulunan ve istediği sendikaya kaydolmak yetkisi elinden alınmaktadır. Bize pahalılaştıran hayat şartları karşısında ikibuçuk lira-

lık zeytini çok görenlere karşı direnişe geçmiş bulunuyoruz, haklarımızı alana kadar direneceğiz...) daha sonra KOCAELİ Maden-İş bölge temsilcisi HAKKI ÖZTÜRK (...işçiyi hor görüp sokağa dökülmesine sebep oluyorlar. Bütün vergiler işçinin sırtından çıkıyor, kadın berberlerine konması düşünülen vergiler kadın berberlerine zenginlerin karıları gittikleri için kaldırıldı, ama DİSK'e bağlı işçiler devrimcidir haklarını alana kadar mücadele edeceklerdir. Bu yapacağımız mücadele ile kanunu geri aldirtıp onları tükürdüklerini yalamaya mecbur edeceğiz, biz burada 500 kişiyyız yarın öbür gün bu miktar daha çok artacaktır...) demiş ve SER-ÇİP İş Sendikası başkanı REMZİ ÇAKAR konuşmaya başlayarak (...Anayasa'ya aykırı kanunlar çıkartan milletvekilleri suçludurlar. Anayasa'ya karşı çıkanlara direnmek bizim hakkımızdır. Türk işçisi en devrimci toplumdur, hatalarını anlayınca'ya kadar direnişimize devam edeceğiz, eskiden işverenler hakkında konuşmalar yapardık şimdi işverenlerin köpeklerine karşı haklarımızı almak için direniyoruz...) dedikten sonra SAFFET KAYALAR tekrar söz almış (...çok yol yürüdünüz, yorulunuz, işbaşı yapmak zorunda olanlar fabrikalarına, olmayanlar evlerine gidebilirler, fabrikalarda direnme devam edecektir. Fabrikaya girilecek fakat çalışılmayacaktır...) dedikten sonra saat 14.30 da toplantıya son verilmiştir.

16.6.1970 günü sabahı saat 7.30 dan itibaren işyerlerinin İzmit şehrinin doğu ve batı kesimindeki ayırma göre SIRRI ÖZTÜRK, HAKKI ÖZTÜRK, SAFFET KAYALAR, SALİH GÜROL, NEŞAT DEMİRCAN, REMZİ ÇAKAR, TURGUT UYSAL, EMİN AYVERDİ, KENAN AKMAN, HÜSEYİN ÖZYAMANOĞLU ve FİKRİ TANTA'NIN muhtelif işyerlerine gelerek işçileri işlerini bırakmaya ve direnişe geçerek yürüyüşe sevketmişlerdir.

Saat 8.00 den itibaren Eternit, Aygaz, Türk Kablo, Demirel Kollektif Şirketi işyerleri Çelik Halat ve Rabak fabrikaları işçileri bir evvelki mitingte söz konusu edildiği üzere DİSK ve bağlı kuruluşları Maden-İş ve Lastik-İş sendikalarının bulunduğu Demiryolu caddesindeki bina önünde toplanmaya başlamışlar ve otobüslerle şehrin doğu kesiminde bulunan ve ilk gün yürüyüşe katılmayan Good-Year ve Pirelli Lastik fabrikaları işyerlerine giderek işçileri ikna ve cebir yolu ile işyerlerinden devlet karayoluna çıkarmışlardır. Buradan İzmit'e doğru yürüyüşe geçmişler Jandarma ve 15. Kolorduya bağlı birliklerin kurmuş oldukları barikatı yararak ve bir takım sloganlarla şehre girmişler Emlak ve Demiryolu caddelerini takiben sendikaların bulunduğu bina önüne gelmişler burada birer konuşma yapan SAFFET KAYALAR ve HAKKI ÖZTÜRK ve diğerleri aralarında olduğu halde yürüyüşlerine devamla Kolordu önüne ve oradan çocuk parkı önüne gitmeyi kararlaştırmışlardır. Atatürk heykeli önünde HAKKI ÖZTÜRK kısa bir konuşma yapmış and içilmiş İstiklâl marşı söylenmiş ölen işçiler için bir dakikalık saygı duruşundan sonra marşlarla Kolordu önüne ve oradan da çocuk parkı önündeki alana gelmişlerdir. Burada SAFFET KAYALAR, HAKKI ÖZTÜRK, SIRRI ÖZTÜRK, REMZİ ÇAKAR, NEŞAT DEMİRCAN bir evvelki günkü gibi aynı mealde konuşmalar yapmışlardır. HAKKI ÖZTÜRK'ün daveti üzerine KENAN AKMAN da bir konuşma yapmış ve yürüyüş ve miting gibi girişilen eylemlerde herhangi bir tahribat yapılmamasını ve güvenlik kuvvetlerine yardımcı olunmasını Polis ve Jandarmaların kardeşlerimiz olduğunu ve onlara dokunulmaması gerektiğini söylemiştir.

Sanıklardan SIRRI ÖZTÜRK sorgusunda (...15.6.1970 günü bütün arkadaşlarla birlikte Anayasa'nın bana vermiş olduğu demokratik haklarımı kullanmak için yürüyüşe katıldım. Hareketim yasalar dışında değildir. Yürüyüş kararı

Türk Kablo'daki işyerlerinde bütün işçiler tarafından 15.6.1970 günü saat 7.00 de alınmış Basın ve Radyodan öğrenerek uygulamaya geçtik. Daha önce 14.6. 1970 pazar günü DİSK'in İstanbul'daki Lastik-İş Genel Merkezi toplantı salonunda sendikaların işyerleri temsilcilerinden 800 kadar kişinin aldıkları kararları benimsedik ve uygulamaya geçtik. İş yerimiz Maden-İş'e bağlı olup baştemsilcimiz CELAL BÜYÜKAYDIN temsilcilerimiz HASAN POSTOĞLU, HASAN ÖZDEMİR, MEHMET ÖZTOPRAK, CEVAT YANTUNA ve TEVFIK GENÇALP'dır. Kimlerin iştirak ettiklerini bilmiyorum bir ikisinin katıldıklarını zannediyorum. Yapılan bütün işlemlere katıldım, toplantı ve yürüyüş hürriyeti hakkındaki kanundan haberdarım...) dediği,

Sanıklardan MUSTAFA BAYKARA sorgusunda (...15.6.1970 günü yapılan yürüyüşten haberim yoktu, 16.6.1970 günü SIRRI ÖZTÜRK ve arkadaşları gelmiş, onlardan DİSK'e bağlı sendika temsilcilerinin İstanbul'da toplanacaklarını duymuştum. Ben Pazartesi günü Maden-İş sendikası önünde yürüyüşe katıldım. Ve parka kadar gittim, miting dağıldı, bizde devrimci işçi köylü derneğine gittik. Orda yayınlanacak bildirinin müsvettesini hazırladık, ayrıldım, geldim. Pankartları hazırladım, bildirileri dernekte ben, SIRRI ÖZTÜRK ve RUHİ GÖBÜT hazırladık ve kaleme aldık, ertesi sabah pankartları hazırladım oradan işçilere katılmaya gittim, işçiler Good-Year'e geldiler hep beraber yürüdük barikatı geçtik şehre geldik ve ben bu yürüyüşü tertip edenlerden değilim, bildiğim bir şey varsa 48 saat evvel izin almaktır, bunu tertip edenler düşünsün...) dedi.

Sanıklardan HAKKI ÖZTÜRK sorgusunda (...yürüyüşü ben hazırlamadım, yürüyüşe iştirak ettim, bazı kimselerin işçilikle ilgisi olmadığı yürüyüşe katılıp maksatlı tahrikler yapacağını öğrenince Lastik-İş'ten KENAN AKMAN'a giderek yürüyüşe mutlaka gitmemiz lazım dedim.' Tahribe, gerekli izahı yaparak meydana verilmemesini işçilerden istedik. Bu yürüyüş kararı İstanbul'daki 14.6.1970 günü toplantıda alınmıştır. Bu toplantıya bende iştirak etmiş bulunuyorum, toplantı ve yürüyüş hürriyeti kanunundan haberim vardır...) dediği,

Sanıklardan SALİH GÜROL sorgusunda (...15.6.1970 günü basından yürüyüş olacağını öğrendim, zaten bunun için İstanbul'da bir toplantı yapılmış ve gayri kanuni yürüyüşü kabul etmiyorum, tertipçi değilim bu yürüyüşe katıldım. Bu kararları işyeri temsilcilerinin almış olduğunu bilmiyordum. Aygaz işçilerinin bizim fabrikanın önüne gelmesi ile yürüyüşe katıldım Anayasanın 28. maddesinden haberdarım...) dediği,

Sanıklardan NEŞAT DEMİRCAN sorgusunda (...DİSK'in İstanbul'daki toplantısına çağrıldık. Sendikaların işyeri üyesiyim. Sendika özgürlüğünün kaldırılmasını protesto amacı ile işyerlerinde direnişe geçme kararı aldık. Aynı karar gereğince 15.6.1970 Pazartesi günü yürüyüşü hazırladık ve yürüyüşe katıldık. Toplantı ve yürüyüş hürriyeti kanunundan haberim yok, bunu tertipleyenlerin düşünmesi lazım...) dediği

Sanıklardan REMZİ ÇAKAR sorgusunda (... 15.6.1970 günü yürüyüşü ben hazırlamadım, benim işçilerimde yürüyüşe katılacaklarını öğrendim nizamı korumak için bu yürüyüşü izledik. Bu yürüyüş kararı tüm sendika temsilcilerinin İstanbul'da yaptıkları toplantıda karar altına alınmıştır. Bende bu toplantıya katıldım. Ve alınacak kararları tamamen işyerleri temsilcilerine, bıraktık Yürüyüş kanunundan haberdarım, fakat biz sendika idarecileri olarak herhangi bir yürüyüş veya miting yapma kararı almadığımız için mevcut yasaları uygulamamış sayılmayız...) dediği,

Sanıklardan SAFFET KAYALAR sorgusunda (...İstanbul DİSK merkezinde alınan kararlar işyerindeki arkadaşlara iletilmiştir. İşçilerin kararı ile bu yü-

rüyüş olmuştur. Tertipleyci değilim ancak güven içinde olması bakımından yürüyüşe katıldım. Yürüyüş kararı işyerinde alınmıştır...) dediği.

Sanıklardan TURGUT UYSAL sorgusunda (...Yürüyüşü ben tertiplemedim, yürüyüşe katıldım, bu yürüyüş kararı DİSK Genel Merkezinden alınmıştır. Bazı temsilci arkadaşlarım işyerlerindeki işçilere durumu izah edecek ve karar işçiler tarafından alınacak diye ele alındı. Bizde fabrikalara giderek işçilere durumu anlattık. İşçiler yürüyüş kararı aldılar. İstanbuldaki kararlar kanun kaldırılmasından vazgeçilinceye kadar işyerlerinde direnmeye devam edecek diye biliyorduk. Benim kanunlardan haberim vardır, bizim yürüyüşümüz kanunlara aykırı değildir...) dediği

Sanıklardan HÜSEYİN ÖZYAMANOĞLU sorgusunda (...14.6.1970 günü akşamı Reşat ismindeki birinden DİSK'i kaldıracaklarını ve bunun için de 15.6.1970 günü yürüyüş yapılacağını öğrendim. Aygaz işçileri olarak yürüyüşe katıldık. Bana bu yürüyüş için izin alındığı hususunda işçi temsilcileri birşey demediler. Kablo işçisi dışarı çıkmak istemedi, kadın işçilerimiz onları çıkardılar. EMİN AYVERDİ, SİRRI ÖZTÜRK ve NİHAT ŞAHİN işçinin dışarı çıkması için bağırıyorlardı, bu saydıklarım Kablo fabrikasının içinde idiler. Demirel Kollektif Şirketi işçilerini de aldık İzmit'e girdik. Aygaz fabrikasında iken SİRRI ÖZTÜRK bana çıta şeklinde çubuklar verdi, dağıttım pankartlara çakıldı. Emin, Sırrı ve Salih'in hazırladığı pankartları işçilere dağıttım. İşçileri bu yürüyüşe tahrik etmedim, bilerek isteyerek katılmadım. 16.6.1970 günü Pirelli, Good-Year, Çelik Halat, Rabak, Türk Kablo ve Aygaz işçileri Köse köy'de toplanıp İzmit'e doğru yürüyüşe geçti, askerler barikat kurmuştu bizi bırakmadılar. Valilikten emir gelmeyince bırakmayacaklarını söylüyorlardı. İşçilerle asker itişti, barikat yarıldı, ben de öne yakındım, barikatı geçtim, 171 sayılı kanunu bilirim, DİSK'ten emir gelince müsaade alındığını zannettim...) dediği,

Sanıklardan NİHAT ŞAHİN sorgusunda (...15.6.1970 ve 16.6.1970 günlerindeki her iki yürüyüşe de katıldım, kanuna uygun olduğunu zannettim, Pirelli önünde askeri görünce yürüyüşe devam etmedim, eve gittim, işçileri tahrik etmedim. Pirelli önünde EMİN AYVERDİ'yi görmedim...) dediği,

Sanıklardan EMİN AYVERDİ sorgusunda (...15.6.1970 günü iki fabrika işçileri 10 kilometre mesafeden bizim fabrikaya gelince izin alınmıştır diyerek ben de katıldım, 16.6.1970 günü direniş olduğu için fabrikaya gitmedim. İzmit'in doğusunda Trafik kontrol merkezi önünde işçilere katıldım, hiç askerle karşılaşmadım. 15.6.1970 günkü işçi yürüyüşünde direnişe geçeceğimizi söyledim. İşçileri dolaşarak bu yürüyüşe katılmaları için zorlamada bulunmadım...) dediği.

DELİLLER : (Dosya 3 dekiler) 5-F, 5-E, 5-D, 5-C, 5B ve 5-A daki 15 ve 16 Haziran 1970 günleri İzmitte yapılan işçi yürüyüşlerinde takip olunması gereken yollar ile bu yürüyüşlerin izin almadan yapıldığına dair Valilik makamı yazısı, 4-B daki 6 numaralı resim (EMİN Ayverdi) 4-A da bir numaralı resim ile 3 numaralı resimde HÜSEYİN ÖZYAMANOĞLU, 2-İ daki sanıkları teşhis eden HİDAYET BONCUK'un, 2-H da NURİ BENNECİ'nin teşhis ve ifade tutanağı, 2-F de tanık HAKKI İÇÖZ'ün teşhis ve ifade tutanağı, 2-E de MUHİTTİN SOYÇİÇEK'in teşhis ve ifade tutanağı, 2-D daki RASİM ÇOKA'nın teşhis ve ifade tutanağı, 2-C daki şahit ŞEVKİ ÇAKIROĞLU'nun teşhis ve ifade tutanağı, 2-B daki şahit AHMET ÇELİK'in teşhis ve ifade tutanağı, 2-A daki tanık MURAT YILDIRIM'ın teşhis ve ifade tutanağı, 1-A daki zabıt varakası, 22 sırada 15.6.1970 günü Türk Kablo fabrikasından gelen işçiler boru fabrikasından geçerken polis memuru KENAN ÜLKÜTAŞ tarafından ihtar edildiğine dair rapor, 23 sırada aynı mealdeki ihtar zaptı, 24 sırada keza aynı mealdeki rapor,

26 sırada 16 Haziran 1970 günü yapılan yürüyüşün kanunsuz olduğuna dair ihtar, ve bu ihtarata yapan tanık BEŞİR OLGAAÇ'ın beyanı 31-32 sıralarda sanıklardan bazılarının bu yürüyüşlere katıldığına dair aynı tanığın ifadesi, (dosya 1 dekiler) dosya 11 de fotoğraflar, 10, 9, 8 de arama zabıtları, 7 sırada, 6, 5 sıralarda arama zabıtları, 6 sırada sanık TURGUT UYSAL, 7 sırada sanık İSA RUHİ GÖBÜT, 8 sırada sanık SAFFET KAYALAR, 9 sırada sanık REMZİ ÇAKAR, 10 sırada sanık NEŞET DEMİRCAN, 11 sırada sanık SALİH GÜROL, 12 sırada sanık HAKKI ÖZTÜRK, 13 sırada sanık MUSTAFA BAYKARA, 14 sırada sanık SIRRI ÖZTÜRK'ün sorguları, 16-17-18 sırada zabıt varakası, 50 den 57'e kadar sanıkların tutuklama müzekkeresi, 62 sırada HAKKI ÖZTÜRK için beyanda bulunan HASAN ALTINTAŞ'ın ifadesi, (Dosya 2 dekiler) dosya 24 sırada resimler, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33 sıralarda kayıtlı fezleke.

Delillerin Takdir ve Münakaşası: Sanık SIRRI ÖZTÜRK bütün eylemlere katıldığını ve toplantı ve gösteri yürüyüşleri hürriyeti hakkında kanundan haberdar olduğunu ikrar eylediği kendi fabrikası olan Türk - Kablo da mevcut işçilerin 15.6.1970 günü yürüyüşe katılmalarını sağlamak ve bu yürüyüşlerde taşınacak pankartları bizzat hazırlamak suretiyle işçileri tahrik ve teşvik ettiği yukarıda dosya ve sıra numaraları gösterilen tanık HİDAYET BONCUK, tanık AHMET ÇELİK, tanık MUHİTTİN SOYÇİÇEK, nakı ŞEVKİ ÇAKIROĞLU, tanık NURİ BENNECİ, tanık HAKKI İÇÖZ'ün beyanlarından ve dosyada mevcut teşhis zaptı ile hadise günlerinde çekilmiş resimlerinden anlaşılmıştır.

Sanık MUSTAFA BAYKARA'nın ise 15.6.1970 günü yapılan yürüyüşten haberi olmadığını söylemesine rağmen Maden-İş Sendikası önünde katıldığını ve parka kadar gittiğini ve devrimci işçi köylü derneğinde SIRRI ÖZTÜRK ve RUHİ GÖBÜT ile birlikte bir bildiri hazırladıklarını 16.6.1970 günü de pankartları hazırlamakla beraber bugünkü yürüyüşe de katıldığını ve barikatı geçtiğini ikrar eylemekle yürüyüşü tertip edenlerden olmadığını söylemesine rağmen bu eylemleri yapmakla 171 sayılı kanuna her iki günde muhalefet eylediği gibi aynı kanunun 17. maddesini ihlal etmekle, işçileri yürüyüşe tahrik ve teşvik ettiği anlaşılmıştır.

Sanık HAKKI ÖZTÜRK 14.6.1970 günkü toplantıya katılmakla ve toplantı ve yürüyüş hürriyeti kanunundan haberdar olduğunu söylemekle ve yürüyüşlere katıldığını beyan eylemekle her iki günkü kanunsuz yürüyüşe katıldığının anlaşıldığı ve ayrıca yukarıda deliller bahsinde ismi geçen tanık HAKKI İÇÖZ, tanık RASİM ÇOKA, tanık MURAT YILDIRIM'ın beyanlarından ve dosyada mevcut fotoğraflardan işçileri yürüyüşe teşvik ve tahrik eylediği de anlaşılmıştır.

Sanık SALİH GÜROL her iki günde yürüyüşe katıldığı, tertipçi olmadığını Aygaz işçilerinin fabrikaları önüne gelmesi ile bu yürüyüşe iltihak eylediğini söylemekle kanunsuz yürüyüşe bilerek katıldığının anlaşıldığı tanık RASİM ÇOKA, HAKKI İÇÖZ'ün beyanlarından da işçileri bu kanunsuz yürüyüşe teşvik ve tahrik eylediğinin anlaşıldığı dosyada mevcut resim ve sair belgelerden sabit görülmüştür.

Sanık NEŞET DEMİRCAN'ın 14.6.1970 günü İstanbul'daki toplantıya katılması ile ve 15.6.1970 ile 16.6.1970 günkü yürüyüşlere katılmakla ve bu yürüyüşleri hazırladıklarını söylemekle 171 sayılı kanunun 18 ve 24 cü maddeleri ihlal edildiği dosya 3 de kayıtlı 1 sıradaki zabıt varakası ile dosyada mevcut resimlerden anlaşılmıştır.

Sanık REMZİ ÇAKAR 14.6.1970 günkü toplantıya katıldığını yürüyüş için işçileri tahrik etmediğini yürüyüşlere katıldığını beyan etmiş ancak tanık HİDAYET BONCUK'un beyanından ve dosyada mevcut zabıt varakalarından ve resimlerden işçileri yürüyüşe tahrik ve teşvik eylediği anlaşılmıştır.

Sanık SAFFET KAYALAR ise İstanbul'da alınan kararları işçi arkadaşlarına iletildiğini yürüyüş kararının işyerinde alındığını söylemekle ve her iki günde yürüyüş katıldığını beyan etmekle kanunsuz yürüyüşe katılmak suçu ile tanıklar MUHİTTİN SOYÇİÇEK, RASİM ÇOKA, AHMET ÇELİK, tanık BEŞİR OLGAC'ın beyanlarından ve dosyada mevcut sair delillerden işçileri yürüyüşe tahrik ve teşvik eylediği anlaşılmıştır.

Sanık TURGUT UYSAL yürüyüşlere katıldığını ve DİSK'in aldığı yürüyüş kararını fabrikaya giderek işçilere anlattığını, işçilerin yürüyüş kararı aldığını, kendisinin tahrikçi olmadığını, yürüyüşünün kanuna aykırı olmadığını söylemekle her iki günlük kanunsuz yürüyüşe bilerek katıldığının anlaşıldığı ve dosya münderecatı ile tevli yollu ikrarından işçileri kanunsuz yürüyüşe tahrik ettiği neticesine varılmıştır.

Sanık NİHAT ŞAHİN 15.6.1970 günü yürüyüş kanuna uygun olduğunu zannettiği için katıldığını 16.6.1970 günü de yürüyüşe katılmak için Pirelli fabrikasının önüne gittiğini fakat yürüyüşe katılmadığını söylemekle ve işçileri tahrik etmediğini belirtmekle, suçlarını inkar yollu beyanda bulunuyor ise de hadisede tanıklar NURİ BENNECİ, HAKKI İÇÖZ, RASİM ÇOKA, ŞEVKİ ÇAKIROĞLU'nun beyanları muvacehesinde 15.6.1970 günlük yürüyüş katıldığı ile işçileri bu yürüyüşe tahrik ettiği sabit görülmüştür.

Sanık EMİN AYVERDİ'nin 15.6.1970 günü yapılan yürüyüş ve 16.6.1970 günü yapılan yürüyüş katıldığı, 15.6.1970 günlük yürüyüşte işçilere direnişe geçileceğini söylemekle de işçileri kanunsuz yürüyüşe tahrik ettiği ve bu hususun sanık HÜSEYİN ÖZYAMANOĞLU'nun sorgusu muhteviyatı ile tanık ŞEVKİ ÇAKIROĞLU, RASİM ÇOKA'nın beyanlarından anlaşılmıştır.

Sanık HÜSEYİN ÖZYAMANOĞLU'nun işçileri kanunsuz yürüyüşe tahrik ettiği tespit edilememiş olup her iki günlük yürüyüş de katıldığı kendi ikrarı, dosya münderecatı ve teşhis zabtı ile resimlerden anlaşılmıştır.

NETİCE-İ TALEP : Yukarıda münasip suçları izah edilen ve mevcut delilleri gösterilmek suretiyle değerlendirilen sanıkların iddia edilen suçları sübut bulmuştur. Bu itibarla SİRRI ÖZTÜRK, MUSTAFA BAYKARA, HAKKI ÖZTÜRK, SALİH GÜROL, NEŞET DEMİRCAN, REMZİ ÇAKAR, SAFFET KAYALAR ile TURGUT UYSAL'ın ayrı ayrı 15.6.1970 eyledikleri 171 sayılı kanunun 18. maddesini ihlal eyleyen suçlarından ötürü ayrı ayrı tecziyelerini ve T. C. K. nun 80. maddesinin tatbikini, keza işçileri tahrik ve teşvik suçlarına mümas 171 sayılı kanunun 24. maddesi gereğince tecziyelerini ve tertip olunacak cezaların T. C. K. nun 71. maddesi uyarınca içtimainı, keza sanık EMİN AYVERDİ'nin, her iki günlük yürüyüş katıldığı cihetle hareketine uyan 171 sayılı kanunun 18. maddesi uyarınca tecziyesini ve T. C. K. nun 80. maddesinin tatbikini ve keza aynı sanığın işçilere kanunsuz yürüyüşe tahrik ettiği suçuna mümas 171 sayılı kanunun 24 cü maddesi gereğince cezalandırılması tertip olunacak cezaların T. C. K. nun 71. maddesi mucibince içtimaina ve diğer sanık NİHAT ŞAHİN'in 15.6.1970 günlük kanunsuz yürüyüş katıldığı ve o gün işçileri bu yürüyüşe tahrik ve teşvik ettiği cihetle 171 sayılı kanunun 18 maddesi ile aynı kanunun 24 maddesi uyarınca tecziyesini ve tertip olunacak cezaların T. C. K. nun 71. maddesi uyarınca içtimainı, diğer sanık HÜSEYİN ÖZYAMANOĞLU'nun her iki günlük yürüyüş de katıldığı cihetle 171 sayılı kanunun 18. maddesi uyarınca tecziyesini ve T. C. K. nun 80. maddesinin tatbikini, sanıklardan SİRRI ÖZTÜRK, MUSTAFA BAYKARA, HAKKI ÖZTÜRK, SALİH GÜROL, NEŞET DEMİRCAN, REMZİ ÇAKAR, SAFFET KAYALAR ile TURGUT UYSAL'ın nezarette ve mevkufiyette geçen günlerinin mahkûmiyetlerinden mahsubuna ve mevkufiyet hallerinin de-

vamına ve sanıkların hepsinin İstanbul Sıkıyönetim Askeri Mahkemesinde muhakemelerinin icrasını talep ve iddia ederim.

İ m z a
İ. HAKKI BARUTÇU
Hakim Yarbay
Sıkıyönetim As. Yrd. Savcısı

Dava ile ilgili kısa bilgiler

Sırrı ÖZTÜRK hariç, davanın diğer tutuklu sanıkları bir süre sonra tahliye edildiler. Sırrı ÖZTÜRK, sıkıyönetimin sona ermesinden iki gün önce serbest bırakıldı. Bu nedenle de olaylar dolayısıyla en uzun süre tutuklu kalanlardan biri oldu.

Bu davanın ilginç bir yanı, MİT raporlarıydı. Bu raporlarda sanıkların geçmişleri anlatılmakta, düşünce ve kanaatleri abartılmakta, «Moskova ve Pekin'den nemalandıkları» v.b. biçiminde asılsız iddialara yer verilerek, sanıkların son derece tehlikeli kişiler oldukları yolunda sonuçlar çıkarılmaktaydı. Esasen sanıkların hazırlık soruşturması sırasındaki ifadeleri de MİT mensuplarınca alınmış, fakat tutanaklar polis memurlarına imzalatılmıştı.

Davada, fabrikalarda sanıklarla yanyana çalışan birçok işçi tanık olarak dinlendi. Bunlardan bir kısmı, polisin ve özellikle'de işverenlerin baskı ve «işten çıkarma» tehditleri sonucunda arkadaşları olan sanıkları suçlayıcı asılsız ifadeler verdiler.

Sıkıyönetim sona erdiğinde yargılama bitmemiş olduğundan dava dosyası Kocaeli 2. Asliye Ceza Mahkemesine devredildi. Bu Mahkemede yapılan yargılama sonucunda, sanıklardan bir kısmı beraat ettiler, diğerlerine verilen cezalar ise tescil olundu.

Öğrencilerle ilgili davalar

Bu dönemde çoğu DEV-GENÇ üyesi olan öğrenciler hakkında iki önemli dava açıldı.

Dev-Genç Davası:

Bunlardan biri 15-16 Haziran olaylarına işçilerle birlikte katılan öğrencilerle ilgili DEV - GENÇ davasıydı

Bu davada sanıkların hemen hemen tamamını DEV-GENÇ İstanbul Bölge yürütme kurulu üyeleri ile diğer öğrenci önderleri oluşturuyordu. Sanıkların, olaylar sırasında bildiri dağıtıp, sloganlar atarak işçileri yürüyüşe teşvik ve tahrik ettikleri iddia ediliyordu.

Olaylardan hemen sonra Sıkıyönetim Komutanlığınca bir liste yayınlandı. Listede bulunan öğrencilerin yakalanmaları ve tutuklanmaları isteniliyordu. İddiaya göre bu isimleri polis, olaylar sırasında

yapılan telefon konuşmalarını banda alırken tespit etmişti. Gerçekte ise bu isimler polisce çok önceden biliniyordu. Esasen tüm olaylarda, ilgisi olsun olmasın, polis bu sanıklardan bir kısmını hemen yakalar ve olayın elebaşısı olarak Adliyeye sevkederdi. Yine öyle yapıldığı anlaşılıyordu. 1971 dönemindeki olaylar sırasında da isimlerine sık sık rastlanılan bir kısım öğrencinin de yer aldığı bu listede şu öğrenciler vardı: (11)

1 — Adem ERCAN	İTÜ öğrencisi
2 — Ali ÇİÇEKLİ	
3 — Atilla SALT	İTÜ öğrencisi
4 — Atilla SARP	DEV-GENÇ Gen. Bşk.
5 — Avni ANADOL	
6 — Barış DERBENT	Tıp Fak. Öğr.
7 — Bilal KARDÜZ	
8 — Bülent ŞENER	
9 — Cavit SAVCI	İTÜ Öğr.
10 — Celâl KOÇ	
11 — Cengiz GÜCÜ	İTÜ Öğr.
12 — Erdem ARKAN	İTÜMMF. Öğr. B. Bşk.
13 — Erim SÜERKAN	Hukuk Öğr.
14 — Enver NALBANTOĞLU	Hukuk Öğr.
15 — Fahri ARAL	Orman F. Öğr.
16 — Faruk KURTULUŞ	İTÜ Öğr.
17 — Gökarp EREN	İTÜ Öğr.
18 — Halil OYMAN	TİP üyesi
19 — Haşmet ATAHAN	Hukuk Öğr.
20 — Hidayet KAYA	Hukuk Öğr.
21 — Hüseyin GÜRBÜZ	
22 — Hüsnü YURTTAŞ	İTÜ. Öğr.
23 — Işitan GÜNDÜZ	İkt. Öğr.
24 — İhsan MEMOĞLU	Lokantacı
25 — İhsan ÇARALAN	İTÜ Öğr.
26 — İlkay ALPTEKİN	Tıp Öğr.
27 — Kâzım KOLCUOĞLU	TMGT Bşk.
28 — Mehmet İNCİLİ	Ed. F. Öğr.
29 — Mehmet SÜRÜCÜ	Hukuk Öğr.
30 — Metin EŞREFOĞLU	İTÜ Öğr.
31 — Metin KUMBASAR	Avukat

(11) Bu listede, kimlikleri açıklananlar dışında, soyadları bilinmeyen Ahmet, Arif, Cihat, Gürkan, Işık, İbrahim, Murat, Sadri, Süleyman, Şakir, Tuğrul, isimli öğrencilerinde arandığı belirtilmekteydi.

32 — Mustafa İlker GÜRKAN	Gaz. Öğr.
33 — Mustafa KARŞILAYAN	Kim. F. Öğr.
34 — Mustafa ZÜLKADİROĞLU	Hukuk Öğr.
35 — Münir DANIŞMAN	
36 — Nahit TÖREN	İkt. F. Öğr.
37 — Namık Kemal BOYA	Hukuk Öğr.
38 — Niyazi ÖZKAN	
39 — Osman KURTOĞLU	İTÜ Öğr.
40 — Rasih Nuri İLERİ	
41 — Necmi DEMİR	İkt. F. Öğr.
42 — Sefer GÜVENÇ	Ed. F. Öğr.
43 — Savaşkan ORAL	DGSA. Öğr.
44 — Seyfullah GÜNDOĞDU	
45 — Şaban İBA	(Zabata) SBF. Öğr.
46 — Şükran KETENCİ	Cumhuriyet Muh.
47 — Tali MAHMUTOĞLU	
48 — Taner KUTLAY	Hukuk Öğr.
49 — Taşkın TANMAN	Hukuk Öğr.
50 — Veysi SARISÖZEN	Ed. F. Öğr.
51 — Yaşar AKKOĞ	İTÜ Öğr.
52 — Yavuz HAKYEMEZ	Fen F. Öğr.

Listede adları yazılı olanlardan çoğu yakalanmadı. Bir kısmı da yakalandıktan sonra Askeri Savcılıkca serbest bırakıldılar. Dokuz öğrenci ise tutuklandı. Askeri Savcı bunlar hakkında «toplantı ve gösteri yürüyüşü yasasına aykırı davranıştan» İstanbul (2) No. lu Askeri Mahkemesinde dava açtı. Yargılama sırasında ek iddianame-lerle Gökalp EREN, Metin EŞREFOĞLU, Enver NALBANTOĞLU, ve Yavuz HAKYEMEZ adlı öğrenciler de davaya dahil edilince sanık sayısı 13'e yükseldi.

Askeri Savcı, 18.8.1970 tarihli iddianamesinde şöyle diyordu:

T. C.
İSTANBUL SIKIYÖNETİM KOMUTANLIĞI
ASKERİ SAVCILILIĞI

Sayı : 1970/113
Esas No : 1970/112
Karar : 1970/72

İstanbul 18.8. 1970

İDDİANAME

SUÇ

: Toplantı ve gösteri yürüyüşleri hürriyeti kanununa muhalefet.

SANIKLAR

:

- 1 — Adem ERCAN : Niyazi oğlu 1950 doğ... İTÜ İnşaat Fakültesi öğrencisi
- 2 — Erdem ARKAN : Cevdet oğlu 1945 doğ... İTÜ Mimarlık Fakültesi öğrencisi.
- 3 — Işıtan GÜNDÜZ : Ali oğlu 1945 doğ... İÜ. İktisat Fakültesi 4. sınıf öğrencisi
- 4 — İhsan MEMOĞLU : Süleyman oğlu 1933 doğ... Kurtuluş gazetesi İstanbul Bürosu muhabiri
- 5 — Nahit TÖREN : Niyazi oğlu 1947 doğ... İÜ. İktisat Fakültesi öğrencisi
- 6 — Sefer GÜVENÇ : Süleyman oğlu... İÜ. Edebiyat Fakültesi Felsefe bölümü 3. sınıf öğrencisi
- 7 — Hidayet KAYA: : Kemal oğlu 1948 doğ... Hukuk Fakültesi 5-6 sönestre öğrencisi
- 8 — Veysi SARISÖZEN : Muhittin oğlu 1944 doğ... İÜ. Edebiyat Fakültesi son sınıf öğrencisi
- 9 — Mehmet SÜRÜCÜ : Hacı oğlu 1948 doğ... İstanbul Hukuk Fakültesi 3. sınıf öğrencisi

SUÇ TARİHİ : 16 Haziran 1970

UYGULANMASI İSTENEN KANUN MADDESİ : 171 sayılı kanunun 17 maddesi delaletiyle 24 ve aynı kanunun 18. maddeleri.

Yukarıda hüviyetleri ve isnat olunan suçun mahiyeti yazılı sanıklar haklarında Sıkıyönetim Komutanlığının 10.7.1970 gün ve AD. MÜŞ: 1970/591 sayılı soruşturma istemleri ile yapılan soruşturma sonucunda;

274 sayılı Sendikalar kanununda değişiklik getiren kanun tasarısının Millet Meclisinden geçmesi üzerine DİSK ve DİSK'e bağılı sendikaya bağılı iş yerlerindeki işçilerin bu kanun tasarısının çıkması ve geri alınmasını temin maksadına matuf kanunsuz 15 Haziran 1970 günü vukubulan yürüyüşlerinin ve hareketlerinin devamı olup 16.6.1970 günü sabahın erken saatlerinde işçilerin İstanbulun muhtelif semtlerinde bulunan iş yerlerinden kanunsuz yürüyüşlere geçtikleri, OTOSAN, SİNGER FABRİKASINDAN çıkan, Çayırova'dan, Pendik'den gelen binlerce işçinin İstanbul'a doğru yürüdükleri, Bostancıdan Bağdat caddesini takiben Kadıköye doğru yürüyen işçilerin Bağdat Caddesinde saat % 11.30 sıralarında Suadiyede bulunan bir kafeteryanın önündeki şahısları kovalamak suretiyle yürüyüşlerine devam ettikleri, saat: 12.40 sıralarında Şaşkınbakkal'a gelen işçi topluluğunun önlerine çıkarılan barikatı yararak Kadıköy'e doğru yürümeye devam ettikleri, topluluğun Fenerbahçe kavşağına geldiği sırada polis ve asker kuvvetleri ile müştereken kurulmuş olan barikatın sarılmak istendiği, işçilerin taş ve sopalarla barikatı kuran zabıta kuvvetleri üzerine hücum ettikleri ve muvaffak olarak Kadıköy istikametine doğru yürüyüşlerine devam ettikleri, bu arada çatışmanın vukubulduğu sırada işçilerin silah ve sopa kullandığı buna karşılık polis ve askeri kuvvetlerinde havaya ateş etmek zorunda kaldıkları ve iki taraftan yararlananlar olduğu, onbini aşkın işçi gurubunun saat: 14.50

sıralarında 6. yoldan Kadıköye giderken Üsküdar'a geldikleri, saat: 15.00 sıralarında Ankara asfaltı başında bulunan trafik noktasını tahrip ettikleri, saat : 16.00 sıralarında OTOSAN'ın önüne geldikleri, bu arada Kızıltoprak istikametinden gelen bir işçi grubunun Kadıköy Kaymakamlık binasının önüne gelerek ourada aleyhde tezahurata başladıkları, daha sonra kaymakamlık binasının etrafını saran bu işçilerin binasının camlarını taş ve sopalarla kırdıkları ve binanın içine hücum etmek istedikleri, binanın önünde duran birisi hususi olmak üzere üç otoyu yaktıkları, askeri birliklerin olay yerine gelmesi ile kaçışan işçilerden bir kısmının Haydarpaşa istikametine doğru yöneldikleri, orada bulunan barikatı aşamayarak çeşitli yönlere dağıldıkları, aynı gün Otosan'dan çıkan bini aşkın işçi grubunun saat : 9.25 de anayola çıktığı İstanbul istikametine yürümeye başladıkları, Acıbadem köprüsü başlarında polis tarafından önlerinin kesildiği, burada polis ile çatıştıkları, polise sopa ve taşlarla hücum ettikleri bilahare çeşitli istikametlere kaçmaya mecbur edildikleri, kaçan işçilerden büyük bir kısmının Üsküdar meydanına gittiği ve buradan Tekel fabrikasında çalışan işçilerle birlikte Beykoz istikametine doğru yöneldikleri ve işçilerin yürüyüşüne mani olmak için barikat kurulduğu ve çatışmanın olduğu, her iki taraftan yaralananların bulunduğu, kadıköy yakasında olayların devam ettiği sırada İstanbul yakasında saat : 9.30 sıralarında Bakırköy ve civarındaki fabrikalardan 4-5 bine yakın işçi grubunun saat : 11.15 sıralarında topkapı kavşağında oturma grevine başladıkları ve işçilerin şehre ineceği tahmin edilerek barikat kurulduğu, işçilerin bu barikatı aşarak şehrin muhtelif istikametlerine doğru yürüdükleri müteakiben kurulan ikinci barikatıda yardıktan sonra topluluğun Fındızkadeye geldiğini, Fındızkadedeki barikatı da yarararak Fatih istikametine doğru yürümeye devam ettikleri, Fatih'ten, Vezneciler, Hasanpaşa fırını önü, Beyazıt, Divanyolu güzergahını takiben yürüyüşlerine devam ettikleri, vilayet önüne gelmek istedikleri ancak Cağaloğlu kavşağında kurulan barikat neticesinde vilayete gitmelerinin önlenmediği, fakat Sultanahmet meydanında toplanan işçilerin vilayete doğru gelmeye muvaffak oldukları, vilayet önünde, protesto gösterisinde bulunduğu bilahare, Eminönü istikametine doğru yürüyüşe geçtikleri, kafilenin Taksime gitmesini önlemek için köprülerin daha evvelce açıldığı, bu sebeple topluluğun Unkapanı'ndan Fatihe, oradanda Edirne kapı istikametine doğru giderek fabrikalara doğru gittikleri, saat: 10.20 sıralarında Ayazağa yolunda 3 bin kadar işçi grubunun Zincirlikuyu istikametine doğru yürüyüşe geçtikleri ve Zincirlikuyu civarında polis ve askerler tarafından kurulan barikatı yarararak Şişli istikametine yürüdükleri, bu sırada iki taraf arasında bir çatışmanın olduğu işçilerin zabıta kuvvetlerine sopa ve silahlarla saldırdıkları yolda dönerek Topkapı istikametine yürüyüşlerine devam ettikleri ve bilahare gelen askeri kuvvetlerle kafilenin Şişli istikametine yürüyüşüne mani olunduğu, işçilerin bir kısmının PROFİLO fabrikasına girip, diğer bir kısmının muhtelif istikametlere dağıldıkları saat: 11.50 sıralarında Bakırköy ve civarından gelen binlerce işçinin Ömüryoğurdu önünde toplandıkları ve yapılan ihtarlara rağmen Bakırköye kadar yürüyerek oradan muhtelif istikametlere dağıldıkları, saat : 12.15 sıralarında Topkapı civarından hareket eden 3 bini aşkın bir işçi grubunun Vatan caddesinden Aksaray istikametine doğru yürüyüşe geçtiği ve yolda dönerek Topkapı istikametine yürüyüşlerine devam ettikleri ve bilahare dağıldıkları, saat : 11.15 sıralarında yüz kişilik bir öğrenci grubunun İstanbul Teknik Üniversitesine Dolmabahçe istikametine doğru yürüyüşe geçtikleri ve bu topluluğun bilahare Teknik Üniversite Gümüşsuyu binasından çıkanlarla birleştikten sonra Taksime doğru yürüdükleri Gümüşsuyu askeri hastanesi karşısında bulunan Türk-iş'e ait binanın camlarını kırdıkları ve müteakiben tek-

rar üniversiteye gelerek Gümüşsuyu binasına girdikleri, silahtarğa civarındaki fabrikalardan çıkan bir grup işçinin Eyüp yolunu takiben Taşlıtarla meydanına geldiği ve buradaki vaki iltihaklarla birlikte 7 bini aşan işçi grubunun saat: 16.00 sıralarında buradan ayrılarak Alibeyköyü üzerinden Silahtarğaya geldikleri ve müteakiben Sungurlar Kazan fabrikasının önüne gelerek gösterilerde bulunduktan sonra dağıldıkları, 16.6.1970 günü tekrar meydana gelen bu olaylarda Toplum Zabıtası Müdürlüğünde görevli Polis Yusuf Kahraman ile işçi Yaşar Yıldırım, Mehmet Gıdak ve lokantacı Abdurrahman Bozkurt'un öldükleri ve bilahare Numune hastanesinde yaralı olarak yatan İşçi Mustafa Bayram'ında öldüğü İstanbul Valiliğinin 22.6.1970 gün Em. Müdürlüğü 1. Şb. 15450 sayılı yazılarından anlaşılmıştır.

1 Temmuz 1970 günü İstanbul Teknik Üniversite Öğrenci Birliğinde yapılan aramada ele geçen Teyp Bandı'nın tape'sinden; DEV-GENÇ'e ait (250) Militan'ın 16 Haziran 1970 günü İstanbulda yapılan, yukarda safahatı arzedilen işçi yürüyüşlerinde gruplar teşkil ederek işçilerin fabrikadan çıkmaları, kanunsuz yürüyüşlerine devamı esnasında işçiler arasına katılarak bildiri dağıtma söz söyleyerek, seslenerek işçileri kanunsuz yürüyüşe iştirak ettirdikleri, tahrik ettikleri ve bu kanunsuz yürüyüşleri sevk ve idare ettikleri anlaşılmıştır.

Sanıklardan ADEM ERCAN'ın teyp bandından tape edilen metnin 51. ci sayfasında Erim Süerkan'la yapmış olduğu telefon konuşmasından,

Sanık ERDEM ARKAN'ın teyp bandından tape edilen metnin 22. nci sayfasında Haşmet Atahan'la yapmış olduğu telefon konuşmasından,

Sanık İŞİTAN GÜNDÜZ'ün teyp bandından tape edilen metnin 6. nci sayfasından Haşmet Atahan ile Hüseyin'in yaptığı konuşmalardan ve aynı metnin 17. nci sayfasında FUAT ile HAŞMET ATAHAH'ın yaptığı konuşmadan,

Sanık İHSAN MEMOĞLU'nun teyp bandından tape edilen ve metnin 41. nci sayfasında GÖKALP EREN'le aynı metnin 42. nci sayfasında VAHAP ERDOĞDU ile yapmış olduğu telefon konuşmasında,

Sanık NAHİT TÖREN'in teyp bandı tapesinin 37, 38, 39. ncu sayfalarında Cumhuriyet Gazetesinden ŞÜKRAN SONER (Ketenci) ile yaptığı telefon konuşmasından, aynı metnin 13. ncü sayfasında TEYFİK İle HAŞMET ATAHAH'ın ve 17. nci sayfasında sanık ile HAŞMET'in, 16 nci sayfasında ŞAKİR ile GÖKALP EREN'in konuşmalarından, 57, 58 nci sayfalarda sanık ile ŞÜKRAN KETENCİ-OĞLU (Soner) arasındaki konuşmadan, aynı metnin 21 nci sayfasında HAŞMET ile ERİM arasında, 26 nci sayfasında HAŞMET ATAHAH ile İBRAHİM arasında yapılan konuşmalardan,

Sanık SEFER GÜVENÇ'in teyp bandından tape edilen metnin 23 ncü sayfasında HAŞMET ATAHAH ile, 48 nci sayfasında GÖKALP EREN le yapmış olduğu konuşmasından,

Sanık HİDAYET KAYA'nın teyp bandından tape edilen metnin 23 ncü sayfasında HAŞMET ATAHAH ile SEFER GÜVENÇ arasında geçen telefon konuşmasından,

Sanık VEYSİ SARISÖZEN'nin dosyada bulunan İŞİTAN GÜNDÜZ'ün ifadesinden,

Sanık MEHMET SÜRÜCÜ'nün teyp bandından tape edilen metnin 31 nci sayfasında OSMAN KURTOĞLU ile 53 ncü sayfasında GÜRKAN ile yapmış olduğu telefon konuşmalarından,

16 Haziran 1970 günü vuku bulan kanunsuz işçi yürüyüşlerinde bildiri dağıtma suretiyle söz söyleyerek veya seslenerek işçileri kanunsuz yürüyüşe iştirak ve tahrik ettikleri ve kanunsuz yürüyüşün devamı sırasında işçilerin yürüyüşlerini sevk ve idare durumunda oldukları sabit olduğundan sanık ADEM ER-

CAN, ERDEM ARKAN, İŞİTAN GÜNDÜZ, İHSAN MEMOĞLU, NAHİT TÖREN SEFER GÜVENÇ, HİDAYET KAYA, VEYSİ SARISÖZEN, ve MEHMET SÜRÜCÜ'nün fiillerine uyan 171 sayılı kanunun 17 maddesi delaletiyle 24 ncü maddesi ve aynı kanunun 18 nci maddesi gereğince tecziyeleri ile verilecek cezaların T. C. K. nın 71 nci maddesi gereğince içtima ettirilmesi ve duruşmalarının İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığı 2 NOLU ASKERİ MAHKEMESİNDE yapılması iddia ve talep olunur.

HAKKI ERKAN

Hv. Hakim Yarbay

Sıkıyönetim Askeri Savcısı

Dava ile ilgili kısa bilgiler

Bu davada değerlendirilmesi zorunlu, son derece önemli belgeler bulunmaktaydı. MİT tarafından hazırlanan raporlar yanında telefon konuşmaları ile ilgili teyp tapeleri de son derece ilginçti (12).

Dava dosyasında bulunan bu belgeler, DEV-GENÇ içinden oluşan 1971 dönemi örgütlerinin kuruluşundaki dış etkenleri kavrayabilmemiz ve değerlendirmemiz bakımından da son derece yararlı birer döküman niteliğindedirler.

Özellikle telefon konuşmalarından, gençlerin kimlerle ilişki kurdukları ya da daha doğru bir deyimle kimlerin bu gençlere yaklaşmaya ve ilişki kurmaya çalıştığı ve devrimci mücadele de gençlerin kimlere bel bağladıkları açıkça anlaşılmaktadır. Kim oldukları kimden yana çalıştıkları artık çok iyi bilinen kişilerin, DEV-GENÇ üyesi bazı öğrencilerle kurdukları ilişkiler sonucunda nerelelere varıldığı da bilinmektedir. Gerçekte bu kişilerin asıl amaçlarının demokratik ortamın kurulmasını sağlayacak koşulları ortadan kaldırıp, faşist bir yönetimin kurulmasını mümkün kılmak ve bu suretle işçi sınıfı ile yurtsever halkı baskı altında tutarak ezmek olduğunu bugün bazı çevreler dışında herkes, görmekte ve anlamaktadır.

Davanın en önemli yanı kısaca bu... Bu davada hepsinde tutuklu olan sanıklar, iki aya yakın tutuk evinde kaldılar. Sıkıyönetimin bitmesine çok az bir zaman kala tahliye edildiler. Sıkıyönetim sona erdiğinde yargılama henüz bitmemişti. Dava dosyası, diğerleri gibi İstanbul Asliye Ceza Mahkemesine gönderildi ve yargılamaya orada devam edildi.

Yıldız İ. D. M. M. A. deki olaylarla ilgili dava

Bu davanın 15-16 Haziran olayları ile bir ilgisi yoktu. Sıkıyönetim ilân olunduktan sonra İstanbul'daki tüm Yüksek Okul ve Fa-

kültelerde öğrenciler (Polis ve Jandarma baskısı altında sınavlara girmeyeceklerini) belirterek sınavları boykot etmişlerdi. Yıldızdaki Akademide de öğrenciler sınavlara girmiyorlardı. Sağcı öğrenciler ve özellikle kendilerine komando adını verenler ise boykotu kırmak amacı ile sınavlara girmekte direniyorlardı. Sonuçta iki grup arasında çatışma çıktı. Çatışan iki gruptan sağcı olanlar suçtan zarar gören, devrimciler ise sanık olarak yaklanıp Sıkıyönetime sevk edildiler. Devrimci öğrenciler, «şahsi hürriyeti tahtid» ve «Sıkıyönetim Komutanının emirlerine aykırı davranışla» suçlanıyorlardı. Sıkıyönetim Askerî Savcısı olaya el koydu ve devrimci öğrenciler tutuklandılar. 10 öğrenci aleyhine (2) No. lu Sıkıyönetim Askerî Mahkemesinde 970/30 E. sayı ile dava açıldı. Sonradan yakalanarak tutuklanan ve ek iddianameyle davaya katılan Cahit TAN, Ali Rıza GÖRENER ve Hüsnü AKKAYA adlı öğrencilerle birlikte dava sanıklarının sayısı 13 e çıktı. Sanık olarak aranan Süleyman Aslan adındaki öğrenci ise Sıkıyönetim döneminde yakalanmadı.

Askerî Savcının 6.8.1970 tarihli iddianamesinde olaylar ve sanıklar hakkında şöyle deniliyordu;

T. C.
İSTANBUL SIKIYÖNETİM KOMUTANLIĞI
ASKERİ SAVCILILIĞI

SAYI : 1970/146
ESAS NO : 1970/102
KARAR NO: 1970/62

İSTANBUL
6/8/1970

İ D D İ A N A M E

S U Ç	: Selahiyettar makamların emirlerine riayetsizlik ve tehdit.
SANIK	:
Hıdır ARSLAN	: Kamer oğlu 1948 Doğ... İDMM Akademisi... Öğ.
S U Ç	: Tehdit
SANIKLAR	:
1 — Bahadır AZYÜKSEL	: Cazım oğlu 1945 doğ. İDMM Akademisi öğrencisi
2 — Tahir KAYMAK	: Mehmet oğlu 1949 doğ., İDMM Akademisi öğ.
3 — Alaattin ANAHTARCI	: İhsan oğlu 1950 doğ., İDMM Akademisi öğrencisi
4 — Zeki TEKE	: Hasan oğlu 1947 doğ., İDMM Akademisi öğrencisi

- 5 — Sebati GÖKEN : Osman Zeki oğlu 1947 doğ., İDMM Akademisi öğrencisi
- 6 — Ülkü TÜRKEŞ : Şükran oğlu 1942 doğ., İDMM Akademisi öğrencisi.
- 7 — Ümit ERGÜN : Ahmet oğlu 1947 doğ., İDMM Akademisi öğrencisi.
- 8 — Abdurrahman MAZICIOĞLU : Halil oğlu 1946 doğ., İDMM Akademisi öğrencisi.
- 9 — Yücel BALCI : Ali oğlu 1948 doğ., İDMM Akademisi öğrencisi.

SUÇ TARİHİ : 6.7.1970, 8.7.1970, 14.7.1970

UYGULANMASI İSTENEN KANUN MADDESİ: T.C.K. nun 188/3 T.C.K. nun 526 ve Örfi İdare Kanunun 7. md.

OLAY: I - 8.7.1970 günü mağdur ÖMER HARMANLAR Yıldız Pastanesi ci-varında bulunduğu bir sırada ismini bilmediği bir şahıs tarafından zorla okula götürüldüğü ve okulda imtihana girmemesi için dövüldüğü, mağduru döven şahısların Sebati Göker, Alaattin Anahtarcı, Tahir Kaymak, Zeki Teke, Ümit Ergün, Hıdır Arslan, Yücel Balcı, Abdurrahman Mazıcıoğlu ve Ülkü Türkes oldukları dosyanın 45 dizi sırasında mevcut teşhis zaptı ile;

II — 8.7.1970 günü saat 14.00 sıralarında staj için okula giden Efdal Raci Zoroğlu'nun, sol temayüllü öğrenciler tarafından yolu kesilerek (bu okula ne cesaretle giriyorsun, sizi, okula sokmayacağız, bilmiyormusun?) (Sizi okula sokmayacağız) diyerek mağduru dövdükleri ve dövenler arasında Yücel Balcı'nın da bulunduğu mağdurun iddiası ve bu iddiayı teyit eden şahit Celal Kekeç (Dos. 112) ile Zafer Gelibolu (Dos. II) nun beyanları ve mağdurun sanığı teşhis ettiğine ilişkin teşhis zaptı (Dos. 35) muhtevasıyla;

III — 14.7.1970 günü imtihan günleri öğrenmek üzere okula gelen İsmail Çalı'yı gören sanık Bahadır Azyüksel'in, (Bu okulda senin ne işin var, bu okula ancak devrimciler girebilir, bunlardan başkası giremez) diyerek mağdura yumruk vurduğu, sanığın arkadaşları olan büyük bir öğrenci grubu tarafından mağdurun taşlandığı ve taşıyan grup arasında sanıklardan Sebati Göken, Alaattin Anahtarcı, Tahir Kaymak, Zeki Teke, Ülkü Türkes, Yücel Balcı, Hıdır Arslan ve Abdurrahman Mazıcıoğlu'nun bulundukları, Celal Katipoğlu (Dos. 3), Cavit Pay (Dos. 4) ın beyanları ve dosyada mevcut teşhis zaptı münderecatı ile;

IV — 16.7.1970 günü Yıldız Devlet Mimarlık ve Mühendislik Akademisinde yapılan arama sırasında (İstanbul Devlet Mimarlık ve Mühendislik Akademileri) yazılı ve matbu başlıklı kartonun arka yüzüne kurşun kalemle yazılmış (Polis ve jandarma baskısı altında sınavlara girilmeyecektir, sınavlara girmek isteyenler istikballerini yakmış demektir, İDMM öğrencileri polis ve jandarma baskısı altında sınavlara giremez) şeklinde yazılmış afişler bulunduğu, bu afişlerdeki el yazısının Hıdır Arslan'ın elinden çıktığı ekspertiz raporundan (Dos. 39) anlaşılmıştır.

Sanıkların subuta eren fiillerinin hukuki tavsifi:

Dosya muhtevasından; İDMM Akademileri öğrencileri sol temayüllü öğrenciler ve karşıt grup öğrenciler olmak üzere ikiye ayrıldıkları, sol temayüllü öğrencilerin 20 Temmuz 1970 günü yapılacak olan imtihanları engellemek üzere

imtihanlara girmek arzusunu gösteren diğer grup talebeleri okula sokmadıkları ve okula gelenlere bir daha okula gelmemeleri ve bu suretle imtihana girmemeleri hususunu temin sadedinde «Neden okula geldin, imtihana girmeyeceksin» diyerek dövmek suretiyle cebir ve şiddet kullandıkları anlaşılmaktadır. Sanıkların bu fiilleri mağdurların okula ve imtihana girmemelerini temine matuf şiddet kullanmak olduğu cihetle eylemleri T. C. K. nun 188. maddesine uygun mütealaa edilmiştir. Her ne kadar bu fiiller aynı zamanda Sıkıyönetim Komutanlığının 20 numaralı tebliğine aykırı olup bu haliyle T.C.K. nun 526. maddesini ihlal etmekte isede zikrolunan madde fiilin daha ağır bir suç teşkil etmesi halinde bu maddenin uygulanmayacağını öngördüğü cihetle sanıkların fiilleri yukarıda açıklandığı üzere T. C. K. nun 188. maddesine göre daha ağır cezayı müstelzim bulunmasına binaen, sanıkların bu madde uyarınca tecziyeleri gerektiği kanaatine varılmıştır.

Sanıklardan Hıdır Arslan'ın ise ayrıca imtihanları engellemek üzere afiş hazırlamak suretiyle 11.7.1970 günü saat 19.00 ve 22.45 de radyo ile yayınlanan Sıkıyönetim Komutanlığının 20 numaralı tebliğine riayetsizlik göstermek suretiyle T. C. K. nun 526. maddesini ihlal etmiştir.

Yukarıda açıklandığı şekilde sanıkların subut bulan fiillerinden dolayı muhakemelerinin İstanbul Sıkıyönetim Askeri Mahkemesinde yapılarak Sanıklardan Hıdır Arslan'ın Ömer Harmandar ile İsmail Çalı'yı tehdit etmesinden ve bu tehditi birkaç kişi ile birlikte işlemiş olmasından dolayı T. C. K. nun 188/3 maddesinin iki defa tatbiki suretiyle tecziyesi, keza Sıkıyönetim yasaklarına riayetsizlikten dolayı T. C. K. nun 526 ve Örfi İdare K. nun 7. maddesine tevfi kan cezalandırılması ile takdir olunacak cezaların T. C. K. nun 71. maddesi uyarınca içtimaina,

Sanıklardan Sebati Göken, Alaattin Anahtarcı, Tahir Kaymak, Zeki Teke'nin Ömer Harmandar ile İsmail Çalı'yı tehdit etmelerinden dolayı ve fiili birkaç kişi ile birlikte işlemiş olmaları nazara alınarak T. C. K. nun 188/3 maddesinin iki defa tatbiki suretiyle cezalandırılmaları ve takdir olunacak cezaların T. C. K. nun 71. maddesine tevfi kan içtimaina,

Sanıklardan Bahadır Azyüksel, Ümit Ergün ve Abdurrahman Mazıcıoğlu'nun ise Ömer Harmandar'ı tehdit etmelerinden dolayı ve fiilin birkaç kişi ile birlikte işlenmiş olması nazara alınarak T. C. K. nun 188/3 maddesine tevfi kan tecziyeleri,

Sanıklardan Yücel Balcı'nın, Ömer Harmandar, Efdal Raci Zoroğlu ve İsmail Çalı'yı tehdit etmesinden dolayı ve fiili birkaç kişi ile birlikte işlemiş olması nazara alınarak T. C. K. nun 188/3 maddesinin üç defa tatbiki suretiyle tecziyesi ve takdir olunan cezaların T. C. K. nun 71. maddesi uyarınca içtimai talep ve iddia olunur.

HAKKI ERKAN
Hv. Hâkim Yarbay
Askeri Savcı

Dava ile ilgili kısa bilgiler

Askeri Mahkeme sorguların yapılmasından sonra sanıkların tümünün tahliyesine karar verdi.

Sıkıyönetim sona erdiğinde dava sonuçlanmamıştı. Dava dosyası, İstanbul 6. Asliye Ceza Mahkemesine sevk edildi. Bu arada dava sanıklarından Süleyman Aslan'da tutuklanmış ve hakkında aynı

mahkemede dava açılmıştı. Duruşmaları komandolar da izliyordu. Süleyman Aslan'ın tahliye edildiği oturumda, komandolar yargıcın bu kararına öfkeleniler ve henüz duruşma bitmeden duruşma salonunda çakı ile bir genci yüzünden yaraladılar. Duruşmadan çıkarılan Süleyman Aslan'ı görevli jandarmanın yanında linç etmek istediler. Bunu başaramayınca koridorlarda kurt gibi uluyarak Adliye'yi terkettiler (13).

Ve diğerleri

15-16 Haziran ve sonrasındaki olaylar nedeniyle haklarında Sıkıyönetim Mahkemelerinde dava açılan, tutuklanan ve mahkûm olan diğer kişilerin durumlarını ise kısaca şöyle özetlemek mümkündür.

— Rona RONAY ve arkadaşları davası; Sıkıyönetim Mahkemelerinde görülen ilk davadır. Dört sanıklı bu davada Arçelik işçisi olan Rona RONAY'dan başka yine Arçelik fabrikası işçilerinden Adil TOKCAN, ALİ ÖZGÜL ve Kartal Belediye tuvaletlerinin bakıcısı Mustafa FİGEN yargılanıyordu.

Davanın ilk oturumunda aynı zamanda Maden-İş sendikasının üyesi olan Rona RONAY, «Toplumu ilgilendiren önemli açıklamalarda bulunacağım, ancak bu yüzden hayatım tehlikeye girebilir.» diyerek gizli oturum isteminde bulundu. Bu isteği Mahkemece reddedildi. Sorgusunda ise; Arçelik fabrikasında direnişi yürüten işçi arkadaşlarını «elebaşı» olarak nitelendirip, «bunların listesini işverenlerden isteyebilirsiniz» dedi. Ancak, yine de altı ay hapse mahkûm olmaktan kurtulamadı.

Mustafa FİGEN ise Kartal AP ilçe merkezini tahrip, iskeleye bayrak çekirmek ve yürüyüşe katılmak iddiası ile yargılanıyordu. Yargılama sonunda bir yıl hapse mahkûm oldu. Diğer işçi Adil TOKCAN de altı ay hapis cezası ile mahkûm edildi. Ali ÖZGÜL ise beraat etti.

— Diğer bir dava ise, Faik ŞEKEROĞLU Metin KUTUCU, Vahit TULİS ve genellikle Sungurlar fabrikası işçisi olan arkadaşlarının yargılandığı (2) No. lu Mahkemedeki dava idi. Bu işçiler kanunsuz yürüyüşe katılmakla suçlanıyorlardı. Sıkıyönetim sona erdiğinde dava sonuçlanmamıştı. dosya Eyüp Asliye Ceza mahkemesine sev-

(13) İddianamede olayın mağdurları (suçtan zarar gören) arasında gösterilen İsmail Çallı 1971 Ocağında Adapazarında yapılan TÖS mitinginde de öğretmenlere saldırıp mitingli dağıtanlar arasındaydı. Bu nedenle hakkında Sakarya Asliye Ceza Mahkemesinde kamu davası açılmıştır.

kedildi. Yargılama devam ederken de 1803 sayılı Af yasası yürürlüğe girdiğinden dava düştü.

— Alibeyköy yöresindeki yürüyüşlerden sanık olarak ise Hüseyin EKİNCİ ve 80 işçi aleyhine toplu bir dava açılmıştı. Ancak, bu dava da sonuçlanmadan sıkıyönetim sona erdi ve dosya Eyüp Asliye Ceza Mahkemesine gönderildi. Af yasası ile de düştü.

— İTÜ öğrencisi Dursun ALTUN, Işık M. M. Y. O. öğrencisi Kerim ÇEVİK ile Hasan KAPLANKIRAN, Enver KESKİN ve Sabahattin DİNLER haklarında OTOSAN fabrikası önündeki olaylar ve yürüyüşe katılma iddiası ile (1) No. lu Mahkemede 970/4 E. sayı ile açılan dava da ilk davalardan biriydi. Sonuçta sanıklar altışar ay hapse ve 500,— er lira para cezasına mahkûm edildiler ve bu cezaları infaz edildi.

— Levent yöresindeki yürüyüşlere katıldıkları iddiası ile haklarında dava açılan iki işçi Ahmet KAVAS ve Sadık ÇİFTÇİ'de (1) No. lu Mahkemede yargılandılar ve altışar ay hapse mahkûm edildiler. Ayrıca 500,— er lirada para cezası verildi. Ancak Ahmet KAVAS 15 yaşını bitirmemiş olduğundan cezası dört ay hapse indirildi.

— İ.E.T.T. biletcisi Adem Muhammet GÜRDOĞAN, Kadıköyde Bağdat caddesindeki yürüyüşlere katılmak, askeri bir aracı tahrip ve işçileri yürüyüşe teşvik etmek iddiası ile yargılandı (2). No. lu Mahkemece bir yıl hapse mahkûm oldu. Sekiz ay cezaevinde kaldıktan sonra şartlı salıverilmeden yararlanarak tahliye edildi.

— Abdullah CEBECİ yaşlı bir OTOSAN işçisiydi. O da beş ay hapse ve 416,— TL. para cezasına mahkûm edildi ve bu cezası infaz ettirildi.

— ECA fabrikası işçilerinden Şükrü MASATOĞLU, (2) No. lu Mahkemede yargılandı, altı ay hapse ve 500,— TL. para cezasına mahkûm oldu.

— Topçular Branda Fabrikasından Zeki ATA adlı işçi 2 ay hapse mahkûm oldu.

— Hayrettin KEPOĞLU, (1) No. lu Mahkemede yargılandı, üç gün hapse mahkûm oldu, para cezasına çevrildi.

— Çeşitli mahkemelerde yargılanan Orhan ÖZDEMİR, Ramazan ALTINDAĞ, Ali Yenmez adlı işçiler beşer ay 25 er gün hapse ve 486.— şar lira para cezasına, Hüseyin GÜNGÖR, Abdülkadir ÖZEL, Şükrü VİDİN adlı işçiler ise beşer ay hapis ve 416,— şar lira para cezasına mahkûm edildiler.

— Hikmet FIRAT, Özcan KAYA, Davut ACET isimli işçiler ise beraat ettiler. Davut ACET hakkında sonradan Kadıköy savcılığın-

ca Yoğurtçu Parkı civarında ölen polisin kaatili olarak soruşturma açıldıysa da, bu olayla ilgisi olmadığı anlaşıldığından takipsizlik kararı verildi

— İşsizlik ve Pahalılıkla Mücadele derneğinden Latife FEGAN TCK. nun 171. maddesine aykırı davranıştan yargılandı. İşçi Adil ÖZTÜRK ise Haymak'ın tahribinden sanıktı. Sıkıyönetim Mahkemelerinde haklarında dava açılıp yargılanan diğer bazı işçiler ise şunlardı: Cengiz TURHAN, İsmail YAKAR, Mehmet YALANCI Mehmet GÜNEŞ. Bu arada TİP Kadıköy ilçesi üyelerinden Yalkın ÖZERDEM (Proleter şoför) de yargılananlar arasındaydı. Ayrıca Hasan ÖZGÜR, Nurullah ANKUT v.d. adlı kişiler hakkında odun taşımak bahanesiyle asker elbisesi giyerek Selimiye Kışlasında tutuklu bulunan sanıklardan Orhan MÜSTECAPLI'yı kaçırmak (!) iddiası ile soruşturma açıldı.

Bunlar, 15-16 Haziran da Sıkıyönetim Mahkemelerinde yargılananlardan bazıları... Bu olaylar nedeniyle daha yüzlercesi gözaltına alındı, tutuklandı, yargılandı, mahkûm edildiler...

BÖLÜM : VI

HUKUK YOLUYLA DEMOKRATİK MÜCADELEDEN ÖRNEKLER



SORUN YAYINLARI

Tuys
Polit

50 Lira